

Theophili Raynavdi Societatis Iesv Theologi, Opera Omnia

Tam hactenus inedita, quàm alias excusa, longo Authoris labore aucta & emendata : Accessit Tomvs Integer Complectens Indices Septemdecim in vniuersum Opus, omnium quotquot prodierunt locupletissimos, Qvibus Absolvts Divinae Av Humanae Eruditionis Thesaurus Orbi literato aperitur ; Adiectus est ...

Raynaud, Théophile

Lugduni, 1665

Sectio V. Enodationis Catholicæ diuini ænigmatis, bastenus propositæ ac discussæ, illustratio, subiectis emblematis sacris & allegorijs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79561](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79561)

pars humanitatis de Deo, aut è contrario, vel ipse inter partes, falso & illegitimum enunciantur.

Vnum huius doctrine permagnum, eruit Theodoreus, Hebr. 2. agens de Dei Verbo. [Non erubescit, (inquit,) propter hominum salutem, vel humilibus vti verbis, præter suam dignitatem.] Est planè hæc dignitio infinita, quod Deus paupertatem nostram ea quoque in parte sibi adoptare voleret. Non posunt satis sufficere Chrysostom. 15, in ep. ad Rom. in Morali, & Saluianus 4. ad Ecclesiam, sub medium, quod Christus voces in se, pauperum, nudorum, vñctorum, ceterorumque egenitatem transferat ex charitate. Hic vero non ex mero affectu, sed cum reali fundamento, abiectiones nostras omnes in se transfigurat. Docemur nos quoque, aliorum abiectiones & miseras, compatiendo nostras dicere, ut Augustinus notauit hom. 15. ex 30.

S E C T I O . V.

Enodationis Catholice diuini enigmatis, hactenus propositæ ac discussæ, illustratio, subiectio emblematis sacræ & allegorijs.

239. **S**ue primæam species emblematis notionem, pro accessione ornanda rei causâ, ut est apud Vlpiatum 1.19. si. de auro, argen. &c. siue vulgarem, pro delineatione amena & ad persuadendum minus operosa, iure his quas subiicio mysterij propositi expressionibus, emblematum nomen inde posse videor: Quod & anteriori mysterij huius propositi enigmatis, accedant ad ornamentum, & non exquisis sacris amoenitatibus convestantur, sintque intellectu longè faciliores & clariores. Verum ne infinitam viam, huiusmodi expressionum huius mysterij cumulum; exiguum dumtaxat reperit ab eorum numerum, ex ijs que in Scripturis aut Patribus sunt frequentiores, aut quæ è re nostra magis esse videbantur. Cuiusmodi sunt quas sequentes tituli exhibent, Verbum prolatum, scriptum, vestitum calceatum, obumbratum, effusum, infusum, abbreviatum, inequitans, negotians, hamatum, fermentans.

C A P V T . I.

Verbum prolatum.

Nihilam esse aptiorem scalam, qua ad Deum & diuinam subuehi liceat, consideratione attenta animæ nostræ, dixit S. Basilius serm. in illud *Attende tibi*, & optimè S. Anselmus c. 64. monol. vi non immendo, esse hoc *ostium contra ostium*, de quo Propheta, cœfuerit S. Greg. hom. 17. in Ezech. itaque huius mysterij per typos manifestiores exhibendi, initium faciam ab eo typo quem suppediat anima nostra. Neque vero consilium est renolui in ea que superiora proposita sunt, de analogia mysterij huius & vñionis animæ nostra cum corpore: quo exemplo tam multis Patres ad huius mysterij elucidationem aliquam vños vidimus, estque appositissimum, quandoquidem iuxta Nyssenum in qq. de imagine, sicut anima nostra nuda & per se sumpta est Dei imago; ita effigies Dei cum carne iuncta, est anima nuda corpori. In hæc deinde relabi non placet. Possumus enim alia ratione, & quidem optima, valdeque accommodata, typum verbi Divini, & in seipso, & carni nostra consubstanti, ex nostra anima ducere, cum varijs Patribus quos mox proponam, & cum S. Thoma opulc. 6. ad artic. 3. *Symboli*.

Præludium ad expositionem analogiae prolationis verbi mentalis, cum Incarnatione Verbi Dei.

240. Huius rei gratia supponendum est, quod est apud Patres vulgarissimum, esse in anima nostra Trinitatem quandam, ratione cuius non modò simus ad imaginem Dei vivus est, sed etiam prout est trinus. Agnoscit eam Trinitatem cretam. Gregor. Nyssenus opulc. de imag. Et S. Augustinus 9. Trinit. c. 2. & plerisque sequentibus, & passim alij Patres. Et est sicut in nobis memoria secunda, quæ quoties ad recogitandum accingimur, efformat verbum nostrum mentale, illudque ex te deponit, ex verbo sive notitia, affectus & amor procreatur. In quo processu aliquam Patris Filiius gigantis per intellectum, & Verbi ea via geniti, & Spiritus sancti per viam voluntatis & amoris ex te quoque procedentis, cernere licet: ut S. Anselmus fuisse prosequitur in monologio à c. 45. ac si ipse est Author libri de cognitione veræ vite, longa apud eundem tractatio habet analogiæ prædictæ à c. 14. libri illius. Apud S. Athanasium q. 4. ex nouis, loco memoria secunda quam Patri responderet diximus, apud illius assignatur substantia ipsa anima, quæ est fons potentiarum, & via substantialis. Quod ad rem nostram parum referit quia nunc Verbi nostri vñionem & productionem, cūque cum Divino Verbo analogiam obliterat tantum attendimus.

Illiad potius nunc spectamus quod eadem q. 4. egreditur prosequitur Athanasius, & Gennadius Scholarius in via salutis, quæ coram Tuncorū Principiæ de rebus nostra fidei differuit; Nempe, præter eum verbi notri mentalis statum, quem habet in anima vi productionis quam eo modo accipit, alium spectari posse eius statum, quo verbum, præs. merè spirituale & nobis immanens, foras quasi prodit, & veluti corporatur atque erat. Quod duobus modis possit contingere, prior est per verbi nostri communicationem cum alio per verba vocesque materiales. Nam quando alteri colloquimur, verbum nostrum de hunc nostro profunditur & eructatur, illigatum sono. Hanc S. Athanasius, ait, est esse generationem verbi per labia, cāmque accuratè in hunc modum distinguuntur à priore generatione. [Sermo hominis dupl. habet generationes, & in duabus latioribus generat: vnam quidem latioram habet ab anima, altera autem à labijs. Et nascitur quidem sermo hominis ab anima, cum quis cogitat quid dicere: Cogitatio enim prima generationis est rationis, quia cogitat pronunciare illum sermonem: non profert autem illum per labia: sed fert autem sermonem anima in simibus suis, & est cogitatio illa prima generationis sermonis ab anima. Ille enim, etiam nascatur ab anima, primam generationem habet, quando cogitat illum anima: sed non profert illum, sed diligenter conferat eum. Quando autem vult aperire sermonem, tunc profert eum ex labijs, & haec est secunda generationis ex labijs. Ipsa autem ex labijs secunda generationis sermonis, aperit sermonem omnibus, nec amplius sermo obliucus est, sed aperitus. Quando autem profertur sermo per labia, tunc omnes audiunt eum: & manifestus fit omnibus: & haec generationis dicitur, quæ per labia ex secunda generatione sermonis, ad eum ut duxint generationes sermonis nostri: vna quidem anima, quando cogitat de enunciando sermone, quæ & prima generationis dicitur.] Altera vero est generationis per labia. Similiter de prima verbi mentalis corporatione, philosophatur S. Folgentius ad sermonem Faftidiosi, c. 16. Posterior modus quasi corporandi verbi mentalis, est is quo mentalis concepsio. Scriptura illigatur. Vterque hic modus, egregiam omnino expressionem continet mysterij incar-

incarnationis. Dicamus de utroque aliqua, ac primum
hoc capite de priori moda.

Agneū te eam analogiam Patres.

241. Analogian verbi mentalis, sono quasi vestiti &
per eum foras transmissi, cum Verbo per incarnationem
ad nos misso ē sūu Patris, agnouit. Origenes hom.
1. in diversis, & lxx. & S. Augustinus 15. Trinit. c. 1. his
puzzet certa. [Verbum quod profertur carnis ore,
vox verbi est; verbumque & ipsum dicitur propter il-
lud quod foris ut apparet, alius p̄p̄tum est. Ita enim
verbum nostrum, vox quedammodo corporis sit, al-
lumento eam in qua manifestetur sensibus hominum;
sicut Verbum Dei caro factum est, assumendo eam in
qua & ipsum manifestaretur sensibus hominum. Et
sicut verbum nostrum sit vox, nec mutatur in vocem;
ita Verbum Dei caro factum est, & habitavit in nos-
bis: hinc cum loquimur, ut id quod in anima geri-
mus, in operibus animi per aures carnes illabatur,
sensibus, verbum quod corde gellamus, & locutio vo-
cat: nec tamen in eundem tonum cogitatio nostra
conseruit, sed apud se manens integra, formam vo-
cei, qua se innotescit aribus sine aliqua labore, sive muta-
tione affluit: ita Verbum Dei non commutatum, ca-
non tonum factum est, ut habitaret in nobis.]

Egregie Gennadius Scholarius in via salutis. Vbi in-
pīo p̄mitit duplīcēm sermōnīs humani forma-
tōnē, h̄dēm p̄p̄tēr verbi quib⁹ c̄m paulo ante
et Athanatio descripti. Tum subdit. Aspice igitur quē-
amodō sermo hominis duas origines habet. vnam
et anima, alteram ex labijs, ita & Verbum Dei duas
generations habet; vnam ex Deo Patre, quae & pri-
ma dicitur generatio, & alteram ex carne, quae & se-
unda dicitur generatio. Et quemadmodum sermo
noster esti formatur, primam originem habet ab ani-
ma, tamen non est clara nec manifestatur, sed iterum
post formationem, manet in gremio anima, sic &
Verbum Dei, quāmū natum est ante secula à Deo
Patre, non fuit tamen manifestum hominibus, sed fuit
in patre gremi, quemadmodum sermo noster
etōdō volvimus, formatur ex labijs nostris, & mani-
festatur omnibus aribus. Ita similiter & Verbum
Dei quando bene placuit natum prīmo est, ex labijs
Prophetarum fuit p̄dictū: Deinde natum est ex san-
cta Virgine Maria, & tunc manifestatum fuit tōtū orbi.
Quemadmodum enim manifestatur sermo noster
cum sit natus ex labijs nostris, ita & Verbum Dei na-
tum est ex carne sancta Virginis, ac manifestatum est
tōtū orbi, & qui credunt in eo salvi sunt. Et quemad-
modum sermo noster, quando formatur à labijs, nec
animā deest, nec à labijs nostris; & in aribus au-
diōtō, m̄sq̄a deest, eti mille millia audiēt
sermonem, non diminuitur sermo, sed semper sermo
noster integrum est: Ita Verbum Dei natum ex
Virgine Maria, ut ex Prophetarum labijs fuerat p̄di-
cātum, tamen nec à Patre defuit, nec à carne, nec ab
omnibus hominibus, nec ab vniuerso orbe; sed vbi-
que erat, & non diminutum est, verū amplissimum
era; ita intellige & de Verbo Dei, quod duplīcēm
habet generationem, vnam ex Deo Patre ante secula;
a carne vero alterum in nouissimis dierum. Quemad-
modum sermo noster p̄mū prodūcitur ab anima,
secundū arietum à labijs.

Profectus hanc dubēt Gennadius ex Athanasiō, qui
plenius & molitus notis circumstantijs, eandem ana-
logiam profequit q̄ illa 4. post expositam duplīcēm
Theop. Rayn. C̄r̄liam.

verbi nostri generationem ut proinde operē p̄cūm
videatur eum adscribere. [Dicē (inquit) accusatē.
Quemadmodum sermo hominis duas habet genera-
tions, vnam ex anima, & alteram ex labijs: ita etiam
Dei Verbum duas generationes habet, vnam quidem
ex Deo Patre, quae & prima generatio dicitur: & al-
teram ex carne, quae & secunda generatio dicitur. Et
quemadmodum sermo noster quando natus est secundū
primam generationem ab anima obscens est, &
non aperit: sed potius post generationem manet in
sīnibus animalibus: Ita & Dei verbum, quantumvis
ante secula à Deo Patre natum est, non tamen mani-
festabatur hominibus. Manebat enim in sīnibus pater-
nis. Et quemadmodum sermo noster, quando volu-
mus nascitur ex labijs nostris, & aperit ijs quibus-
cum versamur; ita & Dei Verbum, quando ei vīsum
fuit, natum est ex labijs Prophetarum, & ex ter castissi-
ma Maria, & tunc factum est manifestum in to o
mundo. Sicut enim aperit sermo noster, natus ex
labijs nostris; ita sapē & Dei Verbum natum ex carne,
quam ex Maria Virgine assūp̄t, manifestatum est
tōtū creatura, & qui credunt in illud seruantur. Et
quemadmodum sermo noster natus ex labijs nostris,
quandō à labijs generatur non relinqit animam, ne-
que labia propria, neque aures audientium; sed est et
iam in anima, & in labijs nostris, & in aribus audiētō
, & minuitur nunquam, etiamē multa millia audi-
ant sermonem; nec dicit, sed semper in nobis ple-
nissimus est: ita & Dei Verbum, etiamē natum sit ex
Maria Virgine, & ex labijs Prophetarum: non tamen
neque à Patre discedit, neque à carne, neque ab om-
nibus hominibus, neque à tota creatura, sed ubique
præsto est nec minuitur est sed plenissimum. Atqui ita
cogita de Deo & sermone, quod duplīcēm habeat ge-
nerationem, vnam ex Deo & Patre, & vnam ex carne;
& hēc quidem, quae ex Patre est, ante secula est: quae
verō ex carne, ab ultimis temporib⁹: quemadmodum &
sermo noster primū nascitur ab anima, &
deinde ex labijs.]

Verbi ad nos venientis immanentia apud Deum*
ex eo exemplo exposita.

242. Quod aiebat Athanasius, Verbi permanentiam
in sūu Patris cum ad nos per incarnationem exiuit
expressam esse exemplo verbi mentalis, quod per lo-
cutionem effetur. Et immanet, distinctus à Chryso-
stomo expressum est sermone de dicto Abrabz, p̄ne
mannū tuam. Sic enim scribit. [Quemadmodum sele
habet sermo ad mentem; sic Vnigenitus Deus Ver-
bum, sele habet ad Patrem. Quod quidem mirabile est.
Nam ut aliqua paulo ante dicta repetam; prius dice-
bamus, quod ex ijs quae in nobis eveniunt, altiora
quādām perdiscre & cognoscere licet. Sermo ita-
que noster, intrinsecus cum mente quae ipsum procrea-
uit, coniunctus est: Num visibilis est, cum visibili &
invisibilis est, cum invisibili, intelligibilis cum intelli-
gibili, incorporeus cum incorporeo: sed cum edendus
est sermo, ad os accedit: & quidem illic vocem sibi in-
dit, quum non alia res eidem vocem suppeditet, sed ille
ipse sermo sibi dictionem contexat. Et invisibilis na-
tura cum Patre, mente dico, coniunctus; postea indu-
ta voce, se profert, & omnibus innoescit, qui paulo
ante latnerat: Deinde se prodit, & omnia explet, nec
à mente quae ipsum procreauit, separatur. Quis enim
ex hominibus cum prolocutus fuerit, aliosque
edocuerit, seipsum doctrinā exhaustus? Anne, si quid
loquor, quod ad aliorū aures perueniat, ideo
mentem penitus expromp̄t? at non foras quidem hēc
doctrinā exiit, & inītū mansit? Nonne infinitas aures
circumsonnit, neque tamen mentem procreaticem
destituit? Iam vero cum humanus quidem sermo à
mente

mente quæ ipsum procreauit, emissus, foras prodiens, auctorem suum non relinquat; Deus Verbum qui nostri gratia in hoc mundo apparuit, paternos sinus inanes reliquit? Nequaquam.

Elegantissimum in hanc rem Eucherij locum ex homili, de Natiu. præterire religioni haud iniuria duxerim. [Accedere (inquit) ad nos misericordia potuit, recedere à se plenitudo non potuit. Qui enim excedit omnia, quò recedit? ac sic Vnigenitus à Patre missus est, non amissus. Et idē dixit Propheta: Eruttauit cor meum verbum bonum; Sicut enim ex vnu prolatinum hominis verbum, ita ad audientem à loquente transfertur, vt nihilominus in eo de quo progressitur corde teneatur: sicut sermo quem loqueris, & à te exiit, & tecum est; nouo & stupendo genere, & transi & remanet; transfunditur, nec elabitur; & quò dirigitur peruenit, & vnde emititur non recedit: Ita & Dominus noster Iesus Christus, qui principio erat Verbum, Deus apud Deum, ad nos prodijt, à Patre non exiit, sicut est, huc processit: & quia ad cælos remeans dixit. Ecce ego vobis sum omnibus diebus, ad nostram descendens in suis remansit, sicut ad sua regrediens nobiscum remansit. Et ad nos ergo Verbum incomprehensibile cucurrit, & a Patris pectori non recessit.]

Idem optimè in hunc modum tradit Amedeus Lausaniensis hom. 3 de Deip. quæ est de incarn. [Hoc fuit illi egredi à Patre, quod tempora nostra suscipere, quod foris visibiliter apparere; & fieri, quod ex Patris natura non erat. Quod verò dictu mirabile est, venit ab eo à quo non recedebat, ab illo egrediens, in quo remanebat; vt sine interhallo totus esset in æternitate, totus in tempore; totus inuenientur in Patre, quando totus in Virgine; totus in sua, & Patris maiestate, quando totus in nostra humanitate. Si queris, quomodo? Collige viritatem ex imagine, verbum in corde gentium, aliquando integrè exit in voce, vt perfectè veniat ad alios & totum in corde remaneat. Sic verbum bonum de corde Patris eructatum, & in campum exiit, & Patrem non reliquit.]

Pulchritè item Basilius Seleuc. orat. 39. [Aluum sanctam Dei que recipiuntur! in qua disruptum est peccati chirographum, quia Deus factus est homo, permanens Deus, & gestari vtero sustinuit, & ad nostræ generationis humilitatem se deiecit, non exinanito gloriae patritate sibi, quo maternos amplectus opplet. Non enim in ea, quæ sponte agenda suscepit se se partitur Deus: quin potius manens in omnibus indiuisus, salutem mundo conferat. Evidem Gabriel, non sine cæli desertione venit ad Virginem Dei matrem: At Dei Verbum omnia complectens, dum in ipsa incarnatur, cælesti adoratione non caret. Ut enim verbum charta inscriptum, in charta totum inest, & totum in mente generante, & totum in legentibus: sic Deus Verbum, melius etiam, quod ipsi verbo cognitissimum est, totus proprio corpore & totus in Deo & Patre, & implens cælum & terram ambiens, & creata correctans omnia.] Quod de verbo chartæ inscripto habet, ad verbum prolatum & voce constitutum, deber accommodari, vt in propria analogia persistamus.

Solius Verbi Incarnationis, indidem monstrata.

243. S. Fulgentius ad sermonem Fastidiosi, ex hac quoque analogia monstrat, quia ratione Verbum solum potuerit incarnari absque Patre & & Spiritu sancto, etiam & Pater & Spiritus sanctus aliquid efficerint circa Filij solius incarnationem. Eius hæc est oratio, c. 17. [In ipsa imagine Dei hoc, est in ipsa mente hominis, cogitatio quæ ex memoria nascitur, atque for-

matur, & rechè verbum dicitur, solam corpoream vocem accipit, vt auditi corporeis auribus possit. Sic ergo in illa sancta ad divina Trinitate, solum Patris, Verbum, quod est speculum sine macula, & imago bonitatis Dei, splendor scilicet & figura substantiaz eius. Cum in forma Dei esset, non apinæ arbitratus est esse aequalē Ds, sed semetipsum exinanitus, formam serui accipiens. Solus ergo Filius accipit carnem, vt posset corporeis oculis videri, manibus correctari: solus humanam naturam sic accipit, vt suam faceret, & per illam diuinitatis quoque sue notitiam misericorditer infundatur. Qui tamen revelans seipsum, in seipso utique revelavit & Patrem. Tribuens quippe agnitionem sue diuinitatis, simul agnitionem dabant & Patris. Diuinitas enim quæ vna est Patris & Filij, facit & Filium sine Patre, & Patrem sine Filio non agnosci. In de est quod ait: Tanto tempore vobis sum fum, & non cognovis me? Philippe, qui uidet mezquier & Patrem. Sic ergo Filius qui carnem solus accipit, in seipso Patrem in te vnius diuinitatis naturaliter ostendit: sic sermocinator, dum veritatem, quam meminit, loquitur, quod à se prolatum indicat, hoc intus in mente positum monstrat. Vox autem illa corporeta, qua spiritualiter verbum induetur, vt ad audientium notitiam proferatur, simul sit à memoria, & à cogitatione & à voluntate: sed à sola cogitatione, id est, interiori suscipitur verbo, vt ad corporeas circumstantias anteriores cogitationis procedat augurio. Illud autem verbum, sicut habitu corporeo vocis accepto, totum ad audientes egreditur; sic in corde totum cum memoria, & voluntate spiritualiter inveniuntur. Proinde quisquis hanc imaginem in mente hominis conspexerit, hæreticorum vaniloquia citius iridebit.]

Eadem bina capita analogie propositæ, magis illustrata.

244. Vtrumque proximè propositum, nempe & Verbi in fini Patris permanentiam incarnationem, & Verbi solius incarnationem, ex eodem exemplo declarat egregiè Augustinus serm. 23. de temp. [Quando (inquit) Deus est infirmitate carnis induitus, virginis vtero receptus est non inclusus, vt nec Angelis subtrahetur sapientia cibus, & non gustaremus quām suanis est Dominus. Quid hoc miramur de Verbo Dei, cum sermo iste quem promivimus, ita liber se cibis influar, vt eum & recipiat, & non includat auditor? Nam nisi recipetur neminem insisteret si includeretur ad alios non veniret. Et utique sermo iste verbis syllabisque dividitur, nec tamen ex eo tanquam ex cibo ventris singulas particulas tollit, sed omnes totum auditus, totum singuli capit. Nec timemus dum loquimur, ne totum audiendo vnu absumat, nec alter possit habere quod sumat; sed ita vos attentes eis volumus, nullius autem mentemque fraudantes, vt & totum singuli audias, & totum ad audiendum ceteris relinquare. Neque hoc sit alternis temporibus, vt cum sermo qui dicitur ad te prīmō intrauerit, exeat à te, vt ad alium possit intrare, sed simil ad omnes venit, & totus ad singulos peruenit. Etsi totus memoria teneri volueret, sicut ad totum audiendum omnes veniunt, ita cum toto singuli rediretis: quanto magis Verbum Dei per quod facta sunt omnia, & quod in se manens prouocat omnia, quod nec locis concluditur, nec temporibus tenditur, nec moris brevibus, longisque variatur, nec vocibus textur, nec silentio terminatur: quando magis hoc tantum, & tale Verbum, porrut matris vtrum assumptio corpore secundate, & de sibi Patris non emigrare; Hinc ad oculos humanos exire, inde mientes Angelicas illustrare: hinc ad terras procedere

dere, inde celos extenderet hinc homo fieri, inde homines facere. Nemo ergo cedat Dei filium coeterum, & coequalem, conuersum & commutatum esse in hominis filium; sed potius credamus, & non coniunctio divina, & perfectè assumpta humana substantia, marentem Dei Filium factum hominis filium. Neque enim quia dictum est, *Deus erat Verbum, & Verbum caro factum est*; sic Verbum caro factum est, ut & esse desineret Deus: quando in ipsa carne, quod Verbum caro factum est, Emanuel nomen est nobiscum Deus. Sicut verbum quod corde gehenas, sit vox, cum id ore profutum; nec tamen illud in hanc commutatur, sed illo integro, ista in qua procedat, affluitur: ut & in eius maneat, quod intelligunt, & foris sonet, quod audierit. Hoc idem tamen perfutur in sono, quod ante sonuerat in silencio: atque ita verbum cum sit vox non mutatur in voce, sed manens in noctis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audiendum, & non defert cogitatum. Non cum ipsa vox in silentio cogitatur, quia vel Graec est, vel Latinæ, vel linguae alterius cuiuslibet, sed cum ante omnem linguarum diversitatem res ipsa, quia dicenda est, adiut in cubili corde quodammodo nuda est intelligenti, quæ ut in procedat, loquens voce velutatur. Verum tamen rursum hoc, & quod cogitatur intelligendo, & quod sonat audiendo, mutabile atque dissimile est. Negat illud inanebit cum oblitus fuerit, neque hoc cum filueris. Verbum autem Domini manet in eternum, & incommutabilitate manet. Et cum carne assumptum ex tempore, ut ad temporem vitam nostram procederet, non in carne amittit eternitatem, sed etiam carni praestitit immortitatem: ita ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo, exultauit ut gigas ad currentiam.

Affipitor Autor libri de cognitione vera vita cap. 16. verbis illis. [Sicut sempiterna virtus diuinitatis per ea quæ facta conspiciuntur, potest intelligi, sic hoc profundum mysterium & occultum, per ea quæ in nobis geruntur, ratione percutiente potest inspici. Notum est enim quod humana mens verbum communis locutionis ex se cogitando gignit, & idem verbum in mente & in memoria simul vna essentia est. Cum vero mens, verbum suum alijs innotescere caput, cum eadem cogitatione, quæ nihil aliud est, quam verbum suum, & cum memoria disponit, quod idem verbum corpus vocis induit, & auribus audibile, & cordibus audiendum visibile procedit. & etiam literis corpus suum ligari & videri permitit, & tamen inuisibile manens, de essentia mentis & membra non recedit. Non ergo mens neque memoria, sed solum verbum singulariter sonuit per corpus vocis sensibile, & tam rursum inseparabiliter manet in essentia mentis & membra inuisibile. Sic summus Patet, Verbum unus, leipsum cogitando genuit, quod in Parte, & spiritus sancti essentia simul coextensio substat: sed tamen nec Pater nec Spiritus sanctus, sed solum Verbum quod est Patris Filius, singulariter humandum corpus induit, sed hominibus sensibile exhibet, corpus sumptum indigne pati permisit, & ipsum inseparabiliter in essentia Patris & Spiritus sancti inuisibile & impossibile permanit.]

Magnalia Dei per Christum, ex eadem analogia.

245. Addit. Gregorius Nyssenus ad calcem libelli de imagine, ubi hanc eidem verbi mentalis per sonum conuecti, cum Verbo divino carne amictu analogiam veritas; addit inquam, ex hoc quoque exemplo innotescere magnalia Dei per Christum. [Ne præter. Theop. Raynaud. Christus.

reas (inquit) hoc etiam ad similitudinem tuam; cum Dei imagine explicandam, quod inquam ex hac corporali verbi ex labijs generatione, virtus & sapientia, & prudentia, & potentia, & profunditas animæ tuæ ac ments, omnibus innotescit & diuulgatur; cum hoc quoque tibi exemplo declaretur, eam ad imaginem & similitudinem Dei, creatam esse. Etenim per Dei Verbi generationem secundum carnem, virtus & potentia, & sapientia, cæteraque omnia Spiritus sancti bona, in mundo manifesta sunt redditæ. Vide enim quanta, qualiaque sunt verbi, in figuram Dei Verbi in mundo præclara facinora, quaque ratione per verbum omnia condantur & constituantur: verbo producuntur sunt Angelii: Verbo concelebrantur Conditorem: verbo, quæ sub aspectum cadunt, esse cæperunt; verbo illuminatur creatura: verbo quæcumque sunt, innotuerunt: solo verbo in lucem edita sunt; verbo, producta sunt elementa: verbo creatorem collaudamus: verbo, Dei cognitio promulgata est: per verbum, Deum agnoscimus, per verbum, constituta sunt omnia. Et quemadmodum mutus infans, brutus est ac sine mente apud homines, quoque verbum labijs generatur, ita per Dei Verbi generationem in carne, omnis brutalitas naturæ nostræ deleta est, cum Deus Verbum, Patrem suum, creaturæ palam, & Spiritum sanctum reuelasset.]

Estè portò hæc Verbi per humanitatem opera, Verbo, non nude humanitati tribuenda, sic ex hoc ipso exemplo infert Hippolytus Martyr in excerptis de Theologia & Incarnatione contra Bezym c. 3. (extant t. 3. bibl. Colon.) [Mibi ut exemplo planum faciem, quod de Salvatore dictum est, ratio mea naturalis cognata est, & congruens, qui sum ratione prædictus, & anima intelligenti, cuius est operatio, quæ è se anima mouetur & prima potentia semper mobilis ratio naturalis ex ipsa manans, quæ cum verbum à me factum est, & lineis bene signata, lingua quidem instar instrumenti aliquando eam profero, & literis artificiosè per dissimila non mutata ostendo, ut audiatur: non enim ratio mea naturalis est lingua & literarum, eti per linguam & literas eam profero; sed ex me est, qui secundum naturam loquor. & eam per linguam & literas promouo; ex mea quidem anima intelligenti naturaliter semper manantem, per linguam verò meam corpoream organicè; ut dixi quando oportet prolatam. Sicut igitur in nobis quodam lice assimilare quod penitus assimilari non potest, per linguam nostram corpoream, inmutabilitate facultas rationalis secundum naturam anima profutur: sic in Dei corporatione, sive incarnatione, quæ supra naturam est, per ipsius sanctam carnem in ijs, quæ diuine operabatur, circa mutationem omnipotens, & omnium effectrix diuinitatis operatio ostendebatur, extra omnem circumscriptiōnem secundum naturam remanens, quamvis per carnem natura finitam elucebat. Non enim potest per naturam creatam circumscribi, id quod natura sua est increatum, quamvis vnitum est, ei in conceptu omnem mentem circumscribente, neque potest vñquam fieri in eadem naturam, & operationem naturale, dum utraque natura intra suam naturalem immutabilitatem manet. Eorum enim solum quæ sunt eiusdem naturæ est motus idem operans, qui substantiam declarat, cuius est potestas naturalis, quæ nulla ratione potest esse proprietas diversæ substantiæ circa mutationem.] Descriptum cum cum alijs eiusdem operis locis, istum quoque Athanasius Bibliothec. Epistola ad Theodosium presbyterum Gangrenensem.

Alia Verbi Dei per voces corporatio, hic dimittenda Vsus docttorina.

246. Cæterum non diffiteor, præter eam Verbi Dei corporationem quæ cernitur in carne Verbo adiuncta in Christo alias quoque plerasque Verbi Dei corporations in vocibus prolatijs assignari posse. S. Augustinus serm. 23. ex 40. nouis qui est de S. Ioanne Baptista, multis est in hac analogia exponent. Ibi omnes animas pias predicatorices, (sic appellat) ad Verbum Dei non Iesus se habere docet, ac vocem ad verbum: omnes Prophetas & Patriarchas Christi venturi preannuntiatores, huiusmodi vocem nomine insignit, sed maximè S. Ioannem: quem idcirco ait, omnes voces que præcesserunt, representasse. Et idè propriè dictum esse vocem, tanquam omnium vocum signaculum aque mysterium. Verumtamen nulla talis vox fuit, qualis vox carnis Christi, de qua ibidem sic Augustinus. [Verbum manens, voces misit; & post multas premissas voces, unum ipsum Verbum venit, tanquam in vehiculo suo, in voce sua, in carne sua.] Iuvit nihilominus huius quoque corporationis diuini Verbi in vocibus propositis meminisse, ut cõstatet qua ratione vnum doctrinæ toto capite propositæ, exprimere in seipso vnicuique licet, exhibendo se vocem Verbi Dei, & analogia Verbi ac vocis que in Christo singularissimè emicuit, quantum magna patuis componere fas est, representando.

C A P V T II.

Verbum scriptum.

Habemus perillustrem Incarnationis imaginem in verbo prolat. Est tamen (ut verum fatetur,) huiusmodi analogia minus idonea ad perspiciemad Verbi pro nobis deiectionem. Nam verbum prolatum, accedit maximè ad spiritualia; quia ob viciniam cum mente, à qua immediate manat, aliiquid (quantum accidente corporeo licet,) de verbi perfectionibus retinet; ideoque est vbiique totum, (ut S. Augustinus pulchritudinserm. 84. de diuersis sub finem. Et in audientis intellectum sine corruptione ac laetione per aures illabitur.

Scriptio Verbi per incarnationem, iuxta Patres.

247. S. itaque Chrysostomus, aut quisquis alius auctor sermonis de sigillis librorum, (qui habetur t. 6. Græcolat.) aptato ad processionem æternam exemplo verbi prolatijs addit, altam insuper ex verbo nostro pruifam esse diuinitus imaginem, ad perspicendum Incarnationis mysterium. Nam cum per scripturam, verbum nostrum quasi corpori & tractabili fieri obseruat. Eius hæc est ratiocinatio. [Hoc nostro sermone, cum Deus multò ante adumbraret, & depingeret omninem Diuini Verbi imaginem quamquam admirabilem, floribus quos terra ex se fudit, pulchre resplendescit, antecedente quadam consideratione sermonis, adhibuit. Itaque sermonem quidem nostrum, qui & innubilis & incorporeus est, neque tenui potest, Deus alio quodam modo sapienter ita conformavit, ut & aſpici posset, & teneri. Quid enim ille facit? Cum ille oculis quidem cerni non posset, Deus ipsum literis, velut corporeo veltut; eique, cum carnem literas aspectabiles apponit; & quem tu aliquando audiens, non cernebas, eum dum legis, conspicis: In quem incidere non poteris, in libro circumferis. Verum sermo quidem, literatum beneficio quasi corporeus euadit: non autem literis includitur, sed cum legente

& cum dicente coniunctus est. Nam licet aliquis arte libro cum dicterat, corpus ille quidem sermonis dicterit, non autem orationem dicterit.] Confimat hoc, exemplo libri quæ Rex Iacobus ut est apud Hieremiam c. 27. discitum in igne abicit. Deus enim per Prophetam renunciari Regi iuslit, ipsum quidem literas dicidisse, orationem tamen non dicere posse. Subdit deinde Chrysostomus, [Imaginè igitur intellexisti; porò vero animum tuum ad res sublimiores & altiores erige. Vnigenitus ille Dei, ipse Deus carmen induit, ut, qui antè non apparebat, nunc appareat: qui antea non contrectabatur, nunc contrectari possit: Ioannes ergo exoptato illo oraculo invenit; quod quidem fando aliquando à nobis percipiebatur, postea verò his oculis aspergimus, ita: Quod fuit ab initio, quod videntur, quod audiuntur, & manus nostra contrectarunt. Carnem igitur velut vestem diuinitatem circumferat, sed vestem decentem Dominus enim regnauit, decorum videntur est.] Iudei certant cum eo qui apparebat: cum, qui non apparebat, non noscebant: & carnem illi quidem crucifigunt, diuina autem illius naturam non tollunt. Nam si mens sermo cum litera quæ vestis est sermonis, non perit, & euanscitur: Deus Verbum, fons ille vite, non vna cum carne obiit: supplicium illud ad corpus pertinet, sed vacuitas omnis perpessio, erat circa dignitatem.]

248. Verum quia ex instituto, & admodum accuratè hanc verbi scripti cum Verbo incarnato analogiam proiecunt est Theodotus Antyrinus homil. in natale Saluato. quæ est in Concilio Ephes. t. 6. editionis Peltani c. 10. iunabit aliqua inde excerpere. Post expensam ergo huius mysterij inaccessam nobis alitudinem, pœfatus Theodotus, placere exemplo aliquo sensibili monstrare quomodo incorporeum craſſificat; & inuisibile visibile fiat; & secundum se impalpabile, tractabile euadat, propria natura non demutata sed sensibili cantùt schemate assumpto, quæ est huius mysterij explicatio & adumbratio aliqua, interlocutus nonnulla contra fatuam Photini de verbo prolatio incarnato opinionem, subdit. [Verbum hoc quod proficiuntur, quoque in mutuis colloquijs vti consuevimus, verbum est incorporeum, nullo neque visu, neque factu percipi natum. Atqui simulatque verbum hoc, literas induit, elementaque suscepit, mox visibile, palpabile factum, tam visu hauritur, quam tactu prehenditur. Pone enim quempiam cum quopiam verba facientem; verba ipsa effusa, nemo utique neque certare, neque manibus contrectare potest. Quod si verò quæ dicebantur calamo & charta excepitis, iam statim quod prius videre nequibas, videbis; & quam sermonis formam antea contrectare non poteris, eam per chartam & characteres iam contrectabis. Quid ita? Quia verbum antea incorporeum; corpus charatum, elementorumque figuræ inducit.

Esse verò hanc Verbi Diuini secundam quandam generationem, nempe in carne, sic exponit. [At quanam, (inquis,) ratione cum Vnigenitus natus sit ex Patre, rursum nascitur ex Virgine? Ex Patre natus est secundum dignitatem naturam, ex Virgine nascitur secundum carnis dispensationem. Hinc ut Deus, isthinc nascitur ut homo: Nam & tuum quoque verbum, quidam mentis tuae proles est. At postea quidam verbum istud, quod mens tua peperit, elementis & literis volueris exprimere, & in charta efformare, manu literas describis, & certa quidam ratione verbum tuum per manum denuò eritis. Non quod tum esse sibi exordium sumat, cum per manum exatatur; aut quod tunc denuò, quando manus literas effingit, existere incipiat: iam ante enim ex mente enatum erat: sed quidam tunc tandem verbum per manum, ut cerni queat, accipiat. Cum ergo exemplum hoc

Verbi per Incarnationem delectio, monstratur ex proposita analogia.

hos euidens existat, expressamque imaginem gerat, agendum similitudinem hanc ipsi prototypo adaptet. Hic itaque certis memet; ibi Patrem. Hic verbum ex mente productum agnoscis; ibi Verbum essentiale substantialeque ex Patre natum vides. Hic manum per litteras Verbum parentem conspicaris; ibi Verbum per corpus Virginum generatum. Non quod ea suo patre aliquo diuinitati initium subministraret; Absit, sed quod Deum inhumanatum, humanis aspectibus confundens visibilisque reddiderit: Quia enim id factis est, quod ergo, necessarium meam naturam induit, natus est sic ego.]

249. At ne quis inde inferat, Verbum in carne esse quid despiciendum & abiectum, quippe corporatum, & adeo vili regnum obductum; instat è contrario Theodorus, ex hac ipsa analogia, Deum esse qui sub hinc regnum obiectum, atque adeo cui in honore & probum inferat. Hoc ita declarat. [Fingimus Regem quempiam, cuiusmodi sermonem deponere, qui libertatis, vel altorum regalium munierum, quibus oportet, imperiendorum, decretorum in se contingat: illudque decretum chartae, quam *sacram* vocant, inservi, licetque expressum, ad hanc vel illam ciuitatem amandam. Sacram hanc porto Latinum appellaram aliquis perfidus, aut rebelis, aut ciuitatis aliquo, vel Regis inimicus intercipiat, intercepit amque dilaceret. Iam dic mihi quid hic laceratum est, chartam sola, an etiam dectrum Regium? Atqui si sola charta diuinitate dicatur, parvo admodum ipsa laceratio potest rediri, benebiturque hac ratione violator, aut nulli, aut sane vix quinque obolorum multæ obnoxius. Eiusmodi autem, supremum supplicium dependit, præque afflictionem capitali, nec iniuria; ut qui non solam chartam discepit, sed Regium quoque dectrum violaverit. Acqui imperiale Verbum secundum se impubile, taleque est, quod sua ipsius natura, neque manus contrariari, neque discindi potest; & tamen hoc non obstante, & ipsius quoque discissum dicitur. Quid ita? Quia chartæ & literatum passionem, tanquam propriam, in se transferunt. Cernis hinc quo patet id, quod non vili secundum se passionem obnoxium est, ex ipso passioni subiiciatur, quod cum patibili natura communicationem fortiatur: Neque enim Regis sermo, quod ad propriam naturam attinet, dilaniatus est; & nihil tamen minus, tam chartæ, quam elementorum passionem recte in se exceptisse dicitur. Ne igitur iactet se Iudeus, tanquam qui purum hominem in cruce erigit: Nam quod cernebatur, charta quidem erat, quod vero in charta abdum latitabat, Verbum erat Regium non lingua sed natura productum. Siquidem Vnigenitus Dei Filiis Verbum dicitur: non prolatum, sed substantiale substantisque, neque propria rufum natura patibile; sed illius quod cernebatur, pati poterat, passiones veluti proprias in se transferens. Et quemadmodum Verbum Regium, simileque literatum naturam in se luscipit, charta passionem sibi ipsi appropriat; ita Vnigenitum Dei Verbum, claves confixi corporis, perpetiones proprias sibi affinitat. Quare ut is, qui sacram Regiam violavit, veluti qui ipsum Regis verbum discepserit, ultimo afficitur supplicio; scilicet Iudeus quoque, id quod fornicatus cernebatur crucifigens, perinde penas huius, ac si in ipsummet Dei Verbum impius extitisset.] Praedicta in hanc rem totam differit S. Hipolytus contra Bernen, serm. 3. adducens ab Anastasio Apocrysia epistola ad Theodosium Presbyterum Gangrenem.

Theophilus Rayn. Christi.

250. Explorata videtur verbi mentalis & scripti, cum Verbo diuino eiusque corporatione analogia, ex plerisque capitulois quæ Patres adducti teingerunt: mihi autem addendum præterea occurrit, posse ex hoc insuper exemplo deprehendi statum Verbi in carne, & quantopere le nostri cauæ Deus abiecitur: quod vbi actigero, chartam cui hac scriptura commisit est, & calatum, & scribam, non prætermittam. Ut tamen status Verbi in carne ex hoc exemplo deprehendatur, necessarium plane est, statum verbi nostri mentalis, cum statu quem scriptio accipit componere; ut satis vtriusque contentionem, analogia quam in re praesenti querimus liquidd perspiciatur.

Verbum itaque nostrum mentale, è mente nostra incorrupta & illæsa, abique sordibus & illævis villa, proponit. [Hoc est verbum, (ait D. August. 1. Trinitat. c. 11.) quod neque prolationum est in sono, neque cogitationum in similitudine soni, quod aliquis linguae esse necesse sit, sed quod omnia quibus significatur signa, præcedit & generat de scientia, quæ manerit animo, quando eadem scientia intus dicitur sicut est: simillima est enim visio cogitationis, visioni scientia. Nam quando per sonum dicitur, vel per aliquid corporeum signum, non dicitur sicut est, sed sicut potest videari, audiiri per corpus. Quando ergo quod in notitia est, hoc est in verbo, tunc est verum verbum, & veritas, qualis expectatur ab homine ut quod est in ista, hoc sit & in illo: quod non est in ista, non sit & in illo: hic agnoscerit est est, non non. Addit præterea, hoc debere considerari in verbo mentali; initium omnis operis nostri, ut habeatur Ecclesiastici, 37. verbum esse, quia potest esse verbum nostrum quod non sequatur opus, opus autem esse non potest, nisi præcedat verbum. Itaque verbum est actuum. Imo usque ad eius activitatem celebrat Richardus Victor. l. 3. de contempl. c. 1. 3. & 1. 4. c. 20. ut quandam in eo omnipotentiam & vim creatinam agnoscat. Possunt enim mundi infiniti, verbo nostro accipere mentaliter esse; moxque illud eiusdem verbi virtute depedire. Est item mentale verbum nostrum, quasi immensum iuxta Macarium hom. 12. qui animam per verbum suum quoque liberat auolantem; & ecclœ teraque ac ipsi quaquaersum univeritati mundanae ac etiam innumeratis supra cælos spacijs imaginarijs insidentem describit. Quidni vero similiter quandam in verbo nostro æternitatem agnoscarunt, quando æquie potest ad omnia tempora, eorumque differentiæ extendi, atque ad loca & spatia quæcunque; Tandem mentale verbum nostrum, in imo abditum, vita prædictum est, imo est flos vita, & vita ipsa actualis. Est enim expressio & imago viua obiecti, hominem formalissime & vleimo conficiens vincentem vita nobilissima; hoc est intellectuali; quæ cum sit quedam obiecti expressio, ac potentia cum obiecto assimilatio, & aliqua in illud transformatio, ut Philosophus quoque dixit, verbum in totidem formas componit, quod sunt obiecta repreäsentabiliæ.

Hic est verbi nostri mentalis status in anima, sane nobilis & admodum pretiosus; præ quo admodum miserandus & plane abiectus censeri potest eiusdem verbi status, cum charta illigatur per scripturam. Quod enim in animo spirituale, & prorsus, immateriale erat, sit crassum; quod inuisibile erat, sit visibile, & quidem foedum in modum. Quam enim atra & terra est Scriptura facies? Nec visibile tantum efficit, sed & palpabile, præ crassitatem. Emortuum est, quod erat flos vita. Tempore & loco definitur, jactetque obstipum & omnis

O 3 actus

actiu tatis expers, quod æternitate quadam, & illocabilitate, ac immensitate, nec non omnipotencia, porti iota mentem vidimus. Denique adhærescit chartæ, quod à terrena materia liberum erat. Heu quantum ab illo mutatum, quod intra mentem supra quæque nostrata splendens & eximium, suspicemus. In hanc status pristini deiectionem, verbum mentale nostrum deuenit per corporationem & alligationem ad chartam, scriptio[n]is interuenit.

251. Gemina planè est deiectione diuinij Verbi per adhæsionem ad carnem. Quantum enim erat Verbum Dei in sinu Patri? [Quis hoc explicit verbis (inquit S. August. serm. 84. de divers.) quis hoc videat? Quo documento vobis probabo quod dico? Homo loquor, hominibus loquor: infirmus loquor, infirmioribus loquor. Et tamen fratres mei, audeo dicere, quod vobis dico, vel per speculum vel in ænigmate, vñcunque video, vñcunque intelligo, est in corde meo de hac re verbum. Sed quærit ex te ad vos, & dignum non inuenit vehiculum. Vehiculum verbi, sonus est vocis. Quod dico apud me, quero vobis dicere, & verba deficitur. Volo enim dicere de Dei Verbo. Quanto Verbo, quali Verbo: omnia per ipsum facta sunt. Opera videte, & operatores expauecite. Omnia per ipsum facta sunt. Redi mecum humana infirmitas; Redi ergo, humana ipsa comprehendamus si possumus. Homines sumus & nos qui loquimur, & hominibus loquimur, & sonum vocis edimus. Ad aures hominum, sonum nostra vocis perducimus, & per nostræ vocis sonum, etiam intellectum quomodo conque per autem in corde ponimus. Hinc ergo quod possumus ut possamus eloquamur, hoc comprehendamus, si autem neque hoc comprehendere valuerimus, ad illud quid sumus? Hoc itaque tantum ac tale Verbum, immortale, immutabile, infestile, æternum, quale ibidem S. Augustinus, & alibi infinites describit, omni perfectionis genere supra quæm vel cogitare possumus instruimus; ad eam igit[em] deiectionem est per incarnationem, ut locale, temporale, infirmum, mortale, omnibusque abiectionibus nostris obnoxium euaserit. Et cum in se esset inuicibile; ac non sensus tantum nostris effugiens, sed etiam mentes superuolans; nunc dispatiissimo sensum subiaceat, vñque adeò ut potuerit vñtpare illas voces, Iohannes Apostolus. Quod vidimus oculis nostris, quod manus nostra coiret aueris de Verbo vita. Nam etiam Vigilius l. 4. contra Eutychem ad finem, negat hanc concretationem de qua Apostolus, esse sensus functionem, tamen in sensu proposito potest admitti: Pulcherrimum in se Verbum, ac splendidissimum, & si quid eloqui dignus possumus, arratum est ac denique ratum. Nam & S. Ambrosius de incarn. Dom. fact. c. 5. atramenum natura nostra, nominat humanitatem. Verbum vocalissimum & sonansimum, quo vno Deus semel omnia dicit; Verbum in quo finali sunt omnia, non diuersa, non separata, non iniqua; mutum & elinguere iacet in libro, cui per calamus est immisum. En verè Verbum abbreviatur, quod facturum esse Dominum super terram, prænuntiarat Elias c. 10. De Verbo incarnato id exponit S. Anacletus Epistola 2. sub finem. Et S. Cyprianus l. 2. contra Iudeos c. 3. Coeret sane Verbum immensum, modicus liber.

Liber cui Verbum est inscriptum, humanitas Christi.

252. Quis hic liber? quis calamus? Librum Verbi Diuini per incarnationem scripti, non nemo sanctissimam Christi Domini humanitatem censuit. Hic enim est liber, sive cortex & forma exterior dñm illius arboris plantæ & secus decorsus aquarum iuxta Chrysostomum in Psalmum 1. Hic est liber, in quo salutis

nostræ syngrapha Scripta est. Sicut enim iuxta Proclum homil. de nascit. Dom. t. 6. concl. Ephes. c. 7. Diabolus falsarius, corpore nostro veluti Charta vñs, nostra venditionis chytrographum conficerat, quod per Adamum vñ addit. Adrianus Papa, Epistola ad Episcopos Hispaniæ, veneno vñs pro attamento, in nostris corporibus concripserat; Ita Deus è contrario, in Verbi iuri humanitate liberationis nostra scripturam expressit. Hic est liber signatus sigillis scriptis, vt fùse prosequitur S. Bern. serm. 1. de Pasch. Audi etiam pro hac expositione Rupertum l. 11. de vñct. Verbi Dei c. 2. 3. [Natura humana de virginæ carnis substantia sic est assumptra velut membranula munda ac bene accurata, scriptorioque operi accommodata, & ipsa lingua Patri, id est Spiritus sanctus, velociter percurrit, velociter tanquam calamus scribæ totam perscripsi, totam Verbi substantia repleuit, nihilque residui fuit; sed totum quod erat in corde Patri, illi anima inscriptis, totamque sapientiam, totumque intellectum, totamque consilium, totamque fortitudinem Dei, & totam scientiam, totamque pietatem Dei, & totum timorem Domini, vt nihil esset, quod non scriberet, nihil quod non posset, nihil in Deo Patri, quod non haberet humana pueri huius naturæ, vnde & Deus est. [Nec omitendus Paschalis Corbeiensis l. de corp. & sang. Dom. c. 4. vbi tractans locu[m] Pauli Hebr. 1. qui cum sit splendor glorie & figura substantia eius, priora verba ait spectare divinitatem Christi, posteriora humanitatem. [Vade (inquit) vnam rem sumit ad demonstrationem diuinae substantiarum, quam figuram substantia & characterem nominauit. Quia sicut per characteres vel figuræ literarum, infinita nostra prius gradatim pertingit ad lectionem, deinde ad spirituales Scripturæ sensus & intelligentiam: sic ex humanitate Christi ad divinitatem Patris pertinet, & ideo iure figura vel character substantia illius vocatur. Quid enim aliud sunt figura literarum quam characteres carundem, vt per eas vis & potestas, ac spiritus prolatio, oculis demonstretur? sic itaque formatur Verbum caro, vt per carnem nostra infinita ad diuinitatis intelligentiam nutritur.]

Hi Patres, librum cui Verbum est inscriptum, accipiunt humanitatem Christi: Vnde Christum ex humanitate & Deitate compactum, tanquam librum ex charta & literis, exponunt Etherius & Beatus l. 1. cōtra Elipandum à pag. 36. latè præsertim versantes illud de hoc libro prænuntiatum Scriptum in Tr. & foris. De quo etiam ad Christum aptato, agit plenissime auctor epistolæ de vera Circumcisione, apud Hieron. t. 9. & bñtiter sed piè ad modum Laurentii Justinianus lib. de triumphali Christi agone c. 10. sub initium. Ut proinde videose fuisse Christum, Opisographon, iuxta germandam vocis illius notionem de qua pluta Corrasius l. 1. miscell. c. 18. num. 3.

Vel certè Deipara.

253. Possumus etiam cum alijs plerisque Patribus, hunc librum cui Verbum inscriptum est, intelligere Deiparam: que non est diuersa à priore, libri acceptio; cum sanctissima illa humanitas, sit portio aliqua Deipara, & segmentum ex eius substantia, quoad primigenias & fundamentarias eius partes. Facit planè ad hunc librum, insignis doctrina S. Epiphanius Her. 3. o. qui materialum verum collatum libro, productionem inscriptioni assimilatam ab Isaia, his verbis docet. Isaia ex persona Domini dixit. Accipit ibi frustum chartæ nouæ magne: frustum quidem, propterea quod si Virgo ex semine viri, reflecta autem sit à materia viri, & quod reflecta sit à naturali hominum conuertudine. Omnes enim homines ex semine viti gignuntur. Christi vero nativitas, secundum naturam quidem ex muliere. Virgine

g̃ne Maria incarnationem habuit: pr̃ter naturam
ṽo reflecta est à consequentia secundum humanitatem
velut etiam Iacob de ipso dicit: *Ex germine fili mi
predicis;* & non dixit, *ex femina prodigiſt.* Et h̃c de can-
ſa dicit sacerdos Eſias Prophet̃a, in d̃o potius Dominus
ipſi dicit. *Accipe tibi fruſum charte;* iſpeciem consuetu-
dinis significans, in qua omnia scribunt filii homi-
num, velut etiam in centesimo trigesimo octavo Psal-
mo dicit, *in librum tuum omnes scribentur, dies formabu-
nt, & nemo in ipſi.* Libro enim, assimilavit uterum.]
Pſulū cuius hic ex Epiphanius per interpretē me-
minimus, Gr̃ec̃ et r̃b̃. Qui nomine, Gr̃ec̃
p̃ulli lib̃os nuncupare, notum est; & nos quoque
volgo sic nuncupamus lib̃o magnos. At magnus re-
verberat Deipara: Audi ibidem Epiphanius non ita
multo post. *Caterinū per librum, & fruſum, vires*
lignificatur. Et non dixit, *same tibi ipſi chartam,* sed
ſuſam, ob proprieatem pr̃ter hominum consuetu-
dinem: *charta proprie aptitudinem vteri,* adhuc ut
iſeretur: *nous proper nouitatem Virginis, & im-
pellitam integratam: magna,* magna enim reuera est
M̃ia fanta Virgo coram Domino & hominibus.
Quomodo enim non diximus hanc magnam, quae
incomprehensibilis concepit, quem calid & terra
capere non potest? Ipſe autem cū incomprehensibili-
tate, secundum proprium propositum ac voluntatem
volens comprehensus est, & non necessariō, nec co-
clus. Quapropter magnum est fruſum, & nouum:
magnum, proper: mitaculum: nouum, quia Virgo. Et
ſcribit in ipſum ſtylo bonitatis. Et non dixit, *ſcribet in ipſum*
quis ſtylo hominis; neque dixit *ſcribet in ipſum*
hunc, ut ne p̃atetextu reperiret Ebion. Si enim dixi-
ſit, *ſcribit in ipſum homo,* habuisset quod dicere: homo
lolepheminauit. Sexū ſemine viri genitus est Christus.
Vetus Eliae ante ſeptingentos quinquaginta tres plus
minus annos, dixit, *ſcribe ut à tempore interualli om-
niſeritas conſipiat,* quod nemo potuit ante ſe-
ptingentos quinquaginta tres annos ſeminar eum
qui ſigno deberet. Num igitur fruſta dicit Prophet̃a,
propter Non; fed ut offendetur. Spiritum ſanctum, qui
et in Prophet̃a, ipſum effectorem fieri conceptionis
aduentus Christi in carnem, in veritate.]

Appolū Epiphanius, de Deipara exponē i librum
gandem, & Diuini Verbi in eo ſcriptionem, quod
conſiderat ſubdit Iſaias de ſuo ad Prophetifam ac-
cēſiā. Hoc enim de myſtico accēſo per contemplationem &
Spiritū propheticum, interpretatur S. Basil. in c. 8. Iſaias: qui item negat, ṽlam fore qui contra-
dicta dicenti, prophetifam ad quam accessit Iſaias, ſelle
Deiparam. Et ita ſane diſerte Enſebius 7. de demonſt-
racione a. S. Epiphanius, Chryſtoſtomus, atque Cy-
rillus. Nisi quod hic, cum accessum non Iſaias, ſed Spi-
ritū ſancti tribuit; nec ſcriptionem illam de produc-
tione p̃oſis per ipſum Prophetam quae nomine ſuo
aliquis complacitibus adiunctis efficit Christum expre-
ſſa, ſed de ipſius Christi productione per Spiritū ſanctum
intepretatur. Vnde vbi non legimus & acceſſi
ad Prophetifam & concepit & peperit; S. Cyrilus in
tertra perſonā g̃t. Et ac efficit ſancto. Locus est adſcri-
puta & lecta dignissimus. [Quod non ex ſanguine (in-
quir) & carne, neque ex voluntate viri, Christi nativitas
ſecondum carnem petatā fuerit, ſed & inſolita &
ṽra leges humanae nature extiterit, Deus Prophetā
revelauit. Etiam ipſe, (inquit), qui dixit, *cape tibi li-
brum tuum magnum,* accessit ad Prophetifam. Conſi-
dera vero quo pacto, hominis penicillo Christi myſte-
rium, notisque verbiſ ſcribatur. Illud autem. *Accedit*
pro corpore vel coniugali ritu communicavit, ex more ſuo
dicit Diuina Scriptura. Vider ergo Prophet̃a etiam
congressus formam cum ſancta Virginē, quam Pro-
phetifam quoque dicit, rem veram docens. Dein &
conceptionem factam ait, filiumque editum. Illud

Verbi in eo libro ſcriptor, ſpiritus ſanctus.

254. Scriptis ſanctis in hoc libro Spiritus ſanctus. Ne-
que enim viri ṽllus opus est haec ſcriptio: Commu-
niter quidem homines ſcribuntur in maternis libris à
patribus: Vnde etiam homo deſeri dicitur cum mori-
rū, quāl exarati quidam per Scripturam apices, ut
S. Ambroſius l. de Noē & Arca c. 13. pulch̃e notauit,
Non ita Christus à Patre quōiam terreno ſcriptus est
in materno libro. Hoc ſi quis efficiat, mendacij argue-
tur ab eodem Iſaias c. 29. Quod enim ibi Iſaias ait de
libro ſignato, quem cum deſerit ſcientia literas dixi-
rinque, *lege iſum, repondebit;* non p̃effum, ſignatus est
enim; & dabitur liber neſc̃i literas, dicitur que eiſelege, &
repondebit neſc̃i literas: Hoc Gregentius in diſputa-
tione cum Heriberto Iudeo, in colloquio ſeconde diei
initio, ſic interpretatur. [Quid aliud lib̃er ſigillo ob-
ſignatus, quam Virgo & Dei genitrix? Quis ille vir?
Iofeſphus faber. Quid quod & litera ſcientia, id est, qui
alijs nuptijs cum alia coniuge congressus est, de qua
liberos fuluit; Quid autem quod is diuinam tabu-
lam, nempe librum legere non potuerit; id est, cum
ipſa Virginē commiſſeti non potuit, ex Deo intelli-
gens,

gens, quod hæc Domino Iesu esset clausa & reservata incorrupta, & integra, ut de Spiritu sancto Deus car- nem ferens, & mortalis hic secundum essentiam ex ipsa nascetur. Verum errat Gregorius quoad Iosephi alterum coniugium. Melius absque ea labo eundem Ilaic locum, interpretatus est de B. Iosepho Damascenus orat. 1. de Nativ. Deip. sic enim scribit. [Is qui omnia efficit Deus Verbum, quod Pater est peccato- re eructauit, librum novum condidit, Dei lingua à Spiritu, tanquam calamo quodam in ipso conscriben- dum: qui quidem homini literatum perito datus est, nec tamen ab eo legitur. Neque enim Ioseph Matiam cognovit, neque ipsius mysterij potentiam.] Admittit Iosephum dici literarum peritum, id est idoneum ad opus nuptiarum. Negat tamen in illud opus incubuisse vñquam, quia Virgo semper manus, & quidem ex voto, ut alibi est dicendum. Orat, item 2. de Allompr. idem Damascenus, Dicipatam vocat librum nouum, cui inenarrabili modo Deus Verbum citra omnem manus operam inscriptus est.] Manum vocat, viri operam, nam tametsi habuit Deipara virum, si tamen ut iam ex Damasceno diximus, nesciebat formare literas, seu scribere. Et accipi manus pro opere nuptia- rum in scriptis, obseruat S. Hieron. epistola 2. Prae- iueraut Greg. Taum. orat. 3. de Annunc. qui eodem prosus modo, librum, & libri obsignacionem & traditionem eius homini nescienti literas, hoc est Iosepho à coniugij opere abhorrenti, interpretatur.

Calamus, & liquor ad scribendum.

255. Scriptit itaque in libro Deipara Verbum hominem, Spiritus sanctus, idemque scriptor fuit & calamus. Quidni enim idem scriptor queat manus & calamus, si idem est apud Daudem. Psal. 44. lingua, & calamus? Quod si calamus quoque Verbum dicas, non refugio. Et dixerunt sanè Cytillus & Ambrosius, ille libri primi de adorat. pag. 6. Deum Patrem, scriptorem, digitum, Spiritum sanctum; calamus, Verbum interpretatur; nostrum omnium pectora, epistolas quibus Deus sensa sua & placita inscribit, non atten- to, sed spiritu, ut 2. Cor. 3. dixisse Apostolum ob- seruat Cytillus. Ambrosius etiam concinnius 16. in Lucam ad illud, arundinem venu agitatum; calamus enim illum velociter scribentem cuius est Psal. 44. mentio, interpretatus hominem ex Dei motione operan- tem, subdit, alios id ad Christum referre maluisse; nimirus S. Athanasium cuius hoc fragmentum in Nicetæ Catena Graeca in Psalmos, legitur ad Psal. 1. 44. [Christus est Rex ille, cui opera sua pater exponit. Potò quem Verbum dixi, hunc linguam suam quoque appellat: eo quod nihil aliud quam Patris voluntatem loquatur. Nam etiam inter homines, lingua mentis sensa alijs quasi transfrat. Dicitur quoque *Calamus scribens*, quod quo loquitur, illicet etiam in effectum dedicit: quemadmodum produnt illa, *Mundare*, & statim mundatus est: *lumen, dico tibi surge*; & statim ex- surrexit. Quamquam etiam in cordibus nostris inscribat voluntate Patris. *Voluntas autem Patris est*, ut ipse- met sit, ut omne quod mihi dicitur, nihil pordam ex eo Ve- lex vero est calamus Patris. Lex namque Mois, per du- eus literatum perobscure significauit ea, que ad vni- latatem hominum faciunt. Saluator vero communis, in compendio demonstrauit nobis voluntatem Pat- tris.] Hoc interpretatione, ipse quoque S. Ambrosius quem adducebam, non gravare accedit, subdens. [Vno igitur loco, & Verbum, & calamus legitur. & scriba Verbum, quia de genitali Patris processit arca- no. Eructauit cor meum, Verbum bonum. Calamus, qui- cato Christi paternæ seriem voluntatis expressit, & lingua mandata. Divinae faci effusione cunoris imple- nit. Scriba, quia calamo suo diuidua quadam distin- nit.

ctione, Noui & Veteris Testamenti, vel diuinitatis, & carnis, paternæ nobis dispositionis mysteria reue- lauit.]

256. Vides calami Christi crenam; duplum in- quam naturam, vno calami trinco, vni inquam per- sona consertam? vides etiam liquorum ex hoc cala- mo defluentes, non atrum esse, sed rubrum. Nam & Imperialis ac Regia charta est, quæ hoc calamo con- scribitur quan pro veteri Imperatorum more, encas- to conscribi oportuit; id est liquor ex conchyli cruce ad id manus tiro, decotto, & varie apato, ut ha- beatur l. sacri C. de ducet. rescript. & apud Nicetam declaratur lib. 1. & 6. de vita Manuels Imperatoris & apud Brissiunum V. *encanum*. Cinnabarum à colo- ris similitudine, voca Gregorius II. scribens ad Leonem Isaurum. epistola 1. Reuera tamen erat ex cocti muricis & trici conchyli mixta, purpamentum verius quam stramentum, affernatum in caniculo id est sacramentario specie canticuli: Vnde *prepositus cam- culi* primarius a secretis, qui illud quod dixi purpamen- tum ministrabat, & scribebat phoenicias literas, id est si quid ad nomen adscribendum erat, manu sua exarsbat, ut habet Anastasius ad ostantam Synodus actione 10. Verbi igitur calamus, in Deipara libro, non minus quam Spiritus sanctus scripti rubro liquore, id est humano sanguine ex quo Christus per Verbum & Spiritum sanctum compactus est; quatenus Verbi Diuini & Spiritus sancti, vna & communis est operatio externa; cuimodo est ista; etiam solennius sit, eam peculariter tribu Spiritui sancto, quia opus est insignis amoris & charitatis in humanum genus: cuiusmodi opera Spiritui sancto, quia via amoris pro- cedit, peculariter tribuuntur iuxta communem vñm, haustum ex ipsis Scripturis. Calamus. & eius crenam, Zeno sermone de somnio Iacob, ad duo Testamento Christi vñm exhibentia scitè refert, quod ut du- plici calami fissi capite, vna litera ita pingitur, ut alterutrum caput non sit ad pingendum sat, sic dupli- testamento Christus conferbatur in cordibus. Sed quod dixi, est valde commodum.

Nolo circa calamus scribentem velociter, præteri- te Rupertum. Etus haec est concinnissima sane ratiocinatio in hanc rem lib. de laetione virginitatis cap. 13. [De opere illo mirabilis gratuleret atque glorietur rectè Pater laudabilis. Eructauit, inquit, *co meum Verbum bonum*, dico ego opera mea regi; lingua mea calamus scriba velociter scribens. Quod ita rectè valet intelligi, secundum similitudinem alicuius boni & sapientis ho- minis, qui dicere possit. Sapientiam meam occultam esse nolui, sed assumpta & benè polita pelle ovis aut virili, arque adhibito calamo, qualem habebit sensum, vel scientiam rectio corde conformatam, diligenter conscripti, ut videre & legere possent alij quicunque do- ciles ac benevoli, qualibus prodebet potest thesaurus desiderabilis qui requiescit in ore sapientis. Secundum inquam hanc similitudinem fecisse Deus Pater intel- ligitur, ex praefectio capitulo Psalmi. Nam ut est Omnipotens, omnipotenter naturam humanam, id est, corpus hominis, & rationalem animam formauit in vtero S. Virginis, & optimè poluit, id est, ita concepi fecit, ut nihil hispidum aut plosum haberet illa natu- ra nostra pellicula de veritate peccati Originalis. Tunc adhibita lingua sua, id est mirabilis opific. Spiritu suo, tanquam calamo scriba velociter scribens, to- tum Verbum suum. Verbum bonum, Sapientiam suam, sapientiam sibi coeternam, illi creaturæ, id est ratio- nali animæ, penitus inscripti; tam velociter, tam plen- nate, tamque veraciter, ut nihil sibi desit de omni thesauro illo, qui requiescat, & requiescat adhuc in corde eiusdem Patris Sapientis. Nam licet illuc intro- missum sit, nihilominus tamen remansit omne Verbum & permanet in corde Patris multè certius, atque con- stans.

stans, quam remanet in corde tuo versulus tuus,
poligam illum certe vel membranae inscriperis.]

stylus hominis quo liber conscriptus est,
iuxta Isaiam.

257. Vnum est quod considerandum restat in Isaiae propria prophetia; nempe *stylus hominis*, quo contemplendum librum dixit Propheta *stylus hominis*. S. Epiphanius haec. 30. dictum putat, *imaginis hominis*; quod taliter homo expressus sit in hac charta. Neque vero imagine nuda, que mera esset representatio. Sed adiunctam habente veritatem. Possumus etiam considerandum librum *stylus hominis* accipere, de scriptione facta vobis naturali, & humano more: vere enim si vici operam iam exclusas removetas, & tarditatem quam spiritus sancti interiuntur abiecit; Christus quod ad mater & cooperacionem actinet, productus est humano more ac ritu, qua de re suo loco infra plenus lib. 3. Addo etiam, *stylum hominis* seu naturalem scriptiones modum in hac verbi scriptione seruatam esse. Scribendi enim modus naturalis, non est a latere ad laevem, sine a sinistra ad dexteram, ut nos scribimus Latinorum & Graecorum sive; sine a dextera ad sinistram. & Hebreis mos fuit *statorum* dixerat. *Ex Sexto Pompeio*; sive lineas nunc dextrorum nunc sinistrorum agendo, & vere versus confidendo ut aratores, quod a quibusdam populis incommodum prestitum tradit Pausanias: sed naturalis scribendi modus esse videtur, a lummo ad imum, quod ingeniosum Iaponem in B. Xaverij Epistolis dicit memini, cum rogatus eucur ipsi nostrum scribendum non ruparent; nec in latum, sed in longum scriptiones producent, quod etiam Chinenses faciunt; respondit, quidam vero vos portius nostrum scribendi modum quippe natura conformem amolamini *stilo* *igitur hominis*, & admodum secundum naturam, scripimus est Dei Verbum in carne, cum a summo deossum processit scriptio, quod tanta Verbi deiplo plus fatis confirmat.

Alia Verbi Dei scriptio, dimissa. Vtus doctrina.

258. Considerari hoc loco eam duntaxat verbi scriptio analogiam, que cortici modo scriptiora inveniatur. Aliam præterea instituit Orig. initio homilie 1. in Leuit. quam eius verbis expressissime, sat fuerit. [Sicut in nonnullis diebus Verbum Dei, ex Mariæ carne vestitum processit in hunc mundum; & aliud quidem eum quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur; carnis namque aspectus in eo patet omnibus, paucis vero & delectis dabatur diuinitatis agnitus; ita & cum per Prophetas vel legitarorem, verbum Dei profiteret ad homines, non absque competenter proficeret indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic littera velamine tegitur, ut litera quidem aspicatur tanquam cato: lacens vero intrinsecus spiritualis sensus, tanquam diuinitas sentiatur.] Affinia habet S. Bern. serm. ad Milites Templi cap. 7. Verum optimè S. Antonius 4. p. t. 1, cap. 2. §. 9. tanto antecellere ait scriptioem Verbi Dei in libro Deipara, scriptioem verbi Dei in facis Codicibus, quanto liber viuens antecellit emotius apicibus. Agnolcit ramen (& merito) invenientiam analogam inter vitrumque hunc librum; cum ex eo capite quod proxime ex Origene telegimus, tum ex alijs que apud eum legere licet.

Quomodo conunque vero spectetur Christi cum libro analogia, en vere quod de S. Pauli peccato scriptum est à Chrysostomo hom. 32 in ep. ad Rom. *Volumen charitatis*. Planè enim aliud non est Christus, quamlibet, digitalibus literis expressam continens Dei erga nos charitatem. Exponit de Christo S. Bernardus serm. 1.

de Paschate, librum sigillis septem obsignatum, de Christo Domino & multiplicibus incarnati Verbi mysterijs. Hic vero liber vita agni, in quo quisquis conscriptus non fuerit, extraneus habebitur a populo Dei. Legamus assiduè librum hunc, & per singulos gradus nostros pronuntiemus illum. Emendemus ad hunc librum quippe emaculatissimum, conscientiam nostrarum libtos, ne forte in ultima discussione abijciantur & exurantur si sic emendati non fuerint. Montatum est autoris libri de conscientia apud S. Bernardum c. 9.

C A P V T III.

Verbum vestitum.

259. **A**d huius emblematis propositionem, præmitendum est, Adamum protoplastum, fuisse Verbi incarnati imaginem. Eo enim spectat quod Rom. 5. Adam dicitur *Forma futuri*; hoc est Christus: qui etiam idcirco dicitur *Adam secundus*, vel *homo secundus*, quod cum multipliciter expresserit Adam primus; partim per dissimilitudinem partim per similitudinem ut Gugneus bene obseruat in c. 5. citatum. Per dissimilitudinem quidem, aut ut D. Augustinus loquitur l. 2. de impr. c. 27. a contrario, quia sicut Adam est fons mortis, ita Christus est fons vitae. Et sicut per proprium Adam peccatum maligne in nobis fructificans, etiam exulta voluntate propria, nascimur natura filii ira, sic per Christi gratiam, etiam nostri meritis exclusis, ad primam gratiam sanctificantem admittitur. Per similitudinem vero, quia sicut Adam fuit caput & vir Euæ, ita & Christus Ecclesia. Et sicut omnes sumus in Adamo generati, sic & omnes in Christo regenerati. Adam procreatus est de terza virginie nondum vomere compressa, nondum a fermento subacta, nondum maledicta; Christus ex Virgine benedicta. Eleganter in hanc rem disserit S. Iren. l. 3. c. 31. & Tertull. lib. de carne Christi c. 17. [Dormit Adam, ut fiat Euæ; moritur Christus, ut fiat Ecclesia: fit Euæ de latere, mortui Christi lancea perforatur latens, ut profluant Sacramenta quibus formatur Ecclesia. Vnde merito Apostolus, ipsum Adam, dicit formam futuri.] Est sententia apud Prosperum 3. 29. de prompta ex Augustini tract. 9. & 15. in Ioan. Hæc quod vbius prostant, non placet fuisse persequi.

Adam post peccatum vestitus, Verbi carne amicti, imago.

260. Illud potius spectandum & expendendum est ad rem propoeritatem, quod præclarè ab Anastasio Sinaita expressum est l. 9. & 10. Hexaem. præter alias pleraque Christum inter & Adamum similitudines ac antitheses quas proponit. Adamum scilicet duplicitem considerari posse. Primum nudum, qualis erat ante peccatum. Secundum vestitum, qualis fuit posito peccato. Deus enim miseratus, hominis iam obnoxij tot incommidis, fortem deterram, vestitum eum tunica pellicea. Primum statim ait Anastasius, fuisse statum Verbi ante Incarnationem. At vbi propter peccatum facta est incarnatione, ventum est ad vestimentum & posteriorem statum Adami. Laciniam vnam & alteram, ex longiore Anastasi oratione decero.

Libro 9. fere initio, monstrat imprimis Anastasius, hærendo in solo literæ cortice, agre exponi posse de primo Adam, quæcumque habet facer textus. [Cum latitudo paradisi sit magnitudinis incomprehensibilis, aded ut abundanter eius irigationis, efficiat quatuor flumos vniuersam propè terram irrigantes, quomodo ille cum sit solus, ligone, rastro, & aratro exerceret terræ operationem? Quomodo autem custodiebat, cum

cum neque essent fures, neque viri, & bestiae omnes & reptilia iussa essent simul cum eo vesci, & omnibus, fructibus qui nascuntur è terra, ut que à Deo facte, sint cum homine participes & coheredes fructuum, sicut à nobis breuiter iam ante dictum est: Sed & omnes bestiae & volucres subiecabantur Adamo.] Hinc ita ad Christum delabitur. [Quando ergo audieris quod Deus infat Adamum ex quodam loco ignoto, & qui nec potest explicari nec comprehendendi, solum nudum & incompositum in paradisum, & induit eum intus pellice tunica carnali: & ad eum adducit bestias intrà, quæ ante eius ingressum erant foris; per hæc omnia nihil est aliud prædictum, nisi quod Deus Verbum, qui prius erat nudus, & incompositus, Parvis voluntate & cooperatione, ex loco ignoto, & qui explicari non potest, nempe Cherubino throno, ingressus est in paradisum Ecclesiæ, ad operandum ipsum & custodiendum; & carne suscepit accepit tunicam nostræ essentia, nempe hominem quem fixit & vnitus in hypostasi. Non enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit, quando accepto carnis linteo scipsum accinxit, non ab alio iei imposto: Scipsum enim carne induit, absque seminè humano.] Ruris optimè l. 10. non multum ab initio, in expensione illius loci: *Et erant ambo nudi*, sic scribit. [Quonodo nulla alia natura à Deo facta nuda, opus habuit tegumento, nisi solus homo? Nam & Angeli, & ferae, & iumenta, & volucres, & quadrupedes, & maximè reptilia à Deo creata sunt nuda. Neque illum ex ijs à Deo fuit induit, nisi solus homo. In ipsis ergo protoplatis nudationem intelligis: idque simul & typice, & præfiguratiuè à Deo facta esse in Christo & Ecclesiæ in initijs. Non enim qui omnem essentiam tam ratione prædictam, quæ expertem rationis, est fabricatus per se induitam, non poterat facile efficere hominem non egentem integumentis. Sed quoniam Deus Verbum qui erat ab initio nudus, & incompositus, à Deo erat componendus, & induendus pellicam nostram carnis tunicam, caro factus & habitans in nobis, ideo Deus Adam hominem secundi Adami prototypum nudum condidit, & eius coniungit mulierem.] Subdit paulo pòt, id factum esse occasione peccati: sicut enim Adam ante peccatum nudus erat, & nisi peccasset nudus permanissem; ita Verbum quia positum est peccatum, pudoris materiam subiit, & nostra pellice tunica se vestiu. [Concinit S.Bernardus serm. 28. in Cant. tractans illud de pelibus Salomonis. [Habet & Salomon nigredinem sed in pelle. Foris niger, in cute niger, non intus. Alioquin omnis gloria eius filia Regis ab intus. Intus diuinitatis candor, decor virtutum, splendor gloriae, innocentia pueritas. Sed tegit hoc de spicabilioris firmatatis color, & quasi absconditus vultus eius & despectus, dum tentatur per omnia pro similitudine abique peccato. Agnolco denigrata formam naturæ. Agnolco tunicas illas pellicas, protoplatorum peccantium habitum. Denique semper ipsum denigratam formam serni accipiens, in similitudinem hominum factus, & habuit inuentus ut homo.] Quidam vero hoc referre licet, quod Deus circumdata Adamo veste pellice, dixisse referunt. *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis*: Nam quamvis ad sarcinum & amaram derisionem humanæ infanteæ que sicut Deus esse quæsierat, plerique ea verba adhibeant, & contrarium sensum graniter damnent Prosperi contra collatorem c. 21. tamen Tertull. 2. in Marcio. cap. 25. & Richardus Victorinus l. 1. de Emanuele c. 19. accipiunt ea verba tanquam serio dicta, ad prænuntiationem & expressionem Incarnationis, qua posita Adam futurus erat similis Verbo incarnato.

Corpus, vestimentum anime, in quoniam homine.

261. Hæc ut melius discipiantur, constetque merito Adamum veltum, proponi pro emblemate Verbi incarnati, statuendum est novum non esse in Scripturis, ut caro nostra & corpus, vestimenta nomine signetur. Versat id latè S. Gregorius 9. moral. c. 29. tractans illud Iobi 9. *abominabutur me vestimenta mea*. [Quid esim (inquit) vestimenti nomine, nisi hoc terrenum corpus exprimitur, quo induit anima regitur, ne in subtilitate sua substantia nuda videatur. Hinc etenim Salomon ait: *Omnis tempore sunt vestimenta tua candida*: id est membra corporis à solidibus actibus munda, hinc Esaïas ait: *Vestimentum mixtum sanguine, erit in combustionem*. Sanguine quippe vestimentum miscere, est desiderij carnalibus corpus inquirare. Quibus nimis se pollui Psalmista fotimiderat, cum dicebat. *Libera me de sanguinibus Deus, Deus saluus meus*. Hinc vox Angelii ad Ioannem dicitur: *Habes pauca nomina in Sardinia, quæ non inquirauerunt vestimenta sua*.] Egregie S. Ambrosius l. 5. in Lucam tractans landem Ioaanni à Christo depactam, eò quod mollibus vestimentis induitus non esset, negat alii: *ibi vestimentum quam corpus à Christo propositum*. [Non hic (inquit) Domini sermo de vestibus, quanquam plerosque mollioris cura vestis effeminat, qui quasi lana onus ferre non possint, sericas vestes rectis per terram veprungit vestigis, vñque faciunt, ut amictu honori sit. Sed tamen alia videtur hic indumenta signare, & nisi fallor, humana corpora, quibus anima nostra vestitur.] Origensem eniit de Deo latore & pellifice erubescens, tunicas pellicas quas Scripta à Deo confectas primis coniugibus memorat, interpretatum est, corpora quibus post peccatum veltum sint animæ: quod tametsi ad literam falsò dicitur, reiçiturque decem rationibus à Methodio apud Anastasium lib. 1. Hexaem. & à Ruperto l. 3. in Genes. c. 27. tamen confit ad intelligendum, quod hic agimus: dici scilicet corpora, indumenta & veltus animorum.

Humanitas vestimentum Verbi, in Christo.

262. Ita generatim. Specialiter vero sanctam Christi carnem, dictam esse vestem, non animæ modo, sed & Verbi, ipsamque integrum Christi humanitatem, vestimentum Verbi in Scripturis & apud Parres nominari, est frequentissimum, S. Ambrosius pulcherissime id tradit loco proxime signato ex l. 5. in Lucam, verbis illis. [Joseph tunica ad speciem Domini corporis cruentata est. Et Apostolici illud, *Exiens se carne, principatus & potestates omnes traduxit*, quidam ostendit nisi vice indumenti corpus fuisse, quo se ita expoliavit Dominus in passione, ut diuinitas libera immunitaque maneret intaricari.] Apostolus quidem, eo loco quem refert S. Ambrosius, ex Colossi 2. iuxta vulgatam editionem sic loquitur. *Tollens quod aduersus nos erat chiroraphi decreei, ipsu tulit de medio affigens illud crucis & expolias principatus & potestates, traduxit cōfidentes palam triumphans illo in se meipso*. Iuxta hanc lectionem, sensus est, Christum spoliasse principatus tartareos arrogata, sibi in genio nostrum potestate: Et plurima ignominia affectos, ostentasse omnibus, palamque traduxisse iam prostratos. Ambrosius tamen & loco norato, & l. 3. de fide c. 2. spoliacionem illam Christo tribuit; quem ait triumphasse de hostibus, exuentem se carne; vñque tanquam vestimentum Verbi.

Petrus Dam. ser. 46. rubrum indumentum cuius est apud Isaiam mentio c. 63 interpretatur Christi carnem, sanguine illam. [Hunc (inquit) vindictatorem, cruentum per crucem passionis sanguine, longè ant Esaïas profixerat, cum propheticò plenus spiritu, sub inter

interrogatione clamabat; *Quis est iste, qui venie de Edom, in iunctu vestitus de Boſai?* Et paulo post: *Quare ergo rubru eſt indumentum tuum, & vestimentum tuum sicut calcantium in circulari indumentum quippe Christi, nihil eſt aliud nisi corpus quod sumpsit ex Domina & Virgine Maria. Nec carne aliud eſt vestimentum eius, atque aliud ipſe. Nam nostrum quoque vestimentum, caro dicitur, ſed tamen ipſi nos tunc caro qua vestimus. De hoc vestimento per Ioannem dicitur: *Habebat in vestimento, & in funere suo ſcriptum, Rex Regum & Dominus dominorum.* Per fenum quippe, propagatio carnis ſi. Qui ergo per propagationem generis humani in mundum hunc venit ex Virgine, & per incarnationem ſuæ mysterium, quia Rex eſt & Dominus, cunctis gentibus indiuit, in vestimento, & in feno ſcriptum habuit, Rex Regum & Dominus dominantium. Vnde enim mundo innotuit, ibi ſcientiam ſuæ Maiestatis inscripsit. Hoc autem indumentum, rubrum Prophetæ apparuit, quia Redemptor noster proprium pro redemptione noſtra ſanguinem fudit.*

Euthymius March. 27. vestem desuper contextam per totam, à B. Virgine ut fert traditio, elaboratam, interpretatur Christi humanitatem, qua Verbum regit.

Patres vary in eam rem typi.

263 Neminem verò fugit, qua ratione grauissimi patres, hædinas pelles, quas non ad mendacium, ſed ad myterium ex Auguſtino I. de mendacio c. 10. mater Rebecca Iacob filio circumdedit, inter preuentum corpus Christi ſpatrum; ita ut per alienas illas vestes hædinas, ſignatum ſit, quorūm Christus humanitatem ſe veltuerit, & in ſimilitudinem carnis peccati amictus appearat. Sanè D. Auguſtinus ſuprā, oportet hædini alienis pellibus Iacobum interpretatur Christum, qui non ſua ſed aliena peccata portauit. Appoſtolum ad te[m]p[or]em p[re]ſentem Proſper I. de promiſione c. 1. minutè & fūſe omnia facti illius adiuncta Christo accommodat. S. Bernardus optimè ſerm. 2.8. in Cantic. [Agnoſco ſub pelle hædī (qui peccatum ſignificat), & manu quæ peccatum non fecit, & collam per quod mali cogitatio non tranſiuit: ideoque non eſt ingentis dolus in ore eius. Noui quod ſi leuis natura, mihi & humilis corde, blandus aſpergū, ſuavis ſpiritu. Et quidem vinctus oleo laxitè pra conſoribus tuis. Vnde ergo nunc instar Eſau pilosus & hædipus: Quisquam rugosa & terra imago hæc, & vade hi p[er] illi? Mei ſunt. Nam pilosæ manus ſimilitudinem proximi exprimunt peccatoris. Meos agnoſco hoc pilos, & in pelle mea videbo Deum Saluatorē meum. Non tamen Rebecca ſic illum induit, ſed Māris, rāndi dignorem qui benedictionem acciperet, quād fundit, quæ p[er]petrat. Et benē in meo habitu: quia mihi benedictio vendicatur, mihi postulatur hæreditas. Siquidem audierat, poſtula à me, & dabo tibi genet[er] hæreditatem tuam & poſſeſſione tuam terminos terre. Tuam, inquit, hæreditatem, tuamque poſſeſſionem, dabo tibi. Quomodo dabis ei, ſi ſua eſt? Et quomodo ſuam mones ve poſtuleris? Aut quomodo ſua, ſi neceſſe habes ve poſtuleris? Mihi proinde poſtulat, qui meam ad hoc induit ſotnam, ve ſuſcipit cauſam. Quippe diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, dicente pro p[ro]p[ter]a: *Et Dominus in eo posuit iniquitatem omnium nostrorum.* Vnde debuit fratribus per omnia ſimilari, ſicut ait Apoſtolus, ve miſericors fieret. Popterea vox qui dem, vox Iacob, manus autem, manus ſunt Eſau. Suum eſt quod auditur ex e[st]e; quod in eo videtur, noſtrum. Quod loquitur ſpiritus & vita eſt: quod appetat, mortale & mors.

Sed breuiter ac p[er]d[ic]e S. Iſidorus Peluſiora I. 1. epift. 193. [Jacob (inquit) hædorum pellibus contextus, ac

paternam benedictionem conſequens, Dominum ac Salvatorem nostrum ſignificauit, qui peccato obnoxiam naturam circa peccatum ſuſcepit, ac viriosos iphiſi affeſtus, in ſeipſo interemis (hoc enim mortuarum pellium indumentum designat.) Quandoquidem nihil iam hædīnum, ac ſinistro latere atque condenmatione dignū, in natura reliquit: Verū terrenis ipſius membris morte affeſtis, Patris, p[er]petua ſalutis noſtrae faſme flagranti, gratum ac ſuauem cibum obtulit, nobis que in ſeipſo nunquam eripiendam benedictionem, fontis in morem protulit.]

Vestem etiam polymitam Iolephī, S. Ambroſius I. de Iolephī c. 3. carmen interpretatur, indumentū diuinitatis. [Vt Dominice (inquit) paſſionis figuram aduertas, ait Iudas Patriarcha. *Trādāmus Iolephī ſimilitiū manus autem noſtra, non ſint in eis ſuperum.* Et bene ſuperius dixerat: *manus autem nolite in ferre illi.* Quod Iudas in Domini Paſſione dixerunt: *Nobis non licet interficere quemquā, ut ferme Iesu impleveris, ſignificans quæ morte moriturus eſt.* Iam rūc ergo futu[ra] crucis p[re]figurabat in ſigne, ſimil[iter] & quod exutus eſt tunica mihi eſt: caro quam aſſumpſit, exuſus eſt, decoram diuerteat virutem. Ergo tunica eius, id eſt, caro, non diuinitas, eruentata eſt; & indumentū ei carnis, non immortalitatem vitæ auſtere potuerunt. Hanc tunicam Iudaica bestia cruentauerunt, illa de quibus dicit: *Ecce ego mitto vos, ſicut agnos inter lupos.*

Ad idem, loca illuſtria ex novo Testamento.

264 Sed quid hæro in Scripturæ locis non adeq[ua]t maniſtis, cum extēt apertissima, in quibus caro Christi, ſive eius sanctissima humanitas, vestimentum Verbi appellatur, non iam Per ambages, ſed in actu ſignato, & verbis conceptis: Nonnulla ſignat, Armeniā I. 5. de qq. Armeniorum c. 16. Vnum dūmataꝝ preterea aut alterum ſignabo. Apostolus Hebr. 10. cohortans fidèles ad fiduciam in Christum conciendam, ſic eos affat. *Habentes itaque fratres fiduciam in inuictu[m] ſanctorum in ſanguine Christi quam initiant nobis viam nouam & viuentem per velamen, id eſt carnem ſuam;* & ſacerdotem magnum ſuper domum Dei, accedamus cum vero corde, Abulos eſt vel nomine aptato humanitati Christi quodam hæreticos, ut humanitatem eſſe quid imaginari dicerent habetur ex Th[om]as Poncius ad calcem epiftolæ primæ, vbi C[on]ſalvius Poncius hos hæreticos exiſtitat fuisse Euthychianos. Eo ramen impio ſenſu alegato humanitatem & carnum Christi dici velamen diuinitatis, receptiſſimum eſt. Scio S. Thomam ibi c. 2. exiſtimare, hæc verba quibus caro Christi velamen appellatur, accipi poſſe de carne Christi data nobis ſub velamento ſpecterim: quæ eſt etiam interpretatio Turriani I. 2. de Euch. c. 10. rācta antea a Theodoreto ad hunc locum, & in S. Iacobī liturgia. Quia tamen caro Christi in Euchariftia, velatur poſſus per ſpecies, quād velet quippiam; ſimplius videtur, (quod etiam habet D. Thomas,) exiſtimare, carnem Christi extra Sacramentum, ſignificatam eſſe ab Apoſtolo nomine velaminis Verbi: ita ut quemadmodum ſacerdos per velum intrabat in Sancta Sanctorum, ita nobis per Deitatis velum, ſive per Christi carnem quæ verè eſt via noua & viuens; (nisi viuentem interpretabi, malum, herbidam & inolem,) ſubēndum ſit in gloriā, & vera Sancta Sanctorum. Locum præterea ex Apocal. 19. quo Verbum dicitur appariſſe veltum vele aſperla ſanguine, S. Hippolytus contra hæreticos Noēti de carne Christi interpretatur.

265 Illuſtrissimus, idemque celeberrimus, quippe quo omnem hæretiſim contritam, ſpeciali monſtrat ibi Theodoreto; planè verò eximius in reti noſtrā locū, habetur Philipp. 2. vbi Apoſtolas Christianos virgens ad ponendum tumorem, & conſe-

ctan

Demandam ex animo demissionem, omnesque superiores sibi inuicem arbitrandos, ut Isido. Pel. l. 4. epist. 2. recte vidit, proponit exemplum Verbi incarnati, dicens. *Hoc sentire in vobis, quod & in Christo Iesu, qui eam in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse & qualem Deo sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo.* *Habuius hic, idem est ac vestimentum, ut grauissimi Patres tradunt: Quanguam S. Chrysostomus, cumque de more fecit Theophilactus & Ocumenius, habitum sumi hic dicunt pro externa specie ac figura; ita ut sensus sit, Christum spectata sola figura corporis exterioris, vistum fuisse vnum de turba, cum tamen esset Deus: Aut vistum esse verum hominum, idque patuisse ex figura vere humana. Quod accedit quod Elias Cretenis ad 1. Nazianzeni orationem habitu inueniunt ut hominem, sic interpretatur. [Hæc dictio ῥάβατι, idem est quod in carne, carnis enim proprium est, figuratum esse.] Nihilominus vox græca schematis, fortissimè vestimentum notionem, ut agnoscit S. Cyrius l. 1. in Ioan. c. 14. & perspicuè idem voluit vulgatus interpres, qui eam vocem vertit habitu, voce in communis vistum signante. Estque ea vocis illius acceptio, communis Lat. norma hujus loci interpretum, & Patrum attingentium eum locum: quos inter accuratè S. Augustinus q. 73. ex 83. vbi Græcam vocem, ῥάβα, quia hic Apostolus vistus est, recte expresam esse ait eo habuius nomine, quod in res extrinsecus accommodatas, cōflantesque vnum quoddam genus habitus, ibi memoratum cadit; hoc est, non eorum quæ non mutantur à nobis, sed ipsa nos mutant, ut habitus anion; nec item eorum quæ & mutant & mutantur, ut cibis accedit; nec denique eorum, (si tamen illa sunt ciuismodi,) quæ nec mutant nec mutantur: sed eorum quæ non mutant, mutantur tamen; cuiusmodi est vestis. Nam induita, accipit formam quam nō habebat exuta, membris in suo semper statu manentibus. Cum ergo Apostolus (ait ibi S. Augustinus) de Unigenito Dei Filio loqueretur, quantum pertinet ad eum divinitatem, secundum id, quod verissimus Deus est, & qualem dixit esse Patrem; quod non ei fuit tanquam rapinam, id est, quasi alienum appetete, si semper manens in ea & qualitate, noller hominem indui, & hominibus ut homo apparet: sed semetipsum exinanivit, non formam suam mutans, sed formam serui accipiens: neque conuersus, aut transmutatus in hominem, amissa incommutabili stabilitate, sed tanquam verum hominem suscipiendo, ipse susceptor in similitudinem hominum factus, non sibi, sed eis quibus in homine apparuit, habitu inuentus est ut homo: id est habendo hominem, inuentus est ut homo. Non enim poterat inueniri Deus, ab ijs qui eum immundum habebant, & Verbum apud Patrem videre non poterant, nisi hoc suscipiendo quod possent videre, & per quod ad illud lumen interiorum, ducerentur.]*

266. Quia Christum in forma Dei prius existente, inuentum esse habita ut hominem, idem est quod Christum quatenus Verbum, non rapinam arbitratur, esse se & qualem Deo, voluisse scipsum exinanire, formam serui accipiendo, & similitudinem nobiscum per unionem humanitatis nostra ad suum suppositum acquirendo. Quamvis enim ob unionem naturæ nostra ad Verbum, nihil Deo decedat, maneatque Deus semper plenus & exuberans, in forma sua diuina; tamen suppositum quod a tanta plenitudine, ea licet non abiecta, transiit ad tantam inopiam quanta est in humanitate; ita ut vere quæ hominis sunt ei tribuantur, recte dicitur exinanitum, quatenus ut humanitatis egentissima quæ sibi habet copulatum egentissimum evadit, si in hac duoraxa despiciat natura sua spectetur, in qua caret ijs prædicatis quæ retinet in altera natura. Nam de supposito Verbi ratione sua

carnis, recte dicitur non esse inuisibile, non esse immortale, non esse aeternum, & denique non habens alia diuina plenitudinis insignia. Itaque non est quod recentiores, tam multa sine causa profundant, ut antiquam & receptam tot Patrum interpretationem euerant, qui exinanitionem eo loco, de Verbo ratione alterius naturarum quas terminat, accipiendo esse dicuntur. Praeterea S. Greg. 2. mo. c. 2. [Nec Majestati injuriam incoluit aliquip humilitas carnis, quia & ut feruanda suscipiteret, nec tamen habita permuraret, nec diuina humanitate minuit, nec humana diuinitate consumpsit: quia est per Paulum dicitur, *Qui cum in forma Dei effectione rapinam arbitratus est, effecit aqualem Deo: sed semetipsum exinanivit formam serui accipiens, ei semetipsum exinanuisse, est, ab inuisibilius sua magnitudine, se visibilem demonstrasse;* ut serui forma reget hoc quod in circumscripsiō, omnia ex diuinitate penetraverat.] Exscriptus hic Gregorium, Heraeus.

Annuit Isido. Pel. l. 1. epist. 139. qui de Christo ait dicit, cum non rapinam arbitratur esse se & qualem Deo, ad differentiam Iouis, qui abdicato per vim Patre, & qualitatem cum eo tapuerat. Hinc ergo natura Dominum omnium, sine Patri & qualem Deum, exinanire scipsum, idem esse ait, quod accessisse ad nos & omnibus indigentibus quibus natura per eum assumpta subiaceat, obnoxium fieri voluisse; quod quam potens sit hominismodi humilitatis intentiu, inixa Apostoli eo loco scopum, idem Ildorus egregie librat l. 4. epist. 2. 2. Et sane multo magis atredit mihi ea rapina, quam alia plures ad quas allusum ab Apostolo fuisse, volunt plerique adducti ab Antonio Petre, recte, de cruce, parte 1. cap. 5. & 6. Optimè vero inde habitus, quoniam est qui natura sua Deo erat & qualis, exinanivit scipsum. Sed & Cyrilus Alex. l. 2. in Ioan. c. 3. exinanitionem Verbi dictam ait, ob carnis susceptionem quod confirmat epist. 1. quæ est ad Solitarios, & in expositione Symboli Nicenianæ sapientib; Folgentius item optimè l. de fide ad Petrum c. 2 [Formam ergo serui accepit; neque enim aliud fuit illa summi Dei exinanitio nisi formæ seruile, id est humanæ naturæ suscepit?]

Vnde petenda humanitatis, quasi vestis, analogia ad Verbum

267. Est igitur exinanitio illa Verbi, idem quod humanitatis suscepitio tanquam vestis & habitus. Quod tamen non est ita accipendum, quasi sicut vestis extrinsecus tantum cum vestitum absque adhæsione, ita etiam humanitas non adhæreat Verbo aut copuletur cum eo; sed mete extrinsecus ad illud se habeat, qui fuit error Nestorij, quem ex his locis confirmabat quibus humanitas indumentum Verbi nominatur. Putaque Bellarmiis l. 2. de Christo c. 7. in hoc Nestorianus sensu, Theodoretum Philipp. dixit, Verbum non esse factum hominum, sed induisse hominem. Hac adaptatio vestimenti, ad expressionem habitudinis carnem inter & Verbum intercedentis, fusa reicitur ab Armacano l. 5. de qq. Armen. a cap. 17. per plura capita, disjunctaque omnibus illis machinis quibus Nestorij error supra cœversus est. A quo tamen errore purgandum cœnito Theodoretum loco qui allegabatur; nempe in expositione verborum illorum in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Sic enim scribit. [De Deo Verbo hæc dicit, quod cum Deus esset, Deus non videbatur; ut qui humanam naturam induisset. Ergo conuenit illud ut homo; suscepit enim natura, vere hoc erat: Ipsi autem hoc non erat, sed hoc indixerat.] Quod ait Theodoretus, ipsum verbum hoc non fuisse, nempe hominem; non spectat ad sensum Nestorianum, quo Deus negabatur esse homo, sed ad excludendam identitatem naturæ Verbi & naturæ

nature humanae; si enim haec verba in alio sensu sumuntur, pugnabunt manifeste cum illis aliis verbis. *Suscipit enim natura (in casu afferendi), hoc est Incarnationis facta* verbum hoc erat. *Ipsum autem Verbum, in se sumptum & propter præexistens assumptioni, hoc non erat.* Nec damnari iure potest ob ea verba Theodoretus, nisi D. quoque Augustinus damnaret, qui planè genuina habet ad calcem sermonis 23. de temp. sic enim scribit. *[Con] forma Dei esset, non rapinam arbitrae esset esse* se equali Deo, sed ut propterea fieret quod non erat, *tempore exanimatus, non formam Dei perdens, sed formam serui accipiens, & per hanc in similitudinem hominum factus, nec propria substantia, sed habitu inveniens ut homo. Hoc enim totum quod sumus, vel in anima vel in corpore, nostra natura est, illius habitat. Nos nisi hoc essemus, non essemus. Ille si hoc non esset, esset unigenitus Deus, & cum hoc esset, ceperit quod non erat; homo factus est, permanens Deus, ut non nam horum sed virumque verissime diceretur.]*

* Accommodatio itaque habitudinis indumenti ad vestimenta, sumenda et penes alia quedam obseruata ab Hesecia Philipp. 2. & a S. Thoma ibidem le. 2. & 3. p. 2. art. 6. Era Dñndato in 3. d. 6. q. 4. n. 9. Post S. Athanasium oratione 3. contra Arianos cum agit de vesti Pontificia Aaronis. Nempe penes accessionem ad Verbum ab ipso villa eius mutatione, sicut vestis applicatur vestito, membris statum suum & formam retinens. Item penes hoc, quod humanitas accedit per hanc Verbi complectens, eique non inheret, ut neque vesti vestitur. Insuper penes hoc, quod vestis conformat vestito, & eius formam ac figuram accipit, salua essentia & specie sua. Nam vestis in brachio, est brachium, in thorace thorax. Similiter enim humanitas vel Verbum adiutoria, homo factus est Deus, vel postea in calce loquuntur, virtemque correctionem à D. Ambroso adhibitam l. 3. de fide c. 2. Deus factus est homo. Præterea penes hoc, quod per vestem homo videtur; ipsa enim est quae fere abscondita carne, primum necessitatem, patim ob decentiam, ut exponit Rupertus l. 3. in Genesim c. 27. obiectum continentium oculis. Homo autem nudus, & incommode habetur ab aëris calidum incommodis, & obnubilam verecundiam progedi in publicum non audire, quia nec deceret. Puichè Hilarius Diaconus apud Augustin. 4. in q. 47. ex Veteri Testamento, tractans locum illum ex c. 4. Isaiae, & vestimentis nostris operariis est (inquit) Creatoris nostri nomine censemur: quia hoc vniuersumque indutus dicitur, quod est, & proferit. Denique Senatores vel Officiales, ex vestibus intelliguntur quid sint.]

Fines vestimenti, in humanitate ad Verbum comparata.

268. Verbum igitur, per carnem ipsi unitum, factum est visible. Et duos illos, ob quos, ut dixi, vestimenta nobis appropianus, fines expluit. Nam necessitatem quidem aliquam assumendi huius vestimenti, in Verbo, agnoscere licet in iudicante nostra, quæ aliter tegi non poterat, iuxta illud S. Athanasij oratione de Ascensione. [Fingit icerum alterum Adamum. Ex natura excitat præfectam naturam, & materiam ex Virgine munivit formatione ad verissimam imaginem, à scipio effectum festum effingit manensque texta scola in vreto, velut in thalamo regio, inducit imaginem ut imaginis nuditatem velaret;] Qua nimurum alter tegi & velati negabat. Quod manifestum erit, si consideremus, posito quod Verbum satisfactionem pro nobis exhibendam tecperit apud Patrem, non potuisse aliter quam interuenient suscepere humanitas id præstare, de quo infra plenius. Et ipse Christus per Danihel Psalm. 39. interprete Apostolo Hebr. 10. cum necessitatem hanc agnouisset, dicit Patri ingrediens munificem. Raynandi Christus.

dum; *Sacrificiū & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi: holocantheū, & pro peccato non postulaisti, tunc dixi, ecce venio.* Apolotolus pro verbis illis aures perfecisti; legit *corpus apostoli: Quæ verba Syrus ita expressi, corpore vestiūisti.* Iam decencia assumptæ humanæ carnis, potius quam Angelicæ vel alterius cuiuspiam naturæ, tactu optimè est à Chrysologo serm. 147. verbis illis. [Si de celo sumpsiſet Angelam, nihilominus inuisibilis habēretur. Si de terra minis homine, & diuinatris esset iniuria, & deieciſet hominem, non leuasset.] Quare congruentissime ac decentissime. [Deus, ad homines per hominem venit, & assumptus ex nobis, unde videatur à nobis.

An ea vestis, sit contra decorum, tanquam vilia & sordens.

269. Ex eo tamen capite videri potest, violatum hac in parte decorum, quod supposita necessitate vestium, seruendum esse honestati, prudenter censent sapientes; vt idcirco alia vestis diviti, & viro Principi, alia pauperi ac plebeio sit conueniens. Quæ sensim fuit, ut in cibis, & ædificijs, aliisque, luxus & ostentationis ac superbiae per hanc necessitatis rimulam subiit, vt egregie philosophatus Gregorius Nyssenus orat, de mortuis in fine: & hom. 3. in Ecclesiasten, & Gregorius Magnus 20. moral. c. 12. & ante eos Philo alterio libro de iomnijs. Dum enim quilibet consecutus se putat quod statum suum ac gradum deceat, nihil procluens est quām vi fines honesti prætergrediatur, & in luxum delicitat. Ex eo igitur capite videri potest non satis in hoc negotio seruitum decori, quod cum vnumquemque pro conditione ac statu suo splendida aut vilius vestis deceat, Imperatorem purpura, Senatorem latus clausus, alios alius amictus conueniens; Deum exquisitissima & lupa quam cogitare aut eloqui possimus, pretiosissima & nitentissima vestis decuit, si amicius fuit: At quām sordet vestis nostra carnea? quām vile & indignum Deo huiusmodi regumentum? An hac respexit David Psal. 88. agens cum Deo, & humiliter expostulans quod quæ roties promiserat de semine suo edendum Christum Domini, præmonstrasse in statu abiectionis, collisa in terram sede eius, ipsòque ab emundatione destructo; id est pretiosa & nitente ipsiusque consentanea veste desituto, ac confusione vnde cumque perfuso? Sanè quod Zacharias cap. 3. de Iesu Filio Ioseph vestes sordidas præferente retulit, graves Autores ad prænuntiationem vestium ignobilium quibus Verbum Dei propernos indui voluit, pertinere censuerunt. Sic enim Tertullianus l. contra Jud. c. 14. [Apud Zachariam, in persona ipsius, imd & in ipsius nominis Sacramento, verus summus Sacerdos Partis, Christus Iesus, duplice habitu in duos aduentus delineatur. Porrò sordidis indutus est, id est, carnis passibilis & mortalis indignitate.] Origenes quoque hom. 1. 4. in Lucam, vestes sordidas de quibus in hoc loco Zacharia est mentio, ait esse humanitatem assumptam, de qua etiam exponit illud Lue. 2. Cum completi essent dies purgationis eorum: ita ipse legit, & ad Christum æquæ ac ad B. Mariam pertinere docet locum illum: non quod in Christo fuerint vlla peccata, sed quod fuerint sordes, id est humanitas nostra passionis cruento obliterata, quæ Deo fuit offerenda. Quanquam corrigendus est Origenes, cum paulo post ait, has esse sordes de quibus Iob. 15. dicitur. *Nemo mundus à forde, nec infans, cuius est unius diei via super terram:* Negat enim, peccata in parvulis rationis vnu nondum potentibus esse posse: Et tamen ait, parvulos baptizari in remissionem peccatorum, quatenus à natuitatis sordibus emundantur. Hic est error exploratus. Verè enim parvuli in remissionem peccatorum propriæ dictorum abluantur baptismi, eaque peccata sordes sunt, à parvulo, cuius vel unius

dic̄ vita sit, detergenda. Sed h̄ec alibi. Nunc satis est, quod Origenes Zacharie locum, & vestes sordidas, accipit in lensu quem tradidimus. Laetantius item 4. In sit. e. i. 4. monstrat, eam prophetiam in Iesum Filium Iudeoch cadere non posse, sed omnino esse de Christo, quem Propheta ostendit primò in humilitate & carne esse venturum. H̄ec enim est vestis sordida.

Imò pretiosissima & nitentissima est, atque adic̄ Verbum non dederet.

270. Nihileminus Prophetam eo loco, vestes sordidas, non ipsam carnem, sed peccata nostra quibus carnem suam quasi grauauit, intellexisse; censuit Iustinus in dialogo cum Tryphonie, & Hieronymus Zach. 3. ac fusè Eusebius l. 4. de demonstr. c. vltimo. Et sanè quamvis omnia nostra, præ Deo, & in comparatione ad eum, sordida ac immunda censeri possint, præsertim caro ac cæcum humani corporis de immundo concepti semine; Tamen Christi carnem, quam Verbi indumentum esse dicimus, mundissimam esse & nitentissimam, ac inter omnia creatibilia, supposito Incarnationis scopo, dignissimam Verbo, non difficile erit declare, attentis eius causis internis & externis, quas Proclus latione in S. Mariam egrediè complexus est, sic in Deipara laudem differens. [Sacra Deipara Maria in vnum nos cōcigit. H̄ec impollutus, & purus ille illibata Virginitatis thesaurus, decusque & ornamentum; h̄ec spiritalis secundi Adami Paradisi; h̄ec virginarum inter se naturatum officina; h̄ec salutaris reconciliationis panegyris; h̄ec thalamus, in quo Verbum humanam carnem sibi desponsauit; h̄ec animatus naturæ rubus, quem diuini partus ignis non combusit; h̄ec verè leuis illa nubes, quæ super Cherubim sedentem in corpore suo gestauit; h̄ec vellus mundissimum coelesti pluvia madens, ex qua pastor ouem induit; h̄ec ancilla est & Mater, Virgo & cælum; h̄ec sola, pons est per quem Deus ad hominem descendit; h̄ec admiranda illius Oeconomia tela, ex qua, & in qua, ineffabilis quodam modō admirabilis illius uniovis tunica confecta est. Cuīs quidem rex tor excicit Spiritus sanctus, netrix Virtus ex alto obumbrans; lana, vetusta villofāqua Adami pellis: trama, impolluta Virginis carozadius textorius, immensa gestantis gratiaartifex, Verbum per auditum illipsum.]

Eadē ex causa, B. Mariam, ouem sanctā ex cuius vellete procreatus sit Christus, qui nobis est indumentum incorruptibilitatis, nominat S. Epiphanius hæret. 78. in quem etiā sensum S. Ambros. sermone altero de natu. In fine, Mariā interpretatur vellus illud de quo Psal. 71. David prenuntia, *descendet sicut pluvia in vellu.* A propositissime. [Quid enim tam silenter & sine strepitu fit, quam cū imber in lana vellus infunditur? Nullus aures sono verberat, nullus corpus humore repercussionis apergit; sed sine inquietudine hominum, totū imbre per multiplices effusū partes, toto corpore in se trahit, vnius meatus scilicet in celis, solidā molilitate plures præbens meatus; & quod clausum videtur per densitatem, est patulū per tenuitatem. Reclite ergo Maria vellere comparatur, quæ ita cōcepit Dominum, ut totum eum hanriet corpore, nec eius discessu corporis pateretur; sed esset molli ad obsequium, solidā ad sanctimoniam. Reclite, inquam, Maria vellere comparatur de cuius frātū salutaris populis vestimenta texuntur. Vellus planè Maria est, siquidem de molli frātū, agnus egressus est, qui & ipse Matis lanicium, hoc est carnem gestans, molli vellere cunctorum operit vulnera populi. Omne enim peccati vulnus, Christi lana suffunditur. Christi fons est sanguine, & vt sanitatem recipiat, Christi indumento vestitur.] Eo inquam indumento quo in Christo Verbum induitur, firme sensibile; quodque in vsum nostrū, & vt nostra nuditas operetur, sibi circumdedit verè salutis vestimentum, & indumen-

tum iustitiae: Huius vestis in Deipara officina confundet, acus & filum, peti potest ex S. Paulino epist. 10. Acum ille interpretatur dominicam Crucem; filum salutare Verbum. Idcirco enim confecta est h̄ec vestis, vt locus esset Crucis; pérque arēnum illud foramen, ad Verbi Dei diffusionem pertinet, ac genus nostrum interventu Mediatoris, asseretur Deo, vt ibi Paulinus loquerit. Dissertit de hac acu, elegantissime Palchatus lib. 8. in Matth.

271. Quamvis igitur vestes omnes nostræ, ex quacumque tandem conficiantur materia, non imerit à Chrysostomo hom. 30. in ep. ad Rom. in moral. [vili foeni onus] dicuntur: tamen vestis qua Verbum diuinum à Deipara conuestitum est, pretiosissima & nitentissima haberi debet, iuxta illud Psalmus de Dei Filio, *decorē indutus est.* Quod sic glossat D. Chrysostomus homil. de vno legiſatore. [Nos quidem veste indūimus, vt quidquid natura minus est decorum, occultetur. Quare igitur Deus naturam, quæ & corpore vacat, & plenissima lucis est, imò quæ hæc coruſcat, contegit? Atqui appellat ille corpus Christi vestem suā. Dominus regnauit, decorē indutus est: Deocrem vocat, carnē Christi. Erat enim illa sanè decora, nec vila peccati turpitudine fæda. Neque enim peccatum fecit vñquā, nec inueniunt est dolus in ore eius. Indutus est decorē, & præcīnxit se. Namq; zona Regem quidem exornat, sed & indicat & Symbolum Regis zona est, & Iudicis.] Inde vero præsertim angelis huius pretiositas, quod ob affusum vnguentorum & oderatorum abundantiam, affet eam fragrantiam quæ nobilissimas quāque & verè regias animas ad Dei obsequium & Christi admirationem prouocant. Hæc enim sunt illa vestimenta de quibus ait David Psal. 44. alioquens sponsum Christum, *Myrra & guia & cæsia, a vestimentis suis.* Et propterea filia regum, regales inquam animæ obsequio tuo addic̄ta, *lasciauerunt te in honore tuo, à dominis eburneis;* aut (vt ex Hebreo verit Hieronymus epist. 140.) à templo denūm. Sic enim vocis laudem, quod ore cūdatur interuentu præsertim denui, nominauit Platæs. Coadoratur hæc vellis cum Verbo iuxta illud Damasceni l. 3. de imag. [Cum hoc Rege & eodem Deo, purpureo adorat trabeam assumpti corporis, non quasi vestimentum, neque vt quartam perlonam; abit: sed perinde ac simili nuncupatam Deum, quam inuestibulæ peronit gratia plenitudo.] Huius vestis pretiosissima delineatio aliqua, fuit vestis Pontificia vt S. Cyrillus l. 1. de ador. fūsissime prosequitur. Quod enim in eam vestem omne artifici & opum genus congettū est, verèque splendissima est & micantissima, ap̄tissimè indumenti humani quo Verbum in Christo circumactum est, dignitatem exhibet: Addic̄que pulchrè idem Cyrius l. 3. glaphiro, sub finem, idcirco sumum Sacerdotem iūlūm vestem Pontificiam exuere, quoties pro ignorantis & peccatis suis sacrificabat, quod patitur est, vestem quæ Christum & Verbi indumentum sanctissimum præsignabat, eum amicite qui pro peccatis suis hostias offerebat Deo: proindeq; tunc, communi cæterorum Sacerdotum veste vt ubebatur.

Quare vestimentum quo Verbum Dei induetur est à Deipara, pretiosissimum & nitentissimum fuisse, dubitate non licet, porcl̄t que sanè ab huius vestis pretio ac specie, Adeodatus noster Bethleemites polymitarius commendari, non minus quām à pulchra veste quæ se fuit virtutibus conuestit, propter locum ex 2. Reg. 21. ad Christum transfert Petrus Damiani opus, 37. parte 1. dub. 4. Fuisse purpureū aque adeo regium vestimentum, ait his verbis Damascenus orat. 2. de natu. Deip. [Vestem enim verè diuinitas contexta, hoc est carnem nostram, indutu quā ex immaculatis ac virginis sanguinibus tinctam in Spiritu regi modo tanquam in chilium efformauit; ac velut regiam purpuram subiens, massam

missam nostram induit.] Trabeam vocat S. Chrysostomus hom. 3 in ep. ad Eph. in morali: & ipse Damascenus orat. 3 de imag.

Vestu & sordida effet, eo plus deberemus Deo.

172. Licet autem daturus hoc Verbi vestimentu vile sordidum, eo esset commendabilior Verbi Dei caritas in nosquid nostri caula, vili se ac sordido inducere obligeat, sit designatum. Optime plane S. Hieronimus 1. de Tertii, quod plus Deo obligamus ob hanc misericordiam nostram caru delectatione sic aperuit. [Hac si quis indigna Deo reculeret, raro te maiori beneficij obnoxium ciborum, quam minus haec Dei conuenerint Maiestat. Non ille ergo homo efficit, per quem homo factus efficit non egimus, ut Deus caro fieret, & habitaret in nobis, sed assumptione carnis vniuersa carnis incoleret. Humilitas eius, nostra nobilitas est; comedens eius, honor noster est: Quod ille est Deus in carne constitutus, hoc nos vicit. Nam in Deum ex carne renunciavit. Monit etiam Cassianus 2. de incar. c. 3. non esse quod in nobis honorem Maiestatis infringat humilitas corporis: Cum utique augere in nobis affectum eius & caritatem debet, vel dignatio tam humilis nat vitatis, vel pietatis tam benigna patientis: quia maximum utique, & immutabilem scelus est, ut ideo apud nos minus honor habemus quia plus amoris impendit.]

Sei te illud considerandum est, quod S. Bern. serm. 4. de maior. Domini, ergo considerat: hanc scilicet vestem videtur deinceps Christi vestis & fons, & foris suotemate multo splendore perfundendam. [Agnico certe, inquit, agnico Iesum magnum Sacerdotem, sordidum vestem vestibus, dum altercatur cum diabolo. Scriptura loquor, & quibus non ignota est propheta Iesu Zephania: Vbi vero exaltatus est caput nostrum super inimicos nostros, ex hoc plane mutauit vestem, deinde amictus lumen sicut vestimento. Exemplum habemus nobis, ut & nos eadem faciamus. Ut ille siquidem in vesti da lumen ferrea, quam stola linea, licet oneri sit illuc haec honori. Erit cum & membra sequentur caput, ut corpus ex vinitus vno palliat spiritu & dicat; Cetero id est, sicut mea, & circumdabis me lumen.] Nunc si indui oportet Dei Verbum, ut possit nobis fieri indumentum ad reges Aquilonis deponentes, ut philosophatus S. Eulogius apud Photi Codice 2. 3. ad secundam questionem Chalaphori. Itaq; si minus ex materia qua constat, at latenter ex fine quoque sic contextum est, pretiosum nobis videri debet; prater pretium eius supra omnem vestimentationem ex attexta maestria nostra divina purpura.

Ius doctrinae.

173. Indamus ex crebro Apostoli monito preiosam hanc vestem, dignam ait S. B. filius in Pial. 4.4. co-bonitatem ac redimite hominem, qui ad sui conditoris imaginem creatus est, iuxta Verbum Apostoli: Exultate hominem, & indui nouum, qui renouatur ad agnitionem secundum imaginem sui conditoris. Et qui ininde leviter milencordia, bonitatem, humilitatem, longanimitatem, magnitudinem in talis interiori amiculio redimimus est, & secundum interiorum hominem probem adornatus, & exaltatus. Paulus item monet: Induite dominum Iesum. Non secundum exteriorum hominem, sed mens nostrae Dei memoria circumamiciatur.]

Id quomodo prestiti sumus, docemus ex Chrysostomo hom. 3.5. in ep. ad Rom. in mori. [Christum induamus, utique illo perpetuo sumus, quandoquidem istud donum est indutum esse, namque ab ipso deserit, ipsiusque vndeque in nobis per nostram sapientiam, mansuetudinemque conficiuntur esse. Ad eum modum, & de amicis dicimus. Is illum prouersus inducere est, multam dilectionem & tremissumque conuictum significantes Indutus siquidem id est videtur quod indutus est. Apparet itaque in nobis vndeque Christus, & quomodo apparere: si quae illius sunt feceris. Quid vero ille Theophilus, Raynaldus, Christum.

CAPUT IV.

Verbum Calceatum.

174. Secundum à vestib⁹ ceteris, spectandus est calceus. Nam plerique nudipedes censemunt nihilominus vestiti. Cuius rei argumentum suppeditatis ipse Christus. Eius enim vestimenta, sapientia in Euāgelijs produntur, & tamen fine calceis ac nudipes de multorum sententia suo loco inferiū d. scuticēda incessit. Christianos quoq; olim ex calceatis fuisse, produnt illa Luciani in Philopatore Christianū describentis. [Pallium putre, fine calceis, & tegmine capitis, incedens detrahens coma.] Sicut tamē pedes quies aptūt calcei, subnebentur talis nēbris quibus circumdantur vestimenta; ita non inveniūt Verbi calceatio, eiusdem conuictione subnebentur. Cōtinet enim haec quoque allegoria, insigne & illustre emblemata mysterii, in quo exornando versamur.

Humanitas Christi, calceamentum Verbi.

In primis vero non defuit, qui diceret, hunc esse calceum hunc (ut ipse exposuit) pedem calceatum cui serpens insidiatoris dicitur Gen. 3. Verum tamē calceus de Christi carne aut etiā de Christo ab aliquibus & Patribus & tractatoribus sit intellectus; ea tamē calcei acceptio pro pede calceato, Metonymia continet admodum inusitatā, nec Patribus quod sciāt probatam. Imo Rupertus Cant. 7. ad mortuum Euā calceatum à serpente notat, quia nudus erat: Non igitur nomine calcei,

pes caleatus signatur. Atque ita ei loco Genesēs, nihil ad rem præsentem faciens, inædificari potest.

275. Non desunt tamen cōcepta loca, quibus Christ
humanitas cum calceamento Verbi cōponitur. Sic enim
S. Basilius in Psal 59. exponens illud, in idūmam ex-
tendam calceamentū meū, ita habet. [Diniratis cal-
ceamentū est, caro Deū fērens per quā descendit ad ho-
mines.] Plenē itidem S. Bruno, tribuens Christo verba
Psalimi relata, & exponens ea hac paraphras. [Per hoc
acquā mihi Gentilem populū, quia in Idūmam ex-
tendā calceamentū meū, id est, in nositiam Idūmæ,
(Gentilis populū, scilicet) extendā nouissimū calceamentū
meū, id est, humanitatis meæ: vt me qui Deus erā, ho-
minem esse factū pro toto mundi salute cognoscens,
inīhi spontanea subiicitur. Calceamentū autē ex pel-
libus mortuorum animaliū cōsūctū; & idcōpro pro hu-
manitate Christi ponitur, que per multas tribulati-
ones, ad ultimum passionē Crucis mortificata est. Vnde
Iohannes Baptista. *Post me tēpōraliter venit vir, Christus*
scilicet, *qui ante me factus est*, secundūm humanitatem,
non tēpōraliter sed dignitatem. Quod est dicere: Qui Fa-
etus est dignior meū, sūt posterior tempore, secundūm
quod homo. Corrigā calceamenti eius non sū dignus
soluere, id est minūmā particula mysteriōū eius huma-
nitatis nō sū dignus explicare. Quod est dicere. Nec
erā dignus sum, & sufficiens, ad explicandum aliquod
minūmū secretū eius humanitatis, nedū aperire suffi-
ciām mysteria ineffabilia eius diuinitatis: Corrigā verō
quia minima pars est calceamenti, pro minima parte my-
steriōū humanitatis Christi, iure ponitur. Vel sic, non
sum dignus soluere corrigā calceamenti eius, id est
questiōne humanitatis eius: hoc scilicet quod a quibusdam
queruntur, qualiter ille qui Deus erat, homo sit effēctus.
Quæstio quoque conuenienter corrigā dicitur: quia
sicut corr. gā nō est calceamentū, sic & quæstio ligat
illud vnde sit.] Vides quām variè hic Autor Verbum
agnoscat humanitatem esse calceatum. Aduingo pau-
cos alios idem opinatos.

S. Ambrosius item. 7. in Psalm. 1. 18. v. 5. [Per femur
insigne generationis agnoscimus, iuxta illud, *Accingere
glauum tuum, circum fumur, potentissime quo significatur
quod Filius Dei cum semetipsum exinanisit, Verbi sit
accinctus diuinatus, & generatione calcatus humana
prodierit ex Virgine, omnibus datus salutem.]*

Bleséis ser. 1. [Missus à Patre ad oves Israël que perierat, legatus; Datae sunt ei quinq; regiones, ut in singulis proprio fungeretur legatus officio. Regiones verò illas sic determinare possimus: vetus Virginis, mediu; orbis, patibulū Crucis, domū forei, extrema mari. In prima regione calceauit se; et circumligauit sibi ligaturā calceamentorum suorum, (cuius explanationis se non esse dignum Baptista confessus est,) visibiliter ad nos egređi volens tanquam sponsus de thalamo suo.]

Alanus Cant. 7, quem Delius ibi in interpretatione mixta descripsit ad ea verba, *Quām pulchri sunt gressus nūi in calceamento sūta Principi*, de extrema sapientia eum locum interpretans, eius calceamenta in quibus pulchritudinem gressuum celebrat Scriptura, ait esse carnem Domini. [Per calceamenta (inquit) figuratur incarnatione diuina. Calceamentum enim solet fieri de pelle mortui animalis, nec tota pellis cedit in calceamentum hominis, sed potius pars pellis. Humana autem natura mortificata erat per peccatas & culpā. Hanc pellēm humanæ pœnas, assumpit Christus, quantū ad humānā natura circumstantiam: sed non totam, quia ita assumpit pœnas, quod non culpam. Sic ergo quasi calceamentum applicuit, quando humānā naturam assumpsit.] Ad eum item locum non pauci idem dixerunt.

Petrus Damiani serm. 60. qui est in vigilia nativitatis Domini; post descriptos septem riuos fluminis *Egypti*, sic exclamat. [O flumen malum, riu pessimi, riu exterminantes! Hac nocte Dominus eos calcatus

transiit, cum in virginali substantia puram carnem, & omnium prætaxatione pestium immunem accepit, illo calceamento calcatus, quod in Idumæa extendit, cuius corrugiam solvere non potuit magnus ille Baptista. *misit de summo Filium suum, & accepit me in vtero Virginis, & sic tandem affixus sit me de aqua multo.*

276. Sed nihil frequentius, quam ut Christi humanitas verbi calceamentū appelleatur, ab Iis qui illud Baptiste de Christo responsū tractat. Non tunc dignus vel totū eius corrigātū calceamentū. Quod etiam aliquos ex predictis Patribus alio licet intentis, obiter reflexisse vidimus. Ita plane illud Baptiste responsū accepit S. Greg. hō. 6. in Euāg. [Quis nesciat (inquit) quod calceamentū ex mortuis animalibus fuit? Incarnatus vero Dominus, veniēs, quasi calceatus apparuit: quia in divinitate sua, morticina nostra corruptionis assumptus. Vnde etiā per Prophetā dicit: In Idūam excedunt calceamentū meum. Per Idūamā quippe Genitilias, per calceamentū vero assumptā mortalitas designatur. In Idūamā ergo Dominus calceamentū suum te extende afferit: quia dū per carnem Genitibus innocuit, quasi calceata ad nos Divinitas venit.] Tum plaeatur addit, quibus propositū responsū Baptiste sensum, cōfimeret ac illustraret. Adduxi in cā rem fēc. superiori, c. 2. Bernard. Ambrosium et Nazianzenum. Et addendum est Origenes tom. 8. in Ioan. vbi sic ait. [Iohannes ostendere volens quanto inferior esset Christi magnitudine, ne quis de se cogitaret, aliquid supra id, quod videt, aut audit à semetipso, dixerit etiam illud: Non sum ego dignus, et scilicet eius corrigātū calceamentū; illud immūnus, se minime idoneū esse, qui de ipsis Christi incorporatione, rationem, quae veluti ligata est, & occultā non intelligentibus soluit, explicatque dignum aliquid dicendo de tanto aduentu in tantam breuitatem contrācto.]

Quare supposita ex his, accommodatione calceamenti ad humanitatem respectu Verbi, inquirenda est accommodationis illius ratio, addendumque aliquid de huius calceamenti ad pedem appressione per corrugiam.

Calci materialia, structura, & finis.

277. Causa cur humanitas calceus Verbi appellatur, reperitur sunt ex analogia humanitatis ad calceum, quæ ex multis capitibus duci potest. Nonnulla proponit Ludou. Fidelis lib. 2. de militia spirituali c. 17. Ego ca ex Patib. prom̄ & illustrabo. In primis calceus pedem includit, & obvoluit. Quanquam Iudeorū calcei, superne patebant magna ex parte, scilicet enim corum caliga est accepienda: ea obvolutio & conclusio, pes obligatur & vincitur, aliquatenus irretitur, ita ut nō sit expeditus ac liber: vt propterea apud Stobæum, Musonius Philosphorus, calcationē tanquam pedis impeditiōnem, vitanda esse conetur perstudeat, eo præter catena argomento, quod achiles & curfors, ad expeditiōnē pedis exalceati procederent. Quæ etiam causa est cui Clemens Alex. 2. pædag. i. 1. Autor sit omnibus, ut calceos abiciant, & nudipedes incedere aufficiant. Præterea illa pedis per calceū inclusio & obvolutio efficitur, vt qua incommoda à luto, à spinis ac tribulis, à muric bus pedē malè habitura fuissent, calceis excepta, ad pedem minimè pertingerent. In calcēi incurvū callos & frigus, aliquā extrema à cœli iniurijs damna; ut propriea mystice calceus pro tutela plerūq; sumatur. Notauitq; Naz. orat. 42. hac ex causa cum sancta terra calcant Mosis dicatur *Solue calceamentum*, è contrario exequitibus de Ægypto; quia per tribulos incedendum erat, mandetur calcatio. Suffragatur Hieronymus ep. 146. exponens calceamentum datum filio prodigo reduci, iussu patris. A pede morum accipit calceus, eique sic coaptatur & conformatur, ut possit quasi coriaceus haberi, sicut cum eo vñi quid, ut propriea plurima que de calceo & pede dicuntur, non sciuntur. Stim de pēde, aut sciuntur de calceo, sed communis de

de ritoque dicunt: ut cū quis pedes inbetur attollere, surremontere, vel eo aut alio loco figere, quæ aqñē in pedem obvolvū, quam in calcem obvoluentem cadunt. Tandem calcus est instrumentū viatorū. Cæteris quippe incommodis pedum, hæc xgrē alia ratione prospicetur, v.g. non forer difficile fomentum aliud accendo figari curare. Quare direxte ac per se primò, calcorum vius est ad viam capessendam.

Quadrant humanitatis per ordinem ad
Verbum.

178. Hac omnia in Christi humanitatem ad Veterum comparatae cadunt bellissimè. Ac primum, hic calcus Verbum ab condit & oculuit, ut merito apud illā c. 45. Deus in carne dicitur *Deus absconditus*. Se- pung. habent; vere in es Deus, & neficiebas. Quod sicut obvolum & occulente carne, abditum Verbum non apparet. Propterea mediū stetit, quē nescibant: quinquam non vñque adeò hoc calceamentum diu- nitatem obseruit, ut nulla ratione proderetur. Erat sicut hic calcus ut Iudaica caliga, aperius supernè, sicut ex parte ut videre est in Icone calcei Honori pini exhibita ab Angelo Rocca opulc. de imaginib. S. Gregorij, eisique parentum. Idipsum exprime- re vñque metā posset, Pontificum solenniter celebantum, calceamentum supernè patens: Est enim hoc calceamentum, ut Innoc. 3. l. 1. de mysterijs Missa- zj. p. 4. differat, calceate proper nos diuinitatis Sym- bolon: atque ita Deitatem obdolam signat, ut tam quod c. 55. addit. Innocentius, per hoc calceamen- tum innoecat. Nam opera quæ in carne Christus est operas, diuinitati eius attestabantur. Quod nota- tur dicunt ea calcei Pontificij apertione sus- tenuis, adiutor Iudaicæ caligæ quæ erat calcii ge- nus, ut fuscæ versæ Iulius Nigronius differturione quam suis horis subsecivis intexit Lælius Bisciola t. in fine. Confirmat candem caliga notionem An- gelus Rocca supræ, exponens imaginem Gordiani Paris S. Gregorij, nec non interpres Actorum ad t. Angelii verba, calcea te caligas tuas. Quanquam Iuo. Carnotensis sermo de mysterijs indumentorum Pon- tificum, & Fulbertus item Carnotensis Pæstul ep. 63. alter exponunt eam Pontificij calcii fuscum vñus, speciem; accommodantque ad designan- dum eius erga celestia cætam & intentam mentem, à terrenis plane annullam. Eoque fere modo S. Aug. 1. de consensu Euang. c. 30. interpretatur Euangeli- con calceamentum, quo neque pes rectus sit, neque nodus ad terram.

Iam quod fortes pedi affricandas, & offensacula pedem intercedentem violatutam, in calcos incur- rete dicebam illeso pede, ed pertinet ut agnoscamus, Verbum in seipso vñqueaque nitens ac mandum perfice, nec inquinari vel forderi iis foribus quæ narratur nostram luteam afficitur, quod frequen- tissime abetus Marciensem, purissima diuinæ actu- litati à quinque foribus male cimentem, vrgent Pa- trias. Quanquam non in fuerunt haec vera fortes, quæ humanitate quoque abesse pat fuit: ut propterea S. Ambro. 17. in Psal. 18. v. 5. neget Christo di- 5. fum sole calceamenta, [v]t amur ergo, (inquit,) cor- pore tanguam calceamento ad inferioris opera virtutis; ad ministerium, non ad præcipitum; ad obse- quiam non ad delectationem; ad obedientiam non ad dissensionem; & in via sapientia vestigium collo- temus, ne gressus nostras vis torrentis aliqua collon- dat. Ideo ad Moysen di' Ætum est, sole calceamen- tum. Dicunt est & ad Ie'um Nane. De Christo au- bamenta portare. Quia illi bene admonentur ut soluat

Theoph. Raymardi Christi.

calceamentum suum, qui sine peccato esse non poter- rant. Hic autem non solum calceamentum non soluit, sed etiam calceamenta aliorum absoluuit; quia non solum corpus suum à peccatis immune seruavit, sed etiam omnium dedit indulgentiam peccatorum. Cum igitur illimis & à foribus nostris pax fuit Christi humanitas, multò magis Verbum diuinum. Similiterque non compungitur vel configitur diuinitas aqñēs dolorum, quos caro excipit non secus ac calcens indemnem à spinis ac tribulis pedem praeflat, ipse transfixus. Quo nonnulli Patres superius adducunt accommodant ignem rubi applicitum, nec coniument: quia diuinitas carnem à passione non ex- clusit citra lensionem, vñlam suam, benèque spinis & igni conuenit. Ea quidem fuit, (vt dicebam,) carnis & Verbi coniunctio ut (quod de pede & calceo præ- misi,) velut vñum computarentur: & quæ de carne dicuntur, ob suppositi identitatem, de Deitate quo- que in concreto enunciarentur; vnde Deum pallum, mortuum ac sepultum, dicimus; sed ipsa in se di- uinitas, illæsa & ab his omnibus libera mansit. Tan- dum passus est, & mortuus, ac sepultus, in carne sua fuit Deus.

Tandem quod vñsum calcei primariam ac direc- tum, esse dicebant ad viam conficiendam, optimè omnino in hanc rem cadit. Neque enim Verbo ad aliud quippiam necessaria vel oportuna fuit caro, quām vt esset viator, & pro nobis via huius iteris aperum ac laboriosum decurseret. Quare priusquam itineri se accingeret Deus, cum esset in sinu Patris, calceari non indiguit: Cum autem quasi colonus furvus esset in terra, & quasi viator declinans ad manendum, calceari eum pat fuit.

Item significata calcei: ac primum libertas.

179. Videor vñcunque aperuisse, causas humanae Christi natuæ cum calceamento Verbi collatae, ex ma- teria, structura, & fine calceamenti. Iuvat tamen ve- res tanta plenius ac dilucidius innotescat, aliunde id confirmit: nempe ex mortalibus effectibus huma- nitatis Christi, qui tales sunt, ut eorum Symbolum ap̄issimum, sit calceamentum. Quæ erit amēna quam initio recepi, huius veritatis manifestatio, multiplicis doctrinæ sacrae obseruatione, tanquam decerpis hinc inde floribus, exornanda. Est igitur calceamentum, libertatis ac dominij Symbolum, itēmque compo- sitionis ac eidem adiunctarum accessionum puta com- positionem consequentis mortalitatis, cùm physice- tum moralis: hoc est peccati ac moralium defectuum. Hæc omnia comprobare, & carni Christi Verbum cal- ceanti accommodare, non erit operosum.

Calceos aiebam, libertatis esse Symbolum. Hoc à contrario ex c. 20. Iсаia, possimus colligere. Ibi enim in signum capitulatis consecutore, Iasias jubetur cal- ceamenta de pedibus tollere, & incedere excalceatus. Simile argumentum huius rei, habetur ex eo quod Michael de Palacio enarrat. in cap. 19. Ioannis, expo- nens piarum mulierum fletum pro Christo ad cruci- fixionem abeunte, affirmat Iudeos vñbris ob Christi necem iugo aperimus capitulatis premi. [Vnde (inquit,) in Africa calceorum vñsum illis non permit- tunt Satraceni, nisi sint Regis aut militum quæstores. Et quando illis transiundum est per domum Regiam, excalceari illis incumbit calceos, si qui eos habent, & pedibus nudis viam calcare, vbi sita est Regia domus.] Apud Romanos idem vñgit vñsus. Vnde quia mancipia quæ exponebantur venalia, nudis pedibus, illisque gypso sine creta confertis prostabant; perinde erat, mancipium aut capitium, ac hominem pedibus albis, vel gypatis aut cretatis dicere. Hinc est illud apud Iuuenalem Saty. 1.

Nuper in hanc urbem, pedibus qui veneras albie.

280. Hoc est mancipium. [Creta enim vilissima (inquit Plinius l. 35. c. 17.) pedes venalium trans mare aduectorum denotare, instituerunt maiores.] Vbi ex Tibullo & Ouidio, gypatos pedes memorat Dalechampius. Et pulchre Persius, ambitionem eorum qui serviliter decelcebant, & ad omnia indigna ut ad honores eperent, ignauie ac mancipiorum in morem demittebantur, vocat *cretatam*, cum ait Saty. 5.

Ius habet ille sui, Palpo quem dicit bianum
Cretata ambitio?

Erat ergo servitutis & deperditae libertatis argumentum exalcatum. Atque adeo est contratio, calceus Symbolum est libertatis: ut propterea Exodi 12. filij Israël de ferrea Aegypti fornace eudentes, comedentesque agnum, transeuntes in libertatem, iuberentur calceamenta habere in pedibus.

Meritisimò itaque sanctissima Christi Domini humanitas, calceamentum dicta est, tanquam & in se libertima, nullique unquam peccato, quo sola vera servitus infertur obnoxia, & libertatis nostra vindex. Afferi enim per eam sumus in libertatem a tripli tertiis captiuitate, ac durissima servitute: nempe Legis, quam Apostolus *ingum servitio nominavit peccati, & Sathanæ; nōque aptauit ad plenam libertatem glorie filiorum Dei*, in altera tantum vita consummandam quibus omnibus titulis, liberti Christi dicimus ab Apostolo 1. Cor. 7. quem prudentissimè locutum, obseruat S. Ambros. l. 1. de Iacob. cap. 3. eò quod non liberos simpliciter, sed liberos nos appellans, fontem libertatis nostræ, unde manauit libertas illa nostra insinuauerit.

Nec non potestas, atque dominium.

281. Quia vero libertas & est dominium suæ voluntatis, & fundat dominium expeditum in alia, ut D. Thomas redit dicit, merito calceamentum quod libertatis Symbolum esse diximus, dominij quoque & potestatis est nota. Vulgaris locus est Psal. 59. quo David suam de Idumeis victoriæ, & dominium quo eos pressurus erat, verbis illis expressit, *in Idumeam extendam calceamentum meum*. Ipsi David ut se regno cedere & abdicare dominium in populum Dei (quantum in ipso erat,) significaret, fugiens a facie Absalon, nudis pedibus & excalecatus incisit; vt interpretatur Feuad. in c. 4. Ruth. Ex quo item loco egregium in hanc rem testimonium à prisco Iudeorum vix petere licet. Si enim ibi describitur cessio juris, in bona & vxorem Mahalon. *Hic erat mos antiquus in Israël inter propinquos*, ut si quando alter alteri suo iure cedebat, ut esset firma concessio, soluebat homo calceamentum suum, & dabant proximo suo. *Hoc erat testimonium cessionis in Israël*. Et specialiter de cessione iuris in vxorem statis abque liberis defuncti, per excalecationem facienda, praecipuum fertur Deuter. 25. vbi additur, nomen dominus illius, postea fuisse, dominum discalecati. Sicut igitur excaleatio cessionem dominij aut potestatis, ita calceatio dominij comparationem denotat, aut est retentus potestatis argumentum. Quo spectat, quod de Arabi insigni narrat Iustus Lipsius l. 2. exemplo polit. cap. 16. Rahus (nomen est proprium Arabis aut Turce,) cum in Marochieno agro ab intreribus ex improviso Lusitanis vxore & bonis spoliatus esset, vxori ante arcem qua se maritus abducerat abductæ, ignaniam ac perfidiam exprobant, calceum illicet suum abiecit; quasi recuperanda coniugalis potestatis tesseram: moxque fidem datum li-

beratur, copiolis suis raptim collectis, insiloit in Lætitianos tam generosè ac fortiter, ut viatores vinceret, & prædam optimam, vxoriisque in primis, (ut fidem jacto calceo dederat,) reduceret domum. Ligeret ergo, calceamentum dominij parti, aut restituta potestatis, esse Symbolum.

Nihil aptius ad signandum effectum carnis Verbo adiunctor. Idcirco enim calceato modo est Divinitas, ut tyrannus qui in hominem sibi nullo iure atrogat potestatem, deicetur; & divina in hominem, perique eum in orbem dominatio, velut oblate ab huic mundi principe, eo potenter deieeto, reparetur; omnibus in suam prælinam dispositionem restitutus. Quare per hoc mysterium, iniqua prouisus alienatio qua homo se Deo subductum tertiis hosti mancipata, reuersa est; & dissoluto ære alieni quo pessimè ac imprudissimè granata & servituti a licti jacebamus, excussum jugum potestatis alienæ, & ad leue veii Domini ac Dei nostri jugum reuenimus; felices si nunquam illud excutiamus. Per Ieum certè non stabit. Nam adeo potenter ac validè contruit sceptrum dominantium, & impiorum vi gam, malleumque unquam terita, ut nunquam repationem sperare possint. Gratulabatur hoc Ier. c. 2. 6. alloquens suauissimè Dominum, verbis illis. *Domine Deus noster, possederunt nos Domini ab que te. Tantum in terecordem nominis tui. Mories non vivunt; Gigantis non resurgent, hoc propter voluntatis nostræ vertiginem, qua possunt restituiri in integrum propereas visiti. si & coniuris eos, & perdidisti omnem memoriam eorum.*

Tandem compositio atque mortalitas.

282. Addebam tertio loco, calceum esse compositionis ac mortis & mutabilitatis Symbolum. Se me S. Dionyius c. 13. cœl. Hier. causam expponens cum Angelis per sacros scriptores & pictores, excalecati & nudipedes exhibentur, sic philosophat. [Quo à nudi & excalecati describuntur sancti Angeli, hoc iugant, quod liberi & absoluti, ac expediti, a que exterioris omnis adiectionis labe sint puri, & ad divinam similitudinem pro viribus tendant.] Eni in iudicium pedum in argumentum simplicitatis: Ac perinde calceatio, argumentum est compositionis. Hanc vero sequitur mutabilitas, ut est peripicuum ex Nazianzeno & Damasceno, alibi adductis: confirmarque Romanorum vñus, quos lunulas in calceis gestasse, ut humanæ mutabilitatis admonerentur, obseruat Plutarchus. Et ex eo Paschalius de coronis lib. 9. c. 20. Ac quia mutabilitas damno summo nostro in profundiendis mortuis operibus proditur, idcirco calceatio, eam quoque mortuorum operū profusionem præferit, conferente ad id non parum calceamentum materia: Quod Origenes hom. vñica in libro Regum, ac D. Arigostinus l. 42. de Sanctis obseruant, exponentes interdicendum Christi de calceamentis non ferendis. [Calceamenta (inquit Augustinus) quibus vñiatur, coria mortuorum sunt, nobis tegmina pedum. Per hoc ergo iubemur renunciare mortuis operibus. Hoc in figura Moses admonebatur, quando ei Deo natus loquens, ait: Solue calceamenta de pedibus tuis; hucus enim in quo stas, terra sancta est. Ad eandem mentem in Nyssen. orat. 1. in Cant. hæc habet. [Non iuris admittit, pedes qui gradiantur in passibus tertere co. citationem. *Laus enim, (inquit) pedes meos quomodo inqui nabo eos?* Neque enim Moses cum iustis divino liberaliter fieri pedes, à mortuo pellium indumento, quando tenet am ascendit sanctam, & illuminata, narratus est rufi si pedes indiuisse calceis. Neque quando vestem lac eratalem, congruentem figuræ qua ostensa fuit in moate, affabre est fabricatus, auri & purpuræ, & byssi, & hyacinthi, & cocci in textura contemporis splendoreibus, ut resulgeret pulchritudo

pollicitudo commixta ex omnibus, vllum ornamen-
tum fabricatus est pedibus: sed sacerdotalis pedis
erat ornatum, esse nudum, & liberum ab omni in-
dumento. Oportet enim sacerdotem, semper ingredi-
ligeret, super quam non fas est ingredi cum pel-
lious mortuis. Et ideo Dominus quoque Discipulis in-
tegris calceis, quando eos iubet non ire in viam
genitum, sed ad terram sanctam accedere. Sanctam
autem viam omnino non intelligit, per quam iuben-
tur correre Discipuli, qui non dicitur ab eo, qui di-
cet *Ego sum via*, quam non sicut tangere eum, qui ho-
minis mortui non soluit indumentum. Non diffimi-
liter Nazianzenus orat 42. & Christi ad Discipulos, &
Dei ad Moysen mandatum de calceamentis abijen-
tis exponit. Nam (inquit) qui terram sanctam ac di-
gredi vestigis impressam contactus est, calceamenta
solue; quoniammodum & Moses ille in monte, ut
nihil mortuum ferat, nec inter Deum atque homines
intermediet. Consimili modo si quis Discipulus ad
predicandum Evangelium mittitur, frugalitatem & sim-
pliciter studeat: quippe quem, prater id quod nec
asne baculum, nec duplum tunicae habeat, etiam
pedibus iter facere oporteat, ut pulchri pedes
evangelizantium pacem, atque omne bonum appa-
reant.

Hoc manuit vsus apud Hebreos, loca sancta sub-
solis pedibus, ut Lyranus ad c. 3. Exodi his ver-
bis refert. [Modus erat antiquorum, & specialiter He-
breorum, non ingredi sancta loca pedibus calceatis. Et
inde est quod Saraceni, non audent intrare locum orationis nisi calceati.] Quod antiquos id ipsum ser-
vula, sit Lyranus, confirmat his verbis S. Cyrillus
l. 1. de Ador. cum dixisset iustum Moysen reliquias
componitis ac mortaliatis, calceamentis denotatis,
abjecte. [Id (inquit) a Genitilium consuetudine, di-
cens ille Moys didicerat. Neque enim hi templi adi-
bant pedes induti calceis, exanimatozum animantum
pelle coniectis. Id enim eorum legibus inter immu-
dine genera recensebatur.] Specialiter autem id cura-
te Hebreos, ut Lyranus itidem affirmabat, inde quo-
que ostenditur: quod in descriptione templi quam
exhibit Arias Montanus l. de fabrica templi, notatur
locus in quo sacerdotes, rigentes pedes calcefacti,
venabant. Sacrificantes item sacerdotes, nudipes
erant, vel iudei ex c. 3. Exodi. Hac sanctorum homi-
num aut sancta frequentantium exalceatio, eam
quam dixi mortuorum operum, compositionem no-
litam consequentium, abiectionem signabat. Neque enim Deo in antiqua, vel Christo in noua lege, cura
fuit de materialibus calceis abijendis, ut norauit S.
Augustinus serm. 42. de Sanctis; ex eo quod Christus
ipse calceatus incederet. Ferè tamen prisci Monachi,
ut quod moribus entebantur praefare, externo habi-
tu preferant, calceamenta refugiebant, vt habetur
ex Nazianzeno orat. i. de pace vbi inter Monachorum
exercita, numerat pedes nudos; itemque ex Hieronymo,
qui Iouianum post nudipedalia ante apostolam,
non calceos modi, sed & ornatos calceos expobat,
laudans cum ad propositionem quartam. Disser-
te item Caius l. de Instit. renuncian. cap. 10. Mo-
nachos Aegyptios calceamenta abstinuisse testatur;
(huius inquit qui simpliciter calceamenta, *utroque* uera
dicuntur;) caligis tantum plantas muniuuisse, & has
quaque cum ad celebranda aut percipienda sacra my-
stera accederent abieciisse ait; sequentes ad literam
quod Moys Exodi 3, & Duci populi Iosue c. 5. de cal-
ceamentorum solutione praecepit legimus. Horum
locorum crafta intelligentia haeresis peperit nudipe-
dium, quam memorat Philastrius, & August. hæret. 68.
Deus tamen, (vt dixi,) aliud querebat, & abiectionem
mortuorum, ac expeditionem à sebus terrenis, &
cunis cura, spectabat. Vnde quia cura carnis in desi-
derijs, coniugium solerat affectari, & implicantur pedes
affectuum applicatione coniugij: frequenter S. Hiero-
nimus, mandatum de abijendis calceamentis
vertit in adhortationem abstinenzæ à coniugij frude-
re, v. l. 1. in Iouianum & Epistola 24. in fine, &
pulchre epist. 21. verbis illis. [Et Moses, & Iesus Na-
tus, nudis in sanctam terram pedibus iubentur ince-
dere: & Discipuli sine calceamentorum onere, & vin-
culis pellum, ad prædicationem noui Euangelij desti-
natur: & milites, vestimentis Iesu forte divisis: cali-
gis non habuere quas tollerent, nec enim poterat ha-
bere Dominus, quod prohibuerat seruus.] Satis de
mortuorum operum Symbolo in calceamentis.

Hac in Christi carnem Verbum calceantem, cate-
nus cadunt, quatenus Verbum ex se simplicissimum,
accessu carnis venit in compositionem & structuram
divini illius compositi ex Deitate & humanitate sub-
sistenter in una Verbi persona. Hoc Verbum, vita
ipsa, mortalitatis nostræ exuus circumdatum, & no-
stris morticinis calceatum, morti in humanitate sua
obnoxium, enasit; & re ipsa in carne passum est, ac
mortem subiit, factum pro nobis peccatum est: id est
omnibus peccatis ac sceleribus nostris operatum; ita
ut quamvis in le nitentissimum & sanctissimum esset,
tamen disciplina pacis nostræ super illud fuerit, & pec-
cata nostra portauerit.

Quam pretiosus Verbi calceus, humanitas.

283. En igitur Verbi calceamentum, si accuratè om-
nia pensamus, in speciem vle & ignobile, at re ipsa
preciosissimum, supra illos quos memorant antiquorum
preciosissimos calceos, aureos margaritis distin-
ctos, C. Cæsaris ac Demetrij, item Antigoni filij au-
reos, & feminorum aureis veluti donarijs collacentes
ex Clemente Alexand. 2. pæd. cap. 11. auro rufus ac
gemmis ornatos Diocletiani, & gemmatos Heliogabali
& Caroli Magni, ac eisiam aliorum, quorum cu-
pientes de luto in peronibus emergere vñiones, de-
scribit Tertullianus de hab. mil. c. 7. & Plin. l. 9. c. 35.
Calceos Desporta describit Codinus l. de offic. Con-
stant. cap. 3. [Bi colores coloris nimicium purpure &
albi, habentes ad latera, & in vtroque calcaneo seu
calce aquilas ex margaritis coniectas, sive supra ipsos
calceos quasi de muluis pictos.] Supra hæc omnia
preciosum est Verbi calceamentum propositum, vt in
frequentibus demonstrabo, agens de concursu naturæ
& gravitatem perfectionem illius. Sit sanè in plenisque
mortalitatibus, culpa illorum, calceamentum eorum vel
iunctum quale olim His anorum apud Plinium l. 19.
c. 2. vel ex arboreis libris, quale Indorum apud Phi-
loliatum l. 2. c. 9. & particidarum qui Romæ pleste-
bantur, ex Turnebo l. 13. ad uel. c. 13. vel arcum aut
ferreum, cuiusmodi fuisse Empedoclis, habet Tertull.
c. 5. de pallio, & de Afer significa: ut c. 33. Duxeron. vel
ferreum candens, & ignitis clavis confixum, & mulum
eius quo S. B. filius Martyr, (vt habent Ecclesiastice
tabular. 22. Mat.) calceatus & excarnificatus est. Hoc
de quo egimus Verbi calceamentum, omnibus virtu-
tibus, (quarum singulas totidem esse anima calce-
menta, dixit S. Ambrosius serm. 17. in Psal. 118.) exi-
mis exornatum est, & supra cretatos illos calceos quo-
rum Tertullianus meminit cap. 4. de pallio, purum ac
nitens. Ut in huius sanè significationem, recens eluti
baptismi sacro fonte, albos calceos pedibus induerent,
vt Rupertus l. 7. de diu offi. c. 1. & Vicerol. 5. de bapt.
c. 18 ex antiquo Ecclesiæ vnu factum referunt.

Eoque etiam reculetum p. i. cum vnum, cuius men-
tio est apud Tertullianum l. de cor. mil. cap. 3. nempe
frontem crucis signaculo terendi ad calceatum, vt scilicet
Deum pelle nostra calceatum, & pro nobis mor-
tuum in carne nostra, meminisse inuaret. Quamvis

P. 4. inicias

inficias non Jerim, illud insuper ex consequenti inde profectum, ut vanæ plerique inter calceandum obseruationes Chritiano indignæ, anerterentur: qualis eorum quos arguit S. Chrysoft. hom. 25. ad pop. qui ex Alexandri imagine calceis appretia, bene sibi omnibantur; aut eorum quos memorat Clem. Alex. 2. pædag. cap. 1. i. anatioris salutationes impressis calcis; item eorum qui sinistro pedi calceum dextrum immittere, vel è contrario, duebant religioni: quo in genere Augustum supra modum fuisse superstitionem, prodit Sucton. cap. 92. & Plin. lib. 1. cap. 17. Nec non aliorum qui præsentissimum ad omnia venena remedium, teniebant spuere in calceum dextrum, priusquam eo calcearentur, teste Plinio l. 28. cap. 4. Fuerunt etiam qui redirent ad lectum, si inter se calceandum sternuissent, ut S. Augustinus est Autor, lib. 2. de doct. Christ. cap. 20. Alij disruptionem corrigia cum calcearentur, pessimi omnis arbitrii, desistebant à cœpitis, ut est apud Tullium 2. de diuin. Et apud Glosam Ilaie 5. ad illa verba, non rumpetur corrigia calceamenti eius. His omnibus ineptiis, aut etiam perueritatisibus, salutari signi impressio mederi potuit. Sed vsuratio vñs prædicti, etiam vbi aniles illa nvgæ locum non habebant, ritus illius finem quem proponsi, hand mediocriter firmant.

Verbum calceantis humanitatis corrigia.

284. Superest attingenda calceamenti nostri corrigia. Hanc grauissimi Partes, disertè produnt esse humanitatis Christi copulationem cum Verbo. Ita Gregorius Magnus hom. 7. in Euang. & Bernardus 5. de confid. c. 9. in fine: qui hanc corrigiant, forte ad eadē ad strigendum Verbum esse statut, ut nec morte incidente villatenus intercidi potuerit, eti carne & anima ab inuicem separatis. Huc tamen respxisse Baptistam, cum se indignum professus est corrigiam calceamenti Christi solvere, quod Bernardus coniecat, non possum admittere. Quæ enim ex esse demissio, profiteri se indignum qui unione hypostaticam abrumpet? Commodius S. Gregorius, allusum putat à Ioanne, ad vñsum Hebreworum, solvendi calceamentum eius qui nollet propinqui viduam sibi ex lege debitam ducere vxorem; ut perinde fuerit dicte Ioannem, non sum dignus corrigia calceamenti eius soluere; ac si dixisset, non sum dignus, psonam que ei debetur, mibi loco eius arrogare, mēs; Messia dicere: Quam expositionem adhibet quoque S. Ambrosius l. 3. de fide cap. 5. & 1. de bened. Patriarch. cap. 4. Quanquam ex cap. 4. Ruth, haberi videtur, cum qui soluebat calceamentum, fuisse illum qui tenebatur superstitem cognati vxorem ducere, non autem qui ducturum erat, ut Ambrosius & Gregorius videntur supponere; ex eo fortassis ad ita sentiendum adducti, quod mulier sic abiecta, cognati eam ducere recusantis calceamentum soluebat, ex Denter. c. 25. Commodissime denique in rem nostram idem Gregorius eodem loco, spectari putat à Baptista ligaturam mystérii, id est implexitatem unionis hypostaticæ; quam enodare & expedire, supra vites suas esse agnolcebat Ioannes. Quid verò mirum terrestrem illum & corporatum Angelum, ad huius vñtonis arcum penitissime perspicendi nequaque peruersisse, cum etiam Angeli in celo, (per suas quidem naturales vires, tamen perspicacissimas,) planè circa hoc cœciant?

Vñsum doctrina de Verbo calceato suggestit Petrus Damiani serm. 60. monitans sicut Verbum calceatum transiit septem rinos flumij Egypti iuxta Isaiae vaticinium c. 21. ita nobis assuenda esse calceamenta densa & subtiliter cōsūra aquas excludentia, cuiusmodi præsertim est calcens quem sibi Verbum aptavit.

Nos quoque apemus eum nobis, ut calceati pedes in præparationem Euangeli pacis, securi procedamus.

C A P V T V.

Verbum inumbratum ac Tenebratum.

285. Videbor egisse inçomodè, qui in Lege noua, & plenitudinis per Christum inuecta tēpore, vmbram cogitem atque perfonam. *Vnbra habuit lex suorum bonorū*, teste Apostolo Hebr. 10. & exemplaria vmbra; *calceatum*, ut c. 8. *præmisserat* Nimirum ut eti apud S. Macarium hom. 3. 2. [Quomodo corporis vmbra orum habet ab ipso corpore, carnis tamen officium implere nequitnam alligare vulnera, escam præbere, vel loqui, non potest vmbra, eti manat à corpore, præcedēnque declarat corporis præsentiam: eodem modo Lex vetus, est vmbra noni Testamenti. Preoccupat autem vmbra veritatem, non tamen suppeditat sp̄titum. Non poterat enim Moses carnem induitus penetrare cor, & austerre fodienda vestimenta tenebratum: sed spiritus duxat à spiritu, & ignis ab igne, tollit vñ pernixit caliginis. Itaque circumcisio quæ vigebat in vmbra legis, innuit appropinquantem veram cordis circumcisioνem; & baptisma legis, est vmbra rerum veterum,] Huc respxisse Apostolum, cum dixit, in Christo corporaliter inhabitasse Deitatis plenitudinē, affirmsat S. Augustinus 1. 2. de Gen. ad lit. c. 7. his verbis. [Satis est scire, corporaliter aliquid vel propriè dici cū de corporibus agitur, vel etiam translato vocabulo, sicut dictū est, quia in ipso inhabitat omnis plenius diuinatia corporaliter. Neq; enim diuinatia corpus est, sed quia Sacramenta veteris Testamenti appellat vmbras futuri, propter vmbraum comparationem, corporaliter dixit habitare in Christo plenitudinem Diuinatatis, quod in illo implentur omnia, quæ in illis vmbribus figurata sunt; ac sic quodam modo vmbraum illarum ipse sit corpus, hoc est, figuratum, & significacionum illarum ipse sit veritas.] Sed & Hieton. q. 10. ad Algas. Christum dici *corpus*, ad diffinitionem ab vmbribus iudicis, affirmsat. Videbor igitur, per præram vmbras in legem gratiae, & ipsum Christum inducere.

Etiam in Lege noua, vmbre complures.

286. Nihilominus esse etiam in lega gratiae vmbras, argumento est, quod tantum in celo alpitate dies dicuntur, & inclinati vmbra; id est amoueri iuxta Gillebertum serm. 27. in Cant. Vnde h; c. tametsi vmbrae minoris sunt quam olim per hyemen veteris legis, tamen non prorū nulla sunt: de quo latè & optimè S. Ambrosius 4. Hexaem. c. 5. itēmq; serm. 3. in Ps. 11. 8. ad illud retrivere seruo tuo, sic enim ait. [Hic in vmbre vivimus. Ergo ista vita in corpore, vmbra est vita atque imago, noua veritas. Denique in imagine ambulat homo, & in regione vmbrae mortis consistimus. Sed si quis non ad terrena oculos mentis intendat, sed ad spirituā erigat, ut possit dicere, spirituā, ante faciē nob̄. (brisu Domini; dignus erit qui dicat: in vmbra eius vivimus. Christus enim vita est; & id est qui in vmbra Christi vivit, in vmbra vita est. Meritoque alibi dicit Sanctus Dominus, in vmbra alarum tuarū protege me. Omnes ergo, etiam sancti, in vmbra sunt, quādū sunt in corpore: non perfectè vident, sed ex parte cognoscunt. Ipse Paulus ait; ex parte enim cognoscimus. Ipse vas electionis, cui Christus oculos reddidit, & sua illuminauit gratia, non facit ad faciem, sed per speculum videbat. Et David reuelari oculos suos perit, ut temoneretur vmbra, quæ integrum oculorum impidebat obrutum. Regionem autem hanc mortuorum esse quis dubitet, cum Sanctus ipse dicat: Placebo Domino in regione viuorum. Quia perfectè hic placere nemo potest, vbi etiam si fieri possit ut sua peccata non habeat, in ipsa camen mortuorum regione

regione visendo, purificatione indiget, quia à con-
tagione eum regione huiusabsoluta. In umbra igitur
hic viuimus, & idè in umbra custodimus verba Dei.
Et ex exemplo viam, utrumque ante eramus sub umbra
legis, quando custodiebamus homines fabrara, quia
sunt umbrae futurorum: sicut hodieque Iudei, qui ve-
rum fabbram non vident, qui exemplari & umbrae
seruunt. Nos quoque secundum Euangelium nunc vi-
uimus, umbra sequitur verborum Dei. Nathanael
sub arbore fici videatur; David in umbra alarum Do-
mini Iesu, spatae se dicit; Zacheus in arbore Sy-
comori ascendit, ut Christum videret. Nobis quoque
expedit manus foci Iesus, ut totum mundum obum-
braret. Quomodo non fumus in umbra, qui crucis eius
potugimus velamento? quomodo non fumus in um-
bra, quos crucifixus à malignitate seculi, & corporis
adore defendit?

Pulchre ita Bernardus serm. 48, in Cant. his pre-
ter cetera. [Sub umbra eius quem desideraueram, sed. Et
Propheta: Spiritus, (inquit) ante faciem nostram Christus
Dominus in umbra eius, viuimus inter gentes. In umbra,
in gentibus in luce cū Angelis. In umbra sumus, quan-
do per fidem ambulamus & non per speciem. Et idè
iusta ex umbra, quia ex fide vinit. At qui vinit ex in-
tellectu, beatus est: quia non in umbra sed in lu-
mine. Iustus erat David, & ex fide viuebat, cum dice-
tur Deo: Da mihi intellectum ut discam mandata tua, &
eius: scimus successum fidei intellectum, intellectu
eternalum lumen vita, & luminis vitam. Pris-
tina dicitur ad umbram, & ita ad id cuius umbra est per-
manit; quoniam nisi credideris (ait,) non intelligeris.
Vita fidei, & vita esse, & vita umbra?] Et termi-
nus nat. Deip. de Aquæductu. [Signatur de Christo
Propheta loquitur, dicens: Spiritus ante faciem nostram
Christus Dominus, in umbra eius viuimus inter gentes. Nā
inter celestes quidem beatitudines, non in umbra vi-
uimus sed possidemus in splendori. In splendoribus sanctorum
figuræ ex vero ante luciferū genui te. Verum id quidem
Pater. At Mater sancte eundem ipsum in splendore
non genuit, sed in umbra, nō nisi ea tamen quia obum-
bramus. Merito proinde canit Ecclesia, non
illi quidem Ecclesia Sanctorum, qui in excelso & in
splendore est; sed quæ interim peregrinatur in terris.
Sub umbra eius (ait,) quem desideraueram, sed, & fructus
nisi dulcis gaudium meo. Lucem quippe meridianam ubi
piscis sponsus, sibi perierat indicari, sed reptilia est, &
per splendore luminis, umbram; pro satietate inter-
tin, gaudum recepit. Denique non ait, sub umbra eius
quam desideraueram, sed sub umbra eius quem desidera-
vem, sed. Neque enim ipsius experierat umbram,
sed plam profecto meridiem, lumen plenum de lu-
mine pleno.] Non absurilla Philippus Abbas lib. 3. in
Canticis cap. 22.

Andi denique Origenem hom. 8. in Iosue sub me-
dium. [Advenimus Christi vnu quidem in humiliitate
completus est, aliis vero spectatur in gloria. Et hic pri-
mus adveniens in carne, mystico quadam sermone in
Scriptoris sancti umbra eius appellatur, sicut & Hiero-
minus Propheta denunciat dicens. Spiritus vultus nostri
Christi Dominus, cui nos diximus, in umbra eius vi-
uimus in gentibus. Sed & Gabriel cum evangelizaret Ma-
riam, de nascituritate eius, dicit, Virtus altissimi obum-
brabit ibi. Propter quod intelligimus, quā plurima
primo hoc adveniens eius adumbrari, quorum comple-
tio atque perfectio, in secundo consummetur aduenient. Et Apostolus Paulus dicit, quia resuscitauit nos cum eo,
similique fædere fecit in celstibus. Et utique nondum
videmus credentes, aut resulcitos esse iam, aut in cel-
stibus confessisse: sed adumbrata sunt quidem haec
morte per fidem, quia mente & spe à terrenis, & mortis
opusculis elevantur, & quotidie cor nostrum cri-

gimus ad cœlestia & æterna: impletur autem hoc in
secundo eius adventu: ut ea quæ nunc fide & spe
præsumplimus, tunc etiam rerum effectu corporaliter
teneamus.]

Si licet dicere, umbra nostra simplex est, Iudeorum
gemina fuit. Nam nunc umbra nostra, rerum dum-
taxat cœlestium quas adulta felicitatis die conspicabili-
mur, adumbraciones sunt, quales in Ecclesiastica Hie-
rarchia describit S. Dionysius c. 5. Iudei vero & remo-
tæ earumdem cœlestium rerum, & proximæ ac ipse-
diatæ nostrarum, umbras habebant. Idem alij verbis
sic dixit Method. lib. de castitate apud Photium Cod.
2. 37. [Lex, figura & umbra est imaginis, hoc est Eu-
angelij; Euangelium vero imago futura in secundo Dei
adventu veritatis.] Origenes insinuat idem versat
hom. 2. in Psal. 8. ad illud in imagine perrans homo,
qui ex Apostolo Hebr. 10. egregie id eruit.

Nominatum Eucharistia, & passio.

287. Harum legis gratia umbrae primæ & præ-
cipua, ad hoc mysterium spectat. Non me latet Ber-
nardum loco proximè notato, & sermone in Natu.
Virg. de Aquæductu, Eucharistiam proponit sicut tan-
quam umbram Verbi Dei sub qua viuimus in genti-
bus, quod ipsum Origenes hom. 3. in Cant. affirmat.
Et quidem longè dixerissimum sensu, ab eo quem Bru-
no Andegensis p̄scopus, & Berengarius eius Ar-
chidiaconus, (reflexente Durando Episcopo Leodiensi,
Epistola ad Henricum Regem Francorum cuius men-
tio est in annalibus Ecclesiasticis anno 1035 ac refer-
te etiam Guitemundo 1.3. de Eucharistia sub finem,) per-
uerissimè cōmentisunt, afferentes non esse in Eu-
charistia verum & reale Christi corpus, sed eius um-
bram dūntaxat. Patres igitur prædictos, & post eos
S. Bonaventura sermone quodam de cœna Domini
in illa verba Thes. 4. Spiritus oris nostri Christus Domi-
nus, &c. Fatoeum umbra quādam primariam legis grati-
æ in Eucharistia mysterio agnouisse, probè coheren-
tem cum vera & reali corporis Christi præsentia. Nihil
tamen inde decedit primatum quem inter omnes nouæ
legis umbras, deditum umbra que in mysterio Incar-
nationis interuenit. Nam Eucharistia est tantum ex-
tentio quādam mysterij Incarnationis, ut alibi ex
Chrysostomo dicendum est: vnde quidquid de Eu-
charistia dicitur, in mysterio Incarnationis suo mo-
do æquæ cadit.

Admitto præterea passionem & mortem Crucis
inumbrationem Verbi fuisse, nec tenuem; passim enim
illa diuinæ splendoris quasi tertio, & in Scripturis &
in Patribus umbra nomine, qua Verbi lucem nobis
temperauerit, expressa habetur. In hunc sensum acci-
pi video à S. Ambroso celebrem illum locum ex c. 4.
Threnorum Spiritus ante faciem nostram Christus Domi-
nus, cui diximus, in umbra eius viuimus in gentibus. Ita
enim habet serm. 15. in Psal. 118. in litera Samech ex-
positione. [Passionem Domini Salvatoris, prophetati
liquet & defleti ab Hieremia, non excidium Iudeorū:
quod cū ex alijs, tū ex illo intelligi potest,
quia in posterioribus habet, Spiritus ante faciem nostrā
Christus Dominus, comprehensus est in interitu nostro,
sub eius umbra, diximus, viuimus inter gentes. Quid
hoc manifestius, quando & nomen expressum est, &
comprehensio inter manus persequentium perfidorum
est declarata, & umbra viuificans, & gratia gentibus
conferenda, descripta est?]

Præinserat Iustinius Apolog. ad Anton. post medium,
qui monstrans ubique insignia Crucis in rerum natu-
ra prostrate, etiam in hominis facie designationem
quandam Crucis ad modum literæ T. expressæ, atque
ad eam passionis exhiberi, confirmat ex prædi-
cto

et loco Threnorum ; in quo secutus Symmachus & Aquilus interpretationem, non legit, *Spiritus oris nostris* ; sed *flauarum nostrarum*. Verba eius sunt ; [Hominis figura non altera a bruis differt, quam quid est. Et manus expandit, & in facie a fronte protensum nascitur praefit, per quem fit respiratio ; ut plane forma crucis videatur, quod & Propheta sic indicat : *Spiritus ante faciem nostram, Christus Dominus.*]

Et detestandum quidem est Mahometis delirium, quo fixit non Christum, sed eius umbram pendens de ligno, ut Codinus referit in Saracenicis pag. 60. Tamen falsa facta veritate quam nequam ille ad umbram & inanem imaginem renovauit, verum est, umbram Verbi Domini in cruce suffixam fuisse, ibique expirasse. Nihilominus haec Verbi inumbratio tamersi per magna, nec satis inquam suspicienda, eam de qua agimus, quamque primariam vocavimus, in Incarnatione factam, non aequaliter. Longe quippe maior facta est divina lucis quasi decessio & inumbratio per Incarnationem, quam per passionem : quia multo plus distat Deus & Incarnatio, quam hominis iam facta passio. Egregie hoc ponderauit S. Chrysostomus adducendus cap. 11.

Sed praeferim Incarnatio.

288. Primaria ergo, nec tantum ordine temporis prima, Verbi inumbratio, est Incarnation. In quem sensum accipi a non paucis video, illud Angeli, Lucas 1. *Virtus Altissimi obumbrabit tibi. Signo nonnullo. Hilarius Diaconus qui creditur Autor qq. Veteris & Novi Testamenti, in 31. [Altissimi Virtus, sine dubio Christus est : hoc enim ad ipsius personam pertinet. Supereniens ergo Spiritus sanctus in Virginem, sanctificavit eam, opere suo, efficiens corpus sanctum ex ea in quo Virtus, quae dicitur Dei Filius, nascetur : cuius obumbratio in Virginem, hoc est ut de immensitate divinitatis aliquid esset in vero Virginem, quantum posset capere natura humana, quod quasi ex splendore obumbratio diceatur, Virtus Dei esset, qui Dei Virtus, necnon & Deus.]*

Origenes hom. 8. in Iosue sub medium. [Aduentus Christi, unus quidem in humilitate complexus est, alius vero speratur in gloria : & hic primus aduentus in carne, mystico quedam termone in Scripturis sanctis umbra eius appellatur : sicut & Hieremias Propheta denunciat, dicens : *Spiritus vultus nostri Christus Dominus, cuius diximus in umbra eius vivemus in genibus.* Sed & Gabriel cum euangelizaret Mariam de nativitate eius, dicit. *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Propter quod intelligimus, quam plurima primo hoc aduentu eius adumbrari, quorum adimpleto atque perfectio in secundo consumabitur aduentu. Et Apostolus Paulus dicit, *Quia resuscitauit nos cum eo, similis, sed fecit in cœlestibus.* Et utique nondum videmus credentes, aut resuscitatos esse iam, aut in cœlestibus confessi : sed adumbrata sunt quidem haec non per fidem, quia mente & spe a terrenis & mortuis operibus elevarunt, & quotidie eorum nostrorum ergo in cœlestia & aeterna : impletior autem hoc in secundo eius adventu, ut ea quae nunc fide despe presumimus, tunc etiam rerum effectu corporaliter cœnamus.]

Nyssenus orat. de Christi natu. [*Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quid significat arcana hæc sermo? *Christus Dei virtus est, & sapientia.* Vt ait Apostolus. Virtus igitur Altissimi, quæ Christus est, per aduentum Spiritus sancti formatur in Virgine. Quemadmodum enim umbra ad praecedentium corporum figuram effingitur ; sic forma & indicium divinitatis Dei in virtute ipsius, qui patitur, ostendetur, & imago, & signum & adumbratio, & splendor exemplaris per

admirabilem rerum affectionem demonstrabitur.]

S. Ambrosius (serm. 3. in Psal. 118. v. 2. [An neceas quoniam Verbum Dei ventens in hunc mundum, non sicut Verbum aduenit, quale in principio erat, quale erat apud Deum, sed semetipsum exanimatur, formam serni accipiens ? Venit in nube leni : & cum esset Virtus Altissimi, obumbravit Mariam, ut transfiguratus corpus humilitatis nostræ, conforme fieri corpori gloria (sic).] Et ibidem serm. 5. v. 5. [Hæc vita, in umbra est. Id est ut homo Christus Iesus ex Virgine nascetur, obumbratur Virtus Altissimi matrem futuram, quia in umbra descendit, ab umbra incipiens operari salutem hominis, & consummatur claritate S. eterni.]

289. Fæcor obumbrationem de qua Gabriel Lucas 1. loquitur, non esse obumbrationem Verbi de qua agimus ; sed obumbrationem Deiparae ; cui Spiritus sanctus eo verbo significetur futurus maritus ; ut bene ad eum locum tractat Franc. Lucas, & nos infra alia addemus, agentes de Christi effectio physica. Ideoque negati non potest, Patres predictos qui eam obumbrationem ad Dei Verbum aptant, & in Incarnatione factam dicunt, minus confitentia ad sensum verborum Angeli, esse locutus. Tamen catenus in rem presentem adducti potuerunt, quatenus quidquid sit de germano sensu loci Lucas, cum ipsi traxerunt ad sensum quem nunc intendimus ; hoc est ad Verbi inumbrationem per Incarnationem, divino subare per caris opacitatem attemperato ut velut diluto ; quod commodissime de obumbratione ad Virginem, sed alio sensu quam diximus accommodata, tradidit Amedeus Laufan, hom. 3. de Deip. in fine. [Obumbrabit (inquit,) tibi Christus Dei Virtus & sapientia. Ille humanam ex te naturam suscipiet, & plenitudinem divinitatis, quam ferre non posses, habebit in carnis susceptione. Obumbrabit ergo tibi, quia luci se inaccessibili assumpta à Verbo humanitas obiicit, cuius obiectu lux illa temperata, calidissima viscera tua perfundet.] Pulchrit item Richard. à S. Laurentio lib. 3. de Deip. titulo 1. [Obumbrabit tibi, (inquit,) id est umbram in te accipiet, hoc est carnem leuem, & à peccato immunem. Peccatum enim pondus est, umbra autem habet figuram corporis, sed non ponderositatem. Caro enim Salvatoris fuit illa nobis leuis super quam Dominus ascendit in sua Incarnatione, Isaia 19. quæ Solem lucis aeternæ tegebat inflat nubes, & lippientibus oculis mortalium temperabat.] Hoc fusc & eleganter verlat Laur. Iustin. l. de casto Connubio Verbi & animæ cap. 2.

Alij Patres egregie hanc Verbi inumbrationem aut artigerunt, aut irradierunt, non iam nisi loco illi Lucas, & verbis Gabrieli, sed alijs locis, & considerationi vmbra. Origenes hom. 7. in Numeros, tractans populi Dei mansionem in Selmon, sic scribit. [Selmon interpretatur *umbra portio*. Illam puro umbram dici, de qua Propheta dicebat, *Spiritus vultus nostri Christus Dominus, cuius diximus in umbra eius vivemus in genibus.* Sed & illa similis huius umbra est, de qua dicitur ; *Spiritus Domini obumbrabit tibi.* Umbris ergo portio noster, quæ nobis opacitatem præstat ab omni aetere tentationum, Christus est.] Eodem fere modo de Selmon ciusque notione philosophatur S. Augustinus in Psal. 67. ad illud, *Nigre deambulabunt in Selmon :* & addit rationem polcherrimam, cum Verbum per Incarnationem dicatur inumbrari. [Constat (inquit,) umbra, luce & corpore. Proinde illud quod in principio erat Verbum, lumen illud verum, ut umbraculum meridianum fieret nobis, Verbum caro factum est & habitavit in nobis. Deo feliciter homo, tanquam lumen corpus accessit : & in eum credentes, umbra protectionis operit.

operit. Non enim de quali vmbra dicitur, transiunt illa omnia tanquam vmbra; nec de quali vmbra dicit A-
postolus, *nemo vos inducit in cibo, aut in parte diei fe-
bis, aut nemoria, aut sabbatorum, quod est vmbra fu-
rum;* Sed de quali vmbra scriptum est, *sub vmbra
dorum suorum protege me.*] Eadem breuiter id cum lo-
com Hieronymus.

Analogie inter Incarnationem ac inumbratio-
nem, capita quedam.

290. Sed optimè quoque S. Gregorius l. 3. mot. c. 3.
qui varias vmbras in Scripturis acceptiones recensens,
et monstrans Incarnationem in Scripturis quandoque
sub nomine fuisse designata, rationem reddit.
[Quia enim vmbra non aliter exprimit nisi per lu-
men & corpus, virtus Altissimi, Virgini obumbravit,
qua in eius vtero lux incorporeus corpus sucepit.] Ele-
genter idem tradunt Etherius & Beatus l. 4. contra Eli-
pandum ab finem pag. 380.

Illiisque videntur Marius Victorinus sub si-
non ibi primi cōtra Atrium, sic de Christi forma-
tione scribens: [Necesse fuit liberacionis gratia, omne di-
cion, hoc est seminariū spirituū omnium vnu-
erū existēt, & id quo est esse primum hoc est
vulnera ētō, ab infectorē hyle & corruptione
vniū incātā, in mortificationem omnis corruptio-
nis & peccati. Tenebræ nō & ignorantia animæ, di-
cipe ab hylis potētis, egerunt lumine eterno
in luxib; vñb; & anima, & vñb; & carnis, myste-
riis deitatis corruptione, in reuulsione &
mors & carnis per sanctū spiritū administratio-
nem ad diuinam & viuefacentem intell gentias eri-
gunt cognoscēta, fide, amore. Respondit igitur
Iohannes Marie, & dixit illi: *Spiritus sanctus adueniet
in, & Virgo Altissimi obumbrabit tibi.* Hęc duo in-
terea que sunt vñb; & sanctus spiritus, ad id vt gra-
tia eius Mariam, & dicaretur caro à carne, Dei tem-
pore & domicilio aduenērunt: Sanctus quidem
spiritus, potentia in motu; generationis enim princi-
pium motus; Virtus autem Altissimi, ipse vñb; & est.
Virtus autem & sapientia Dei, vñb; & Iesu. Sed de vñb; &
hoc est de Filio, obumbrabit tibi, dixit. Perfectum enim,
dum, & splendidè vt est clarum, non caput huma-
na nata. Et hoc significat, & vñb; & caro factus est.
Mox autem obumbrationem significat, quod dictum
est. *Exanimis fons ipsum.*]

Sed quod idem Marius l. contra Manichæos, scitè
miserum creatum, ex sua ratione est propriissimè vñb;
qua est eius luce entitatis, & tenebriofitatis ali-
qua permixta, continuè à Deo pendens, vt vñb;
sunt corpore: & vt addit S. Chrysostomus, ser. 2. in
Num. 4. quia eo maior videtur creatura, quo à Deo
magis elongatur: ei vēd approximata, aut nulla est,
admodum; fuit in vñb;, Sole non diffuso contin-
gi. Apę ego vñb; ratione habere dicitur, quid-
quid inter nos est, ac proinde etiam Verbum ex quo
per humanitatem aëptiōnem ad nos venit. Nimirum
vñb; vt vidimus, neque est lux mera, neque mera
tenebra, ac sed aliquid ex vñb; que adumbratione confor-
matum, ac proinde pendente ad rei creatae sublunaris
lēgificationem. Quod enim S. Bernardus serm. 72. in
Conead illud, dōneç asp̄ies dies, & inclinēt vñb;,
opinē tetigis, & pulchrit̄ etiam prosecutus est Guer-
nicus serm. 3. de natali Apostolorum, quo de vñb;
hęc difficit, hęc regio est regio vñb;atuum. In celo
est mera & pura lux: in inferno, mera tenebra. Vn-
de lobe. 25. vocat eum, *terram misericordiæ & tenebrarum.*
In que verba S. Greg. 9. moral. c. 46. obseruat ipsum
quaque inferni ignem, fore tenebrosum, quod probat
ex tenebris exterioribus in quas exlex & improuidus
compsa proiectus est: id est, in obsecurum ignem: item-

que ex Psalte, qui de damnatis ait, eos non vidisse So-
lem, quia supercedidit ignis. S. Basil. conc. 1. in Psal. 28.
codem aptat verba illa, vox Domini diuidens flammam
ignis. Inter hęc duo extrema, meram scilicet lucem,
& meras tenebras, est status noster, qui est status vñb;
atuum, hoc est lucis & tenebrarum permixtum: ve
propter Iob ibidem, vocet hunc statum, lucis & te-
nebrarum: *Terminus (inquit) circumdedit aquis donec
finiatur lux & tenebra;* id est vñb;que ad finem prælen-
tis status, qui ex luce & tenebris permixtus est. Alibi
vocat lucem sparsam. Quae enim dispersa sunt, non con-
tinuantur, sed interpolantur; & eoque pacto accepit S.
Gregor. 29. moral. c. 13. illud eiudem Iobi per quam
viam spargitur lux? Quare non incommodè, Verbum
ad nos veniens, inumbrari dicitur.

Sigillatim, pars vñb;que humanitati Christi,
vñb;ra Verbi.

291. Hactenus generatim de hac Verbi per humani-
tatem inumbratione. Possimus vērō eandem sigilla-
tum astruere, considerando seorsim vñb;que huma-
nitatis Christi partem; corpus inquam & animam:
vñb;que enim hanc partim, in Scripturis & Patri-
bus, rationem vñb;at per comparationem ad Verbum
diuinum habere censetur. De corpore ita disserit S.
Ambroſ. ser. 19. in Plal. 118. *Initio.* [Quasi ostendens
Christum Propheta, dicit, *spiritus ante faciem nostram
Christus Dominus comprehensus est in interitu nostro.* In
vñb;ra eius viuenimus inter gentes. Et inſta: *Bibes (inquit),*
& inebriaberis, adiuc viſitabit iniquitates tuas, reuelabit
super peccata. Quā breuiter aduentum & passionem
eius expressit, remissionēque omnium peccatorum;
quam aperte congregationem futurarum gentium
declarauit. Hinc illud Apostoliū quia cecitas ex parte
in Israēl contigit, donec plenitudo gentium invaret, & sic
omnis Israēl saluus fieret. Veni Domine Iesu, sed iā non
in vñb;, sed in Sole iūtū. Si vñb; profuit, si pas-
sionis tuae vñb; protexit, si corporis vñb; saluauit,
quantum conserue poterit claritas aperta virtutis? per
vñb;, lepra curata est. Per vñb;am quoque, illius
feminae qua simbriam vestis Dominicæ attigit, san-
guis stetit. Per vñb;am te vidimus, quando non ha-
bebas speciem neque decorem. Vñb; tua, caro fuit,
qua nostrarum aëtus refrigerauit cupiditatum; qua
compeluit inſolentiam vñb;orum, qua restrinxit ignes
libidinum, qua avaritiae diuersarūque passionum
incēdia temperauit. Et quid dicam de vñb;ra Domini,
quando & Apostolorum vñb;ra sanabat? Veniente
enim Petro, vñb;quisque offerebat aegros suos, quos
transiuntis Apostoli vñb;, reddidit sanitati. Audi
quia caro Domini vñb;ra erat. *Ecce Dominus sedet super
nubem leuem, & veniet in Aegyptum.* David dicit: *Sed vñb;
ra alarum tuarū protege me.* Factus est igitur exinan-
itus vñb;ra mortis, quos Sol iniquitatis exsuffravit.] No-
bis quidem, vñb;ra facta est Christi caro, quoad vñb;
ra effectum: id est ad arcenū cupiditatum aëtum,
ac ne velut Sole sub nube torrente propago fortium
marcesceret funditus. Prīus tamen illa eadem caro
vñb;ra fuit in ſepta, refecta diuini Verbi, quod ea
exinanitione & abiectione, decoloratum est, ac inum-
bratum.

292. Animam vērō Christi à carne eius inumbrari,
ex eo liquet, quod docet Origenes hom. 3. in Cant.
affirmans idcirco dictum esse à Iob, quod *sicut vñb;
dies nostri sunt super terram,* [Quia anima in hac vita,
velamento huius crassi corporis obumbratur.] Verū
quia non agimus, an anima Christi inumbrata sit, sed
an ipsa ad Verbum cui copulata est, habuerit rationem
vñb;at. audiendus est Autor libri secundi de Incarna-
tione apud Augustinum tom. 4. vbi de Christo & eius
animæ sanctitate disputat, his præter cetera. [Arbitros
sancti]

sane Hieremiam Prophetam intelligentem quae sit in eo natura Dei sapientia, quae etiam haec quam pro salute mundi suscepit, dixisse, *spiritus vultus nostri Christus Dominus eni diximus, quod in umbra eius vivimus in gentibus.* Pro eo enim quod sicut umbra corporis nostri inseparabilis est a corpore, & indeclinabiliter motus ac gestus corporis suscepit & gerit; puto eum, anima Christi opus, ac motum qui inlepatabiliter inhaerebat, & pro nutu eius ac voluntate cuncta perpetrabat, ostendere volentem, umbra Christi Domini hanc vocasse, in qua umbra nos vivemus in gentibus. In hujus namque assumptionis Sacramento, gentes vivunt, quae imitantes eam per fidem veniunt ad salutem. Sed & David dicit, *Memor esto opprobrii mei Domine quod exprobauerunt me in coniurationem Christi tuu.* Similia mihi videtur ostendere. Et Paulus quid aliud sensit, cum dicit; *Vita nostra abscondita est cum Christo in Deo.* Et quid etiam in alio loco dicit, *an experimentum queritis eius qui in me loquitur Christum?* Et nunc Christum in Deo dicit absconditum: *Cuius rei intellectus est difficilis, nisi talis aliquis indicetur, qualem per umbram Christi a Propheta significatur esse super diximus.*] Hæc Autem ille, exscribens Orientem. periar. c. 6.

*Umbra horologij Achas, typus inumbra-
tions Verbi.*

293. Ex his ergo perspicue habetur, Verbi Diuinum per adiunctam ei humanitatem obumbratio aliquis, immo propè infinita, ut optimè intelligi potest ex egegio disertu Petri Damiani serm. 20, quo in Incarnatione umbra decem lineis progressam, tandemque Solem Iustitiam tenatum, depulsam abiectionem, & umbram deuictam, sic demonstrat post expositos variis Verbi Dei quasi saltus pro nobis ē celo ad Virginis vtrum, crucem, mortem, ipsiusque etiam infernum. Sic igitur ait. [Planè ut nos post se currere faceret, istos pro nobis gradus manifestata per carnem veritas ad nos descendendo dispositus, & quodammodo cuiusdam mystici horologij Sol Iustitiae Christus, hac ad nos se inclinando momenta distinxit. Qui nimis exaltavit ut gigas ad currendum viam, ut nos ei ex corde dicemus: *Trahi me pest te, currimus in odore vnguentorum tuorum.* Et fortasse isti sunt gradus illius horologij, in quo Rex Ezechias umbra reuerti decem lineis petiit. Quod videlicet Elaias Propheta in signum recuperanda salutis illius, Dominum inuocans, protinus impetravit. Descenderat itaque Sol, emensis iam decem gradibus horologij, sed per eodem gradus iterum rediit. Quod videlicet signum est, per quod se Rex Ezechias salutis pristinæ restituendum esse confidet: Enimvero nec genus humanum ad incolumentum, quam amiserat, de sui langoris ægrotatione conuuluit, quondam lux vera Christus, decem eos quos enumerauimus mystici horologij gradus, ad occasum se humiliando percurreit.]

Hæc est vna ratio, quam init hic Autor exponendi umbra descendens in horologio hoc mystico. Subdit vero aliam rationem; huc item optimè spectantem, quam placet non premere. [Quangquam (inquit,) per umbra decem gradum, & alicet superius dispensationis possimus intelligere Sacramentum. Diversitates quippe temporum quasi quedam distinctiones sunt in horologio linearum. Soli namque Iustitiae Christi, primus ad nos descendens gradus fuit, de Deo in Angelum. Vnde est, quod & per Eliam magni consilij Angelus dicitur: *Et qui cum Iacob loquebatur Deus, Angelus nuncupauit.* Hinc est, quod per eundem Iacob dicitur. *Dixit Angelus Domini ad me in somnis: Ego sum Deus Bethel, ubi vixisti lapidem, & vixi vixi mihi.* Nimis ut idem ipse, qui loquitur, & Deus simul

& Angelus ostendatur. Secundus descentionis gradus fuit in Patriarchis, per quos scilicet ipse Dominus, viuens Dei cultum, ac vera fidei fundamenta constituit. Tertius in promulgatione Legis, quam & ipse prius, audience populo, prouulit; & postmodum in lapideis tabulis, proprio dacto exstante, defecit. Quartus in Iesu Nau, in quo, sicut nomine, sic & opere degens, in terram reprobationis, populum introduxit. Quintus fuit gradus in Iudicibus, per quos nimis Iudaicæ plebem & ipse regebat. Sextus in Regibus Iudaorum, quin in eis principaliter ipse regnabat. Septimus in Prophetis, quia per eos ipse & annunciatum est, & loquebatur. Octauus in Pontificibus, in quibus ipse, qui summus est Pontifex, veri, & aeterni sui Sacerdotij mysterium figurauit. Nonus autem gradus designatus est in homine. Decimus in Passione. Per hos itaque decem gradus, quasi per umbrae Veteris Testamēti, Sol Iustitiae Christus in nostra mortalitate descendit occasum: & per eos iterum, post resurrectionem suam in celum Vicit ascensio, omnemque illam vestigia Legis umbra, veritatis sua, ac noua gratia radijs illustravit; obscura reuelans, clara referans, & omnia sub velamine literæ testa denuo. Et sicut tunc Sol, lineatum quidem, ac morosè procerus; repente atque ad ortus sui est reversus originem; sic nimis, sic Redemptor noster, ea quæ de Incarnationis sua mysterio per longa tempora internulla signauerat, in sola reuictione, acque ascensionis sua gloria subito patet.

Quæ Galfridus ad c. i. 8. Ita in Tilmanni allegorijs Veteris Testamēti, de huia umbra cremento et commentatus, incundum fuitur andee. [Reuerfus est, inquit] Sol decem lineis per gradus per quos descendat, sicut legitur in Elia. Et quicquid ad lineam pertinet, magnum id fuit & singulare: quod a Spiritum longè amplius, vbi de Sole ipso, ut arbitrio, nemo iam dubitat. Neque enim est qui se abscondat à calore eius. Querenda igitur linea ista decem, per quas descendat & ascenderet. Nam qui descendit, ipse est & qui ascendit. Et fortassis ordines decem creaturae rationalis, liceat suspicari linearum nomine designari: novum scilicet Angelorum, hominum, vnum. Quemadmodum autem per easdem lineas descendat, vel redierit, diligenter eget inquisitionis. Nam quod descendat & ascenderet, omnibus iam fidelibus est manifestum. Vlque adeo siquidem semetipsum exinanuit, ut non modò minoratus ab Angelis, sed opprobrium hominum & plebis abiectio videatur. An non infra vultus est homines descendisse, cum ad inferos vlsque pertenent? Vnde etiam (ut quidam sit,) mirum non est apud superos tenebras esse, cum Sol descendat ad inferos. Cæterum rediit, & ascendit vnde descendat. Neque inter homines, vel in uno quolibet Angelorum ordine stetit. Sic decem lineis crenat umbra, dum inclinatus est sol.] Quæ subiecte de solis rediit, & umbra decremento, quia non spectant ad præsens negotium, misla facio. Sed non est omitendum quod postea addit, querens eum sol per decem tantum lineas descendat. [Sed querendum inquit,] videtur, cum constet duodecim horis diurnis solis cursum constare; cur decem tantum lineas in eodem ligneo descendit vel ascendiit dicatur. Forte enim præter has decem, duæ quadam sunt linea, quarum in altera semper stetit, ad alteram non pertinet. Prima siquidem, congruè Diuinitas intelligitur, initium dici, fons luminis, & totius deinceps claritatis origo. Hanc igitur nunquam transire, nunquam ab ea descendit Christus Deus noster. Hæc quidem prima linea rationalis substantia, non creatura, sed creativis. Ex qua deinceps prodiere, quas diximus lineas decem, per quas sol descendens, transire & ascendiit. Nam eorum nouissima spiritibus forte malitius congruit.

longe deputatur, in quibus velut crepusculū quodam diē initiat & noctis perspicax sensus; sed mali-
ciosus affectus nec omnimodo luce carens intelligentia,
sed voluntas nimirū tenebrosa. Ceterū nun-
quam ad ciusmodi lineam sol pertinet. Nunquam
enī & nequam, ut ego arbitror, vel corporeus sol
in crepusculo noctis apparuit, nec modō malignis spi-
ritibus spiritalis sol illuxit sed nec hominibus in eorum
forte damañis.] Vno verbo sensus est, dimissas illas
duas lineas, quia duplex ordinis intellectus substantia-
lis, non profuit Verbi exinanitatem acque descensus so-
li. Non enim Deo, cui nihil deest, ac proinde nemo illi
probet proprie pōret; Sed neque damnatis spiritibus,
& eorum partarijs improborum animabus. Mox
eum duas illas lineas prætermis, interpretatur crea-
turas insensibiles, & sensibiles rationis expertes, quia
illis nihil propri contulit Christi aduentus: Atque
ad neque his qui in plantas, virtus soli vegetariæ ad-
dictas standunt; aut insensibili obstinatione labora-
bunt; vel precepsur ut bestia, quicquam proderit
diuini Verbi inombatio, ut Galfridus recte contem-
platur. Alterum Christi descensum & regressum
per lineas decem prædictas prolequitur Gilleber-
ti (si autor) in alteratione Synagogæ & Ecclesiæ
cap. 17.

Quā bona Verbi incarnati umbra, &
gratia pro ea.

294. Absit verò à mentibus & vocibus nostris, im-
pissima insensitatem hominis, cui pēpo pro corde fuit,
(Macionē dico) quem S. Chrysoſtomas hom. 7. in ep.
ad Philipp. Verbum dixisse refert in similitudine ho-
minum factum, umbra induitum. Umbra qui indu-
itum Verbum volumos, est ipsa humanitas, & ex hoc
sæi dōca exāta vita, umbra nobis est in genibus.
S. Bernardus serm. 3. in Cant. ad finem, id pulchre pro-
sequitur verbi illis: [Spiritus ante faciem nostram Chri-
sti Domini, in umbra eius vremus inter reges: quod
sæcile videamus nunc per speculū & in ænigmate, &
necnon facie ad facie. At siud sanè dōneç via iuris in-
ter gentes. Nam inter Anglos aliter: quando iam in-
differenter omnino felicitate cum ipse, videbamus eum
& nos sicut eſt, hoc est in forma Dī, & non in um-
bra. Quomodo namque apud veteres quidcumbra
figuram que dicimus extitisse: nobis autem per gra-
tiam Christi in carne præsens, ipsam per se illucflee-
te veritatem: ita nos quoque tēpēctu futuri seculi in
quādā inerit veritatis umbra virene non negabit,
nisi qui non acquisit Apostolo dicens: Ex parte cogni-
tione & ex parte prophetam Exilud, Non arbitror me
comprehendisse. Quomodo enim non est distinctio eius
qui per fidem ambulat, & illius qui per speciem? Ergo
iustus ex fide vire, beatus exultat in specie. Et ideo
sanctus homo vinit interim in umbra Christi, sanctus
Angelus in splendore vultus gloriaur. Et bona
fidei umbra, quæ lucem temperat oculo caliganti, &
oculum præparat luci. Scriptum est enim; Fide mundans
corda eorum. Fides itaque fidem non extinguit, sed ca-
stigat. Quicquid sanè est istud quod videt Angelos,
huc nulli umbra fidei seruit, fidei sine repositum, in
tempore resculandum, an non expedit tenere vel in-
solubrum, quod nudum non capis? Denique & mater
Domini vinebat in umbra fidei, cui dicitur est & beata
qua credidisti. Habet & de Christi corpore umbram,
qua audiret: Et Virtus Altissimi obvaurit tib. Nec enim
vili umbra, quæ de Virtute Altissimi formatur. Et verè
Virtus in carne Christi, quæ Virgini obvaurit, &
quod impossibile erat mortali fæmine, obiecta tamen
inuicti viuifici corporis ferret præsentiam Majestati-
& lucem substinet inaccessibilem. Virtus plane
in qua omnis contraria fortitudo debellata est. Et virtus
Theoph. Raynaud. Christus.

tus & umbra fugans dæmones, tutans homines; aut
cetero virtus vegetans, umbra refrigerans. Vivimus
proinde in umbra Christi, qui per fidem ambulamus,
& carne ipsius pascimur ut vivamus.] Non dissimilia
habet serm. de aqua dætu in iusto.

Agamus Deo nostro pro hac inumbratione gratias,
verbis Nysseni hom. 4. in Cant. ad illud. Lectus noster
umbra, quod sic glossat. [Hoc est te cognovit aut co-
gnolat humana natura, umbra facta dispensatione.
Venisti enim (inquit) tu palcher & decorus patre-
lis meus, ad lectum nostrum factus umbrosus. Niſi
enim ipse teipsum obumbrasset serui forma, opero
mero radio Diuinitatis, quis tuam sustinuerit appa-
ritionem? Nullus enim unquam videbit faciem Do-
mini & viuet: venisti ergo speciosus, sed talis effectus,
ut te possemus suscipere. Venisti adumbratis radijs Di-
uinitatis, integrum corporis. Quemadmodum enim
potuisset mortalis natura & in quam cedit interius,
coniungit cum ea quæ interitus minimè est obnoxia,
& ad quam non patet aditus, nisi nobis viuentibus in
tenebris, umbra corporis fuisset interiecta inter lu-
cens? Lectum autem nominat ut sponsa, tropica signi-
ficatione interpretans humanae naturæ cum diuina
contempnationem. Quomodo etiam magnus Apo-
stolus desponer nos virginem Christo, animamque
ornat tanquam sponsam, & dedit duorum con-
iunctionem ad utram corporis unionem: & magnum
dicit esse mysterium ac Sacramentum unionem Christi
cum Ecclesia. Cum enim dixisset. Erat duo in unam
carnem, subiungit: Sacramentum hoc magnum est, ego
autem dico in Christo & Ecclesia. Propter hoc ergo Sa-
cramentum, lectum anima Virgo, nominavit cum
Deo coniunctionem ac societatem.]

Presuppositio ad exponendam Verbi in Incarna-
tione tenebrationem. Deus lux vera.

295. Exhibuimus hactenus Verbum inumbratum. Nunc subiungenda est eius tenebratio, quæ inumbrati-
onis coniunctio est, cum umbra portiunculam
lucis admittat, quam prosus excludat tenebrae. Ut
autem Dei Verbi obtenebratio per coniunctionem
cum humanitate sicut perpicua, recolendum est, Ver-
bum Dei cum sit Deus verus, non posse commodius
a nobis in hac vita concipi, quam specie lucis. Quod
enim Autor Theolog. Ægypt. lib. 11. cap. 4. recte per-
spexit; nullum est sensibilibus, quod commodius
delineare nobis vicius posse superiora quam lux,
ob summam illius qualitatis puritatem, quæ corpori-
bus celestibus non excluditur, sicut exæter infe-
riores qualitates. Cum ergo hic quædam anima cor-
pori colligatur, non possumus in spiritualia ferri ab-
sque interiecta corporei alicuius simulachri (id enim
est quod Isido. Pelus. ait lib. 2. epist. 3. & 5. sapien-
tiam propinare hic nobis vinum mixtum, & quod ait
S. Dionysius diuinum radium hic non affulgere nobis
nisi velacum:) propterea intelligentes Deum, specu-
lamurphantiam lucis, sequentes Scriptura ductum,
in qua Deus ut loquitur S. Chrysoſt. balbutiando no-
biscum, diuina & superiora omnia, Lucis vocabulo expo-
nit: Deus lux est, ait deo Ioannes; & de Verbo Erat
lux vera. Angelos lumina appellat Scriptura. Vnde
Deus Pater lumen dicitur; & boni, Filiū lucis appelle-
lantur: Hoc imitari sacri Doctores. Deum specie lu-
cis immensè solent exhibere. Agit de huiusmodi ima-
gine Dei Simon Magus 2. recognit, approbante ibi-
dem S. Petrus. Agit ibidem de ea S. Dionysius cap. 2. &
4. Diu. Nom. tria adiuncta, lumen scilicet, splen-
dorem, & calorem secerens, quæ tribus factæ Triadis
personis respondere docet. Hoc est lumen trisul-
gidum iuxta Nazianz. orat. 43. cuius consilij Graeci,
referente Ioanne Cyparissiota, decade 6. cap. 9. Vel-
peri

peri cum instantे nocte lumen accendebat, pro lalurione & fausta scrotini temporis appreciatione inter nos recepta, acclamabant; *Gloria Patri, & Fili & Spiritui sancto.* Hic est splendor supra omnes fulgores, gloria supra omne praecionum, ait Cassiod. 1. de anima cap. 10. probans Deum esse lucem. Et alia quidem nouilla præter lucem dicere licet esse lucida, esse autem lucem, de nullo siue homine siue Angelo, quantumvis perfecto, fas est dicere. Imò de quo quis infra Deum, fatendum est cum Euangelista non erat illa lux (inquit S. Thom. 1. Timo. 6.) Sed de diuina lucis infinite videndum. Autor libri de cognitione vera viæ cap. 8. quem deflorauimus in Naur. Theol. distinct. 7. num. 145. præmissis num. 144 prermittis, de analogia Dei ac Solis: quam nominatum quoad dominum Verbum, fuisse exhibet Iustinus l. de Trini. Et utrumque adumbrasse vius est Plato, vocans Solem *Filium boni.*

Fabula Manichaorum, de luce tenebrata.

296. Sie splendens apud Deum, Deus Verbum, ut nobis esset falsus, tenebri quodammodo per nostræ foliginis assumptionem dignatum est. [Figurent sui missus Deus (ait Gregorius 2. Epistola 1. ad Leonem Iaurum.) de ecclesiis descendens in ventem Virginis Mariae ingressus est, cum in eius utero verum lumen eluxisset, & seminis loco lumen factum est caro, & in Iordanie fluvio baptizatus est & nos quoque baptizauit.] An alludit ad lucem igneam ex aquis emergentem in Christi baptismo, ut Iustinus in Tryphonie testatur? Ut ut sit, lumen in utero factum est, cato atque adeò tenebratum est. Rem expono allegatione fabulae quam ex Manicheis refert S. Aug. Hæc. 46. & distinctiū Damascenus dial. contra Manich. locum ex parte dabo cum de Christo victore. Scio Manichaeanum, *Marorem Ecclesiarum* dictum a S. Basilio hom. 2. Hexaem. Nec me laetet S. Leonem serm. 5. de Ieui. & S. Cyrilium Catech. 6. & 16. Manicheos tanquam errorum & fabulamentorum omnium sententiam traducere: iuxta Isidorum vero *Pelusiotan* lib. 1. epist. 4. 13. ipsum Diabolum impetrare longè superauunt Manichei. Sed quid verat ex rubis flores speciosissimos, & ex tribulis fucus legere, quando ictiputra quoque, ut notauit Nyss. hom. 9. in Cant. à fabulis Ethniciis, cum ita nostra intercessit, non abhorret? Et profert cornu Amaltheæ de quod apud Iobum. & emisiones cinnamomi Cant. 4. iuxta fabulam ut vi cinnamomi ad ahenum feruens restinguendum. Id ipsum alter item Gregorius confirmat 9. mor. c. 9. proferens Arcturum, & Orionas, & Hyadas, & interiora Austris, de quibus apud Iobum. Quia ergo exactis per Christum fabulis Ethniciis, successerunt hereticorum fabulae, ut philosophatur Philotheus initio encmj trium Patrum, ipseque Apostolus disertè ait hereticos ad fabulas conuersti; non refugiam narrati nem Manichaorum plusquam fabulosam ad mysterij in quo veramur admirationem. Sic enim quod fabatum volebat S. Iohannes, *Monierum ab solitudo decore, mendacia proficiens versari.* Manichei ergo fabulati sunt, Deum & materiam per infinita aëcula habuisse in sedibus suis, Deum vocabant plenam & puram lucem, vitam & motum, Materiam vero tenebras, mortem, & stuporem ipsum. Post infinita aëcula, contigit emoueri loco materiam, & inter eius partes concitari tumultum intencionum, ac seditionem longè maximam, quibusdam partibus alias in frequentibus, ad regionem vlique lucis, quam Deo inhabitan ti concedeant Manichei. Inhibitus itaque Deus progressionem seditionis in ore inter partes materie, emisit a se formam cui nomen fecerunt *Mari* vita, vnde elementa & homo, quibus cum forma praedita

tenebras aggredi & conflixi decernere aggressa est; sed fere in calum; Imò non absque dispendio ingenti. Nam homo, primatus matris vita commilito, inter configendum, tenebris implicitus est & in belli captiuatus. Quare hominis captiuo perpetua interpellatione fatigatus Deus, alteram contra tenebras belli ducem submisit, cui nomen *Spiritus vivens.* Hic à Deo cum descendisset ad hominem, cumque ex potestate tenebrarum eripuisset, dispendium tamen aliquod Deo intulit: Nam Dei partem tenebris permisit ad conflixi peragendum necesse fuit. Eam vero (sui partem) Deus, in tenebris ad tempus relictam, voluit obtenebratam & caliginosam, donec tenebrarum plena clades & integrum exitum consequreretur. Hacenus fabula Manichaorum, quam tametis potentiosis mendacijs scatere nemo non videt, tamen quod Athenagoras initio libri de resurrectione, & Lactant. lib. 1. init. cap. 1. recte obseruauerunt, lolet fabulis aliqua semper veritas fabulisti, cuius interpolatione & adulteratione, concinnatur fabula.

Accommodatur ad Incarnationem.

297. Quod ergo de Deo lucem inaccessibilem in habitante, & in summa quiete apud seipsum degenerat habet hæc fabula, admitto Metaphorice ut verisimum, & ab Apostolo traditum; itemque à Philone 1. de Cherub. vbi à summa Dei quiete, dictum fabulum Domini philosophatur. Partes materiae quæ post faculorum infinitatem confluxerunt, intelligo Angelum tenebrarum, & hominem, Nam tametis Angelus spiritus est, tamen præ Deo, corpus & materia dicitur. Compactus quippe est potentia quæ materia & corporis rationem haber. Idque voluisse videtur Faustus, cum negauit creaturas vias esse incorporeas, Captiuauit rector tenebrarum miserum hominem: sed misertus tandem hominis Deus, post legem, (quæ licet optima, cessit homini in mortem & exitium, tantum abest ut cum captiuitate exemerit,) submisit Filium suum qui Domini virtus & brachium dicitur in Scriptoris, cuius aduentu homo captiuitate erutus est; sed cum diuini Verbi obtenebratione aliqua quod significatnm à Psalte verbis illis, *Caligo sub pedibus eius*, affirmat S. Chrysostomus Psal. 17. [Caligo (inquit) sub pedibus eius. Operuit enim eos regamento carnis.]

Idem enigmaticè expressum à Propheta fuisse, eensus Richardus Victorinus 1. de incarnatione Verbi regatus à S. Bernardo interpretationem oneris Domini. Iuxta Richardum quippe, interpellatus Deus custos hominū, *Custos quid de nocte? custos quid de nocte?* Quid tandem hac tam densa & terra nocte, hocque tenebratum regno fieri? Respondet, in proximo esse, ut hominem liberet, aduentu illius qui cum lux esset, admixtione tenebrarum obfusus erat. *Venit* (inquit) *mane & nocte*, coniungenda diuino lumen per incarnationem tenebras significans. Qui videtur item esse commentarius, perillustris prophetæ quæ habetur Micheæ 4. vbi Propheta propiciens Christi aduentum in tanta nebulositate ac tenebrosisitate, alloquitur turrim Ader in qua primum Deus tenebris latibulum suum positurus, erat conspiciebundus, defixusque heret admiratione quod tantus splendor maiestatis atque ad illas tenebras & vilitatem ac obscuritatem ob salutem nostram demittendus esset sponte sua. *Et tu* (inquit) *in roris gregis nebulosa filia Sion, v/ps; ad te venies;* & venies potestas prima regnum filia Hierusalem. Turrem Ader quæ erat in Bethleem, vbi David præcessus inuenit locum Domini, iuxta S. Cyrilium t. 6. conc. Eph. cap. 4. ait filii Sion fuisse nebulosam, id est interpreti Hieronymo, carnalibus Iudeis despiciam, tanquam locum nihil, & minimum in milibus,

bus, sive familiis Iuda. Vsq; ad illam obscuritatem venturam incarnationum Dei Verbum quod est potestas prima & regnum promissum filia Ierusalem demittatur Propheta: & cum primò pronunciasset venturum Dei Verbum ad eam vñque obscuritatem, quasi vetus ledum diffidetiam, confirmat iterata pronunciatio, omnino illuc vñque venturam potestatem pri-
mam proponit nos. Censuet in quoque, hanc esse diem illam quae non est Domino, Zach. 1.4. quae neque est dies neque nos. Nam quatinus eum locum S. Cyrius Catech. 1.3. & Theodor. ibi, ac Clemens Romanus 5. Confit. cap. 13. ad tenebras passionis Christi referant: tamen totus contextus apud ead; in diem ipsius Verbi quod est dies ex dicto, ut S. Fulgentius homilia de diebus Christi nativitate, interpretatur. Dei ergo lux communixa est tenebris nostris, ut absorbeat quod mortale est: vita ea inquam vita, quae etat lux hominum & a qua alienos pronunciat Apostolus, eos qui tenebris obscurorum habent intellectum.

Videlicet vero an non subiunctionem nostram huius tenebrosa lucis per incarnationem, significare voluerit Clemens Alex. lib. 5. Strom. cum illud Psalmi tertij, *Ego domini & somnum cepi*, ad incarnationem accommodat, quod resumunt nocte capiunt, ita per incarnationem ad noctis tenebras deuenient Verbum. Clemens oratio eo loco huiusmodi est. [K]urius autem Plato quoque in septimo de Republica cum qui est hic dies, nocturnum appellauit, propter mundi Principes, ut senio, hanc tenebrarum. Somnum autem & noctem, anima descendit in corpus, eo modo quo Heraclius. Nonquid autem de Seuatori hoc praedicti spiritus, dicens per David. Ego dormi & separan-
sum sum; exsitan sum quoriam Dominus me suscipiet. Non solam enim Christi resurrectionem, ex somno ex-
citacionem, sed etiam Domini in carnem descendit, somnum vocat allegorice. Quod Plato dies nostros, nocturnos appellabat, ei nostra quam dicebam nocti subimbande, peraccommodatum est, spectatque ad hanc rem antiquus vñus Gallorum & Germanorum, qui ex Caius & Tacito obleruat Strimondus ad l. 2. milieatum Gessaldi Vindoc. in 27. spatio temporis non numero diecum (vt nunc assulet) sed numero no-
num definire solitos.

*Quando incarnationis tenebrae tandem discus-
sa. Vñus doctrina.*

298. Perstet in tenebris & caligine Dei Verbum, ad eam vñque suum ex hac vita per ascensionem. Gaggenus quidem Nyssenus Epistola ad tres mulieres transdemonstrat, Dei lumen ita iunctum esse nostra caligine ut tamen semper manserit splendidissimum, postquam tenebras catnis sive illuminaret. Nihil-
ominus quod nos, lux Dei aliquatenus pressa manu & tenebris ad ascensionem. Tunc enim quoniam carnem quam tenebris afflumperit non quam dimisit, tamen tabernaculum hoc suum in Sole posuit. Vnde S. Gregorius 27. mor. cap. 11. ad Christi ascensionem refert illud hodi. 36. *Annunciar de ea (iuc) amico suo quod possesso
est. & ad compertos ascendere.* Hoc autem in suo no-
bius exiit annunciat Sol iustitia, annunciatione longe illimitata quam sit ea quae soli materiali attribuitur in-
terius (no) Eccl. 42. Annunciar inquam de se in exi-
to Sol Christus, quod lux sit eius possessio; non in-
de quia omni tenebratum nostratum sive ignobilitatem terrestriam admixtione quantum imperfite vera humanitate fieri pareat liberatus est; sed etiam quia lucem possider longe vetius quam Oromades ille Periculus, cuius anima veritas, corpus autem lux esse fingebatur. Et dicuntur sane edi in lucem libri, cum vulgariter dicuntur item educi ad lucem qui è carce-
re vel speluncis tenebricolo emergunt; dicitur puer è Theoph. Raynand. Christus.

materno vtero prodiens emitte in lucem. Magistratus denique dicitur versari in luce Reipublicæ, quæ est lux illa quam ab impijs auferendam cōtestatur Iob. Christi stus igitur ecclesiæ subiecta possessionem lucis accepit, quia & liber grandis est, tunc omnibus ad legendum expositus: & è mundo exiit, quem carcens specie exhibet. Iad martyres Tertullianus: nec aliter se habet ad nos præ cœlo, quām maternus uteris ad parum au-
ram, ut Seneca quoque vidit epistola 102. & melius S. Chrysostomus hom. 20. in Acta, & Nyssenus orat. de mortuis. Vnde nomen *natalis sanctorum*, cum hinc exiunt, ut notat S. Bernardus serm. de S. Ioanne Bap-
& Nicol. Iad Conf. Bulgar. cap. 5. Potes tas autem pu-
blica Christi, verbis illis eius sub dicetum expressa
est. *Data est mihi omni potestas in celo & in terra.* Speret
post tenebras lucem Verbi Dei imitacione, qui quis tenebras quas Deus in incarnatione latibulum suum posuit, admauerit. Nam quod Esther 11. post diem tenebrarum, exortam lucem proditur, ad omnes & quæ iultos, pertinet. Planè exortetur in tenebris lumen omnibus rectis corde, dummodo non ante lucem & tempus discutiendarum tenebrarum, surgere ac attollì velint. Et hic etio lectissimus & opatissimus huius doctrina fructus, de quo frequenter S. Gregorius.

C A P V T VI.

Verbum effusum.

299. **S**Vb typo duplicitis effusionis, expressam in Scri-
puris, iuxta Patres, Verbi cum humanitate coniunctionem inuenio. Altera est vnguenti seu olei, altera aquæ.

Prior Verbi effusio, specie olei.

De prima est locus celeberrimus Cant. 1. ybi spon-
sa compellans sponsum, ait illi. *Oleum effusum nomen
tuum.* Et quamquam interpetes, ut videte præsertim
est ibi apud Delium, in literali interpretatione, alter-
centur de quo nomine id dicatur; communiusque sic,
ut id de Christi seu Messiae nomine accipiat, potius
quam de nomine Iesu de quo id exponit S. Bernardus;
tamen res eodem recidit, quia notio vnguenti, seu
olei effusii, quam nomen Christi sive inuncti, preferit in
acta quasi signato, continetur in actu exercito in no-
mire Iesu, quo significatur salus humana, non compa-
rabilis nisi per nominem, qui simul Deus sit vngui-
ne Deitatis delibetus; quod vere habuit Christus Da-
minus: in quem proinde oleum sanctum recte pro-
nunciat effusum, & nomen eius, effusum oleum re-
cte dicitur. Audi Petrum Cellensem l. de panibus c. 24.
cum agit de pane inuncto. [Quis cognoscit vnguentum
bonitatis Domini, in consilio disponentis le-
incarnati? aut quis in confidendo ipsam assumptionem
nostram, confiliarius ei fuit: aut quis in redēptione
humani generis, pigmentatias species salvationis no-
stra dedit illi? Ex odore quidem huius vnguenti re-
pleta est, & Ecclesia quæ in terris peregrinatur, & se-
quitur sponsum in odore huius vnguenti; & ipsa aula
ecclii: quia in initio viarum Dei, cum diceretur *Fiat
lux, & facta est lux*, genere sublimiori, bonitate excelle-
ntiori, vñlo & munere propria, dicitur est crea-
tura ecclie, id est Angelica divina cognitionis do-
no, & in ipsa nostra reparatione, restituta pleno nu-
merto. Alter porro vngue vel viror delicijs Paradisi
Dei, ipse Filius olei: fed, qualiter; non est nosse ali-
cuius, præter te Domine, cuius nomen oleum effusum,
& de cuius cotu (id est humanitate glorificata,) superfluunt impetu redundant ad homines, emis-
siones gratiarum. Tocum siquidem cornu olei (id est,
gratia plenitudo effunditur in capite filij hominis, quia

Q 2 bene

benedictio Domini effusa est super caput Iusti iustificantis omnes iustificatos; totaliter & originaliter, non particulariter. Totum (inquam) effunditur vnguentum cui non ad mensuram dat Deus spiritum. Hæc planè est olei diuini effusio in humanitatem? id quod præter ceteros Philo Carpathius Cant. 1. optin. è vidit & expressit.

300. Attamen S. Epiphanius in Ancorato, videtur alter legi se locum illum Cantorum. Sic enim scribit. [Verum quoniam evanauit seipsum, forma serui assumpta, non plenitudo immunita est, sed ut ostenderet a celo transvacuum in humanam naturam, hoc est in officinam Mariae. Vnguentum enim evanatum, nomen tibi est, (inquit,) non dixit effusum, sed evanatum de celo in terram quo a terra in Mariam, & a Mariæ caro sieni conciperet. In Bethleem enim dignitur, a Bethleem transit ad Nazareth, a Nazareth in Capernaum, a Capernaum in Hierusalem, & more dum vadit super aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Indiam & Ierico, & ad Bethphage, & Berhaniam Ierusalemque ad templum & montem Olivarium, & Gethsemani, & ad domum Capphae, & ad prætorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad monumentum & vñque ad infernum, ad terram rufus post resurrectionem, & ad celos. Vnguentum enim evanatum a vase in vas, omnia vase vnguentum redolere facit. Et Christi aduentus a celo, totam terram sanctificauit, cos qui ipsum suscipiunt in veritate.]

Vtramque loci illius lectione, (non enim duorum locorum ut videtur arbitrii,) prosequuntur pereleganter Etherius & Beatus l.2. contra Elipandum verbis illis. [Odor vnguenti istius, sacrosancti Christi gratiam manifestauit, quæ super omnia Synagogæ, flagrat & redolent. Illa enim habebat vñctionem de vnguentis factam odoriferis. Christi vnguentum ex septiformi sancti Spiritus suavitate descendit. Vnde & subiungit: Vnguentum exinanum, nomen tuum, Quare, itaque exinanum, breuiter indicabo. Præcæ legis Reges, & Sacerdotes, qui ex corde Christi manifestauit, Christi dicebantur inlege, ed quod similitudine vñctionis Christi notam ipsam perfectio nem acciperent: & proinde umbra potius quæm veritate, Christi nomine vebantur. Sed vbi plenitudo diuinitatis, secundum Apostolum in Christo completa est, tunc exinanum est nomen eorum Regum, qui Christi dicebantur: ne vterius hoc censeretur vocabulo. Et verum permanet nomen Christi, quod ex vero vnguento, id est, sancti Spiritus plenitudine est effusum. Verum quod alibi ait: Vnguentum effusum nomen tuum: ed quod suauissima veri Christi nominis gratia super omnes credentes diffusa est, & omnem odorem notitiae suæ fidelibus cunctis effuderit: Vnguentum effusum appellatum. Vnde & orationes Sanctorum, in Apocalypsi, thymiamati sunt comparare.]

*Effusionis Verbi sub aqua specie, typus prior,
ex 1. Reg. 7.*

301. Ceterum quamus hæc siue transclusio siue effusio, illustre Symbolum continet vñctionis Verbi cum humanitate; vnde Christus siue Messias denominatur, qui sic inungitur; tamen quia de Christi seu Messiae cœlulo alibi est dicendum, nunc potius habebo in alterius effusionis consideratione. Incarnationem ergo Verbi, sub nomine effusionis aquæ, duplii tipo exhibet S. Cyrilus hom. 18. Pasch. Prior est aqua effusa in terram per Samuelem 1. Reg. 7. Posterior aqua fluminis, effusa per Moysen in terram ibique versus in sanguinem, Exodi 4. quam propositionem duorum typorum accommodabo non ordinis temporis quo acciderunt, sed quo a S. Cyrillo describuntur.

Oppresso igitur per Philistæos populo Dei, indixit comitia Samuel in Mæphæ ad orandum Dominum in commune, cui hæc vis percoitionem in cœcum grata est. Et conuenerunt in Mæphæ, haueruntq; aquam, & effuderunt in conspectu Domini, & ieiunauerunt in die illa, aquæ dixerunt: peccauimus Domino. In hac serie piorum operum, Tertullianus l. de ieiunio aduersus physicos c.7. nihil magis probasse videatur quæm ieiunium, ei que maximè conciliationem populi cum Deo, & consecutam de Philistæis victoriam tribuit. Sic enim scribit. [Deliquerat Israël; in aquatione apud Mæphæ congregatus à Samuele, ita statim delictum ieiunio dilit, ut periculum prælii simul fugerit. Quam maximè Samuel offerebat holocaustum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quam abstinentia populi. Et Allophyli prælio admouebant, ibidem Dominus intonuit voce magna super Allophylos & confusi sunt, & cortuerunt in conspectu Israëli: & processerunt viri Israël ex Mæphæ, & persecutæ sunt Allophylos, & vsque Bethecar cæderunt pastos impasti, armatos inermes. Hæc erunt vites ieiunantium Deo, cœlum pro eiusmodi militari.] Ceteri quoquot eum locum versant, multò magis reliquis operibus tribunt; præsertimque illi aquæ effusione in terram. Effusione dico, non potum: perficè enim hallucinari sunt, qui referente Tostato 1. Reg. 7. q.2.8. censuerunt Samuelem hanc aquam quæ potauerit filios Israël, ut eos qui per idolatriam, a vero cultu averti facerant, non fecerit interno sceret ac plecteret, quæm vir zelotypus vxorem de cuius fide coniugali ambigenter, explorabat, inò nec certe debebat, propinata zelotypiæ aqua. Hæc est manifesta sacri Cœtus enersio. Perficè enim in eo habetur, effusam esse à Samuele aquam, non populo propinata.

Effusione ergo illam aquæ, Caetanus ibi, referit ad perfectam populi ad Deum suum conversionem, per orationem ac penitentiam: Ac si contestatus esset aquam illam effundens populus, quod de se postea David Psal. 141. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribulationem meam ante ipsum prononcio. Optimè porrò per aquæ effusione significari perfectam animæ penitentiam conversionem, annotauit egregiè S. Hieronymus, obseruata conditione aquæ effusa. Non enim aqua effunditur eodem modo quo liquores certi, vase contenti. Vinum siquidem si effundis, residuus erit in vase odor: si oleum aut mel, multa supererunt particulae, adhærentes vase. At aqua cum effunditur, ita prodiit è vase, ut nec odorem, nec ullum prorsus sui vestigium in vase derelinquit. Quæ est germanissima vera penitentia expressio, omnem veterem vitam abiciens, & nouam commutantis. Non improbabilis interpretatio.

Quomodo adumbrata per aquam à Samuele fuisse, Verbi effusio & Incarnatio.

302. At S. Cyrilus hom. 18. Pasch. cum præmisserit effusione illam aqua in terram, fuisse certum quoddam, tametsi insolitus sacrificium, (reclamante Tostato, qui sacrificium ad animalia male restrinxit,) adumbratæ eo fuisse Incarnationem existimat: atque ad eum censem Samuelem, ut erat spiritualis homo auctor Propheta, altiora cogitasse quam oculis obiectari: & ea quæ effusione contestatum esse Deum, ut per mysterium incarnationis siue quandoque exhibenda, miseretur populo tanta calamitate oppresso. Verba Cyrilli ex parte sunt. [Dicimus itaque ipsam cum Propheta esset, mentemque sancto Spiritu plenam gereret, Vnigeniti Filij Dei magnum & venerabile incarnationis mysterium procul dubio non ignorasse. Cogitabat porrò ipsam quoque veritatis vtram, ijs qui in periculo verarentur salutem afferre posse.

posse; vim salutis per Christum obtinendæ sibi veluti medianti depingens. Quanam verò ratione velut in verbis veritas perficitur; age pro viribus explicemus. Cum natura vita sit Vnigenitus, Dei Verbum, ad extimationem sele voluntariam demisit, factusque est mortis filius, nempe homo; non quo mutationem aliquam ex propria natura, in terrenam carnem subiicerit, sicut enim in concuscula divina natura, suis immixtis bonis; sed quia nostrum corpus è terra concernit, rationalique anima præditum induit. Hoc an- cipitoribus Propheta Samuël velut in aqua describens, aqua effudit in terram. Est aqua nempe, Symbolum vita, carnis vero terra. Ergo Verbum caro factum est, viennes Theologus assertit, coalueruntque in vnitatem, inexplicabili pariter acque imperceptibili modo, Divina similitudinē, vniuersitatem, & humana, ex terra coagimenta natura. Arque hoc pæcto, vnum deinceps ex veritate intelligimus Emanuelē.] Subdit, incarnatione subiungendam fuisse mortem, nec eam præteriisse Samuëlem. Atque hoc ipsum (inquit) antiquis dicitur Samuel indicans, cum pro Israële funderet presens, non tantum ipsum velut in vmbra & ænigmate, perficit incarnationis figuram exhibuit, aquam telluci superfundens, verum illico, quod præteret reliquum eum adiunxit, velut protinus orbis salute intactam habuit. Accepit enim (inquit) Samuel agnum lactantem vnum, & oblitus ipsum in holocaustum: cum omnī puto, Domini. Et clamans Samuel ad Dominum pro fato, & exaudiens ipsum Dominus. Audis immolatus agnum, imaginem felicem & figuram veri? Quem etiam deinceps, propemodum intento digito commonhunc dicens: Ecce agnum Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Est namque Christus, immaculatus. Sacrificium, cuius eximio sanguinis pretio, salutati & sanctificati sumus.] Ut insignem hanc mysteriū incarnationis explicationem penitus perudamus, consideranda sunt terra cui aqua superflua est à Samuële, & aqua superflua, ipsaque superflusso.

Nitio. 1. Perfusa Verbo terra in Deipara; Et quoniam, si Cælum dicitur.

30. Terram hic ipsam Deipatam intelligere possumus, cuius substantia portuunculan, affusum Verbum riguit. Sic enim Psalmus 84. terra noltra quæ fudum suum dedit, passim accipitur Deipara, cui terra nomen ob humilitatem datum, cōd quod terra sit humum elementum, censet Hugo Card. ibi. Et post quodque cum Richardo à S. Laurentio lib. 8. de Deipara, censeri spectata stabilitas Deipara, ad pecuniam non inclinanda in seculum seculi. Est ergo Deipara, terra. Nec est quod quis succenscat ob uitatem & obiectiōnem illius appellationis, conseruante sole potius Patres, nomine Cæli insignire Deiparam. Sic enim Damascenus orat. 2. de Aflumpt. vocat Deiparam, Cælum animatum. Nam quanum qui vñgo dicuntur cæli, facti sunt sine intellectu, nec ex ea censuram licet affirmare cælos istos visibiles possit anima; tamen Deipara materialibus quibus & corporis cæli superior, animatum cœlum est. Sic Greg. Neocœl. hom. 3. de Annunciat. inducit Deum mandantem Gabrieli in hac verba. At ad alterum cœlum, quod est in terra.] Idem habet S. Gemmatus Constantinop. orat. de nativitate. Deip. qui ad id profere illud Psalmus, De cœlo profligat Dominus. Ecclius Cœlum cœli Domino. Consentit in cœli denominatione tribuenda Deipara, Petrus Damiani serm. 63. Deiparam enim Ioanni Apostolo committit, regno cœlorum quod Petrus tradidit, componebat, sic scribit: [Dicit Dominus Petrus, Tibi dabo claves regni cœlorum Numquid & B. Virg. Tuop. Raynaud. Christus,

go, fratres mei, cœlum fuit, in cuius vtero virginali; nouem mensibus tota diuinitatis plenitudo permanuit? Ex ipsis quippe cœtis, mundisque visceribus, Dei Verbum per quod facta sunt omnia, immaculata ex carne vestiuit. In angusto scilicet latebat alio conclusum sed tortus orbis iura regebat immensus. In breuissimo, inquam, virginalis vteri domicilio constitutus, & cœli gubernabat imperium, tertenum omnium non amiserat principatum. Non ergo presumptiuè cœlum dicitur venerabilis Virgo Maria: atque idem beatum Iohannem Dominum quodammodo cœli clauiculatum esse constituit, cum beata Genitricis sicut eum deciret esse custodem.] Apud Philippum Abbatem lib. 1. in Cant. cap. 18. multa in hanc rem habentur. Profero quædam: [Quis dignus, quis potest conuenientius cœlum appellari quam Virgo quæ meruit tot virtutum syderibus adornata, quorum fulgor varius molestas mitigat tenebras huic vita, dam ad scientiam reuocat errores multitudinis impedita? Ipse luna protulit quæ nocte caliginibus eluceret, cum Ecclesiast exaltauit, ut se cunctis lucidam exhiberet; cum forma & doctrina sanctos Apóstolos erudiuit, quorum conuersatio lumen necessarium terrarum habitatoribus impertivit. Ipsa denique Virgo, sive cœlum illud, maius protulit lumine, quod mundo languescenti remedium plenius conculit salutare: quod quia Deus est, nec ei potest aliis coequari, dignè Sol appellatus est quodam præiugio singulare. Sola Iraque & non alia terrena genuit Virgo prolem, cœlum istud mirabile, mito modo protulit solum Sollem.]

Deipara quoque cœli appellationem tribuunt S. Epiphanius hom. de laude Deip. Bernardus serm. 3. super Salve Regina; & pulchre Iohannes Geometra hymno 2. in Deiparam, sic eam compellans:

Salve cœlum homines lustrans, Solemque reducens.

Monachus ibidem.

Salve mille oculis pale præditæ sydera circum.

Solem clara regens.

Rufus ibidem, non ita multo post.

Salve ornata globo pale, septenariaque dæcere.

Zonis, insignijs præstitibus sophia.

Denique in hunc quoque modum, salutat Virginem,

Salve veriscolor cœlum, Iridis instar, amænas

Virtutum formas floriferasque ferens.

Proclus homil de Transfigu. idem eruit ex illis Christi verbis, Ioann. 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo. Nam cœlum de quo descendit Christus Dominus, non esse cœlum visibile quod mundanae molis vniuersa incumbit, contra Valentini delirium carnem Christi inde decisam singentis, supponit Proclus: certissimumque est, Christum multo ante in terra fuisse, quām in cœlo materiali, ut propterea Anastasis Sinaita 1. Hexaem. idcirco dicat terram fuisse exornatam ante cœlum, (terra quippe die tertio, cœli quarto die sunt exornati,) quia terra Christum ante cœlos erat exceptra. Cœlum ergo de quo descendit Dominus, iuxta Proclum, est cœlum Virginis. De quo itidem Synodus Francoford. epistola ad Episcopos Hispania, accepisse videntur locum ex 1. Cor. 15. Sic enim habet. [Sed & hoc volumus à vobis audire, an Adam primus humani generis Pater, qui de terra virgine creatus est, liber esset conditus, sive seruus. Si seruus, quomodo tunc imago Dei? Si liber, quare & Christus quoque non ingenuus de Virgine? meliore quidem terra, etiam animata & immaculata, Spiritu sancto operante, factus est homo, dicente Apostolo; Factus est primus homo, de terra terrenus, secundus homo de cœlo celestis. Si

Q. 3. terre

terrenum, liberum conditum confitemur, quare non multò magis ecclēstem liberum confitemat?] Mani-
festè supponit, B. Virginem esse illud cœlum de quo
secundus homo prodit, quodque terræ in Adamo
maledicta contraponit. Latissime cœli nomen Dei-
paræ vendicat Richardus à S. Laurentio l.7. de laud.
B. V. Matræ initio. Quod si S. Paulus iudice S. Chrysostomo hom. 8. in ep. ad Rom. in moral. cœlum fuit, &
quidem longè illustius cœlo visibili, nullis vñquam
obscuratum nubibus, virtutum astris coruscum, ad-
mirationem pulchritudine sua excitans; quanto magis
idem de Deipara dici potest? Fuit ergo Deipara
cœlum quoddam. [Quia Sol ex illis (ait Hesychius
homil. 2. de Deip. alloquens Christum), necessariò
Virgo vocabitur cœlum.] Plenissimè in hanc Deipara
appellationem, dicitur Richardus à S. Laurentio l.7.
de Deip. ipso initio.

*Cohæsio mysticarum cœli & terra notionum
in Deipara.*

304. Hæc tamen non obstant, quominus Deiparam
rectè appellemus terram. Nam & cœlum, Stoici refe-
rente Clemente Alexandrino s. Strom. in fine. Terram
ex aduerso sitam] dicitur nominabant: & vt idem
addit l.4. aiebant in ea terra esse veras vrbes, cum hic
non sint nisi vrbium imagines. Terram cœlestem ab
hac vt vocat vallis distinguit, agnoscit quoque S.
Ambrosius in Psal. 36. & S. Aug. lib. 3. de doctrina
Christi. c. 35. Plato item apud Origensem l. 7. contra
Cœlum, cœlum nominat Terram puram in puto sitam
aethere.] Vnde garrit Celsus, Christianos depropria-
se illam cœli apud ipsos frequentem notacionem,
terra vinenum. Alibi non semel, terra nomine in Scrip-
tūs expressum cœlum, norunt qui vell leuiter eas de-
gustarūt. Tertullianus sanè l. de refut. car. c. 2. de cœlo
& cœli bonis accipit illud Isaiae. Si volveritis & audier-
itis me, bona terra comedetis. Indignū enim putat, bulbos
& tubera in bonis terræ deputari: quasi de his, non
autem de cœlestibus bonis, locutus sit Dominus. Hanc
fuisse terram, non sublunarem sed cœlestem, quam di-
uidere negatur est Moysi, affirmat Origenes hom. 21.
in Num. Sed egregiè idem de hac cœlesti terra dispe-
rit hom. 5. in Psalmis ad hæc verba Psalmi 36. Exulta
Dominū & exaltabis te, ut hæreditate capias terram. Ad-
scribo locum lecta dignissimum. [Frequenter dixi-
mus de terra sancta, & terra quæ in hæreditatem
promissionum cœlestium dominatur; cuius naturæ
etiam situs, paulò evidenter in hoc versiculo designa-
tur. Nam ista terra in qua nunc vivimus, deorsum esse
dicitur. Secundum illud quod scriptum est. Deus in
cœlo sicut in autem in terra deorsum. Illa autem terra
quæ in hæreditatem Iustis promittit, non deorsum
sed fusculum esse promittit. Properca ad eum qui ex-
spectat Dominum, & custodit viam eius, ait repre-
missionis sermo, Exaltabit te ut hæreditate capias terram. Nisi enim
quis exaltetur, & ascendat in altum, & efficiatur cœ-
lestis, non potest hæreditatem terræ illius consequi.
Vnde ego arbitror, quia sicut cœli istius, id est firma-
menti, inferius solum, arida hæc in qua nos habita-
mus, terra eius dicitur; ita & illius superioris quod
principaliter cœlum dicitur, inferius solum, in quo
habitatores illi cœlestes conueruantur, & vt ita dicam
deorsum ipsum firmamentum huius, meritò (vt dixi) ter-
ra illius cœli esse dicitur: sed terra bona, terra sancta,
terra multa, terra viuorum, terra fluens lacte & melle:
& id est dicit nunc sermo diuinus, Exaltabit te, ut hæ-
reditate terram.] Videndus in superi ibidem hom. 26. vbi de
terra & aridæ distinctione, pereleganter & fus.

De Deipara terra mystica, Scripturae complures.

305. Quamvis igitur Deipara sit cœlum quoddam,
tamen rectè quoque terra dicitur, sed terra pura, & be-
nedicta, & virgo, cuiusmodi erat terra ex qua primus
Adam formatus est, vt bene aduertit hanc primi & se-
cundi Adami antithesin expendens, S. Irenæus lib. 3.
c. 3. i. nec non S. Ambrosius serm. 37. & his verbis Ter-
tullianus l. de carne Christi c. 17. [Tota natinitas ista,
sicut & in omnibus, de veteri figurata est, rationali
per virginem dispositione, homine Domino nascen-
te: Virgo erat adhuc terra, nondam opere compella,
nondum fementi subacta; ex ea hominem factum ac-
cipimus à Deo in anima vivam. Igitur si primus Adam,
de terra traditur, meritò sequens, vel nouissimus Adam
vt à postolus dixit, perinde de terra, id est carne non-
dum generationi resignata, in spiritu vivificantem, à
Deo est prolatus. [Per pulchritudinem Deiparae & ter-
rae (vt ita dicam) adhuc Virginis analogia, profequitur
Theodotus Ancyranus homil. altera de Nati. Dom.
Exstat in append. 5. tom. 6. Conc. Ephes. edit. Pelatani.

Habemus alia, Deipara in Scriptoris terra nomine
disterit extensa, testimonia Patrum complura. Ame-
deus Lausian. hom. 1. de Deip. ex instituto id confirmat.
[Terra (inquit) Virginem demonstrat, terra nomine
appellatam, propter quandam similitudinem. Sicut
enim vetus Adam, de terra incorrupta, nullumque
paula contagium formatus est, sic terris terra virgo
nonum Adam procreauit. Si non credis mihi predi-
canti ottum noni hominis de terra, crede Psalmistæ
discendi, Veritas de terra orta est. Qui maior nouitas,
quam vt status de terra, ille qui est veritas: Crede
etiam tuba ductili Isaiae, producentis gracilem, &
fruam admodum sonum, ac dicentis; Rorat cœli de-
super, & nubes pluant Iustum, aperiatur terra, & germinet
Saluatorem. Qui iterum dicit; Erit germe Domini in
magnificencia, & gloria, & fructus terra sublimis. Sermo Do-
mini, in magnificencia & gloria exiit, quando con-
cepimus de Spiritu sancto, & outum de radice Iesse in
summitate Virga totum efflavit, imo floi fuit. Et re-
quienit super eum Spiritus Domini, spiritus sapientia &
intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientia &
pietatis, & replevit eum spiritus timoris Domini. Fructus ve-
ro terra sublimis fuit, qui benedictus fructus Mariæ,
divinitatis cœlestine meruit sublimari. Hæc idcirco
dicimus, ut terra nomine Mariam intelligi debere,
monstraremus.]

Angust. serm. 100. de temp. agens de botro adiecto
è terra promissionis. [Sicut una illa Christum Deum
figurauit, ita & terra repremissionis in qua natus est,
sanctæ Matræ viderat imaginem prætulisse. In ipsa
enim impletum est, Veritas de terra orta est. Quoniam
autem Beata Maria non fuit terra repremissionis,
qua per Prophetam multo ante promissa est: Nam
per beatum Elaiam Dominus, eam ante multa annos
spatii repremisit. Si enim ait, Ecce Virgo in utero
concepit, & pariet filium. Exhibita est enim una de terra
repremissionis. Ipse enim qui legimus, Suxerunt
mel de petra, & oleum de firma petra.]

Petrus Damiani sermone de S. Victore, duo hac lo-
ca aptat, alterum ex Psal. 78. alterum ex Gen. 2. 1c
scribens de filio. [Est & in medio Virginis, ipsius ve-
tero substantialiter illaplus, qui medietatem statere com-
prehendit humanæ. Deus enim noster Rex ame scula, ope-
ratus est saluem in medio terra. Terra vixque illius, de
qua scriptum est, Nemo erat, qui operaretur terram.] Id
serm. 46. [Potest per terram repremissionis, non incongrui
Beatissime Dei genitricis corpus intelligi, ex
quo Redemptor noster, velut singulatus Botrus, vo-
luit humanus germinari, iuxta illud quod scriptum
est; Veritas de terra orta est. Et bene caro Beatissime
Virginis,

Virginis, terra reprobationis est dicta, quæ longè an-
te paciencia Salvatorem mundi, à Prophetis multifa-
ciam est promissa; Quæ vero lac, & mel manauit;
nam est Deum, & hominem intemerata Virginitate pro-
fudis.]

christum, puerulus de hac terra, & veluti Bora-
mess mysticus

306. Sed illud in primis testimonium splendet quod
6. Huius Constantine, actione 8. sub finem, de Dei-
patre p̄f expositum peritum ex c. 5. 3. Iaia. A. cendit
fuit ergo cum corā eo, & fuit radix de terra sicuti. Ex-
 primo loci illius sententiam, verbis Eusebii lib. 3. de
demoni. cap. 2. vbi p̄fatus, Iaiam miraculum or-
tu Salvatorem, nunc clare nunc obscurè expressissimum
sobdit. [Obscurè quidem vbi ait, Domine quis credidit
admiratio, & brachium Domini cui ruelarum est? Annun-
ciatum coram eo, quæ puerulus, quæ radix in terra si-
cuit. Pro quo Aquila quidem sic interpretatus est, &
predicabuit iugum quod ubere nutritur, in faciem eius, &
tangam radix de terra inuia. Theodotion vero, Et asce-
di fuit ergo altis coram eo, & fuit radix in terra si-
cuit. His enim verbis quæm mentione fecerit Pro-
p̄pheus de brachio Domini quod erat Dei Verbum, Co-
ron et. (inquit), annunciuimus quæ puerulum lactem, &
quæ ubere nutritur, & quæ radix de terra inuia. Vbi
puerulus quidem ille, qui ubere atque lacte nutritur,
p̄fuit oratio Christi declarat. Terra vero inuia &
sicuti, Virginem quo illum enixa est, quam scilicet nul-
la vir adiit: de qua quanuus inuia, laudata illa Damascus,
& qui ubere lacteque nutritur puerulus.]

Iaue Christus Dominus iuxta hanc dicti pro-
phetæ interpretationem, est puerulus ex terra inarata &
incubulata, quasi humanus boramets. Describunt
plutibus hoc plantanum agni figura nascens è terra,
Sigismundus liber Baro, in commentarijs Moscouitiis,
Catadensis l. 6. de variet. c. 2. 1. & in istum Scaliger
critic. 18. num. 19. & pulchritudine his versibus Chau-
niat, Zodiaci,

Seruantes iusta, memorant flore cere plantam,
Causa lanigerum fructus tibi pendulus agnum.
Effigies puerus referat que per omnia, molli.
Obdolus corio, capiti velamina vulgo.
Vnde parant carnem decollati albissima cancri.
Palpa referit, dulcisque è vulnera janguinis instar.
Parci manu succus, & subrigit ipsa.
Pobet tenus radix, tellure exortæ exirent:
Gramineus sepius, dictu mirabile, fructus.
Latus agnus, agri per pinguis pascua vici:
Gramineus vero emulsi, tibi scilicet, & ager.
Oscit,

Nascens è terra virginea Christum agnum Dei,
partum de terra exilientem tanquam radicem, huic
ego videti à Propheta assimilatum, non incongruè
quis dixit. Neque enim vel referre lucet, mo-
dum illius nascitutis hominum è terra sub æquatore,
quem commentus est superiori sacerculo delitus Philo-
sophus: aut que de Theage olim Ehrusco, & de duo-
bus parvulis suo tempore è terra proficula extantibus,
commentare Nebrigenus: quæ vel falsa, vel spectra
& fodiaria sensum, sibi habenda. Exemplum agni
illius Scythici, quia veritatem continet, & Christus est
verus agnus, opportunus est. Sed agnus ille Scythicus
ex semine in terra iacto existit: hæc terra, è qua agnus
poterit, nullum semen excepti deforis. Vnde &
sicut dicit, quia nullo virili opere rigata. Et omnes
quidem nos, iuxta Clementem Romanum 8. recog. vt
plante, ac ut loquitur Basil. Seleuc. orat. de Cain. vt
spicere rationales formantur in inferioribus terræ; non
tamen terra sicuti, & arida, sed rigata. Radix nostra,
& puerulus, de sicuti terra prodit, id est de Deipara,

Terra matris Deorum, cum vera Dei matre,
contentio.

307. Quid si vero Satan diuinorum semper operum
æmulus ac simius, vt est apud Terrullianum cap. 14.
de corona milit. eo consilio (quod D. Cyrilus Catech. 15. vniuersitatem notauit,) matrem falsorum Deorum ter-
ram dixit, vt vetam hanc terram veri Dei matrem si-
gamento illo dehonestaret, & vtrumque æquè ad fa-
bulas pertinere persuaderet? Legimus sanè apud Au-
gustinum 2. Civit. cap. 4. & apud Julianum Imperato-
rem orat. 5. matrem illam Deorum, & matrem simul
habitam, & Virginem: quod affectati signimenti ad
hanc veritatem decolorandam, auger plane suspicio-
nem. Nec defuisse qui ea terra Deorum parentis, &
matris Deiparae nominum communitate, mortuus sit ad
distinctionem Cybeles & Mariae percontandam, in-
telligimus ex Isidoro Pelusiota l. 1. epistola 54. Verum
tot lordes quæm Deum tributæ sunt à Gentilibus,
vt attigit S. Isidorus ibi, & plenè tradunt Arnobius
l. 5. Aug. 7. Ciuit. Clem. Alexan. in propt. Theoph.
1. ad Autol. & alij, quos alibi profero, satis superque
monstant, infiniti omnino parasangis, terram no-
stram, à spurca illa & maledicta Tellure, discriminari.
Hæc est terra plusquam sancta ait Damasc. orat. 2. de
imag. in fine expeditus illud Dei ad Molem, Locus in
quo stas, terra sancta est. Ex quo infert Damascenus, sicut
rubus erat tantum imago Verbi incarnati, ita terram
illam fuisse tantum imaginem veræ huius terræ. Si ergo
terta illa vera terra imago, adè sancta via est, vt
excalceari in ea oportuerit Molem, [quanto magis
ipsa vera terra, non modò sancta, sed ansiū dicere,
sancta sanctorum est? Ita redit infert Damascenus.

308. Verum nomen terra, d'ino prorsus consilio
spurcissime illi Numinum Ethnicorum parenti tribu-
tum est, vt Augustinus optimè obseruat 6. Civit. c. 8.
vt vel ipsum nomen doceret mortales delulos, cuius-
modi & vnde essent numina quibus colendis demen-
tabantur; neque ex terra, & homines quondam ter-
rigene. Nostra autem, nomen terra inditum mysticè
in Scripturis videtur, ob eximias plerasque terra dores
quæ in ea splendent luculentier. Tria proponit eximia
terra decora Trismegistus cap. 11. Pimandri; nempe
quod si mediū mundi, atque adè immobili sit, & in
æternū ster: secundo, quod sit pulchritu orbita subtellum;
tertio quod sit nutrix omnium. Splendent hæc omnia
in Deipara: nam & medium est vt optime tradunt
Bernardus ferm. 2. de Pentec. & Anaf. l. 2. Hexaëm.
expeditus illud, Operatus est salutem in medio terra. Hoc
ad summan & centalem Deiparae humiliarem per-
tinet. Vnde consecuta est euildem summa speciositas,
& inconcussio, ac immobilitas ad quæcumque peccati
flabria. Neque enim fuit vti nos, qui arundines vide-
imus vento quocumque agitatæ, nulquam & numquam
confidentes. Est item Deipara terra pulcherrima &
in ius & extrahens neque corpore, neque animo quic-
quam in eo indeco: vel immundum notari vñquam
potuit. Terra quidem sublunaris, p̄fessum vere, ait
Theodoreetus orat. 2. de prouid. vñdecunque renderet,
& speciositate constitutus amoenissima; sed foecia &
quæ mox marcat. At hæc, immaculabilibus amaran-
this eternam p̄fessit amoenitatem ac speciem. Prole-
gitur plenè sub alio schemate hanc huius terra in bo-
no firmatam Rich. Viel. l. 2. de Eman. c. 29. belle vi-
que ad finem terræ ablata pro: equens, & arcus contra-
tos, armaque contracta adaptans terram Deiparae. Tan-
dem terra luxuriantem mater à nobis appellatur. Jongè alio
iure quæcumque cetera elementa vt expendit Plinius lib. 2.
c. 63. Est enim in nos semper beneficia, tametsi calce-
tur, & male semper habeatur per nos. Ideo Pandorati
dici notat Philo l. quod mundus sit incorrup. Verè

nutrix ut idem ait in Cosmop. & fluens nobis lac & mel quid enim aliud tanquam fructuum fructus, quid tot fontes in terrae superficie strucentes, quād mamma ē quibus necessarius omnibus humor fugitur? Ex his fontibus, plenique medicari & depellendi morbis uiles, ut & plantæ pleraque ē terrae seplasia omnibus paratae. In visceribus autem eadem terra, variae venas metalliferas & chefauros abdit, quos in bonum mortalium deponit, nunquam fatiganda. Hæc in Deipatam appositissime cadere, nemo non videt. Est enim verē terra fluens lac & mel, qui Christus Dominus qui est sublimis fructus huius terræ, nihil aliud est quād lac & mel. Lac quippe fructus est carnis, mel labitur de superbris, ut philosophatur in hanc rem Petrus Damiani opus, 50. cap. 3. proficiens aperte ex S. Gregorio 15. mor. cap. 9. qui illud Iobi c. 20. *Nō videat riuius fluminis, & torrentes melius & butyri*, de Christo interpretatur: [qui mel defupserit, butyrum verō ex animalium lacte colligitur. Mel itaque ex aere, butyrum verō ex carne est. Summi autem Principis Vnigenitus, cum sit Deus super omnia, homo est factus inter omnia. Qui cum nos dulcedine diuinitatis suæ & mysterio incarnationis replete, melle nos patet & butyrio satiavit.] Hacque ipsa ex cauâ, iuxta Damianum, sponsa Christi pice anima, quæ eius corpore & sanguine in Eucharistia mensa appositio cibatur & potatur, dicitur per sponsum Cant. 4. *Fauns distillans labia tua florsa, mel & lac sub lingua tua*. Est ergo Christus lac & mel; atque adeo Deipara, est terra fluens lac & mel. In huius terra visceribus, venæ sunt pretiosissimorum metallorum. Optimè namque Richardus Victorinus in Psal. 7. ad illud *Defēder puer pluia in vellus*, accommodat Deipara illud Iobi auro locuſ est in quo confatur. Hæc verē est terra de qua Altissimus creavit medicinam, inquit Cæsarius 1.7. cap. 15. miracul. narrans innumeras curationes quæ in Monte Pessulano ad templum Deiparae perficiebantur, non sine peruersi Medicorum amulatio, quam ibi defribit. Ex hac terra creatam ab Altissimo medicinam, at quoque Richardus à S. Laurentio 1.1. de Deip. c. 4. *sub finem*, addens Christum esse eam medicinam omnium in festinatione nebulæ, qui idcirco Eccles. 24. de se ait, *Exiū quasi flumij d'oryx*, quod interpretantur, medicamentum generationis, quod exiuit de paradiſo virginis tereti.

Tandem hæc est terra benedicta, & terra Dei, ut pulcherrimè tradit Rupertus lib. 1. de oper. Spiritus sancti cap. 11. confexens terram ex qua primus Adam formatus est, cum hac terra ex qua secundus Adam Christus, est formatus. [Hominem illorum terrenum, (inquit,) cum isto cœlesti homine confertentes, hoc primum in factu illius abesse perspicimus, quod terram ipsam de limo formaret eum, non beneditus Deus. Ecce autem in ista cœlestis hominis fabura noua, dicit Archangelus, imo qui in Archangelo loquitur Spiritus sanctus. *Benedicta tu in mulieribus*. Et Psalmista per prophetem huc adductus graniam succinit, & dicit; *Benedix si Domine terram tuam*. Amplius autem & in hoc terra ista præpoller, quia terra Domini est. Non enim illuc dixit Scriptura. *Formauit ignis Deus hominem de limo terra sua*, sed tantum, de limo terra. Hic autem non tantum. *Benedixisti Domine terram, sed benedixisti*, ait, *Domine terram tuam &c.* Qualis enim illa, & qualis terra ista? Terra illo nullo modo feminis Dei perceptibilis, rupotè irrationabilis, insensibilis, inanitata, immobilis. Terra autem ista, animata, sensibilis, rationalis, & quod optimum est, fidelis: & propter fidem, Spiritus sancti, & feminis Dei perceptibilis.]

Notio altera terræ perfusa, in Christi Domini humanitate.

309. Hæcnenus de illa prima acceptione mystica terræ, cui aqua superflua est à Samuele. Quæ ramenante acceptio, non videtur usurpata à S. Cyrillo, cuius vestigij insinuabamus in hac incarnationis extreſionē: fed terram usurpauit pro ipsa Christi humanitate. Nec præter vsum Scripturarum. Nam in capite libri, interpretre Anastasio Sinaita lib. 1. Hexaem. cum dicitur in principio Deum creasse cœlum & terram, Christus nomine *Cœli & Terra* designatus est: nomine quidem *Cœli*, proper diuinitatem *Terra* vero, propter humanitatem: quorum adeo diffitorum extreſum structura, in principio facta est, quia Christus in mente Dei, & æternæ prædestinatione conditas est, antequam diuina manus quicquam faceret a principio. Hæc est verē promissa terra iuxta Tertullianum 1. de resur. carnis c. 26. verbis illis. [Iudæi terræ solummodò sperando, cœlesti amittunt, ignorantæ & panem de cœlesti reprobissim, & oleum diuinæ uincionis, & aquam Spiritus & vinum, animæ vigorantis ex vite Christi. Sicut & ipsam terram sanctam, Indicunt propriæ solum reputant, carnem potius Lomini interpretandam, quæ exinde & in omnibus Christum inducit sancta sit terra; verē sancta per incolumem Spiritus sancti, verē lacte & mel manans per suauitatem spic ipsius; verē Iudea, per Dei familiaritatem.] Sed & S. Gregorius 9. mor. c. 21. *Terram datam in manus impi, humanitatem Christi interpretatur, permisam impiorum malignitati*. S. quoque Gaudentius tractatu in die sua ordinatio in medio, [Non iam videbitur perfusoria illa auditio, quæ bonorum terræ præmij honoratur, & non cuiuslibet terra, sed illius olim promissa, illius fluentis lac & mel. Promissionis enim terra, Christi caro est, ex massa humani generis de terra formati suscepit, ac dulcibus diuinæ gratia succis exuberans, cuius purissimo doctrina lacte alimur & nutritur, cuius cœlestum charisatum suauitatem reficitur, cuius ueritate credentium corda, pingueſunt, cuius bonis obedientiam corda mentes animæque fidem, & in hoc & in futuro facili saginuantur.] Subſcribit Autor imperfeti homil. 4. nam terram promissam, fluentem lac & mel, negat fuisse terram Iudeam. sed ait, fuisse [terram rationabilem quam Christus suscepit. De illius enim incarnatione, lac & mel processerunt. Lac enim opus est miraculorum quoniam & sine labore dentum & cum suauitate comeditur, per quod rudes in fide quasi pueri sustentantur. Mel autem eloquia doctrina dicuntur, sicut ait Prophetæ, quād dulcis faciūs meis eloquia tua super mel & fauim oī meo: Ergo incarnationis Christi promittebatur, qui lacte miraculorum & lacte doctrina nutriturus erat gentes rudes in fide.]

Vigilus Christum est terram sive agrum thesauro abscondito divitem, pulchre prosequitur, in fine tertij libri contra Eutychem, [Thefauros (inquit) in agro absconditus, Deus est, latens in carne sua. Audi Apostolum dicentem de Christo, *In ipso, (inquit,) sunt omnes thefauri sapientia & scientia absconditi*. Et idcirco omnis est proflus inutilis & impia confessio, quæ Dominū Iesum Christum, aut Deum tantummodò non & hominem, aut hominem solum, non & Deum fatetur. Agrum autem carnem Christi figuratice nominari, & presens indicat locum, & superius illata testimonia docent. De hoc enim agro maximè, Isaac in suis benedictionibus prophetauit. Ecce, (d cens.) odor filii meis feci odor agri, cui benedixit Deus. Corpus enim Dominicū, magnis diversis virtutis fragrati odoribus, & sui benē olēria superante diversa pigmenta, infirmos quoque uisificat. Vnde Apostolus Christi

Christi, (inquit:) *Bonus enim odor sumus, de vita in vita, his quae sunt, cuius tam praecepui & saluifici odoris suavitatem, dilecta in Cantico Canticorum ad eum dicit Ecclesia: Post te in odorem vnguentorum tuorum curremus. De huius agri pulchritudine, & ipse loquitur in Psalmo quadragesimo nono, Et species agri mei. u. est. Per huius agri gloriam, Ecclesia in praedicto Salomonis libro, odes adiunca dicens; Adiuro vos in gloria & virtutum agri. Agrum illum, fortis & sapiens in Proverbio Salomonis mulier, id est in Ecclesia introductus, compasus enim de ea dicitur: Agrum vidit, & emit illum. Pecunia est huius agri possestio, que Christi intra se absonant resinet. Duplicis enim natura est Christus, & id est ut dixi, nec thelaurus sine agro, nec agro sine thelauro potest ab aliquo possideri. Sed pulchritudo Petrus Damiani l. 1. epistola 5. tractans quam terram Naaman onere duorum burdonum a Propheta periret, ostendit esse Christum, praedicatione Principium Apostolorum credendum, & qua terra altare conficitur, ubi Deus propitiatur.*

Itaque Christus terra dictus est. Et est sancta terram inter & humanam substantiam, analogia non modica, quam Tertullianus l. de carne Christi cap. 9. exprimit, hi praecepit. [Quid est sanguis, quām rubens humor? quid caro, quām terra conuersa in figuris fas? Considera singulas qualitates, musculos ut glebas, ossa ut faxa, etiam circum papillas calculos quosdam. Africis nervorum tenaces connexus, ut traduces naticum, & venarum ramosos discursus, ut ambages ramos, & langines ut moscos, & comam ut cepipos, & ipsis medullaribus in abdito thesauros, ut medula canis. Ex aliis in hanc rem protuli, in calis & rufelli creatura ad Deum; Gradu 11. fere initio. Quae magis illam S. Cyillus, an etiam S. Iustus humanum, terram illam esse censuit, cui Samuel aquam superfluit.

Ambe, mystica terra notiones, coincidunt.

30. Non est tamen haec terrae acceptio, contraria illi quin proxime proposui de Deipara. Nam ut superius quoque iam monui, terra illa cuius Verbum copulatum est, porciuncula sua substantia Deipara, ita ut cum impietate ante momentum incarnationis ea substantia in solidum spectaret ad Virginem, subito facta sit Christi, operante Spiritu sancto. Quae causa est, caro esse Deum in B. Virgine per identitatem, affirmet, Pet. Damiani serm. 44. qui est primus de nativitate. Deipara. Exponens enim illud 3 Reg. 10. *Vestitus enim (Salomon thronum suum eburneum) auro fulvo nimis, auro ait esse dominatorem; eburneum autem thronum, sanctissimum Deiparam. Tum subdit. [Quid est autem quod dicit fulvo nimis. His aliquid requirendum reliquit nobis Spiritus ille multiplex; & utinam possim explicare quod sentio. Quatuor modis inest Deus omnibus creaturis. Primo modo essentialem, tam bonis, quam malis nihilque intercedit. Deitatis essentiam, per quam esse omnia accepereunt. Inde est quod nullum, & in omni loco esse legitur, cum omnibus praesentialiter assistat, & a nullo comprehendatur. Habet etiam & malum Dei praesentialiter, sed non gaudient, cum inanimata quilibet hoc possit privilegio gloriarum. Secundo modo inest bonis operatione; agit enim in eis virtus operativa, ut operentur opera Dei; nec otiosae sunt inter creaturas, sicut & malo qui elegerunt artefacta ut temporis ignibus alimenta ministrant. Inest & plerisque boni illuminatione, quos de futurorum cognitione nobilitat, & participes suorum effectuorum. Quarto modo inest vni creatura, videlicet Maria Virgini, identitate, qui idem est quod illa.]* Nimirum quia illa ipsa substantia que immediate ait est Deipara, in momento efformata est in Christo.

Si substantiam, Deo hypostaticè adhaerentem. Quae siue terram pro Deipara quoad patrem aliquam substantiam eius, siue pro sanctissima Christi Domini humanitate & surprenus, eodem recidit.

Verbum, aqua terra praedicta superfusa.

31. Pergo ad superfusam terrae aquam, que an fontana, an fluvialis, puteana, an è cisterna, & collecta ex imbris fuerit, (mare aberat,) Scriptura non exprimit. Potuit verò omnibus illis modis patari; quare indiscriminat eos adhibebimus. Verbum igitur ut aiebat S. Cyillus, nomine aqua superfusæ significatum meritisimo est. Est enim emanatio è profunda aquarum abysso; hoc est ex Patre, quem idcirco Philosophi apud Alex. Clementem 5. Strom. c. 5. profundum nominantur, Pater iuxta multorum interpretationem à D. Ambrosio relatam, l. 1. de Spiritu sancto c. 19. Fons vita est, duo procreantur fluvij amplissimi; nempe Filius & Spiritus sanctus. Nam Spiritus sanctus, est Fluvius christianus manans de fide Dei & agni, ut habetur Apocal. 2. 1. iuxta expositionem S. Ambrosij l. 3. de Spiritu sancto c. 1. cui ibidem l. 1. c. 20. plurima in hanc Spiritus sancti appellationem disputatur. Verbum verò Fons sapientiae aperte dicitur, & in illud potius cadere verba illa Davidis Pial. 3. 5. *Apud te est fons vita, opinatur S. Ambrosius l. 1. de Spiritu sancto c. illo 19. aniamque S. Athanasius l. de humana natura suscepit contra Apollinarium cum ait, Davidem dixisse, Apud te est fons vita, [quia nouera apud Patrem, Filium esse, fontem S. Spiritus.]* Hæc est sapientia quæ quasi fluvij diorix, & sicut trames aquæ immenæ de fluvio describitur c. 24. Ecclesiastici. Eidem Petrus Damiani serm. 67. aperte locum ex c. 4. Cant. & ex Psalmo 45. [Verbum Dei (inquit) tanquam riuus aquarum viuentium cum impetu venit, & sicut torrens cuncta doctinacum ardorem inquinamenta subvertit. Vnde & in Canticis Canticorum dicitur: Fons horum, riuus aquarum viuentium quæ flauit impetu de Libano. Hinc & Psalmista: Fluminis impetus laetificat cunctatem Dei.]

Egregie quoque serm. 11. huc aptat illud Isaiae 59. *Dominus Deus noster fluvius gloriatus exiliens in terram sitiensem. Itēque illud ex c. 2. Genes. Fluvius egrediebatur de loco volupatis ad irrigandam vniuersam superficiem terra. Hunc fluvium eiusque egressum sic exponit Damiani. [Locum volupatis, Patrem esse censemus; cum Deus illocalis sit; sed efficientias rerum, nisi per vulgatos sermones explicare non possumus. In ipso autem omnem volupitatem eile intelligit, qui legit Apostolum dicentem, Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia; & alium ex illo duodeno apice similiiter eructantem; Omne datum optimum & omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre luminum. Ipse etiam Filius dicit: Hæc est vita eterna, ut cognoscant te, filium verum Deum. Cogitatio igitur Patris, vita eterna est; & vbi vita eterna, ibi cœlestia voluptes; quia dignatur de vtero Patris, Deum de Deo, lumen delumine, de Domino Dominus. Egreditur autem identitate, quia idem est quod Pater; Idem dico secundum substantiam, non secundum personam. Egreditur & aequalitate, quia pars omnipotentia respicit generantem; cum omnia quæ potest Pater, possit & Filius sicut ipse testatur: Omnia que facit Pater, facit & Filius: nec potest Filius facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Egreditur & æternitate, quia licet generetur, non est posterior generante; sed ambo vnius antiquitatis sunt, si tamen vocabuli nouitatem non exhorres. Quod licet quoquo modo significet quæ dicuntur, longe tamen est à sententiæ Majestate. Egreditur similitudine, quia similis est Patri, Patris imago, splendor glorie, & figura substantiae eius. Egreditur æternitate, quia ali⁹ est ab illo; alius dico*

non

non aliud. *Ego*, (inquit,) *Pater, vnum sumus. Vnum dixit, nou vnum: quia vnum significat substantia vniuersitatis, sumus vero, per sonarum proprietatem. Sic igitur, & longe excellenti modo de Patre Filius egrediens, innundat Angelicas stationes: quia iuxta Salomonem, *Fons sapientia, Verbum Dei in excelso. Cithareodus puer, de hoc fonte pleno ventre potauerat, cum diceret, A*nd te est fons vires; quia non solum tu vita, sed & Filius tuus, fons vita est; Et per patrem, quid sentiebat, ostenderet, subiunxit: in lumine tuo videbimus lumen.***

312. Eum paradisi fontem, quem Verbo Dei in excelsis aptauit Petrus Damiani, Nicol. I. epistola ad Michælem Imperat. ait fusile pluviam ait vaporem, quorum vtrumlibet optimè cadit in Verbum. Quem enim latet illud Danis de Verbo, *Descendit sicut pluvia in vellus?* Eius loci egregiam paraphrasim profero ex Epiphanij Anchoret. [*Pluvia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in oce quidem oleum pingue sit, assumpta ex ipsa essentia. In vite vero vnum dulce incorporatur. In fico siens dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum augescit ac nascitur. Sic arbitor Dei Verbum in Maria caro factum est, & in semine Abrahæ homo iuuentus est iuxta passionem. Invenimus enim Messiam de quo scriptus Moses. Et dixit sanè Moses, *Descendit sicut pluvia eloquium meum.* Et David, *Descendit, sicut pluvia in vellus, & sicut grata fissilans in terram.* Lana itaque fuscipliens rotam, velleris fecunditatem auget. Terra vero inscipliens pluviam, auger fructum ex præcepto Domini contibuens naturam promptiorem, & vi accipiat, ab ipso amplius studium haber. Sic sanè etiam Virgo Maria, *Vnde cognoscam hoc, (inquit) quod erit misericordia: & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & Virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quapropter & quod nascetur ex te sanctum erit, & Filius Altissimi vocabitur. Christus in Angelo loquens, efformata autem seipsum Dominus in sua ipsius formatione, forma serui assumptus. Ex Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, velut pluviam terra. Verum Verbum Dei, seipsum sanctum fructum ostendit, assumens mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriente, velut terra & vellere, vera ipsi fructus, & Sanctorum expectatio: velut Elizabeth dixit, *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui; vnum assumptus ex humana natura, quod passio obnoxius fuit, quem passio exorts fuit Dei Verbum.*] Eundem locum Psaltis pulcherrime de Verbo carni adiuncto exponit Vigilius sub finem tertii contra Eucychem, eodem referens illud I[al]at 55. *Quomodo descendit imber aut nix de celo, & inebriat terram.* Concinne de morte Chrysologus ferm. 142. [*Singulis gratia fuit largita per partes: Maria vero simili se rotam dedit gratia plenitudo. Omnes, (inquit Euangelista,) de plenitudine eius accepimus.* Vnde & David dicit, *Descendit sicut pluvia in vellus.* Vellus cum sit de corpore, r[ec]icit corporis passiones, virginitas cum sit in carne, vita carnis ignorat. Cœlestis ergo imber, virginem in vellus placido se fudit illapta, & tota Diuinitatis vnde, bibulo se nostra carnis celata in vellere, donec per patibulum crucis expressum, terris omnibus in pluviam salutis effundere, *Sicut fissilicia fissillantia super terram.* Ut vitalibus partita fissilicidii tempora, fidei signata germine, non necarent.] Eundem locum S. Ambrosius ferm. 15. ad humilem descensum, & materni pudoris inuolata signacula retulit, ex quo Ruffinus ad Psalmum 7. aperte profecit.*

Præterea vero idem Dei Verbum Sap. 7. dicitur *Vapor virtutis Dei, & emanatio quadam claritatis omnipotentis Dei sincera.* In quem locum Verbo diuino exacte accommodandum, diligenter incumbit Autor libri primi de incarnatione apud Augustinum à c. 13. per r[ec]ita capitula; prælettum vero obliuia, dictam esse sapientia.

tiam, vaporum [non gloriae omnipotentis neque aterna lucis, neque in operationis Patris nec bonitatis eius: Neque enim conueniens erat alii horum alicibi vaporum; sed cum omni proprietate ait (Sapiens) virtus Dei vaporum esse sapientiam. Intelligentia est ergo virtus Dei, qua vigeret, qua omnia visibilia & invisibilia vel instituit, vel continet, vel gubernat, qua ad omnia sufficiens est quoniam prouidentiam gerit, qua velut vultus omnibus adest. Huius ergo totius virtutis tantæ & tam immensæ vapor, & ut ita dixerim, vigor ipse in propria substantia effectus, quamvis ex ipsa virtute velut voluntas ex mente procedat, ramen & ipsa voluntas Dei, philominus Dei virtus efficitur. Efficit ergo virtus altera in sua proprietate substantiam, ut ait ferme Scriptura. Vapor quidem prima & ingentia virtutis Dei; hoc quidem quod est inde trahens, non est autem quando non fuerit.] Vides quadrat in hanc aquam, notionem vulgarem nominis aqua a qua omnia. Vnde enim Deus, omnia in sapientia sua fecit, & omnia per Deum Verbum facta sunt.

Superfusio Verbi tanquam aqua per Incarnationem.

313. Hæc aqua, cum in sinu paterno, & in loco altissime voluntatis per aeternam spatiu delituisse, tandem diffusa est per incarnationis mysterium super terram. Et hæc est effusio, ob quam Samuel obtestabatur Deum, ut populi, calamitate propè obtriti miserere. De hac ipsa effusione accipere primum possumus quod quatuor Doctores de Christi sanguine disputantes coram Pio II. (descripti eorum disputationem Sylvester Rosa aucta tractauit 3. q. 30. fol. 294. col. 4.) acceptarunt de vltima effusione sive de morte. Ita enim interpretati sunt illud à Daniele Psal. 2. 1. prolatum in persona Christi. *Sicut aqua effusus sum, ut tenus sit, humanitatem Christi fusile dissipatam, & esse desilie, eo modo quo fluida cum effundantur.* Nec sanè verba illa, ut ibidem recte notatur, soli sanguini Christi aptari possunt: quia sanguis cum non sit nisi pars integrans, non fundat communicationem idiomatum. Non incommode tamen effusio illa ipsi Verbo tribuitur, quatenus humanitati nostra superfusum est in Christi humana substantia. Eam vero effusione consequenter memorata in Psalmo proposito.

Expressat hanc effusione Verbi in humanam substantiam, typus alicet; nempe effusio roris antelucani, seu pluvia in vellus Gedeonis. Audi Bernardum hom. 1. super missis est. [Quid illud Gedeonis vellus significat, quod utique de carne tonsum, sed sine vulnere carnis, in area ponitur, & nunc quidem lana, nunc vero area rore perfunditur, nisi carnem effundat de carne Virginis, & absque detimento virginitatis? Cui utique distillantibus cœlis, tota se infudit plenitudo Diuinitatis: adeo ut ex plenitudine omnes accepimus, qui vero sine illa non aliud quam terrena arida sumus. Hunc quoque Gedeonico facto, propheticum dictum pulchre latissim conuenire videtur, ubi legitur, *Descendit sicut pluvia in vellus;* nam per hoc quod sequitur, *Et sicut fissilicia fissillantia super terram:* idem datum intelligi, quod per inuentum rore madidam aream. Pluvia quippe voluntaria quam segregauit Deus habreditati sua, placide prius & absque strepitu operationis humanæ suo se quietissimo illapta virginem demissit in vterum: postmodum vero ubique terram diffusa est per ora predicatorum, non iam sicut pluvia in vellus, sed sicut fissilicia fissillantia super terram, cum quodam utique strepitu verborum, ac sonitu miraculorum. Siquidem recordata sunt nobis illa quæ portabant pluviam, præceptum sibi fusile cum mitterentur; *Quod dico vobis in tenebris, dicere in lumine,*

inventum quod in aere auditum, predicate super terram. Quod & fecerunt. Etenim in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines orbis terra, verba eorum.

Fulissime Richardus Victorinus ad Deiparæ lanam in terram, coelestis vnde effusione, Verbi inquam diuinatione perfusam, refert Gedeonis historiam, & illa pietatis verba. Descedet sicut pluvia in vellus & sicut stolidus brillantia super terram: nec posteriorem partem, vix Bernardo factum est, referit Richardus ad prædicationem Apostolicam; sed utraque expressam censet incarnationem. Pro longissimo eius discursu, repræsento pauca verba Amedei Lausaniæ ex hom. 3. [Pluvia (inquit) descendit in vellus ab ipso scripto, sine motu, similia scilicet, aut divisione, leniter infunditur tranquille, & suavitate biberetur. Sic stolidus sensim & paulatim infundit terram tam mirabiliter decursu, tanquam subtilitate, ut in introitu vix patet, & in exitu geminae producant. Ita imber veniens de ultra super coelitus aquas, descendit in gremium Virginis, sine humano opere, ab ipso motu concupiscentia; salutem integrat, & clausis Virginis obsecratis, leniter infusus est, tranquille suscepitur, incarnatus ineffabiliter. Sicutque quoque super terram eius, in introitu non comparsus, & exitu prodicens manifestetur.] Egregie omnino hanc ipsam loci illius Davidici interpretationem profecitus est S. Chrysostomus homil. 2. in Psalmum 30. tractans illud, *Inculta & occulta sapientia tua manifestasti mihi.*

Quam mira & lata nobis haec effusio.

314. Quicunque vero esse dicantur huius effusionis typi, nemo sat is explicit quām sic haec effusio admirabilis & ingens pro nobis consolationis argumentum. [Non me capio præ latitiam.] Ait Autor sermonis de nativitate Dom. inter Damiani sermones 61. describens hanc effusionem. [Non me capio præ latitiam, quod illa maiestas natuā suam exinaniens, in naturam meæ carnis & sanguinis superuenientia, & me miserum in diuinitate glorie tua non ad horam, sed in seipiternum includat. Fis frater meus, Dominus meus, & timorem Domini, fratris vincit affectus.] Et mox. [Vide effusione. Ille qui erat admirabilis agminibus Angelorum, inclinat eos, & fit consiliarius hominum, misericordium nomen in pietatum effundit, & qui misericordia in coelis, consulere venit in terris, ab eo contentus sub misericordia vestimentis, & ad lumen, ubi iacobam, inclinatus, non mergitur. Is video dicere, effusus in limo profundi, operi manuum suarum portig dexteram.] Sic ille de prima fluminis digni effusione. Sub quo verborum corrice optimè exprimitur Verbi deieatio. Aqua enim effusio, eius abiectione est, ut propterea Euthenius olim inter sacrificandum nefas effundere aquam, quippe eo viu sacrum redditam. Ex idem excoegerat genus vasis (futile vocabant) quod perpetuo getlandum in manibus esset ut vitaret aqua effuso, quod ex Donato notauit Marsilius Columna fecit. 1. hydrag. c. 6. n. 6.

Exclamat hic quoque merito S. Ambrosius l. 10. in Legam c. 21. *utero*, ad illud *Occurrit nobis homo amphorum aqua portans*. Considerans primum totius Christianæ mysterium, ipsius inquam Christi efformationem & incarnationem Verbi, in aqua expressam esse. O aqua que humano a perfusum sanguine, ut praesentium lacuorum figura precederetur, orbem terrarum lavasti! o aqua que Sacramentum Christi esse meruit; que laus omnia, nec lauari! Tu incipis prima, tu comples perfecta mysteria. A te principium, in te finis: vel potius tu facis ut finem nesciamus. Per te factor abidea carnis aboletur, & pereuntia sit visceris aperio fale in multam seruantur atatem. Per te omnibus uesti corporibus, dulcis ad gratiam, salutaris

ad vitam, suavis ad voluptatem potus infunditur. Tu nomen Prophetis & Apostolis, tu nomen Salvatori dedisti. Illi nubes cœli, illi Sol mundi ille fons vita est. Quæ montibus pressa, non clauderis, quæ scopulis illis, non frangeris, quæ terris infusa non deficit, sed intimis scaturiens venis, aut spiculum inclusa vitalem inhalas, aut succum diffusa fertilem præstas, aut rigatum superflua accommodum subministras; ne siccitas examinata vitalibus, solemnes neget terra prouentus. Omnim elementorum substantia, cœlum, aë, mare, & terra, te reddunt. Te propheticō perculat tactus, ut silentium rigores corda populosum, vomuit petra; te, cum de latere Salvatoris erumperes perculsores viderunt, & crediderunt: & ideo regeneratiois nostræ de tribus una es testibus. Tres enim testes sunt, aqua, sanguis, & Spiritus: Aqua ad lauacrum, sanguis ad precium, spiritus ad resurrectionem.]

Aquarum Evangelicarum ubertas, ex hac effusione.

315. Hæc postrema spectant ad effusionem Verbi posteriorem. Verbum enim carne vestitum, suo tempore de loco voluptris, id est de utero Virginis exiit, ut mellitissime philosophatur Petrus Damiani. item. exiit inquam per quatuor orbis partes ad irrigandam vniuersitatem terræ ariditatem. Vnde Christus Caput fluminum à S. Augustino in Psal. 92. appellatus est. Et hic est fluius irrigans correntem pinarum, ut S. Hieronymus ex Ioële c. 3. affirmat in Apolog. ad Pamphacium pro libris contra Iouianum. Per pulchritudinem S. Ambrosius in Psal. 45. [Est & fluius qui de Edem exit, & circuit vniuersitatem terram, Verbum Dei quo Paradisus intelligibilis irrigatur, & omnis anima vocatur ad gratiam Christi, dicente ipso Dei Verbo, Si quis sit, veniat ad me, & bibat. Cui ego dederam aquam, flumina de ventre eius fluent aqua vina. Ex illo enim vno Dei Verbo, quarum fluiorum prudenter & fortitudinis temperantia quoque & justitiae fluenta manarunt. Alij enim per spiritum datur sermo sapientia, alijs fides in eodem spiritu: alijs gratia caritatem in uno spiritu: alijs operatio virtutum. Hec enim operatur omnia vnu atque idem Spiritus, diuidens si singulis prout vult. Hi sunt imperius fluminis, cum se in gratiam ministeriorum operationis atque virtutis, spontanea diffusione transfundit.] Hæc item est nubecula parvula quasi vestigium hominis de mari. Audi Augustinum serm. 20. de temp. [Nubecula carnem Christi figurabat, qui in mari mundi istius nascitura erat. Quam obrem ne forte dubitet, nubem illam vestigium hominis habuisse, dixit: illius vniusque hominis qui dixit, Quem dicens homines esse filium hominis? Sic ergo orante Heliæ post tres annos, & sex menses, pluvia de cœlo descendit, ita & in adventu Salvatoris, tribus annis & sex mensibus, quibus prædicare dignatus est, pluvia verbi Dei totum mundum feliciter irrigauit.] qua de re plenius cum de Iride Symbolo Christi.

Typus alter effusionis Verbi sub aquæ specie,
ex Exodi 4.

316. Altera aquæ effusio quam initio memorabam tanquam alterum incarnationis typum, ea est qua Moses ad populum durissime seruitutis ingeri præfum allegatus, & iussus miracula patrare, signum tertium cui credituri essent qui primo ac secundo non credidissent, accepit effusionem aquæ super aridam, mox vertendam in sanguinem, ad telluris contactum, ut haberetur Exodi 4. De hoc ergo signo; sic philosophatur in rem nostram S. Cyrilus hom. 18. Paich. postquam Patrem, fontem & flumum esse, ex quo exiit Filius, præmisit & ex Scripturis firmavit. Ex fonte seu flumio Dei & Patris, velut aqua viuifica existit Filius, qui vivificat omnia

omnia, & in ipso vivimus, mouemur, & sumus. Et hoc idem nobis iurum quasi per figuram indicans, & veluti per humilia quædam exempla declarans Deus, ita Molæ sapientissimum affatus est: *Et accipies aquam ex flumine, & effundes ipsam super terram.* Flumen namque, ut dixi, per quam appositiæ, Patis natura comparatur. Aquæ vero, qui ex ipso secundum naturam genitus est Filius. Hæc igitur aqua ex flumine profiliens, terra admixta est. *Verbum enim caro factum est,* per unione, prouidentia consilio destinatam. Futurum pono ut postquam semel homo factus esset, non dubius mortem quoque pro nobis in allumptu carnæ oppeteret, indicauit, dicens: *Et eris aqua quam acceperis a flumine, sanguis super aridam.* Significat autem nobis, nihil aliud hoc loco sanguis præter mortem. Donec enim caro nondum erat Verbum, non fuit sanguis. Libera namque à conditione mortis est ipsa viuens, vitaque parentis natura. Postquam vero factus est nostri similis, tunc sicut sicut carnem mortem sibi veluti propriam vindicat, ipseque pro nobis mortem subiicitur dicitur, sicutque sanguine hanc quæ celo subiecta naturam acquisuisse.] Eadem habet l. de incarnatione Vnig. c. 26.

Sed quod non exponat his locis S. Cyprianus, quomodo hæc aquæ super aridam effusio, eiusque in languinem conuersio, fœrit signum tertium cui creduti essent veri Iudei, id suppleo ex l. 2. de adorat. ubi aptato ad incarnationem miraculo virgæ, per Mosis apprehensionem in columbum versæ; & miraculo curationis manus, quæ eductæ è sion apparuerat leprosa, tertium signum in effusione aquæ in sanguinem versa patratur, sic explicat. [Ultimum mundo signum Christi mors fuit, & illa per aquam, & sanguinem ablutione, adianctio nimis etiam sancto corpore, quod per aridam significatur.] Subiicit mortem Christi merito appellari signum, nam id est signum datum generationi præceps atque peruerse, signum ionæ Prophetæ. Est autem hoc signum tertium per comparationem ad duo signa anteriora quibus increduli cum fuissent Iudei, interuenient hoc tertio signo, per moti sunt ad credendum. Primum ergo signum Iudei datum iuxta S. Cypriani fuit Molæca legis promulgatio: Secundum, prædictio Prophetarum arque Baptista: Tertium, denique aduentus Verbi per incarnationem ad subeundam pro nobis mortem; quæ fuit effusio cruenta, ob aqua commutationem in sanguinem.

Habuit effusio hæc aqua cœlestis in terram, effusus longè alios quam illa aquæ effusio in minori Britannia, ut memorat Iacobus de Vitriaco in historia Orient. c. 92. & ex testimoniis oculatis Cantip. l. 2. apud c. 57. n. 28. Eam enim effusionem tanta tempestates ac procellæ consequtebatur, ut vniuersa terra ad aliquot miliaria aquis obrueretur. Cœlestis aquæ effusionem, non procellæ exceperunt, sed summa serenitas est consequta.

Collatio Incarnationis, & effusionis sub aquæ specie, concludatur.

317. Claudio effusionem hanc Verbi diuini, ex Petro Damiani serm. de S. Victore. [Sic (inquit, agens de Verbi incarnatione) distillauerunt cœli in sacerdotiam, sic Verbum Dei transflatum est, & effusum vbiique totum, sine quo nihil totum. Felix effusio, quæ currentes adolescentulas ad odorem suavitatis invitat.] Iure distillationem appellat. Et hoc nomen in frequenti est Scripturarum vix, cum de incarnatione est sermo. Audi Origenem hom. 2. in Cant. interprete Hieronymo *serre initio.* [Si videris Salvatorem meum ad terrena, aut humilia descendenter; videbis, quomodo virtute magna & maiestate Divina, ad nos modica quedam stilla defluxerit. De hac stilla & Prophetæ cecinit, dicens: *Et erit, defilla populi huncus congregandus congregabitur.* Iacob. Et sicut secundum alium sensum, lapis erat præcibus è monte sine manibus, nostri in carne Salvatoris aduentus: (neque enim totus mons fuit, qui descendit ad terras: nec poterat humana fragilitas totus montis magnitudinem capere: sed lapis ex monte, lapis effusionis, & pera scandali descedit in mundum;) sic secundum alium intellectum stilla nuncepatur. Oportebat quippe, ut, quia omnes gentes in illam situationem reputantur, is, qui pro omnium salute factus est omnia, etiam stilla fieret ad eas liberandas. Quid enim pro nostra salute non factus est? Nos inanes; & ille exinanivit se netiuplum, formam servi accipiens. Nos populus stultus, & non sapiens; & ille factus est stilla prædicationis; ut factum Dei, sapientius fieret hominibus. Nos infirmi; infirmum Dei, fortius hominibus factum est. Quia igitur vniuersa gentes, ut stilla stilla, & ut momentum statera reputantur; Idcirco factus est stilla, ut per eum à vestimentis nostris odor stilla procederet, iuxta illud: *Myrra, & stilla, & cæsia à vestimentis tuis, à dominis elephantinis, ex quibus letificauerunt te filii tuoi in honore tuo,* que in quadam gestimo quarto Psalmo dicitur ad sponsam. Hoc esse ait Origenes quod in Canticis iuxta lectionem quam vñuprat, scriptum habemus, *Festivulus stillæ, patruelis meus mibi.* Quomodo enim Christus dicitur Patruelis, id est Synagogæ, sororis Ecclesiæ filius, Pulcherrime ibidem continenter exponit. Sed de hac effusione, plus satis.

Transitum ad effusionem Verbi, specie niui.

318. Effusione Verbi specie imbris, affinis admodum est Verbi effusio specie niui. Nam quid aliud est nix, quam aqua fœca, ut Poëta de pueru Cæsare agens dixit: *Cum enim mortuæ pufione Domitiani, niuis effusio esse: consecuta, sic cecinit.*

Qui sicut laciniuit aquis, & ab aethere ludit:
Suspicor huius pueri Cæsaris esse niuies.

Pulchritè S. Paulinus natali 6. fani Felicis fere initio.

Cernite latitudinem mundi in splendore diei
Elucere sacra in signibus; omnia latus
Candor habet, sicutus teneris à nubibus imber
Fonitur & niues tellus velatur amicti
Quæ niue teat, solum niue, niua, & culmina, colles:
Cuncta sensu, sancti canos testantur honores;
Angelicas; docent & luce & pace potiri
Felicem placida claram in regione piorum,
Læcia que tacito labuntur vellera calo.

Græcus interpres in Catena Iobi, nō dissimiliter aquas vocatas niues à Iobo significat, verbis illis aliqui subobscuris: *Silotus fuit quasi aquis niuis, & fulserunt velut mūndissime manus meæ; tamen foribus intingens me, aquas niues.* [Si niue (inquit) lotus fuit.] Estque ea interpretatio admodum commoda. Nam qui legunt *aquis niuis*, fidem omnium codicium & editionum lacessunt. Qui vero *aquas niuis*, aquas è niue resoluta accipiunt, quas & ad abstergendum validiores, & in ora quæ lob incolebat, multò putiores aquis fontanis & fluuiatibus fuisse volunt; divinum profecto, & quod ad expositionem corticis vocum Latinæ editionis opportunum esse vident, obtundunt tanquam ex histone fide prolatum. Sunt qui manus lotas aquis niuis, accipiunt pro manibus exquisitè alibus, ut columbae, lacte lotas dicuntur, quæ exquisitè carent. Quæ interpretatio, si aquas niuis pro aquis in niues concretis accipias, belle consentit: non item si aquas niuis accipias de aquis niuiis soluta. Nam lac cum sit album, ea quibus adhæret, colore suo impertit: at aqua ex niue soluta, non carent: vnde ea quæ concingit, purgat quidem, sed alboe non donat. Quare aquas niuis apud Iobum, diæta cœnta aquas quæ sunt nix, sive aquas addensatae in niuem: Vnde effusio

effusio nivis, est aquæ effusio. Ac proinde merito post propolitam aquarum liquentium effusarum comparationem cum Verbi Dei illapfu in terram nostram, fulcimus tractandam effusionem Verbi sub aquæ siccæ effusæ typæ.

Scriptura nonnullæ, ed aptata.

319. Vifus est hanc effusionem atringere David psal.71. verbis illis superioris propositis: *Dej cender sicut pluia in celum, & sicut pluia sicut pluia super terram.* Non Apollinaris in illorum verborum Metaphrasi, Nam Apollinaris in interpretatur de nive, sic exprimens *solidatio solidatio; interpretatur de nive, sic exprimens solidatio solidatio;* interpretatur de nive, sic exprimens solidatio solidatio; [Ex alto sensu, sicut pluia in verum prædictum. *Ex alto sensu, sicut pluia in celos ventus: sicut terram nivibus quando cœlum tacit serit.*] Similiter ac S. Ambrosius lib.7. in Lucam ad illud, *Vestimenta eius facta sunt alba sicut ex a. quod Vulgata Deuter.32. habet, Sicut sile sicut granaria, ipse legit, vi nix super fœnum.* Itaque sicut postea illa verba, de S. Ambrosij & Apollinaris sententia, non ad stellas pluia liquentis, sed ad nivis floccos pertinent. Et cum multi vestimenta, posteriorum partem illius versiculi apud Patrem, esse explicationem prioris, ut alibi frequentissime, non obsecrare videri potuerunt annuere, ut descensus quoque pluia in celos, de nivis effusione accipiantur. Si sola verba Latinæ editionis spectamus, nihil esset proclivius quam pluia in celos descendentes, accipere de nive. Quia verè est pluia celos conformata; & idcirco sápè nix, lana aut celos nominata legitur, ut apud Martiale lib.4. Epis.:

Abi quā densum tacitarum vellus aquarum

Defuit.

Item apud S. Paulinum natali 6. S. Felicis, ferè initio, cum contigisse die sancto Felici sacra ningeret, recutie hoc S. Paulinus ad lætitiam colore candido expellit, quasi luce & pace potius docerent sanctum natum,

Lætia quæ tacito labuntur vellera celo.

Apud Prudentium carmine de S. Eulalia *sub flum.* nives in eius sarcum cadaver demissæ, dicuntur *soisse, [Pallio vice linteoli.]* Gracum tamen illam ac Hebreum, eam notionem descensus pluia in celos non fert. Quare analogia Incarnationis Verbi cum defluxu nivis, non potest ei plaus loco inadäficari, iuxta talem vocum notionem; sed ad summum iuxta communem verborum vultum; quo retento, plerique primam partem versiculi illius Davidici, alunt id ipsum significare quod secundam. At itam aliqui Patres, ad nivis effusione significandam censurunt adhibitam, ut videtur.

Fuit qui ad eam Incarnationis expressionem per nivis effusione, referret illud Iaia 55. *Quomodo descendit imber & nix de celo? &c. Sic erit verbum meum.* Id enim de Verbo personali accipit Richardus à S. Laurentio lib.12. de S. Maria pag.897. Sed hoc mysticum est. Nec aliter pronuncianendum de loco illo Proverb.25. *Sicut frigus nivis in die messis, sic legamus fideli eti qui misit illum, animam eius requie- fuit.* Quem locum Beda ibi, de quolibet doctore Apollinario accipit. Multo autem magis valens de Chirillo, qui & Dei legatus ac Apostolus fuit super omnes fidelis Dei, & inter astuofissimos mysticæ caniculae ardentes descendit sicut nix super terram; sicut animans Dei de salute nostra solliciti, requiefecit. Hæc fuit nix facta à Deo in tempore ferotino, iuxta Zachariam cap.10. vbi Cy-
Theoph. Raynandi Christus.

interpretantur tempus astuum, quando messis & fructus maturescunt. Sanè nivem in Ecclesia dici homines coælestes, & qui vitam viuunt dignam coælitibus, interpretatus est S. Gregorius 32. mor. cap.23. accipiens in hunc sensum illud Threnorum, *Naza- rai candidiores nivis;* id est, ijs qui in Ecclesia velut Angeli & coælestes homines habentur, intentiores & puriores. Multo potio igitur iure, Christus Dominus qui homo coælestis est, iuxta Paulum, *nivis appellatio- ne donari poterit.*

Fundamenta analogia Christi
cum nivis.

320. Causas aliquot huius denominationis Christi tribuenda, constipat his verbis Richardus à S. Laurentio lib.12. de S. Maria (pag.897.) sub verbo nix. [Iaia 54. *Quomodo descendit imber & nix &c. sic erit verbum meum;* id est Filius, dicit Pater, Eccl.43. *Imperio suo acceleravit nivem;* id est, in electis refrigerium, contra feruorem vitiorum tentantium. Quia natum & purissimum habet candorem. Eccl.43. dicitur de nive ad literam; *Pulchritudinem candoris eius, admirabilius oculus.* Sap.7. *Ipse est candor lucis aeterna, &c. Cant.5. Amicus meus candidus & ru- bicundus.* Natus est enim de purissima Virgine, totus candidus & purus, Iaia 35. *Gloria libani data est ei,* qui interpretatur candor, quia de sursum venit. Ioan.3. *Qui de sursum venit, super omnes est.* Quia minuta descendit. Philipp.2. *Semel ipsam exsanctuit formam servii accipiens, &c. Item, Minus enim paulò minus ab Angelis.* Psalm.8. qui non sunt carnei nec possunt mori. Quia terra immunditatem operatur in cruce, id est, peccata terrenorum, nec coram Parce apparent ad vindictam. Vnde operiuit omnia peccata eorum, Psalm.84. pallio scilicet misericordia, vel carnis crucifixæ. Vnde dicit Eccli.24. *Sicut nebula tenui omnem carnem.* Quia vitum disgregat. Quia frigida est, & tangentes se infrigidat. Beatissima enim cato Christi, carnis humanæ non sensit insectuum. Vnde vestimenta eius, id est, membra, de quibus dicit matris suæ, Iob.10. *Pelle & carnis vestisti me;* apparuerunt sicut nix in Transfiguratione. Matth.17. Marci.9. Luc.9. Christus etiam, tangentes se per veram dilectionem, & priam orationem refrigerat ab astu vitiorum, vnde de Christo dicitur, Eccl.43. *Imperio suo acceleravit nivem;* id est refrigerium contra astum vitiorum. Quia feruore Solis & tempore autem, dulcis citè in aquam resoluitur. Caritas enim quæ pec Solem signatur, & pietas quæ per tempore, fecerunt Christum pati, qui in sua passione effusus est sicut aqua, ut dicit Psalm.21. Quia resoluta in aquam, nunquam iterum fit nix, &c. Sic Christus in passione effusus fuit aqua, resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.]

Distinctius de eadem analogia, considerando in se & nivem, & Christum.

321. Mihi ut hæc Verbi Incarnati cū nivis effusione collatio liquidior sit, duo consideranda videntur: nempe, & quid sit nix in se, & quid sit terra cui superfunditur. Et nix quidem in se sumpta, perspicue exhibet Symbolum divini Verbi humanitatem affumencis. Nam formatur per subvectionem materiae terrestris ad locum superum, vbi tamen non hæret; sed cuncta & firmior, descendit ob bonum terræ quam descendit suo fermento & aptat ad feracitatem, iuxta illud Iobi 37. *Qui precipit nivis ut descendat in terram.*

R

Ad

MINAUDI

OMNIS I.
CHRISTO
OMNIS II.
Attributis
Christi

Ad quæ verba S. Gregorius 27. moral. cap. 18. egregiè ex eo capite virum quemlibet sanctum cum niue cōponit, quod subiectus ab ima terra per calorem defluit immixtum, donatus firmitate & soliditate aliqua, descendat ad subitus iacentes, proportionalem eis exhibiturus caritatem cum ea quam ipse à calore celesti & diuini spiritus beneficio afflatus accepit, cum subiectus fuisse est. Quæ omnia multò magis valere de Christo, ex humanitate cum Verbo nixa compacto, est apertissimum. Nam & humanitas eius ex ima terra per amorem quo Deus dilexit mundum subiecta est ad consortium usque personæ Verbi; eaque subiectio materia ex se solidens & fluxa, facta est inten-tissima, & firmitatem accepit qua in bono solidè consisteret. Sicque instrutus & exoratus homo ille, non elegit sedem habere in cœlis, vel inter Angelos, sed inter homines ad eorum procurandam salutem versatus est, eundem illum cœlestem amorem erga homines expropturus, ex quo ipse in humanitate prædestinatus est Filius Dei. Hinc sufficienter intelligitur niuis in se spectata proportio, cum Christo Domino.

Item niuem ad terram; & Christum ad nos, referendo.

322. Proportio autem niuis comparata ad terram super quam effunditur, ac Christi spectata per ordinem ad nos, exponi melius non potest; quæ ostendendo, quæ bona nix terrena afferit, eadem nobis Christum conculisse. Et nix quidem descendens in terram inebriat eam, ac infundit, & germinare facit, siveque dat semen serenti, & panem comedenti, ut Iaias cap. 55. affirmavit. Causam redditum Theophrastus lib. 2. de causis plant. *initio*: & Plin. lib. 17. cap. 2. Qui Theophrastum aperte expressit. Præfatus ergo qui dixit, hyemes serenas optandas, non pro arboribus fecisse vota, subdit paulò pôst. [Vota arborum communia sunt, niues diuinis sedere. Causa, non solum quia animam terræ euangelicent exhalatione, includunt & comprimunt, retroque agunt in vires frugum atque radices: verum quod & liquorem sensim præbent, purum præterea levissimumque, quando nix aquarum cœlestium spuma est. Ergo humor ex his non vniuersi ingurgitans diluensque; Sed quodammodo sicut distillans, velut ex vbre, ali omnia quæ non inundat. Tellus quoque illo modo fermentescit, & succi plena ac laceti centibus satis non efficit, cum tempus aperit, tepidis aridet horis; ita maximè frumenta pingueescunt. J. Quod niuem, aquarum cœlestium spumam nominat, ut cum vera physiologia consentiat, accipendum est de parte tenuiore, & diluioe vaporis fuisse subiecti per calorem: Nam quod est in vapore illo crassius, in alias metereologicas impressiones conformatur. Vel cene referendum est ad alborem niui aduenientem, eo modo quo spuma albescit: nam ea ex causa niuis alborem exponit Aristoteles l. 2. de gener. anim. cap. 2. Quamquam S. Basilius hom. 3. Hexaem. & in c. 1. Elaia ad illud, *Si fuerint peccata vestra, &c.* niuem censuit verè spumam esse liquidi humoris, per agitationem vehementem ventorum attriti, ac spumescens. Sed hoc cum physica de niuis ortu doctrina, minimè coheret. Quare quod nix sit spuma aquarum cœlestium, id est aquarum in mediæ aëris regionem subiectarum, accipendum est eo modo quo dixi, vel certa repudiandum. Cætera à Plinio propria de niuis commodis, sunt verissima, & elegansissime à S. Ambroso mox referendo traduntur lib. 7. in Lucam ad illud, *Vestimenta autem eius facta sunt alba* fuisse nix; Et ex parte à Theodoro orat. 2. de Prouid.

sub finem, vbi frigidas impressiones, inter quas nix numeratur, ait esse terræ opportunitissimas. [Quia dum frigora ciat naturæ conditor, plantas simul & semina in altum germinare prohibet, & vegetati-vam vim in radices distribuit, eamque in altum elu-ctantem frigore, ceu flagello quodam ad inferiora compellit. Idem reptilium quoque, quæ & plantis & similibus nocent, corpora perdit: simulque tibi alum-ino suo autum genera exhibet.]

Sancti niues mortalibus, sed Christus maximè.

323. Ob hæc commoda niuis in terram cui super-funditur, S. Gregorius 27. moral. cap. 17. & 18. vi-ros sanctos qui ex proximi charitate se impendunt eius salutem, componit cum niue, tractans illud lo-bi 37. *Qui precipit nini, ut descendat in terram.* [Quid (inquit) hoc loco niuem, nisi per lucem iustitiae can-dida accepimus corda Sanctorum? Aquæ autem du-ctæ in superioribus, constipantur, ut niues fiant: sed cum hæ ipse niues ad terram veniunt, in aquatum iterum liquorem vertuntur. Aquæ igitur sunt prædi-catorum mentes, quæ dum ad contemplanda eterna se erigunt, altiori intellectu solidantur. Cumque in summa consideratione rapiuntur, virtutem confi-mationis accipiunt. Sed quia adhuc in terris fraterna dilectione retinentur, semetipsas ab alto intellectu modificant, & infirmis humiliè prædicantes, more niuivis, corda atentum, liquata rigant. Niues ergo ad terram de cœlestibus veniunt, cum sublimia corda Sanctorum quæ iam solida contemplatione pascuntur, pro fraterna caritate ad humilia prædi-cationis verba descendunt. Sicut enim nix terram cum iacet operit, cum verè liquatur, rigat; ita Sanctorum virtus per firmitatem suam, apud Deum vi-tam peccatorum protegit, & per condescensionem suam, quasi liquefacta, arentem terram ut fructus proferat, infundit. Et quia aqua prius ab infirmis tra-hitur, ut pôst à superioribus ipsa redatur; Sancti quippe etiam cum in virtutis aree consistunt, unde elevati sunt, considerant; ne alienæ infirmitatis abiecta contemnant. Quasi ergo aquæ, ad terras de quibus sublevante sunt, redunt; dum condescenden-tes iusti peccatoribus, reminisci non desinunt, quod fuerunt. Certe aqua in terris adhuc Paulus fuerat, cum legem carnaliter sapiebat: sed duxus ad cœlalia, in niuem versus est: quia quod prius infirmum sapit, ad soliditatem veræ intelligentia commu-nuit, & tamen condescendens fratribus, quasi nix ima-reperit: quia & post virtutum culmina, quam fuerat indigneus agnoscat.]

Hac multo potiore iure in Christum cadere, ne-mo non videt si rescentur quæ sunt Pauli propria, & tantum spectent modus quo terra commodat nix; cum qua & ille, & insuper reliqui in agrum man-dandum beneficium, sum collati à S. Gregorio: idque esse Christi maximè proprium, disertissime tradit S. Ambro. lib. 7. in Lucam ad illud capitul. noni. *Vestimenta eius, facta sunt alba sicut nix.* Sic enim scribit. [Auditu duorum prudentium facundiam, niui & apibus comparatam. Inveni quoque dixisse David: *Quam dulcia fauibus meis eloqua tuas, super mel & fauum ori-meo.* Et infra. *Lucerna pedibus meis verbū tuū Domine, & lux semitis meis.* Verbum Dei lux est, Verbum Dei nix est. Super mel quoque & fauum, Dei est Verbum, quod ore diuino mella dulcior fluxit oratio, & per-spicua niuis ritu mollioribus, cadunt verba sententias. Verè hic solus sermo niuibus comparandus, qui de cœlo missus in terras, ieiuna nostrorum arua pecto-rum fecundavit. Quod non usurpatoriè præsum-

Effidue quatuor, supernaturalis per Christum
Prudentiae, cum nine
compositi.

34. Verum ut hæc distinctiū perspiciantur, operariū est monstrare, effectus omnes Diuinæ Imperialis Providentia erga Sanctos per Christum exhibet, optime significari per niuem, & nimis effusione super terram. Nihil enim præterea debetari potest, vt intelligatur Christus nix esse intelligibilis, & eius adventus, effusio nimis super terram. Respondeat vero sunt quatuor illa supernaturales Providentiae partes, quas S. Paulus Rom. 8. appellat Prædestinationem, Vocationem, Iustificationem & Glorificationem: vbi duo beneficia æterna, cōcludunt duo temporalia, vt S. Bernardus mellitissime expedita epistola 107. que est ad Thomam Præpositum Beccas vel Beccas, sic differens ex loco Psalmi 120. *[Misericordia Domini ab aerno, & usque in æternum per inuenientem eum. Ab aerno, propter prædestinationem, in æternum propter beatificationem. Altera causa principio, altera nolciens finem. Siquidem quos ab aerno prædestinat, in æternum beatificat, intercedente sane media vocatione vna cum Iustificatione, dñeatur in adultis. Sic ad ortum Solis Iustitia, Sacramentum absconditum à seculis de prædestinationis & beatificandis, emergere quodammodo incepit ex abysso aeternitatis; dum quisque vocatus per timorem, iustificatur per amorem, & presumit se quod esse de numero Beatorum, sciens nimis, quia quos iustificavit, illos & magnificavit.]* Vtique in coro, *[Vbi sollemnudo magnifica est Dominus Deus noster, & Iustitia sapientia, scilicet dixit. Si igitur quatuor illa quibus continetur viaeæ supernaturalis per Christianam Providentiam; Prædestinationem inquam, Vocationem, Iustificationem, & Glorificationem, cum nimis effusione nre compone demonstrauerimus, apparet quidam quod Christus non iustificat nisi iustificatur, & non iustificatur nisi iustificatur.*

Predection

325. Prædestinatio quomodo nobis per Christum
obtingat, tractandum est cum de Christo capite, vbi
Theoph. Raynaud. Christus.

ostendo eam aliqua tandem ratione optimè Christo tribuit, in quo, forte, quantu[m] ad nos arinet, electi sumus. S. Augustinus in Psal. 147. ad ilud. *Qui dat n[ost]rum sicut lanam*, mula prestatu[m] de frigore & torpore nostro, subdit. [An verò ille quanu[m] ex corpore in insu[m]a deprestos deferunt? Nonne ipse prædestinavit nos, antequam in toto mortali & pigro corpore nascemur? Qui ergo prædestinavit nos, dedit terra n[ost]rum, ipsos nos. Iam enim veniamus ad illos Psalmi versus suboscenos: incipiunt illa inuolucra euolui, quoniam vos Verbum Dei, quanto magis per nos dicitur, tanto audtores inueniunt. Ecce nos pigri in hac terra, quasi congelauimus hi; Et quomodo contingit niubus: fulsum enim gelant & in ima dicidunt: hi frigescente caritate, decidit humana natura in has terras, & pigro corpore inuoluta, velut nix facta est. Sed in ista n[ost]ra, sum prædestinat filii Dei. Dat enim ille, n[ost]rum sicut lanam. Quid est velut lanam? Id est de n[ost]ra quam dedit, de illis pigris adhuc sp[irit]u, & frigidis, quos prædestinavit adhuc facturus est. Lana enim, materies vestis est. Lana cum videtur, veluti præparatio aliqua est ad vestem. Ergo quia prædestinavit hos qui ad tempus frigidi repunt in terra, & nondum feruent sp[irit]u caritatis, (de prædestinatione enim adhuc loquitur;) veluti lanam dedit hos Deus, & facturus est inde vestem. Merito in monte, vellis Christi fulsi sicut nix. Fulgebat vestis Christi sicut nix; tanquam de illa lana, iam facta erat tunica: De qua lana id est, de n[ost]ra quam dedit sicut lanam. Adhuc prædestinati, pigris erant: sed expecta; vide quid sequatur: Quia sicut lanam dedit eos, sic inde tunica. Quomodo enim dicitur Ecclesia corpus Christi, dicitur & vestimentum Christi ipsa Ecclesia. Inde est illud quod ait Apostolus, *Vt exhibeatur sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam.* Ergo exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam. Faciat sibi vestem de illa lana quam prædestinavit in n[ost]ra. Adhuc in hominibus incredulis, & frigidis, & pigris, faciat vestem de lana: vt ablatur à maculis, mundetur fide: vt rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ago de hac Christi veste ex prædestinationis contexta, suo loco, tractans de Christo pacis Principe. Quia enim per electos, Christus vt homo per vestem agnoscitur, merito dicuntur vestis eius, vt habet S. Ambros. in c. 19. Apocal. Ips[ec]que S. Augustinus, qui hanc de Christo lanceti vesti cogitationem inicit, epistola 49. q. 5. locum ex capite 30. Proverb. quem Vulgata sic legit, *Quis colligant aquas quas in vestimento? legit[ur] p[ro]pt[er] aliter; nimirum hoc modo: Quis conseruit aquam in vestimento?* Refertque ad baptizatos qui Christo induuntur, & vesciuntur fuit eius indumentum, iuxta illud: *Hu[m] omnibus vel ornamento vestieris.* Igitur das Deus per Christum, n[ost]rum sicut lanam, quatenus ex frigidis & torpibus mortalibus, eligit aliquos ex quibus conficiat sibi vestem palmatam ac regiam; qui quamdu[m] non aptantur in vestem, sed sunt eius materia remota, qualis est lana respectu vestis, prædestinationi tantum subsumt, diciturque de eis, *Dat n[ost]rum sicut lanam.*

Alio sensu, eadem Psaltis verba ad prædestinationem aptari possunt, ex doctrina Richardi Victorini in cap. 1. Apocal, circa illa verba *Capilli eius, candidi tanquam lana alba, & tanquam nix.* Niueum ille exponit Angelos, quia nix de supernis est. Lanam ad homines referit, quia lana de terrenis animalibus oritur. Quod autem prædestinati ad Christum se habeant sicut capilli ad caput, haurientes videlicet à Christo esse & clementum, eique inhærentes tanquam principio, alibi dispergo. Nam quanvis Nyctenus hom. 13. in Cant. cincinno capitulii Christi, pulcherrimum-

que illud ferrum Christi capillorum, de quo scriptum putat, *Pojuisti in capite eius, coronam de lapide pretioso,* specialiter ad Apostolos accommodet: tamen de omnibus electis idem plane dici potest. Quia ergo in negotio gratiae & predestinationis, uno tenore proceditur cum hominibus & cum Angelis, (nam mensura hominis que & Angelis, ut dicitur Apocal. 21, quod glossa Christo aptat, tanquam mensura donorum gratiutorum in quacunque rationali creatura:) idcirco dictum est, *Qui dat nubes sicut lanam, quantum attinet ad diuinæ predestinationis & electionis negotium.*

Vocatio ad paenitentiam.

326. Aeterna predestinationi, primum quod in tempore subiungitur supernaturale ordinis beneficium, est vocatio, de qua sic Augustinus loco citato Psalmi 147. [Iam si predestinati sunt, vocandi sunt. *Quos enim predestinavit, illos & vocavit.* Iam quomodo vocantur ex languore corporis illius ve lam fiant? quomodo vocantur? Audi Euangelium. *Non veni vocare iustos, sed peccatores in paenitentiam.* Incipit iam predestinatione nix illius cognoscere torporem suum, accusare peccatum suum: incipit vocatione venire ad paenitentiam. Merito ergo qui dat nubes velut lanam, propter confessum tunicae saturæ, etiam propter vocationem in paenitentiam, nebulam velut cinerem spargit; *Nebulam,* (inquit,) velut cinerem fragi. Quis? *Qui dat nubes sicut lanam.* Quos enim predestinavit, vocat in paenitentiam, quia *quos predestinavit, illos & vocavit.* Cinis autem, ad paenitentiam pertinet.] Sic quidem Augustinus, ut primum temporale supernaturale prouidentia beneficium, vocationem inquam, a Psalmis loco deprehendarat.

Possumus vero non deflectendo a niuis, vocationem ad paenitentiam, in ipsis agnoscere. Nam niues hyeme cadunt, unde apud Tertullianum 1. de specie. color albus Deæ hyemi iuxta Euthenicos addicabatur propter niues. At hyems, ut sapè differit. D. Augustinus tractans illud, *Mortui estis, & vita vestra ab condita est.* Symbolum est status paenitentium. Item potest nix notare paenitentiam, quia est veluti paenitentia montium, iuxta illud Plinij lib. 19. cap. 4. [Pecnas montium, in volupatem gulae verunt.] Et iuxta Theodoretum in fine sermonis secundi de Prudentia, niuatio est quasi flagellatio terræ, & gramine & plantæ, intra eam coërcantur.

Non inferior, niues argumentum potius luxuriae fusse, quandoquidem niues estibant ad voluptam, ex Seneca lib. 4. natur. qq. cap. 13. Passim vero intra niues refrigerabant aquam prius decoctam, ut melius refrigerationi pataret: unde illud Iuven. Saty. 5. *Erigidior Genius persur decolta pruini.* Colis niuarium in eam rem adhibuit, memorat Pomponius Iuris. con. & Marialis lib. 14. Epigr. 103. vbi Roderus, & Sauro ad lib. 2. Sidonij, epistola 2. & Langius lib. 1. epistola 31. qui colum niuarium, pumicem quo aqua niuialis percolaretur, interpretatur, minus commodè. Ut ut sit, inde habetur, niues luxuriae instrumentum & argumentum fusse, in eo voluptrati persimiles, quod sicut nix & nivalis aqua restuanti est suavissima, & simul nocentissima, ut Aristoteles apud Gellium tradit lib. 19. cap. 5. non fecit voluptrias, hominem simul delinit & perdit; tandemque ab aquis niuium & delicias ex usu talium aquarum, transfert ad calorem niuum, ut habetur Job. 24.

Quamvis autem id ita sit, verèque niues ob causam propositam possint luxuriae Symbolum videri; tamen ut plurimum, ob frigus & alborem, aliisque adiuncta, paenitentiam commodè significant. Atque

ita S. Gregor. 9. moral. cap. 28. aquas niuis quibus quis lotus, mundissimas habet manus, interpretatur paenitentiam humilem. [Aqua enim niuis, (inquit,) sunt lamenta humilitatis. Quæ profectè humilitas, quia ante dicti judicis oculos ceteris virtutibus præminet, quasi per magni meriti colorem carent. Sunt namque nonnulli, qui lamenta habent, sed humilitatem non habent; quia afflicti plangunt; sed tamen in ipsis fleibus vel contra proximorum vitam superbiunt, vel contra ordinacionem conditoris eriguntur. Hi niuitum aquas habent, sed niuis aquas non habent: & mundi esse nequeunt, quia humilitatis fleibus minime lauantur. Aquis autem niuis à culpa se lauerat, qui confidenter dicebat: *Cor contritum & humiliatum Deus non spernit.* Qui cum lamentis affliguntur, sed murmurando rebelles sunt, mentem quidem conterant, sed humiliari contemnunt.] Huc facit, quod paenitentia humilis iuxta D. Augustinum in Psal. 50. est Hyslopum tumorem tollens; Vnde sequi ait, dealbationem super niuem. Adhibet vero ibidem S. Gregorius aliam præterea interpretationem, eur paenitentia legitima cum niue & niuibus aquis sit collata. Sic enim subdit. [Aqua fontis & fluminis ex terra oritur, aqua vero niuis ex aere proruit. Et sunt plerique qui per orationem lamenta se cruent: sed tamen totis lamentorum laboribus ad sola terrena desideria exudant: compunguntur in precibus, sed felicitatis transitoria gaudia requirunt. Hos itaque niuis aqua non abiunt, quia corrum fletus ab ipsis venit. Quasi enim ex terra aqua perfusi sunt, qui pro terrenis bonis in precibus compunguntur. Qui vero idcirco plorant, quoniam prima aeterna desiderant, aqua niuis hos diluit, quia celestis compunctione infundit. Nam cum perennem patrem per lamenta appetant, cuiusque accensi desideriis plangunt, à summis accipiunt unde mundentur.]

Possumus denique eodem aptare, physiologicam doctrinam de oru niuis. Nam nix tunc efficitur, cum vapor coelesti calore sursum subiectus, per frigus temperatum mediæ regionis aëreæ (nam frigus niuum, corripiens vaporem, grandinem potius efficerit,) crassescit & cogitur in niuem. Similiter enim paenitentis, diuina vocatione tanquam coelesti calore subiectus ad recognitionem status sui, & Deum agnoscendum; corripitur timore sancto, non actus in desperationem, sed iusto & moderato tactu dolore: unde nix paenitentia, quam consequitur lipothymia illa arque defecit: *benignus* vocat Plutarchus 8. Sympos. q. 8. malè à Gellio lib. 16. cap. 3. exprimi vocem illam per famem caninam, monstrant Gastrauinius ad 1. 8. problem. 7. & Langius lib. 2. epistola 28. qui scrutatur causas illius defecitionis niuem consequentis, qualis in Bruto Apolloniam tendente apparuit; eique panem mederi confirmant. Priorius ad eum medium, paenitens in se deficiens, coelesti pane Eucharistico roboratur, & panis cor hominis confirmat.

Justificatio, cum prima.

327. Vocatione ad paenitentiam, excipit Justificatio, quam Scriptura passim cum niue componunt. Optimè Psal. 67. discreta super Ecclesiam Regibus, dispersis inquam quaqueaerum Apostolis, populi niue, id est quasi nix, (est enim ille ablatus nota similitudinis; sicut inferior, qui probat sunt argento, id est sicut argumentum: quasi nix inquam, candificantur & dealbantur in Selmon: qua voce vmbra sonante, expressam optimè esse gratiam Christi, qui vmbra est; sive lumen ad mixtis tenebris dilutum, insinuatur ibi differit S. Augustinus.

stus: qui huc quoque refert illud Isaiae 1. *Si fuerint peccata vestra sicut coccum*, per affusum videlicet ex Sacramentis etiorem Christi, ut Tertullianus arguit contra Marcionem disputans, quasi nix dealbabuntur, accedente Iustificatione. Isidor. Pelus. l. 3. epistola 198. non significare summam sanctitatem ad quam à mediocribus malis per Christum denatur, exultimam. Sic lanam censuit significare sanctitatem etiam mediocrem, ad quam à coccino, id est, lumenis malis qui pretingat. Hac est nix intelligibilis, ait S. Ambro. in apolo. David. c. 12. sub finem, eoque refert illud de vestimentis Christi nivis, *et quod nitenissima & semper peccati expes fuerit caro eius.* Mirari Angelorum candorem anima cui Iustificatio obenicit, confirmat idem S. Ambro. l. 4. de Sacram. cap. 2. Neque enim anima Iustificationis beneficium adipiscens, elutus duxerat à colpis, sed etiam candore & sanctitate donatur, ut fides doceat, & egregie expressit S. Chrysostomus hom. 1. in ep. ad Ephes. ad illud. *In qua gratia nostra. [Non dix inquit] is christus natus id est, quam gratia donavit: sed christus natus id est, gratia fecit.* Hoc est, non solum liberatio à peccatis, sed etiam fecit amabilis. Quomodo enim si quis acceptum quempiam *caelum*, & peste à morbo, senioque & pauperitate ac fane confectum & perditum, statim formolum fecerit amorem, omnes homines pulchritudine vincentes, è geni quidem splendorem valde emittement, & micantum oculorum ejaculationibus fulgoris occultaretur: Deinde cum constituerit in ipso flore eritis, & poscet eum purpura induerit, & diadema imponeret, & omni ornato ornaret; Ita nostram innotuit & ornauit animam, pulchram fecit, desiderabilem & amabilem. (Cupimus enim Angelis talem officiam animam, Archangeli, omnésque Sancti:) Ita nos eum fecit gratiosissimos & sibi desiderabiles. *Conspicuit enim, [inquit], Rex tuus pulchritudinem.* Hoc perbellè telponiter affusum nivis. Nam nix non tantum pugat ut aqua, sed etiam dealbat ea quibus sponte. Sic Iustificatio non est sita in sola remissione peccati, sed etiam in spirituali albore, & candefactione anime per gratiam sanctificantem.

Tunc secunda, sive per aduersorum perpessiones.

128. Quia vero nix, quamvis sit candida, citò aliqui iudei nigrelcius aequo corumpit (verba sunt S. Ambro. cap. illo 2. libri quarti de Sacram.) primæ Iustificationis adiungatur, necesse est secunda, qua homo & Iustificationem prius partam augeat, & peccatum labeculas excutiat. Efficitur id maximè dubius us, quas utrasque optime refert nix; eiusque formatio & effusio. Prior est tribulationum & insectationum. S. Paulus in cap. 1. Isaiae, tractans similitudinem à Prophetâ adhibitam de peccatis dealbandis in specimen nivis & lanæ, præclare omnino id expoluit, his pater cœcta. [Quia tandem ratione inter alba, nix longaque ad hanc exprimentam similitudinem assumptæ sunt: Quod lana suapte natura alba quom sit, solum tamè diligenter tractata, redditur quam per teat, albitus. Sane etiamnum humanæ vitæ ratio per illudnam exercitationem perficiens naturæ subidia, al anxiorem ad multò cumulationem virtutem prodigi potest, & pertingere. Atqui nix cum suo subiecto sit aqua, aere accedente inalbescit, quando violentia aspiratione ventorum, liquidus humor qui in nubibus diffinguitur, per vehementem motum in spumam intumescit, refugiente autem aere addensatur & concrectus, acceptaque ea concretatione simul & gravitatem, sive naturali instinctu deorsum fertur. Ad eundem modum anima se habet.]

Quomodo lana multipliciter contundi & vexari debet, ut albeatur magis, neminem later. Ea ipsa portat. Raynaldi Christus.

Et similitudine, purgationem pleniorē & incrementum iustitiae in anima fieri, expresserunt præter S. Basilium, Synesius periphrè epistola 44. Nilus l. de oratione cap. 134. & S. Chrysostomus l. ad scandalum Passos c. 21. Nec omittendum illud Augustini in Psal. 147. supra iam adductum. [Faciat vestem de hac lana, ut abluciat à maculis, mundetur fide, ut rugam non habeat, tendatur in cruce.]

Ad alteram vero similitudinem facere potest, quod de S. Ambrosio prodit Paulinus, eum sub mortem in lecto iacentem, cum dictaret Commentarium quem ab eo habemus in Psalmum 43. ventamque esset ad eum locum quo de tribulatione disserit, globo igneo primum fuile circumactum ut scuto: cum eodem igne os subingresso, faciem eius albusse in nivis formam: quo viso exterritus notarius Paulinus, abrupte scriptiōne: *Vnde ea lucubratio, qua postrema fuit verèque cygnæ vox tanti Antistitis, mansit imperfetta.* S. significare videtur voluisse Spiritus sanctus, hominem in tribulatione versantem, albeatur ut nivem. Addi insuper ad incrementum iustitiae, per tribulationes nivis exprimentum potest, quod nix calcata, minis friget ut notat Seneca lib. 4. nat. qq. sub finem. Idem plane accidit mystice. Qui enim vexatur, minis friget, & calore maiore charitatis ac gratiae potitur, unde minor rigor.

Sive per opera charitatis in proximos.

329. Sed nulmodo potius ac melius crescit gratia semel acquisita, quam illa altera via augenda Iustificationis, de qua superius: nimirum, exercitatione operum charitatis in proximum, per doctrinæ sacræ dispensationem & animarum pastum. Huc S. Gregorius 27. moral. c. 17. refert descendum nivis, quæ prius infernè jacuit aqua: postmodum subiecta in superiore locum, & in nivem conformata, iterat de cunctis ad bonum teluris, ex Dei præcepto, iuxta illud Iobi 37. *Qui præcipit nivis, ut defœdat in terra.* quod sic ibi glossat S. Gregorius, ut apertissime exhibeatur quid ex charitate à sanctis Dei ministris, erga alios fiat, iam supra reculi. Et addendum est quod idem S. Gregorius l. 29. moral. c. 11. & 12. habet, exponens, qui sine apud Iobum thesauri nivis & grandinis, quos Deus paratos fuit: esse in tempus hostis & in diem pugnae ac belli, gloria ut. Claufulam longioris disputationis, hæc pauca continent. [In nivis ergo vel grandine habentur thesauri, quia plerique iniquitatis tortore frigidi, à superna gratia assumti, in sancta Ecclesia, iustitiae luce fulgescant, & præiam aduersariorum scientiam, doctrinæ sua iustitiae condunt. Vnde & aperte subditum est: *Quæ preparauit in tempus hostis, in diem pugnae & belli.* Nix quippe vel grandio fuerat S. Paulus per frigidam insensibilitatem, sed nix & grandio contra aduersariorum peccatorum factus est, vel candore iustitiae, vel distinctioni eloquij correpione.]

Ningebat profecto, & subiit candore vestiebatur terra, ad prædicationem & Pauli, & cæterorum Apostolorum ex charitate obertantum, & circumuentium uniuersum orbem. S. Chrysostomus in Psal. 147. in secunda expositione, accipit in hunc sensum illud Davidis. *Qui emittit eloquum suum terræ, velociter currit sermo eius.* Sic enim id aptat ad nivis effusione mystice intellectam. [Quisnam sermo currit? Qui prolatus per Apostolos quavis penna levius omnia peruvolabat. Quocirca David quoque aliquid hoc significans dicit, *Dominus dabit verbum euangelizansibus, virtute multa.* Si quis autem insipiens dubitet ex ijs quæ sunt in elementis, sumat probationem, & discat quomodo nix simul, & aceruatur, & repente aduenit, & momento temporis totam terram operit, non longo temporis curiculo eius faciem innatens,

dens, sed repente totam eam complectens. Quoniam ergo erat Propheta, & contentaneum erat futura praedicentem, & per anagogem significantem haec dicere, par fuit ut immoraretur in eo quod dicebatur de elementis. Quod autem dicit, est eiusmodi; futurum est ut vniuersa terra, Dei verbo resoneret, idque cum maxima celeritate & breuissimo tempore. Deinde ne quis dubitaret, si Iudei, gens una, in quam tanto tempore, tantum studi & diligentia collatum est, non fuit proba: quo pacto iij. qui vniuersum orbem terrae habitant, poterunt brevi tempore componi, bonique & moderata effici? Ad confirmandum id quod dicit, sumit exempla ex elementis, niuem, nebulam, glaciem, quae breuiter sive vno momento temporis.]

330. Postius sanè nec immixtio, de quolibet in proximorum cura intento, usurpare illud Pisida de Setio Patriarcha Constantinop. quem in Cosmopœia v. 1846. describit studioissimum salutis animalium.

*Largo imbre terram irrorat, atque oculis pluit,
Ningit frequenter, lachrymarum cum imperu.*
Sic chrysalitus mititur sicut buccellæ, ut habetur Psal. 147. velut legit S. August. ibi: *Sicut frusta panis,* quod sic explicat: [Quid est ergo, *Mitis chrysalitus sive velut frusta panis?* Quomodo nix illa ipsius: Quia prædestinatur est. Quomodo nebula illa ipsius? Quia ipsi vocantur ad pœnitentiam, qui prædestinati sunt ad salutem: sic est quodam modo crystallo ipsius. Quid est crystallo? Multum obdormiri multum conge- lauit, non iam sicut nix facile solui potest. Nix mul- torum annorum tempore durata & serie seculorum, crystallo dicitur: & hoc mititur velut frusta panis. Quid hoc sibi vult? Fuerunt nimis duri, non iam nisi sech chrysalito comparandi. Et ipsi prædestinati sunt, & vocati, & quidam eorum ita ut pascerent alios, & el- sent viiles & alijs. Et quid opus est ut numeremus multos fortè quos nonimus, illum, aut illum? Occur- rit vniuersi cogitanti ex ijs quos nouit, quām fortè duri & petrinaces & obnientes aduersus veritatem fuerunt, & modò prædicant veritatem, facti frusta sunt panis. Quis ille unus panis? *Multi* (inquit Apo- stolus,) *vnum corpus sumus in Christo.* Unus panis, unus corpus: multi sumus, ipse dicit. Ergo si unus panis totum corpus Christi, membra Christi frusta panis sunt: de quibusdam duris, facit membra sua, & vtilia ad alios pascendos. Quid imus per multos? Notissimum illum Paulum Apostolum intineatur, nihil nobis isto vito notius, nihil suauius, nihil in Scripturis familiarius est. Etsi fuerint qui ex tanta duritia convertantur, in quanta ipse fuit, panis sicut.

331. Non exigo ad rigorem physiologicum quod ait D. August. de cristallo procreata ex niae antiqua, quod falsitatis insimulat Anselmus Boods lib. 2. de gemmis, c. 73. & Georgius Agricola l. 6. de fossilibus cap. 7. Et præter argumentum quod afferunt de resolu- tione cristalli, non in aqua, sed in pulu- rem; constat niam longa annostate rubescere, ex Aristotele s. Historia animal. c. 19. & Plinio l. 11. cap. 35. ru- bore ibi usurpato: pro flauedine, ut ebur antiquum, dicitur rubore Threno. 4. id est interprete Pineda l. 6. de Salom. c. 4. num. 5. ad flauum colorem accedere: Quæ rubedo niae anno aduenit ob dissipationem spiritus calidi, quo nix recens turgebat & albebat. Deberet igitur chrysalitus rubore si è niae anno existeret. Constat tamen chrysalitum non rubore, atque adeò perperam dicitur effici ex niae anno. Quo argumen- to virgini item videntur, qui duplēcē illum modum procreationis chrysaliti, agnoscunt. Quamvis autem non posse duplex illi modus generationis chrysaliti, iuxta veritatem physicam approbari, tamen quia recipiit loquendi modus, & vulgi sensus, cui plerumque Scriptura in huiusmodi rebus se accommodat, neglecta feneritate castigatissimæ veritatis; ut vide-

mus in narratione de pelicano & de aspide surda, aliis- que; fert chrysalitum existere ex niae perantiqua: non immixtio D. Augustinus, ex ea vulgari de chry- saliti orta sententia, exposuit quod apud Psalmem habetur de chrysalite Dei, milia ad modum buccellarum & fructorum panis. Quantoper autem hac pa- sione diuinæ familiæ perficiatur haec chrysalitus, sive cibus datus in tempore; quantum in eo fiat gratia & sanctitatis clementum, non potest melius intelligi quam si attendatur ad exercitationem præstantissimæ omnium virtutis, quæ est charitas impensa animabus, quæ Deus amat, ac proinde præstitum illis subfidiū, cumulat vberimis prouentibus.

Ac denique Glorificatio.

332. Iustificationem eiisque accrementa, excipit postremo loco Glorificatio, quam niae optimè exprimi, tradunt passim Patres ad illud Matth. 17. *Vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix:* Et Richardus ad illud Apocal. 1. *Caput aeneum eius, & capilli, candidi tanquam lana alba, & tangram nix.* Est sanè nix, Symbolum splendoris & gloria, ut patet ex verbis illis S. Paulini de S. Felice natali 6. fer. initio.

*Nam cui fas hominum cui Christus amorque timorque
Non gaudere bodie, & vacuum procedere voti.
Calicis a Christo quando adgandere ministros
Ipsa etiam festo produnt elementa colore?
Cernite latitudinem mundi in splendori diei.
Elucere sacræ insignibus, omnia leuis
Candor habet, siccus teneris & rubibus imber
Ponitur, & niae tellus velatur amicta
Quæ niae tellus, solum niae, sylva & culmina, colles
Cuncta sensi sancti canos reflantur honores
Angelique docent & luce & pace potiri.
Felicem placida clarum in regione piorum
Lastea qua tacito labuntur vellera celo.*

Sed & profani, cœlites specie niae Virginum exhibebant, ut monstrat quod de Bremij exercitu per niae Virginies oppretto superingesta mole nium, habet Tull. 2. de diuin.

Probatum igitur perspicuè est, effectus supernatu- rales quos Christus circa nos operatur, itè conferit cum niae effusione, ac proinde ex hoc item capite commodè Verbi Incarnationem cum hac effusione componi.

Vsus doctrina.

Vsus doctrinæ esse debet, vberas magna fructuum iustitiae, & omnium letas huiusmodi leges impe- dientium, remotio. Nam quoniam eo fine Deus Ver- bum, specie niae terra nostra illapsum est, ut quod nix terris præstet, hoc & ipse nobis conferret, nix au- tem & fecunditatim conciliat agitis & bestiolas fru- giperdas necat, idque eo plenius præstat quo decen- dit copiosior, ut in præmio libri de aqua refrigeratione per niam ex Gellio & Hispano adagio monstrat Monardes, par omnino est, ut tanta niae intelligibili in terram nostram effusa, fructificemus iustitiae, non quomodoconque, sed vberimè.

CAP V T VII.

Verbum infitum.

333. *N*ulum quidem Incarnationis exemplum extare in rebus creatis omni ex parte perfe- ctum, agnoscit Dur. in 3. d. 1. q. 1. 11. Si tamen aliquod non vñqueaque inidoneum perfici possit, illud esse censet idem Durandus, quod à S. Iacobo c. 1. exp̄sum esse notat, vocibus illis *Verbum infitum.*

Optimus

Optimus Incarnationis typus, iuxta Durandum,
in situ, & quæ.

Jid in hunc modum exponit Durandus. Cum enim Incarnato, nihil aliud sit quam vno naturæ humanae cum divina substantia, nullam putat Durandus existere in his inferioribus, vniōne viciniorē vniōni incarnationis confitenti, quam infisionem. Sane quoniam vniūntur confitendo vna natūram, aut ex corruptione vniūbilis, ut aqua modica coniunctio multo vno & potenti; aut saluis omnibus vniūbilis, ut materia & forma incompleta, conflante compositum complerunt. Qui omnes modi vniōnis exultant ab incarnatione, etiam tertius, ob completestimam Verbi rationem. Quodam verò vniūntur, non confitendo vaam naturam: sive coniugantur per vniōnem accidentiarum aut inherentiarum, ut subiectum & accidens; quam vniōnem constat ab incarnatione abesse, cum sit tendentia ad ens substantiale, & inhaesio ne ad Deum, qui purissimum actus est, inferte nequeat: sive coniungantur per coniunctionem substantiale ab ipsa natura naturæ constitutione, quo patet inferior ramus stipiti. Non enim constitutior natura, nisi coniunctione præexistentium. Sicut est coniunctio, cum continuum dividitur in plurima eiusdem rationis, interuenient sola præexistentis diuisio, absque generatione nova. Hic vniōnam dissimilitudinem inter vniōnem incarnationis & hanc infisionis, agnolit Durandus supra n. 13, nempe quod in insitione sit vno simili cum simili, ratione cuius est ibi continuatio & plenum contactus: qua similitudo non reperiatur inter diuina substantiam & naturam ex una parte, & humanitatem ex altera. Ea diparitate seclusa, que tegit facili potest, suppleente diuina perfectione illius similitudinem vniūbilis, hic deficiens, in reliquis hanc vniōnem quadratæ cum vniōne incarnationis, affimat Durandus, quia sicut ex infisione non exigit vna natura, sed tantum mediante contactu ramis infecti arbori, & efficiuntur vnum secundum lippotum; ita natura creata apposita diuino lippotio, mediante ordine, qui ex Augustino hoc facit in spiritualibus, quod situs & contactus in corporalibus, contingit quodammodo Deum, & ei inferior, ac in ipso subtilificatur. Quid Durandus iis Scripturis expressum paret, quibus Christus dicitur *Radix David, Apocal., & 21. quis docente Spiritu sancto, sicut ex te, & ramo fuimus per infisionem, sive ex natura divina tanquam ex trunco & radice, & ex humanitate vno insito, per incarnationem ut per infisionem, sive vno Christum; qui idcirco Iacobii 1. ut ibi Glosa expedit, Verbum infisum appellatur.*

In isto alia magis propria, quomodo incarnationem exhibeat.

334. Accipit alio modo insitionem hic Durandus, quām passim fit, etiam ab iis quibus hoc exemplo adumbrare incarnationem placuit. Hi enim per insitionem, intelligunt adjunctionem diffimilis furculi in truncum diffimilem; & quidem boni furculi, in ager-
fitem truncum, per quandam vi Ouidius & Columel-
la appellant, adoptionem, factam uno è quatuor modis
quae memorant Plinius l.17. c.14. & Clem. Alexand.
& Strom. c.6. tractans illud Rom. 11. *Ex oleastro excisus,*
inferat ei in bonam oiliam; Quod enim insitum est, pro-
totype habere arborem in quam inferunt, & sic enade-
re non modo fructiferum *hunc* *hunc* *hunc* *hunc* *hunc* *hunc*

Quomodo Christus radix David, si Verbum
inseritur.

336. Nec obest, quod humana illa natura cui Verbum infixum est, id est natura Abrahæ & Davidis,
R. 4 aliquam

aliquando in Scripturis, non truncus cui sit initio, sed radix appellatur, ut Apocal. 5. & 22. & Isaiae 11. Hoc enim non exipiunt Christo denominationem surculi; sed idcirco dicuntur, ut intelligatur, Christum qui secundum humanitatem prodiit a Davide & Abraham, & quatenus Deus substantia ex Iesu deriuata confessus est, eundem prius Deum esse radicem eorum quoad esse naturale, & prout hominem Deum, esse radicem fidei, & sanctificationis vniuersa qua potiuntur. Quod Rupertus utroque Apocalypsis loco allegato pulchre expressi, & concinnae S. Bernardus serm. 1. de Pasch, ubi expendens locum Apocalypsis citatum, haec habet. [Radix (inquit) David: Non David radix eius, sed ipse radix David, quia portat & non porratur. Merito David sancte, Filium tuum vocas Dominum tuum, quia non tu radicem portas, sed radix te. Radix fortitudinis tuae & desiderij, radix desiderabilis, radix fortis. Visit leo de tribu Iuda radix, David, dignus aperire librum, & solvere septem signacula eius. Apocalypsis verba sunt haec. Dicunt qui non legunt, recolant qui noverunt.] Possumus etiam cum Riberia ad eundem locum & Gabriele Almores in c. 11. Isaiae ad v. 10. dicere nomen radicis eo loco, pro germine & succrescente est terra Ispite, vñpatri: quod in alijs quoque Scripturis cerni, prolati exemplis monstrant idem interpres. Itaque ita Christus radix est ac genus Davidis & Abraham, ut simil quatenus Deus, confiteratur & implantetur substantia humanae ex eorum substantia desumpta, & ad modum surculi ad eam se habeat.

Verbum est surculus, humanitas truncus,
non contraria.

337. Consolidum Verbum compato cum surculo, quia Verbum est quod inseritur, non autem humanitas. Isa semel ac iterum, tametsi tandem subdubitare vñs est, qui pereleganter hanc Incarnationis adumbrationem tradidit S. Ephrem serm. de margar. pretio, verbis illis. [Deus diuiformis egtegorum operum fons est, & quantum quis vim habet intelligendi, tantum se extendit; & simili inuenit quoties quis intelligere potest. Insevit natura Divinitatem, ac tanquam in rimam quandam ac scissuram, vñm inclusum Filium: ut qualitatem participans, naturam redderet communem in assumptione hominis. Fuit igitur Maria patri arbor, Filio mater, hominibus fons ipsius aeterni, & pudicitiae atque incorruptionis praeceptum. Habet potius pro vinculis haec initio, Prophetarum testimonia; & oculus sive rimula, pro spatio habet naturam distinctionem. Agricola falcem habet, qua mundat & expolit, virginis animo prius & corpore preparato, ac virtutem in se concinet Spiritus sancti: arborique ad melioris naturae suceptionem facta, sancte mulieris fidem habet.] Et mox. [Ceterum antedictis fidem habere, nam & ipse ait Salvator: Ego sum vita, & vos palmes. Pater autem meus agricola. Possum potius tibi etiam ex eorum arte, qui plantandi studio sunt dediti, confirmare antedicta. In amygdalis quippe, optimarum arborum germina infestum: alij etiam ramos cum frondibus inferunt, & in vitibus similiter faciunt. Cur ergo praefer fides sit, si etiam Deus in Iesu quia sub aspectum non cadunt, simili arte vñatur? Sive in Verbo, cum assumptionem infestum, sive in assumptionem Deum:] Assumptionem, Metonymice vocat humanitatem assumptionem: significatque, aut Verbum humanitatem insertum esse, aut humanitatem Verbo.

338. Sed analogiae accurate obseruatio, potius postulat ut Verbum carni insertum dicatur, cum generosus surculus deteriori trunco inseratur, ut fructus suaves existant ex consertione illa, non contraria. Apostolus, quidem, cap. 1. ad Rom. oleastrum i. bonam oli-

nam insertum dixit: sed ut ibi Origenes lib. 8. notauit, [Apostolica auctoritate ordine computato, res magis causis, quam causas rebus aptauit.] Intendens vide, licet ad mysterium de quo agebat, non autem sollicitus de fernanda rei rusticæ veritate, eiisque vñ pro dendo, qui ut Glossa ibidem admonet, contrarium fert, quam quod habet Apostolus. Quis enim miti aribo agrestem insertat, pro suauibus fructibus lectus insuauies? Idque miror non vidisse Palacium, qui in 3. d. 1. disp. 1. sub finem, latè Incarnationis & institutionis analogiam contra Caetanum 3. p. quæst. 2. art. 6. defendens; ita instituit comparationem, ut Christus sit in stirpibus inserit, cuius truncus sit Divinitas, ramus vero insertus, si humanitas; vnde existant divini fructus operum humanorum redolentium Divinitatem. Hoc ab eo factum est, minus apte. Nam inferitur, ut dixi, i. planta mitis, agresti; & fructus queruntur, qui surculo inserto, non agresti truncu respondent. Ideo Rupertus 1. 4. de oper. Spir. sancti c. 3. Christum specie ligni insiti describens, sic loquitur. [Ecce nona creatura plantabatur paradisus de vñus & solius ligni virtutis virgulæ sive radicibus; id est, vñus Medicatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi virtutibus, & fide, quem & Psalmista commendans loquitur. Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursu aquarum, quod suum snum dabit in tempore suo. Secus decursus aquarum plantatum est hoc lignum, quia secundum plenitudinem omnium gratiarum semper vivens, ad omnium valens, carnis naturæ insitum est Deus Verbum, & hunc homo nouæ plantationis est initium, germen sanctum, vita lignum. Prima huius emisiones Apostoli erant, plantatio eius, paradisus radicum eius.] Breuiter sed pulchre S. Augustinus serm. 9. de temp. [Divina (inquit) operante potentia, credentis viscera fecundantur, & in ligno mortali, vite arbor inferitur, & portans in se omnia virtus ab infinitate portatur; & qui terra, mari, celo, non capitur, intra vñus corpori enli membris suscipitur.]

339. Iuuat quoque adserere, per pulchritudinem in hanc rem, differentem Richardum a S. Laurentio 1. 2. de Deip. in expositione versus tertii qui hic fuerat, Constitutus, excutus, plantatus, & agricultus. [Constitutus (inquit) tempore Dominicæ Incarnationis, quando nobilis ille surculus, scilicet Verbum caro factum, insertus est truncu nostro humanitas in horto vñci virginalis. De insitione dicitur Iacobi 1. Cui mansuetudine suscipere insitum Verbum, quod potest saluare animas vestras. Illud scilicet Verbum quod erat in principio apud Patrem & per quod omnia facta sunt. Sicut enim in surculo consistit tota spes & floris & fructus, & non in trunco; sic in Verbo assumente, non in homine assumptione nisi ratione assumptionis. Vnde dicit Ecclesiastici 2. 4. In me omnis gratia via & veritatis, in me omnis spes vita & virnitatis. Et hoc est quod dicit Iacobi 1. de verbo insito quod potest saluare animas vestras. Et nota quod insitio dicitur, cum trunco surculus secundum arboris, sterili inseritur. Benè autem dixit, insitum Verbum, quia ramus insitus & soam ferat naturam, & ad se trahit saporem tunc: quod pater si pirus olea inserat. Non enim mutat naturam fructus, sed olea saporem ad se trahit. Sic & Christus diuinam naturam feruntur assumens hominem; sed ab infinitate naturæ mortalis, saporem traxit, scilicet famem, siti, fatigacionem, & huiusmodi.] Tandem Abelardus serm. de die Annunc. tractans illud. Quod naceret ex te sanctu, vocabitur Filius Dei, concinnissime in hanc rem scribit monstrans totam personam ex Verbo & humanitate compactam dici Filium Dei. [Nam & surculus (inquit) truncus alterius naturæ insertus, toti arbori propriæ naturæ conserat vocabulum. Ut si eculus coetano inseritur, eculus non coetanus tota arbor dicitur, à digniori scilicet parte quæ fructum afferit ita nominanda, sicut

sicut & ex fructu suo cognoscenda. Quædam autem & inerior Diuinitatis in humanitate facta est hodie, & tanquam una arbor facta est ex duabus naturis in unam sibi personam conuententibus. Scriptum quippe est de Sapientia qua Verbum Dei intelligitur, quia *lignum vita si, hi qui apprehendunt eam*. Quid autem humanus nisi arbor maledicta, & tanquam lignum mortis ante erat? Quasi ergo lignum vite ligno mortis infustum intelligite, cum in Virgine velut in bona terra hæc infestio sit facta. Cuius quidem infestio, ipse Spiritus in eam superueniens, operator fuit, tanquam illam prævidens dicit quia ad inferendum commodior videtur, sicut communis hominum opinio tener qui inferendi pericula habent, & longa hoc experientia didicuntur. Vnde & confidenter ascensit, vix aut nonquam aliquam infestationem que hac dicit, inuicem esse.]

Infestio non propria, initio ex Durando proposita, accommodata ad Incarnationem, qua Christus ex germine ascendit.

340. Quomodo autem hæc infestio quam proposuit, magis quædam cum mysterio incarnationis, quam illa altera qua ramus inferitur, id est naturaliter continetur trunco, aut radici à qua succrescit; tamen quia eum Durandus adhibuit mysteriū adumbrationem, agè eum quoque persequamur; si prius illud obseruauerimus, non recèt Durandus ad perfectam similitudinem huius visionis cum vniōne incarnationis, solam diffimilitudinem naturarum deposcere. Nam reuera hæc vno, ut Caietanus 3. p. q. 2. art. 6. recèt monet, non est ad continetiam partium eiusdem rationis: quam coniunctam censere similem vniōni hypostaticæ, ridiculam merito pronuntiatur Caietanus.

Nunc prædictam incarnationis expressionem, insinuamus, vel etiam traditam in Scripturis esse, doceamus, ut taceamus. Rabbinos quorum multos profert Gal. 1. 1, cap. 16. Pulchritim in tradidit Origenes hom. 7. in Genes. tractans illud, *Ex germine filii mei, ascendit*. Moveret enim circa hoc dubitationem, quia *Germen in Graeco γενετής* dicitur, quod magis *Virgulam, vel ramos rectius* interpretatur, qui de radice repellit, vel de ipso robore arboris solerit. Ex quo ergo riguit, vel ex quo ramo Iudas ascendisse dicitur? Tam nonnulli agitant difficultatem, & insinuātā explicationem que de Iuda cum locum accipiat; subdit multo convenientius esse eum de Christo accipere qui est ut carolus leonis. *[Iste carolus ergo, ascendit ex germine virginis enim natus est. Non ex semine, sed ex virgine absque concubitu viri, & absque semine naturali nascitur Christus, velut virginitate sine ramis. In quo manifestissimè & veritas carnis assumptio ex virginie declaratur. In sacro-sancto germine, contagio humana & carnalis feminis excusat.]*

En Virgine tanquam Davidis radicem, & truncum propè emortum, ex quo non interuenit seminis, sed absque eo, ut in germinatione, erupit germen & gemma, in ramum eximium mox prouehenda: vnde ab eo, qui abscessit a virgo & viror, ad decus præstigiū floruit & fructuam reuenerit. Videut autem S. Ambrofio 1. de bened. Patriarch. cap. 4. & Diuinitatem Christi ex loco Genesios expressam esse, & humanitatem: Diuinitatem quidem (id quod etiam S. Hilarius tradidit luculentem in Psal. 1; 1. ad illud *Si dedero solum*,) quia ibi Christus dicitur leonis carolus, & leo: quia Rex ex Rege processit, & fortis ex forte. *[Audire, / subdit S. Ambrofius,]* quia & leonem & carolum appellavit: leonem quasi perfectè plenæque virtutis, carolum quasi Filium, ne quis cum audiret, eponit Patrem, non putaret Filium. Non sic laudatur filius, ut separatur a Patre. Ille probat & qualiter, qui

Dictusque etiam, Germen iustum, & Oriens.

341. Alter egregius in hanc rem locus habetur Ieremias 2. 3. verbis illis *Ecce dies veniunt dicit Dominus, & suscitabo David germe iustum, & regnabit Rex, & sapientis erit: Quem locum non posse de illo alio accipi quam de Christo, conuincit Euseb. lib. 7. de demonstr. Euang. demonstr. 9. David ergo suscitandum promittitur germe iustum, quia ex eius trunco iam arido & propè emortuo, pullulatum erat in Deipara, tanquam in virga ex radice Iesse ac Davidis, germe pulcherrimum, Christus. Et recte sanè Christus, appellatur *Germen*: quod nomen, de ramis sponte adnascientibus ac succrescentibus trunco propè emortuo, proprie dicitur. Deus itaque, idem David, & regno eius cunctum denunciat, quod in alia visione monstrarum est de regno Nabuchodonosoris. Nempe exscindendum quidem regnum illius, sed tamen germe radicum eius in terra finendum; ex quo germe repullulatura postea esset interuenit pœnitentia, pristina gloria. Idem Davidi & regno eius cunctum prophetat Ieremias c. illo 2. 3. Et cum in prioribus capitibus descripsisset regni & populi attritionem, ac inter cetera in fine capitis 22. de Ichoniam dixisset, *Scribe v. i. unum istum versetum*, ne videretur euannissile diuinarum promissionum veritas, & evanescere esse fides Dei; subdit: *Suscitabo David, germe iustum.* Non simpliciter germe, (inquit suprà Eusebius,) sed germe iustum, tanquam eum qui de iustitia Sole sit constitundus, & in cuius diebus ortura sit iustitia. Et sicut quidem inter nos quotidiana germina, sed iniusta & in iniquitatibus concepta, multaque inde succretutis iniquitatibus & iniustis operationibus foedata. De hoc solo dictum est ad eius radicem, & Beatum Matrem, *Quod nascetur ex te sanctum.* Quamquam non sive propriè, alia humana plantæ, germina, cum seminarentur; quod est à ratione germinis præsè sumptu alienum, ut vidimus: hoc autem de quo agimus, est verè & propriè germe.*

342. Vocem Hebreorum *semach*, Septuag. *hinc*, & semper alibi, vertunt ἀνθρώποι quæ vocem Interpres Latinus, aliquando *Germen*, ut *hinc*, & apud Esaiam c. 4. alii autem *orientem* sive *ortum* & *succrescentiam* veritatis: ut apud Zachariam c. 3. *Ecce ego adducam seruum meum Orientem.* Et c. 6. *Ecce vir, Oriens nomen eius;* Vbi Hieron. tres causas profert eum Christus denominatus sit germen, quarum prima spectat diuinam è Parte generationis: tercia efflorescentem ex eo sanctitatem & iustitiam in Orbe vniuerso prius corruptissimo. Secunda: huic propriissime spectans, pertinet ad Verbi incarnationem, & Christi ex Matre Virgine absque viri opera exortum, Verbo per seipsum viri, & enato inde Christo. Allusit ad hæc loca, alter Zacharias Baptista pater, cum dixit, *Viserunt nos Oriens ex alto. Vbi nomen*

nomen *Oriens* non est participium, quo significetur Christum exortum esse ad illucendum mundo, ut plerique quos sequitur Fernand. visione 31. sect. 4. n. 2. cœluerunt, decepti consequentibus verbis quibus Christi munus describitur: *luminare iis qui in tenebris & umbra mortis sedent*. Sed est nomen substantium, ut Ribera optimè prosequitur Zachar. 3. Nam in Graeco est *avxtoñ* quod *orūm* seu *germī* significat. Neque ea Graeca vox, cœdit proprie in Solis ortum, quidquid eo loco Toleatus contendat: & magis inclinat Franc. Lucas ibi v. 78. Sed ut ex Surda tradit Aluatus Isaiae 4. duntaxat significat ortum eorum quæ est radice pullulant & succrescent, quod passim dicimus *progerminare*. Et vero Fernandus tractans illud capit. 6. *Ecce vir, Oriens nomen eius*, cogit virione 35. sect. 3. mutare notionem vocis *Oriens* apud Zachariam, & fieri sumi pro germine, quod expresse ferunt verba sequentia: *Et subierit eum orientur*, id est, de illo germinabit & succresceret mælis: unde enervant omnia quæ pro altera explicatione Orientis in illo alio Zacharia loco proferri possunt. Quamquam quod Christo germini, illuminandi munus tributatur, non debet nouum videhi: cum nulla appellatio aptè respondere vniuersis Christi perfectionibus. Ideoque quod circa Deum notauit S. Dionyius, coniunctis & consociatis ut possimus nominibus, non ea cohærentibus in creatis, habentibus vires & perfectiones definitas, nitamus exponere quod nulla vñica voce possumus.

Germen hoc Domini quomodo in magnificentia, & fructus terra sublimis.

343. Hic itaque est *Oriens*, sive *Germen*, quod Deus se adductum pollicebatur. Hoc est *Germen Domini in magnificentia & gloria, & fructus terra sublimis, & exaltatio his qui saluati fuerint de Israël*. Vt Isaiae cap. 4. prænuntiarat. Germinis quidem rationem, habuit Christus in Incarnatione: cœtera in Ascensione, & æterna vita complentur, ut pereleganter in hunc modum tradit S. Bernardus ferm. 2. de Pentec. [Germen Domini Iesus Christus, solus de mundissimo conceptus semine: quia eti in similitudine carnis peccati, non tam in carne peccati. Etsi Filius carnis Adæ, non tamen Filius prævaricationis Adæ: quia non fuit natura Filius Iæ, sicut reliqui omnes qui in iniquitatibus sunt concepti. Itud ergo germe quod de virginie Iesse virore virginico pullulavit, in magnificientia fuit, cum resurrexisset à mortuis, quia tunc Dominus Deus meus magnificatus es vehementer, confessionem & decorum indens, amictus lumine sicut vestimento. Quanta autem ascendentis gloria, cum medius Angelorum & angelicorum sanctum ad Patrem deduceris, triumphatricē palma cœi is innectus, suscepimus hominem in ipsa diuinitatis claudis identitate: Quis cogitet, ne dum loquatur, quā sit fructus terra sublimis in confessu ad dexteram Patris, quod vñque cœlestium oculos reverberat naturarum, quod Angelicus intuijus contremis, non attingit? Veniat ergo exultatio Domine Iesse his qui saluati sunt de Israël, apostolis tuis quos elegisti ante mundi constitutionem.] Præclarè in eandem sententiam & prædictum Isaiae locum & alia attingens, philosophatus est Guerrius Abbas ferm. 2. de Annunc.

Sed quod Isaiae, *Germen illud Domini continuo nominet fructum terra sublimem*, non deerit qui de alia germinatione interpretetur, quæ scilicet non ex radice & trunco sicco, sed ex terra immediate fiat: Quæ ratione exortorū Messiam idem Isaiae c. 45. profertur, cum oparet ut aperiat terra & germinet Saluatorem: Idque propriè esse germinare, obseruanit Christophorus à Castro in cap. 23. Ieremie de hoc Christi nomine latè disputans. Non cogimur quidem, ger-

men illud, & sublimen fructum terræ, de quo Isaiae c. 4. loquitur, illa germinatione productum affirmare, de qua agitur in secundo loco proposito: nam germe ex trunco propè sicco progerminans, & enatus inde ramus, etiam mediatè fructus terra sublimis. Si cui tamen placeat illud germe de quo in eo quarto capite, per germinationem immediate ex terra absque seminio exortum dicere; addat id factum ex modo, qui exprimitur in posteriori loco, quo terra aperita esse & germinasse dicitur, rorè in eam delapso cœlitus, & nubibus pluientibus luctum. Quibus verbis, cum cœlestem sine diuinam Christi naturam, cum humanam atque terrenam describi, notauit per pulchre Vigilios. 3. contra Eutychem sub medium, his præter cœtera post egregie tractatam populi benedictionem *In rore cœli & terra pinguedine*, id est, ut ipse exponit, in Christo, ex cœlesti & terrena substantia compacto; quam etiam esse air, *Benedictionem cœli desuper & benedictionem vberum & vultus*, à Iacobo expertum Tolepho. [Quæ est terra quæ fructum benedictionis dedit, nisi Maria, cui dicitur *Benedicta tu*, *& benedictus fructus ventris tui*. Et in Genesi, *Benedictiones*, (inquit,) *vberum & vultus*. Et in Psalmis: *Filij merces, fructus ventris*. Et de fructu ventris tui ponam super fœdem meam. De quo fructu, hic idem facit carminis Aurohot in alio Psalmō concinit: *Ventris de terra orta est, & Iustitia de cœlo propexit*; *Etenim Dominus dabit benigntatem, & terra nostra dabit fructum suum*. In quo evidenter vtriusque naturæ confessionem predicant, per fidem ora ostendit, dum Veritatem de terra ortam, & Iustitiam de cœlo afferit prospexit, quia Christus ex vñque substantia habens, de cœlo cœlum, quia de Patre genitus de terra autem, quia & de matre natus est, vñtusque habet parentis genitique naturam: *A summo enim cœlo egressio eius*; *Summum cœli Pater est, & processio eius tanquam sponsi de thalamo vici virginis*, quod mysterium vñtusque naturæ etiam Isaiae iisdem significacionibus pandens cœlis & terra, sic loquuntur eti, dicens: *Rorate cœli desuper, & nubes pluient luctum, aperiatur terra, & germet Saluatorem*. Vide quām consonis veritas ministratur, prophetica auctoritate, sententia: Quod enim David ait, *Iustitia de cœlo propexit*; Hoc Isaiae dixit, *Nubes pluient luctum*. Et quod ille subiuxit, *Et terra nostra dabit fructum suum*: Hoc iste addidit, *Aperiatur terra & germet Saluatorem*; perspicuo facit & aperio, imò proprio Filii Dei nomine vñus, ut fructum & germen terra sœpūs in Prophœtia nominatum, nativitatem Christi ex Maria esse, nullus andeat dubitare, de quo germine vel fructu, idem adhuc Elaias loquitur, dicens: *In die illa erit germe in magnificientia, & in gloria fructus terra sublimis*; Relictūne est vñus ambigendilocus, quin clare & germinis & fructus nomine Christum apertissime significari conlet, qui in tanta gloria & magnificientia sublimatus est, vt in nomine eius omne genu flectatur, cœlestium, terrenorum & inferorum & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris? Vnde quod ait Apostolus proper quod Deus exaltavit illum; Et nūc Propheta: *Et erit fructus terra sublimis*, manifestissime id, quod de terra id est ex Maria sumptu exaltatum & sublimatum intelligi voluit. Cœterū id quod de Parte est, semper sublimē fuit. Sed nec de rore cœli, quod in verbi Dei figura sit positiū, vñla dubitetatis pater locatio, cum ipse Elaias dixerit: *Et nubes pluient luctum*. Et alibi satis apertius, imber cœlesti Verbum suum patrem comparasse, descripsit. Videtur ad hunc ē terra Christi exortum pertinere locus ex Ieremias 31. iuxta interpretationem Septuag. adducta a S. Athanasio in expositione fidei sub finem. Nam quod Aquila verit, *Creavit Deus nouum in feminam*; Vulgatus vero, *Nouū facit Dominus super terrā, sāmīa circumdabit virum*, Septuag. sic exp̄esserent, *Dominus nobis creavit ad plantationem, salutē novā*. Qui locus

locus iuxta eam interpretationem, redolent sensum propotum.

Iesus doctrine.

344. *Vt Iesus doctrina est esse debet, ut Deo naturae nomine inchoato, deinceps divina opera producamus, & deponita agresti conditione mansuecamus.* Constat tales fructus ex infinitis plantis fructus existere quales sunt plantae & qui prout est fructus. Sic pyrus excepto malis fructu, mala profert non pyra. Sic pendent interdum ex alijs alijs fructu, varia; & ex talice persica. Cucurari quoque infinita arbores, ita ut etiam aculeos amittant, & quibus armantur, fructusque ferant & meliores, & grandiores acque celerius, norat Costenus lib. 2. de vniuersitate natv. cap. 5. Idem ut per hanc supernaturalem inuitionem contingat, curandum est.

Nysenus concinnè homil. 4. in Cant. ad illud, *Sicut nubes inter ligna flinarum,* obsernat Christum id habuisse propositum, ut nos omnes tanquam agrestes sylvestram noscere inservi, efficiat bona frugis ac mites arbores, quod alesqueum si Christi imitatione pars nostræ poterit ac divinitatem, terrenam ad se vertat, & divinitum fructuum capacem reddat.

CAPVT VIII.

Verbum Abbreviatum.

Verbi abbreviati mentio est apud Iesaiam c. 10. cum ait: Reliquia conseruentur, reliquia inquam, Iacob ad Deum seruit. Si enim fuerit populus tuus Irael, quasi aeternari, reliquia conseruentur in eo: consummatio abbreviata inundabit iustitiam. Consummationem enim & abbreviacionem Dominus Deus exercitum facit in mediis terrarum. Hunc locum adducit Apostolus Rom. 9. Iesaiam (inquit,) clamans pro Irael: si fuerit numerus filiorum Irael tanquam arena maris, reliquia salua sicut: Verbum enim consummans & abbreviatus in aquitate; quia ratione breuitatis facit Dominus super terram. Eam vero abbreviacionem, non pauci ad Verbi diuinum quasi conationem, per incarnationem, referunt. Alij quāuis ad Christum referant, non tamen ratione incarnationis: sunt enim qui nullo modo ad Christum pettirentur.

Ratio per Deum Verbi abbreviationes, non de Christo.

345. Negant ea verba ad Christum spectare, qui voluntaria quam interpres reddidit Verbum, autem significative rationem huc rationeum aut supplicationem, quasi voluntari Apostolus, etiam si numerus Iraelitarum esset ut arena maris, hoc est immensus, tamen reliquias fortatas salvas, quia qui rationes (subducit), qui inquam rationem consummat & abbreviat, est Deus ipse. Vnde omnes Filios Irael exquisitissime numerant, & paucissimos illos qui inter immensam percaucionem multitudinem electi fuerint, subducunt, & salutem poterit, faciet. Salutem paucorum Iraelitarum inter innumerabiles parentes ex ea gente, Arabes ac Syri in sua loci illius Apostoli ci interpretacione, propositione fuisse Apostolo agnouerunt; sed aliter accepterunt Verbum abbreviatum. Nempe ita ut idem sit, quod Verbum definitum a fixum, licet subfictum oratione. Quo fere modo Galli dicunt, uno verbo si placet; illy a quoniam, ie le veux, cela est. Quam interpretationem loci Apostoli, maxime approbat Floraen. lib. 1. de Trinit. cap. 3, in fine, ad 3; argumentum Attianorum contra Filii diuinitatem.

Non pauci item, ad Euangelij breuitatem praenotique legis laciniolas amplitudine, Verbi breuiationem ab Iesia & Apostolo propositam, referunt; iuxta illud

S. Bartholomai relatum à D. Dionysio I. de mystica Theologia c. 1. [Theologia plurima & minima; Euangelium latum & magnum; parvumque & concisum.] Vbi Theologia plurima & minima, D. Dionysio interprete, idem est quod expressio Dei maiestatis, & multorum & paucissimorum, vel etiam nullorum verborum indiget. Euangelium vero amplum & breve, dicitur ob eam quam dicebam tam multorum complexioinem in tam paucis pra Lege veteri. Nero esse pro morte Tertullianus l. 4. contra Marcio. cap. 1. citato Isaiae loco predicto. [Quoniam (inquit) decimum sermonem faciet Dominus in terra. Compendiacum est enim nouum Testamentum, & à legis laciniolis oneribus expeditum.]

346. At S. Cyprianus l. de orat. Dom. num. 79. ad formam breuiatam orationis & legum a Christo propositam, hæc loca retulit, sic scribens. [Quid mirum fratres dilecti simi, si oratio talis est quam Deus docuit, qui magisterio suo omnem precium nostram salutari sermonem breuiavit? Hoc iam per Isaiam Prophetam fuerat ante predictum, cum plenus Spiritus sancto de Dei maiestate ac pietate loqueretur. Verbum consummans, (inquit) & breuians in iustitia quoniam sermonem breuiatum faciet Deus in toto orbe terra. Nam cum Dei sermo, Dominus noster Iesus Christus omnibus venerit, & colligens doctos pariter, & indoctos, omnem sexu & aetati praecpta salutis ediderit; praecitorum suorum fecit grande compendium, ut in disciplina celestiali dilecentium memoria non laboraret, sed quod esset simplici fidei necessarium, velociter disceret. Sic cum doceret quid sit vita aeterna, Sacramentum vitæ magna & divina breuitate complexus est, dicens: Hac est aetem vita aeterna, ut cognoscant te solum ac verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Item cum de lege & Prophetis, praecincta prima & maiora decerpere. Audi (inquit,) Irael Dominus Deus tuus, Dominus unus es. Et diliges Dominum Deum tuum de toto corde tuo, de tota anima tua & de tota virtute tua; hoc est primum & secundum simile huic; Diliges proximum tuum tanquam te. In his doibus praecinctis tota lex penderit & Prophetæ. Et iterum, Qusunque volueritis, ut faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis.]

Ruffinus initio explicationis in Symbolum, per Verbum abbreviatum à Deo factum super terram, intelligi regulam fidei sive Symbolum Apostolorum, tam paucis tam multa complexum. Idem egregie habet Cassianus lib. 6. de incar. cap. 3. [Symbolum quippe (inquit,) ut scis, ex collatione nomen accepit. Quod enim Graec, εὐαγγέλιον dicitur, Latinè collatio nominatur. Collatio autem idem, quia in unum collata ab Apostolis Domini, totius Catholicæ legis fide, quidquid per voicesum divinorum voluminum corpus immensæ funditus copia, totum in Symboli colligitur perfecta breuitate; secundum illud Apostoli; Verbum, (inquit,) consummans, & breuians in aquitate; quia Verbum breuiatum faciet Dominus super terram. Hoc est ergo breuiatum Verbum quod fecit Dominus; fidem scilicet duplicitis Testamenti sui in pauca colligit, & sensum omnium Scripturarum in breuia concludens, sua de suis condens, & vim totius legis compendiosissima breuitate perficiens; consuens scilicet in hoc, ut piffimus Pater, vel negligenter quorundam filiorum suorum, vel imperitæ; ut non laboraret utique quoniam simplex, & imperita mens capere, quod possit facile etiam memoria contineri.]

Sed hoc non est regulæ fidei particulare. Nam S. Ephrem serm. de margar. prioria, demiratus quod ex uno margarite nomine, tam multa de Deo & Apostolo & regno cœlorum docuisset, ait: [Deum patrem, agricultam, & opificem, & mercatorem, & figuram, Mediatorum, acceditorem, præmiorum distributorum, & munificum, nostra appellauit oratio. Magnum

num sanè Domini verbum, duobus verbis tantam
scientiam vim concludens. Rursumque margarita sit no-
bis Euangelium, quia simplici ac minuta litera tan-
tum mysteriorum vim continet; & in vili atque abie-
cta chartula, & celestis continetur scientia. Afferunt
que Hæretici, Filium Dei indignum censuisse assume-
re naturam humanam. Cetum Deus charta commi-
tit: & Filium, humanam sumere naturam non per-
misit?] Chartulam & chartam appellat Euangelij lo-
cum, quo margarita nomen tot sc̄.um mysteriis, to-
granum Sacramentis, reperitur adscriptum. Itaque
de toto Verbo reuelato aptius quam de solo Symbolo
sumitur ea abbreviatio, ut prater citatos fecit S. Atha-
nasius in Psal. 44. cuius hic locus refertur à Nicetæ
Heraclæensi in Catena Psalmorum: [Velox est calamus
Patis; Lex namque nobis per ductas literarum per-
obscure significavit ea, quae ad utilitatem hominum
faciunt. Saluator verò communis, in compendio de-
clarauit nobis voluntatem Patris. Est enim magni con-
silij Angelus. Et Verbum (inquit) abbreviatum faciet Do-
minus in uniuerso orbe.]

*Abbreniatio Verbi de Christo, alia ab
Incarnatione.*

347. Tot igitur sunt, Verbi illius abbreviati cuius Iaias & Apostolus locis allegatis meminere, expositiones; quæ non aequæ omnes praesenti instituto inseruunt. Ac ne illorum quidem interpretationes, qui Verbum abbreviatum ad Christum ipsum referunt, omnes ad rem nostram faciunt. Nam S. Chrysostomus hom. i. in ep. ad Ephes. in fine, eodem pertinere censet hanc Verbi abbreviacionem, quo illud Apostoli cap. i. Ephes. Redemptorem quam pro opere in ipso, in dispensatione pleniori temporum, instaurare omnia in Christo. Ita videlicet abbreviatio verbi in Christo, quod omnia in eo instauratio. Locus Chrysostomi sic habet, *πάντας επιστρέψας βασιλεὺς αὐτοῦ* coniungere. Ceterum studeamus quām proximè accedere ad ipsam veritatem. Nam à nobis quidem, veritatem in more est possum, dicitur *πάντας επιστρέψας*, quæ prole dicta sunt, compendiosè dicere. Nam hoc quoque ita habet. Quæ cui longo tempore dispensabantur in ipso *πάντας επιστρέψας*. Hoc est, in summan redigere & comprehendere. Verbum enim confundimans, & in iustitia abbrevians, & illa comprehendens, & alia addidit. Hoc est *πάντας επιστρέψας*, & reductio in summan.]

Recidit prop̄ h̄c abbreviatio, in proximè prop̄-
situ Euangelij compendium; nisi quod non de lege
noua à Chrysostomo tradit⁹, sed de ipso Christo, in
quo Deus briefer & summatim complexus si quæ
omnibus retroactis seculis in celo & in terra perfe-
cerit. Quod fert illa loquendi formula: *In dispensatione*
plenitudinis temporum. Hoc est, cum ea quæ dispensata
& constituta esset, completa edat, voluit omnia re-
capitulare in Christo; in quo omnia anteriora gesta,
velut longiores numeri in breuem summam redacta,
cenuntur. Et verè quicquid in p̄fice sacris historiis il-
lustre fuit, quicquid in lege venerantur, in cœplo factum,
in sacrificiis pium, in Patriarchis, Prophetis & Iustis
præclarum; in ipsis etiam celestibus spiritibus pra-
cellens, multò illustris & venerabilius in Christo est
proditum brevi compendio. Eam ob ipsam causam
dictum esse Christum Rom. 9. *Finem legis, T̄. C. consummationem, perfectionem*: Item *Consummationem*
sermonum in omnibus, Ecclesiastici &c. centent nonnulli,
adducendi lib. 5. 3. cap. 1. Consummationem namque
ac finem sermonum, exponunt compendium. Ut vide-
ti sanè possit Deus, iuxta eos, illas ipsas vilitates com-
pendiorum quas celebrant qui brieuatores audire-
runt, conlectari hoc compendio confiendio voluisse.
Apud Solinum in præfatione in Polyhistorem ad Au-

Etiam, sic exprimitur compendij utilitas [Liber est ad compendium præparatus, quantumque ratio passa est, ita moderate repressus, ut nec prodiga sit in eo copia, nec damnosa concinnitas: cui si animum proprius intenderis, velut fermentum cognitionis magis ei infuse, quam bracteas eloquentie deprehendens] Perpetuare item Photius Cod. 216. ex Oribasij epistola ad Iulianum Apostatum, cuius iussu Galenum continxerat in compendium, utilitatem compendorum ex eo appetit, quod per ea & temporis luctum fiat, & facilitas non exigua pateat ad ediscendum, vel recolendum quae quis anterius didicere. Ea facilitas addiscendi omnem veritatem, & omnia per legem longis circuitibus & magno saeculorum ductu prodata, cogendi in actum, & uno obtutu perspiciendi, ac omnia breuissime recolendi, habetur per Christianam eximiam. Idque spectaculo Deum, cum hoc nobis compendium confecit, dubitate non licet.

*Germanissima Verbi abbreviati notio in
Incarnatione.*

348. Placer, ita non spernere propositas interpretationes Verbi abbreviati, ut tamen multò magis probent aliam quam Patrum plurimorum est, & Verbum abbreviatum accipi de Verbo Dei ad humanitatem assumptum velut contracto. Vnde fortissimamente deducitur ad Prophetæ & Apostoli intentum, quod erat probare, re iugis populi Israëlitici etiam obdutum simili, fatus fore. Nihil enim potuit ad eam rem confirmandam proponi aptius, incarnatione Verbi, a redactione in angustum ad operis illius executionem. Est profectò Deus, infinitè potens quomodoque: sive spatio loci, aut temporis, sive dignitatem speciemus; & tamen auctoritate se sive infinitum. [Dicit inquit Chrysostomus homilia in Eutrop.] quæ sunt Diuinitatis, & sapienter intellige quae humana sunt dispensationis. Nimirum, ut scias quis erat & quis factus fuerit tui causa, & ne res ipsas confunderis; neque assumptionem tantæ erga nos benignitatis, veritas in occasionem blasphemie. Eius natura sublimis erat, & eadem facta est humili: sublimis non loco sed natura, nulla poterat labefactari violentia mortis. Essentia nulli erat obnoxia intercessio, aut corruptela patens natura, incogitabilis, inuisibilis, incomprehensibilis, semper existens eodem modo; transcendens Angelos, superius illis virtutibus superior. Cogitationem vincit, intelligentiam transfiguratur, videri non potest, fidetur tamen potest apprehendari. Cernerant Angeli, & intremebant. Cherubim agmina omnia cum timore alas suas submittebant; Super terram ipsam aspiciebat, & eam tremore concutiebat; Minas intentabat mari, & excicebat, fluius ex deferta terra educebat, montes statuit in pondere, & colles in flatera. Quoniam modo singula eloquar: Qua loquendi formula, omnia representabo: Majestas eius, finis non habet, sapientia eius nullo concludatur numero, iudicia eius imperfugabilis, vita eius inscrutabilis. Atque hic imper, in omnibus maiestatis, (siquidem hoc citra periculum dici potest,) tantus talisque est. Sed quid tandem faciam? Homo sum, & hominum more eloquor. Tantillam possideo linguam. Ignosci mihi efflagito a Domini benignitate. Hisce discendi formulis nequitquam vobis sum per arrogantium, sed eti sum adductus perplexitate infirmitatis & ingenitæ hebetudinis lingue nostra. Propitius mihi esto Domine. Non enim inoffensio animi vobis, has prouuncio sententias. Atqui alias non habeo. Verumtamen non aquisco isti qualcumque elocutioni, sed præpere ala intelligentia, ad superiora confendo. Tantus tamen expulsus vndeconque & quomodoconque Dei filius, quam in aetum se redigat ac breuiavit.

Non potuit sane maior ylla breviatione tam ampli
eumque expressi verbi Dei concipi, quam ut idem qui
expulsi erat & diffusus per omnia loca, arctaretur
ad ynum corpusculum angustissimum: velut qui omnibus
focalibus erat anterior, fieret infans vniuersus dicit super
terram: Is denique cuius erat honor & gloria, ad
stabulum & præsepe indecorus & ingloriosus deijecta-
re. Et quanvis ipsum in se Verbum, si semper
& immutatum, & æternum, & gloriissimum; ta-
men illa ipsa persona in qua omnes predicatae am-
pliioribus cadunt, verè dicitur contracta & abbrevia-
ta, quoad alteram naturam in qua præter Dei-
tatem subdit. Vides insignem breviationem, &
cui nulla excogitari, nedum dari queat similis. Est
enim hec yre alia occasione dixit S. Hilarius in Psal. 14.
Brevitas longior & infinita.

Celebantur sane, vel huius vel anterioris ævi,
breviations quadam: sed quia nihil, prouersus in-
quam nihil ad istam. Franciscus Alumnus, ut scri-
bit Genebrardus in Carolo V. Et Adrianus Iunius
lib. 1. cap. 7, in denariolo, sine notis scriptis Sym-
bolis Apostolorum, & principiis Evangelij S. Io-
annis. Adiungit Iunius, viduisse se cerasi nucleum,
in modum qualitatis exculpum, quo continerentur
quindam patia tessellarum affabre distincta suis
punctis. Hologramma rotatum, annuli pala inclu-
sum, in Carolo V. dígito suscepit seculum superius.
In roce incluam Iliada Homeri in membranam scri-
psum, tradidit ex Tullio Plinio lib. 7. cap. 21. vbi
etiam de Myrmecide, à quo quadriga est fabricata
ex ebore, quam misera incebat alis: & nauis cum
vulnus apparuit, quam apicula pinnis absconde-
bat. Quendam suo tempore, in annulo perexi-
go Phæcontem quatuor inuestitum equis sculp-
tis, scribit Galenus lib. 17. de vslu partium in fine,
sigillū fuisse spæculum sane incredibile. Verum quid
ne contractio & abbreviations omnes, ad
diam Verbi abbreviationem, illata & nullatenus
regia somma eius ampliudine & infinita expan-
sione.

Suffragia Patrum de hoc sensu Verbi
Abbreviati.

349. Fuit (vt dixi,) ea Verbi abbreviati interpre-
tatio plurimorum Patrum, è quibus paucos anno-
tibus Idacius Clarius aduersus Varimadum dispu-
tans: sic haber.] Verbum breviationem quod Domini
nunc facit super terram, non immunitationem Dei-
tatis in Filio Dei significat, sed dispensationem su-
cepti carnis adiunctionis. In qua dispensatione, non
solum Pater nominis Filium, sed etiam Angelis legi-
mos minorum. Paulus Apostolo protestante: Eum
autem qui meditare, & minus quam Angelis minorum est,
videtur tamen proper passionem mortis gloria & honore
coronatum. Et infra: rropter quam causam non confundi-
to fratres vocare, dicens: nuncib[us] nomen tuum fra-
tibus meis, in medio Ecclesia laudabo te. Et in Psalmo
xv. Minorum scimus paulo minus ab Angelis gloria &
honne coronatis cum. Et v. Verbum Dei Parris, bre-
viationem non esse in Filio deceamus, ex Eliae Pro-
phete volumine sententiam approbamus. Nunquid
abbreviatus fatus est sermo meus, aut parvus, ut non pos-
sim redire. Aut non est in me virius ad liberandum, di-
ci Domini omnipotens? Et icerum: Hoc dicit Dominus
Deus omnipotens: nunquid abbreviata est manus mea, ut
salvare non possem? Aut non potest vivificare cor humilium,
& purum contritum? Et vt brachium Patris que-
 manus est, Filium esse doceret, intulit dicens: Para-
Theoph. Raynaud. Christus.

gentium, & videbunt omnes fines terre, salutare eius.] Non potuit explicatus docere breviationem diuini
Verbi secundum Didicatem, esse expiodam. Eius-
dem tamen breviationem ratione humanitatis as-
sumptæ, agnoscit ac celebrari in Scripturis: addic-
tus Idacius, ad Verbum breviationem pertinere quoque
parvum & exiguum tempus, quo Christus tam multa
aduersus latam & peccatum pro salute nostra
perficit: nec non breviationem in oratione, docens
orare præciso multiloquio: Exploditque sensum Ar-
rianorum, qui Verbi breviationem siebant designare
Verbum Dei esse minus & inferius Parre, non tan-
tum quod humanitatem assumptam, sed etiam in Di-
uinitate.

Eadem Arrianorum quoad rem hanc impugnatio,
& Verbi abbreviati expositio, totidem propè verbis
quibus in prædicto opere ab Idacio est tradita, legitur
apud Anacletum epistola 2. in fine: S. item Cyprianus
lib. 2. testimoniorum aduersus Iudeos num. 3. Ab-
breviationem de qua agimus, in ipsummet Christum
cadere, in loco Isaiae prolatu atque adeo etiam in
loco Apostoli Isaiae adducemus, aperte agnoscit.
Nam Christum esse Dei Verbum, sive Sermonem,
probat cum ex alijs locis, tum nominatum ex hoc loco
Isaiae quo Deus dicitur factum Sermonem abbrevi-
atum. Ex S. Bernardo, eundem Verbi abbreviati
sensum, pulchre omnino prosequente, paucu dum-
taxat adducat. Ita habet serm. 1. de natio. Dom.
[Grandis quidem est, dilectissimi, hodie in Domini-
nicae nascitatis solemnitas, sed di sibi cogit bre-
viate sermonem. Nec mirum, si facimus nos breue
verbum, quando & Deus Pater, Verbum fecit ab-
breviationem. Vultis nosse quād longum, quād bre-
ue fecit? Cālum (inquit hoc Verbum,) Tārā
ego impleo. Nunc caro factum, in angulo locatum
prælepius est. A seculo (ait Propheta) & usque in sa-
lūmū es Deus: Et ecce factus est: infans dei viuus.] Si-
militer Verbum abbreviatum accipit serm. 3. de An-
nunc. Idemque habent Etherius & Beatus lib. 1. con-
tra Eliandum pag. 347.

Contractio ad foramen, predicte
Abbreviationis adum-
bratio.

350. Hoc planè fuit, manum omnia comprehen-
dendem per foramen angustissimum mittere. Quod
Gregorius Nyss. hom. 1. in Cant. ad hoc mysterium
accommodat, tractans illud: Dilectus meus misericordiam
fusam per foramen, & venter meus convenit ad taetum
eius. [Arbitror (inquit) per sponsam domum, intelligi
totam vitam humanam. Et conditricem illam rerum
omnium manum, quasi peregrinatione suscepit, in
hominum vitam exilem, & nullius momenti, seip-
sam velut arctiu contraxisse, idque in eo quod per
omnia natura nostra particeps fieret, excepto pec-
cato. Itaque posteaquam ad nos accederet, conser-
nationem quandam, & admirationem, rei nouæ in
animis excitas. Qui fiat vt Deus in carne mani-
festò conspiciatur? Qui Verbum illud fiat caro? Qui
partus in virginitatem, virginitas in matrem cadere
possit? Qui cum tenebris lux misceatur, cum mor-
te vita temperetur? Qui puerilum vita foramen,
possit continentem vniuersum hoc, manum capere.
Quæ cælum omne metitur, terram omnem, & om-
nem aquam complecti? Quare conseruationem est,
Evangelij gratiam, per manus enigma, nobis à sponsa
quasi vaticinante significari. Quo enim tempore con-
spectus in terra Dominus, & inter homines versa-
tus est, puritatem & pulchritudinem sponsi expertem

S terum

terum crassarum, itemque Verbi Diuinitatem & veri luminis splendorem, per manum illam effectio-
num agnouimus. Manum enim intelligimus, vim
miraculorum perfectricem, qua mortuis vita dona-
batur, oculi cæcorum restituebantur in integrum,
leprosæ mortibus fugabatur, omne genus incurabilis ac
gratius ægritudinis solius imperi vi corporibus exce-
debat.] Ea quanta manus illius immensè patentis
contractio, quanta ad angustissimum humanitatis fo-
ramen breuiatio.

Eodem modo foramen illud angustum ad quod se
Dei Verbum per incarnationem rededit, exponunt
plerique apud Deltium ibi. Et concinuit quod S. Grego-
rius ad illud Cant. 2. *In foraminibus petra, ea foramina*
esse incarnationem annotauit. Origenes vero hom. 4.
in Psal. 36. hoc est ait, quod Deus Mosi promisit cum
dixit: Ponam te in foramine petra. Hoc enim foramen
*breuiissimum, petra quæ Christus est, ait fusile incar-
nationem, per quam conspiciendus erat Deus, qui in*
se manens, mansisset inuisibilis. Idem repeatit hom. 12.
in Ierem.

*Sed maximè contratio Eliae ad oran-
dum, & Eliae super
puerum.*

351. Quantum arbitror, præsignauit hanc Verbi
Dei breuiationem, ea contratio qua se Elias 3. Reg.
18. composuit ad precandum cum pronus in terram,
posuit faciem suam inter genua sua. Eam enim orationem
& visionem nubecula, quæ tandem post sextum Mi-
nistri prospectum in mare apparuit; spectasse ad in-
carnationem fusilissime prosequitur Iohannes Hierosol.
(quisquis denum sit,) l. de institut. Monach. cap. 32.
& seqq. Ea vero compositio, cum sit similis ei quæ
infans intra materna viscera componitur, spectat ad
expressam a Prophetæ Verbi breuiati speciem, ut ea
Dei humanitati imagine, Deum facilius exoraret. Sicut
etiam Samuel, effusione aquæ in terram, Verbi incar-
nationem præsignante, exorare adiutus est popu-
li Iuamen. Et vero quosum aliqui Elias, in eam
formam se composuerit ad orandum? Nam atten-
tio & collectio quam caprasse dici posset vir sanctus,
non erat admodum operosa in vertice Carmeli, quo
vir sanctus cum puer solus ascenderat: & connivit
ac labor in situ illo retinendo, collectio animi
potius incommodasset, quam eam iuisset, ut no-
tum est.

352. Et item præter cæteras celeberrima illa bre-
uiatio, qua se in typum breuiandi quandoque ad nos
vivificantis Verbi divini. Eliae Propheta, ut ha-
betur 4. Reg. cap. 4. ad puerum mortuum contraxit:
non modo propriae se ut mortuum erigeret, ci-
que condonans ut frigido vita vapore restitu-
ret; quæ magna & mysteriorum plena Symbola, in
eo Eliae facto aperit. S. Ambrosius in inst. Virg.
cap. 11. & epist. 17. alias tract. in cap. 4. Ecclesiastis:
sed etiam quod alij plerique Patres graves pro-
sequuntur, coarctans & abbreuians se ad pueri vita
fundit mensuram: vnde contentum est, ut quod
Prophetæ puer cum baculo præmissus perficere ne-
quinerat; (Moses inquam cum legis terrifica pro-
positione,) excitatus sit mortuus, aspirata nouæ gratiæ
lenitate. Signo in hanc rem nonnullos Patres.
S. Hieron. in Psal. 97. [Mirabilia fecit. Vultus scri-
re, quoniam mirabilia fecit: Filius vidua iacebat in
canaculo. Venit Eliae, & contraxit se, & os ad os
posuit, & manus ad manus, & pedes ad pedes. Si
enim expandisset se, non reuersus esset filius vidua.

Id est se contraxit, ut vivificant. Cum esset in forma
Dei, id est accepit formam hominis: id est se contraxit,
ut nos faceret latiores.]

S. Gregor. 9. mot. cap. 32. [A peccati morte, timor
nos fuscitare non valuit, sed ad statum vita aspirata
mansuetudinis gratia erexit. Quod bene in Eliae Su-
puerum mittens, extincto filio vitam minimè ted-
didit; per semetipsum vero veniens, seque super
mortuum sternens, atque ad eius membra se colli-
gens, hoc illucque deambulans, & in ore mortui se-
pties aspirans, hunc ad rediuitam lucem piorum
per ministerium compassionis animauit. Autor quip-
pe humani generis Deus, quasi mortuum puerum
doluit, cum exinde nos iniquitatis aculeo, misera-
tus aspergit. Et quia per Mosen tertorem legis pro-
tulit, quasi per puerum virgam misit. Sed puer cum
baculo, mortuum fuscitare non valuit, quia Paulo
attestate; *Nobis ad perficium adduxit lex.* Ipse autem
per semetipsum veniens, & super cadaver se humili-
ster sternens, ad exæqua libi mortui membra se
colligit: quia cum in forma Dei esset, non rapinam arbi-
trarius est esse aequalem Deo, sed semetipsum exinanivit
formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus,
& habitus inuentus ut homo. Huc illucque ambulat,
quia & Iudeam iuxta, & longè positas gentes vo-
cat. Super mortuum septies olicit, quia per aper-
tionem Diuini muneris, gratia septiformis spiritum
in peccati morte iacentibus aspirat. Moxque viuens
erigitur, quia is quem terroris virga fuscitare non
potuit, per amoris spiritum puer ad vitam redit.] De-
scripti verbatim S. Gregorium Rupertus lib. 4. de
offic. cap. 22.

Prospere de promiss. 2. p. cap. 31. [Agit vero Eliae
qua fuit Dominice actionis Sacramenta. Mitterit per
seruum suum baculum, qui supra exanime corpus
positum, mortuum vita restituat. Misit & Dominus
per Mosen seruum suum, legem, que mortuum
mundum, sicut ille baculus vivificant non potuit,
quia si data esset lex, que posset vivificant, ut Apostolus
dicit, omnino ex lege esset infinita; quia litera occidit, spi-
ritus autem vivificant. Postea ipse Eliae descendit,
magnus ad parvum, Salvator ad saluandum, viuus ad
mortuum. Descendit & noster Dominus: Qui des-
cendit, ipse est, & qui ascendit super omnes calos, ut adimpleret
omnia, quæ mystice gestis Eliae. Ut enim mor-
tuum parvum fuscitare, iuuenilia membra contextit.
Et Dominus Iesus seipsum exinanivit formam serui
accipiens, parvum se illi parvo coaptavit, ut efficeret
istud corpus humilitatis nostræ, conforme corpori glo-
riæ suæ. Iacens (ubter se frigidum, suo calore succen-
dit. Similiter & noster Salvator Dominus mundum, à
cuius calore non est iam qui se abcondat. Infusavit
ille tertio iacenti, ut tria confessio infundere credi-
tendi. Sic fuscitatus est mortuus, dum à morte perpetua
iustificatus est impius.]

353. August. serm. 11. de verb. Apost. [Attende Eli-
seum in magno altoque mysterio, tanquam Pro-
phetam, agendo prænuntiantem, non solum loquen-
do. Mortuus erat filius hospite ipsius. Quid signifi-
cavit mortuus puer, nisi Adam? Nunciatum est an-
ato Prophetæ, gerenti in Prophetæ typum Domi-
ni nostri Iesu Christi, misit per seruum, baculum
suum, & ait illi: *Vade, pone supra puerum mortuum.*
Perrexit ille tanquam seruus obediens. Sciebat Pro-
phetæ quid fecerat. Pote baculum supra mortuum;
nō surrexit. Si enim data esset lex que posset vivificant om-
nino ex lege esset infinita. Non ergo potuit lex vivificant.
Venit ipse grandis ad parvulum, Salvator ad saluandum,
vivus ad mortuum, venit ipse. Et quid fecit? Iuuenilia
membra

Effectus Verbi Dei Abbreviati.

membra contractit, tanquam seipsum exinanis, vt humanam fermi suscepere. Iuuenilia ergo membra contractit, parvus se parvo cooptavit, vt efficeret corpus humiliatis nostris, conforme corpori gloriae suae. Itaque in isto typō Christo prophetice expresso, cum iustificatus est mortuus, tanquam iustificatus est impius.] Sicuti Augustinus. Nec dissimiliter. Conc. 1. in Psal. 70.

S. Chrysost. in Psal. 22. tractans illud: *Virgatua, & baculus tua;* Baculum interpretatur legem Mosaicam, subdit: [Giēzil puer sancti Heliā, cū mitteretur de filium cuiusdam mulieris defunctum, baculum illi dedit sanctus Heliā, ut resuscitaret puerum. Sed non posuit illum resuscitare baculo, nisi ipse veniret, & būcū corpus suum, vt oculos suos ad infans poterit oculos, os ad os, manus ad manus, pedes ad pedes, proieciens se super puerum mortuum, & sic resuscitavit eum. Quid ostendebat de baculo, qui suscitare non potuit, nisi legis ostensionem? Et in Heliā significabat Christi nativitatem, qui se habuit nascere, assumens quod non erat, non amitteret quod erat, ut suscitaret mortuum, id est genus hominum, quod accepserat sententiam primi hominis, *Mors mortis.* Nam baculos, sustentato est factum. Et quia populus qui legem accepserat, secundum literam intelligebat, & tremula membra in ipso baculo incumbebant: quia litera occidit, spiritus autem vivificat: in senectute mundi venit veritas, in figura auctoritatem, & adimpleret legem, non item honestetem.]

354. Bernardus multus est in hac re, cū serm. 15. in Canticis, tum sermone 16. sub initium: vbi quod pernoverit illa verbi contractio, & quomodo ad vim mortuā redonandam contulerit, egregiè sic expolit. [Non parvum fiducia robur praeflat mihi, quod magnus ille vir, Propheta potens in opere & sermone, de excelso monte calorum descendens, visitauit dignatus est me, cum sim cenis & palvis; misericordia tamen, inclinare se facienti, contrahi & coquari posu. et ceteri lumen oculorum suorum, & os rotum oīis proprij oīento soluere, debileque manus suam tobore contactu. Suauiter rumino ista, & implens vesceta mea, & interiora mea saginatur, & omnia oīa mea germinant landem.] Et mox. [Oculis huius regiae meos, interioris homini frontem clavis locinibus ornans, fide & intellectu. Oti meo atrox fons, & mortuo signum pacis impressit: quoniam cum adhuc peccatores esse meum, reconciliavit nos Deus, instituit mortuos. Os ori applicuit, iteratō insipiens in faciem meam spiraculum vita: sed sanctioris quam primō. Nam primō quidem in animam viciem creauit me, secundō in spiritum viciuscam reformauit me. Manus suas meis superposuit, exemplum præbens bonorum operum, formam obedientiae. Aut certè manus suas misit ad fortia, vt docere manus meas ad prælia, & digitos meos ad bellum. Et ostiavit, (inquit,) puer septies. Sufficiebat al gloriā manifestandi miraculi, oscitasse semel: sed multiplicatas, & insignis numerus, mysteriū admonet. Si illud ingens vniuersum, humani generis primū quidem examine corpus attendas; vides ubique Ecclesiam (ex quo vitam Propheta incubente recipit,) quasi leptis oscitare: quia septies in die latet dicens confituit.] Denique ut plorosque dimitum, Apud Hildebertum in prola de natali Domini, videlicet in hanc veri Elīā abbreviationem, habent quamplutima & optimè quoque apud eundem epistola. 48.

Cautio circa locutiones hīc adhibitas.

vñus doctrina.

355. Causis autem, hanc abbreviationem aliquod infinitati Verbi detrimentum inuicere arbitris. Optimè id amolitur Petrus Cellensis l. de panib. c. 21. his præter cetera. [Fiant sponsus & sponsa, vna caro, vna anima, & vñus spiritus. Sponsus refundit in sponsam

sam quicquid in se habet dulcedinis, quicquid honoris & potestatis. Denuo mutua vicissitudine in se ipso refumit, quicquid ab ea paupertatis, quicquid amaritudinis, quicquid contumelie est & passionis. Hac commutatione, ipsa proculdubio datur, sed ipse non minoratur; ipsa melioratur, nec ipse sua Majestate privatur. Nam amarum nostrum, vertit in dulce suum; opprobrium in gloriam commutat; de spinis nostris colligit fucus; de rubro vindemiat vuam; de morte vitam; de passione mercatur gloriam. Sponsus iterum, quia gigas est, magnitudine, sol pulcritudine, leo fortitudine, abyssus scientiae profunditate, Deus aeternitate. Sponsa vero puerula erat, parvula quantitate; *Aethiopissa* coloris nigredine, femina debilitate, fatura in omni prudenter & arte: Idcirco in thalamo contraxit se, paulo minus minoratus ab Angelis: Exiit se vestimentis gloria, accinctus cilicio. Depositus fortitudinem, circumdatu*s* infirmitate. Abscondit sapientiam, ut (iumentum factus,) in derisum esset tota die omni populo; aeternitatem dissimulauit, factus sub sole, ut quasi cum tempore temporis alteraret, nec deficeret. Os illud Altissimi, collatum & coactum est modiciora oris sponso: manus tornatiles, quae caelos terenderunt, affixa sunt, manibus vulneratis vulneratae; pedes pedibus compeditis adhaerentes; venter ventri conglutinatus est. Res equidem pia, cum infinitè immensus abbreviatur ad deictum, sed nihilominus mira, cum reparatur ad unitatem personæ Filii Dei, natura filiorum Adæ.]

Descriperat hanc Verbi Dei abbreviationem S. Bernardus serm. 1. de natu. Dom. Tum addit frumentum quem pat sit Christianos omnes ex abbreviatione Dei contractione in angustum, colligete. [Ad quid hoc fratres, aut quæ necessitas fuit, ut sic exinaniret se, sic humiliaret se. Si abbreviaret se Dominus Mæstas, nisi ut vos similes faciatis? Iam clamat exemplo quod postmodum predictaurus est verbo: *Dicite a me, quia amitis sum, & humiliis corde: Ut veras inueniatur, quid dicit: Capit Iesu facere & docere. Oblecto proinde, & ploratum rogo, fratres, non patiamini, sine causa tam pte*ci*ofum exemplarum vobis exhibuit esse, sed conformamini illi, & renouamini spiritu mentis vestra. Studete humilitati, quæ fundamētum est custosque virtutum. Sectamini illam, quæ sola potest salvare animas vestras. Quid enim magis indignum, quid detestandum amplius, quid gravius puniendum, quam ut videns Deum cæli parvulum factum, vlt̄a apponat homo magnificare se super terram? Intrebabilis impudentia est ut vbi*ce*lex exinaniret Mæstas, vermiculus infletur, & intumescat. Hoc igitur est proper quod exinaniret se, formam serui accipiens, qui in formâ Dei patri æqualis erat.]*

C A P V T I X.

Verbum Inequitans.

357. Nsidens humanitati assumptæ tanquam equo diuinum Verbum si exhibere aggrediar, verendum est, ne quos nimbus ante paucos annos, ob humilmodi comparationem usurpatam, Lucifer aduersus P. Franciscum Garallum inhorruisse constat, eos in me deuocem. Pereruditus hic scriptor, mole insignium operum, quæ partim iam prodierunt, partim cedula superfunt, apud æquos lectores clarus, sed morte postea in caritatis ministerio obita longè clarissimus, opus scriperat vernacula lingua, cui titulus est *Summa Theologica*. Quod & verbo in *Concionibus*, & *Scriptione* multiplici, Atheis occuliti è Theophili Vianidi gane acre bellum indixisset, tantæ in illud opus clamantium effervescere iræ, tot undecunque brutum censuratum fulmina vibrata sunt, ut non atro-

cis consigi pestilencissimus liber ex Caluini aut Lutheri incede potuisse. Inter ea vero quæ immobiliter ægra in eo opere sunt notata, præcipuum, aut de præcipuis vnum, illud fuit, quod obiter Autor lib. 3. tract. 2. sect. 6. Insidens humanitati Verbum, tanquam iumento inequitan exhibuerat. Hunc esse apertum Nestorianismus, quo Diuinaperlonitas secum in Christo admittere creatam humanitatis personalitatem afferatur, æquæ ac eques & equus cui insidet, duo sunt supposita, tanquam exploratum quodque extra omnem controvèrsiam esse deberet, non ab hostibus modò, sed & ab ijs qui cæteroqui insensi non erant, esseque saltem non debebant, pafsum iactatum, ipsiems vidimus. Et disertè quidem Autor ibidem sect. 2. & alibi infinitis, non esse in Christo substantiam creatam tradit, tamen adeò terra viva est comparatio illa, hinc equitis & equi, inde Verbi & humanitatis assumptæ, ut nullam vel interpretationem vel benignam excusationem viva sit admittere.

Verbum humanitati velut inequitare, Catholicissime dicitur.

358. Hæc reputanti mihi, subiit animum egregia illa Bernardi, (vel potius Guilielmi à S. Theodoro) monitio ad fratres de monte Dei. [Intentioni servit lectio. Si vere in lectio Deum querit qui legit, omnia quæ legit, cooperantur ei in bonum, & captiuat sensus legentis, & in seruitutem redigit omnem lectio*n*is intellectum in obsequium Christi. Si in aliud declinat sensus legentis, omnia trahit post lemetum. nihilque tam sanctum, tam pium inuenit in Scripturis, quod seu per vanam gloriam, seu per distortum sensum, seu per prauum intellectum, non applicet vel malitiam vel vanitatem. In omnibus enim Scripturis, legentis initium debet esse timor Domini, ut in eo primum solidetur intentio legentis, & ex eo ordinetur & exurgat totius lectio*n*is intellectus, & sensus.] Non agit de Scripturis tamquam canonis, sed vniuersitè de quavis scriptione: & rectè ait, pro affectu legentis fragrare aut patere quod legitur; id quod mihi in hac re est manifestissimum. Et ut præterea insulsum illum de Autoribus, ex vno verbo neglectis adiunctis pronunciandi; merito castigatum ab Eulogio apud Photium Cod. 215. sed illi ipsi comparationi quæ tantoperè in iudicium veritatis insistat; quæ ita non dico equitatis, sed aequitatis fuit, similitudinem in Scripturis & Patribus adeò protrahit, damnata tanquam errore immobili, & Nestorianismo fordenit. Age igitur & Catholicam, & valde accommodatam esse, hinc equi & equitis, inde humanitatis & Verbi comparationem demonstremus.

Quia Verbum se habet ad humanitatem, ut anima ad corpus, cui velut iumento insidet.

359. Erit enim petenda inde videatur probatio, quod non secus se habeat Verbum ad humanitatem, quam anima ad corpus suum, iuxta illud, *Sicut anima rationalis & caro vnu est homo, ita Deus & homo, vnu est Christus*: Quæ comparatio, non modò quoad exurgentem ex anima & corpore substanciali unitatem valet; (idem etiam est inter Verbum & humanitatem cum sit virtusque una substancialis vnu, & ex ambobus illis existat vnu suppositum substanciali;) sed etiam valet quoad alia, ut quoad directionem quam anima corpori debet, & humanitati quoque à Verbo debetur. Item quoad innumeris bona quæ ab anima in corpus destinantur, ut docet mors; in qua appetit quid

quid anima corpori conferret cum ei consereretur, iuxta egregiam S. Bernardi doctrinam serm. 2. de natura Dom. similitate autem Verbum, innuferis bonis humanitatem sibi vnitam dicit. Est ergo illa comparatio non indoea, & pluribus confirmata in superioribus. At non fecit se habere animam ad corpus, quam equum ad equum cui insidet, vulgatus est quoniam in longa confirmatione egeat. Plene eam colligunt prosequuntur Origenes, Basilius, Augustinus, addiscunt in capituli calce.

Approbat plane tam comparationem, eique singulis iudicis modo veritatem in qua versiorum ineditiorum. Gregorius 21. mor. cap. 17. Animam enim ad corpus suum ut equum ad equum se habere docet, p. r. anima que equum munere per comparationem ad corpus fungitur, seseum alium in Christo tribuit: perinde ac si eques super equum aescendat, atque non fecit se habeat, ac eques substratus ad equum. Quia ratione est contrario, apud Origenes autem libro commentariorum in Iob ad 11. iud: *Equus fuerit tunc tuus, dæmones equinibus; males, equis confit. Similiter ergo in Christo, iuxta S. Gregorium, p. 11. iuxta fuit velut eques; humanitas ut equus.* Iudicat S. Gregorius verba illa cap. 39. *Sæc. Iob. Deinde equus & ascensorem eius,* quia ad Antichristum ita accomodat. *[Quia non solum humanitatem Domini, sed etiam Diuinitatem despiciat, non tantum equum, sed ascensorem etiam equum iridet. Non custodire vnitate per longe, valet intelligi; quia Verbum Dei tunc equum aescendit, quando animatum carnem fuit ita vicerum Virginis condidit. Tunc equum aescendit, quando humanam animam propriei carni præsidentem, diuini cultui semetipsum ostendo subiungavit. Carnem quippe Diuinitas anima medietate suscepit, & per hoc totum simul equitem tenuit, quia in semetipso non solum illum quæ regem, sed hanc etiam quæ regeret, astinxit. Iudea ergo per adventum superbeventis Antichristi, laqueo seditionis capta, quia Redemptorem nostrum humilium fuisse inter homines despiciat, deridet equitem: quia eius in omnibus Diuinitati contradicit: deridet nihilominus & ascensorem. Sed Redemptor noster ratus idemque, & eques & equus est ascensio.]*

De humanitate ut equo, Verbo ut siffo, Scriptura complures, ac Parres.

30. Non est haec propositæ comparationis stabilitudo, vel infirma vel vana. Sed quod suppetant Scripturæ expressiores, quibus directe traditur quod queruntur, placet hic pedem non figere. Ac primum ianuenientes Parres, exponentes vel attingentes Parabolam Samaritanam, propositam Luke 16. Iumentum illud in quod impositus est a pio Samaritano qui jacebat semivis a Sacerdote & Leuita præteritus, interpretantur in illam Christi humanitatem, cui insidetabatur diuinum Verbum. Auspicitor a Gracis. Origenes hom. 4. in Lucam. [Eam (inquit) qui fuerat vulneratus, imposuit iumentum, id est proprio corpori, iuxta id quod est hominem dignatus assumere.] Elegantissime tradit, qui vniuersitatem illam Parabolam luculentem & fuisse exponeit. Asterius in catena Corderij in Luce c. 10. compendio expressus apud Photium Cod. 21. in breu. Calo homilia Asterij de Samaritano. Redi ex ea, & illud vnum quod in hanc rem facit representato. [Quid autem (inquit,) est iumentum quod levivit ac animam agentem, ad hospitium Salvatoris deluxit, nisi caro in qua ad nos venire dignatus est, quæ fuit quasi vehiculum quoddam ait diuini Verbi iumentum; in qua & per quam omnia sustinens, ac tolerans, pro plena morbi depulsione, ad holophaenam Ecclesiam, vbi perfecta vulnerum cura-

Theoph. Raynaud. Christus,

tio consummatur, deducit.] Titus Bostrenus pl. 2. similiter ad cap. 10. Luca. [Vbi ille, qui per matrem nostram primicias, vniuersitatem naturam humanam induerat (in ea enim eiusque gentis, hoc est, Iudei, Samaritani, Græci, & ut paucis dicam, omnium hominum pars quedam inerat;) corpore, quod iumenti vice ipsi erat, loco hominis suiciati ait. Quod afflictioque sele applicuit, omnis mox vulnerum dolor, & lanies è medio facefuerit. Verè hic enim erat, qui ibat, sed non præterebat: quin in modis studio ob id iter isthac faciebat, quod eos inuaserat, propter quos è celo in terram descenderat, & apud quos rursum velut hospes diuenteret.]

Inter Latinos idem perspicuè habet S. Augustinus lib. 2. qq. Euang. cap. 19. vb. eandem Parabolam interpretatus sit. [Iumentum Samaritanum, est caro in qua ad nos venire dignatus est. Imponi iumentum, est in ipsam incarnationem Christi credere.] Et serm. 24. di diversi, in ipso fine. [Illi carnem suam non solum tenuit ut nasceretur, videret, ageret, sed etiam mortuam suscitauit. Ut vehiculum quoddam in quo processit ad nos, ad Partem leuauit. Vestem dicas carnem Christi, vehiculum dicas, & quomodo forè ipse significare dignatus est, iumentum ipsius dicas: quia in ipso iumento leuauit eum qui fuerat à latronibus saeculatus.] Conseruit S. Ambrosius lib. 7. in Lucam ad cap. 10. vbi tractans quomodo plus Samaritanus emivit imposuit in iumentum suum, sic scribit. [Audiri quomodo te imponat. *Hic peccata nostra porta, & pro nobis dolet: Et, Pastor imposuit orem lassam super humeros suis.* Homo enim iumentis simili factus est: & id est supra iumentum suum nos imposuit, ne nos essemus sicut equus & mulus, ut per nostri corporis assumptionem, infirmitates nostræ carnis abolerent. Denique duxit nos in stabulum, qui eramus iumenta.] Sed amississime & pessimum de more S. Paulinus epistola 4. [Spoliatus nos Zabuli latrociniio, & vulneratos in via, præterierat frater in Leuita, frater in Sacerdote, quos lex nec sacrificijs redemerat, nec Prophætis. Sed non præteriuit illi Samaritæ, qui properantes huius etiam nominis suscepit iniuriam; Non præteriuit, quia non era mercenarius, sed verus & bonus pastor, qui animam suam pro omnibus positurus aduenierat. Hic hominem laetum, prætermisso à præijs, nec curatum, miseratus accessit, & iumento suo, hoc est Verbi incarnatione suscepit: & oleo gracie, & vino passionis loce, commendatum stabulario, profecto illi magistro gentium, in duobus testamentis de nari mercede sanavit, redditurus illi, & beata virginitas de innuferis huius boni fructibus vberes gratias, & innumerabiles coronas, quia hoc consilium præcepto adiiciens, de suo supererogauit.]

Nedit propositum Luce locum cum alio non minus luculentio Rupetus l. 4. in Apocal. ad illud: *E. vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiit vincens ut vinceret, quod sic exponit.* [E. vidi, id est intellexi. Et resurit omnis qui venit, id est, qui fiducie credit, ipse intelligit incarnationem Christi mysterium, sic esse velut equum, & sedentem super illum. Intelligit non hominem tantum, aut Deum tantum, sed hominem sicut, & habitantem in homine Deum, hominem Deo, vel Deum homini in unitate personæ coniunctum. Nam quomodo equum, & super eum sedentem hominem vnum equitem dicimus; sic hominem hunc, & inhabitantem Deum vnum constituerit Christum. Attamen Deus hunc homini multo coniunctior est, quam equo homo, qui illi insidet, quia homo ex equo descendit, ab homine isto Deus qui illum assumpsit, nunquam discedit. Semel tantum caro mortua in sepulchro iacuit, sed ab anima Diuinitas nunquam discessit. Resurrexit caro anima resumpta cum virtute Diuinitatis; & deinceps tam caro quam

S. 3. anima

anima cum Verbo permanet unus Christus inuisibilis. Itaque album equum, & eum qui sedebat super eum, unum intelligimus Christum; & hunc equum, illud esse iumentum, de quo in illa Parabola de homine qui inciderat in latrones, sic dictum est: *Et appropians, videlicet Samaritanus, alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum, imponensque illum in iumentum suum, duxit in stabulum.* Samaritanum illum sedentem super iumentum suum, unum intelligimus Deum, & hominem Christum. Qui profecto vulneratum hominem super iumentum suum impostrit, quia peccata generis humani ipse in corpore suo perculit. Et recte hic equus albus dicitur, quia quod certum tenet fides Catholica, hic homo de Spiritu sancto conceptus, sine peccato de Virgine est natus.] Ratam habet eandem doctrinam, & humanitatem denuo confert cum equo albo, Verbum cum lessore, lib. 11. eiusdem operis, ad illud cap. 18. *Et vidi celum aperum, & ecce equus albus.* Quem locum aliam expositionem non pati, sed necessarii ibi humanitatem Christi, equo; Verbum diuinum equite insidente expressum, accipendum esse, affirmat ibidem Blasius Viegas secunda, num. 2. quia paulo post de lessore subiungitur: *Vocabatur nomen eius, Verbum Dei.*

361. Et quamquam alij, non inverisimiliter alio accommodant predictum locum, quia Verbum diuinum mystice agit quoifuis equos mysticos, tamen mens Roperti aperta est; nec non aliorum plurimorum, qui similiter de humanitate tanquam equo, & de Verbo tanquam lessore, interpretari sunt locum illum. Annuntiandus ijs est S. Ambros, in Psal. 40. ad illud: *Magnificans super me supplantationem.* Accidemdat enim ad Antichristum illud Gen. 49. *Fiat Dan coluber in via, mordens virginas equi! Tū subdit.* [Et quia similiter Iudas amplificasse super Christum legitur supplantationem, videntur hoc loco ipse signari, quod mordere haberet calcaneum equi, quo Christus Dominus vehebatur. Vnde dictum est: *EQUITATUS TUUS SALUS,* quod caro eius, mundi totius erat suscepit peccatum, ut salus pro exitio, & vita eterna pro morte succederet. Vulneratus est ergo equus, non mendax solus ad salutem. Vulneratus est equus, qui mundi totius peccata suscepit, & onera nostra portavit, & non fuit fatigatus. Vulneratus est equus, qui ad furorem concubitus adhincire nesciuit. Et ideo fortassis Ioanni Evangelista celum aperit, & albus equus est demonstratus, super quem sedebat habens in capite diademata, & in femore suo nomē scriptum, *Rex Regum, & Dominus dominantium.* Albus erat, qui erat immaculatus, qui nulla peccati iniquinam cognoverat. Nam si libido tenebrosa est, recte sanctimonia reluet & spenderet. Hic ergo equus est vulneratus, sed non retardatus. Denique cum ipso vulnera de tumulo resurrexit, & cœcuria ad celum, ulti omnes Angelos & Archangeli, velocior omni equitatu militie cœlestis inuentus: supra equos etiam illos igneos quibus Elias rapere est. Et merito velocior, qui super omnes cœlos, & supra cœlum cœlorum ad sedem Dei omnipotenter ascendit, & sedet, ut Scriptura nos docuit, dicens: *Videbitis abhinc Filium hominis sedetem ad dexteram virtutis.* Hic itaque equus, in figura & ante est demonstratus tempore Machabœorum: quem cœdebat dux illæ militie cœlestis anteis armis resulges, qui Heliodorum decupulatorum illum depositu viduatis, cœterorumque, quæ facie fuerant commendata custodie, & stranit, & perculit, & prostratum Onus Sacerdotis precibus, vitali viu reformauit. Vnde verè in eo arma aurea refuerunt, quia solis equum hunc cœdit, & visitat in quo nullus culpe immunitus evasit.]

Origenes quoque, hom. 2. in Cant. eodem modo accipi posse tradit locum illum. [Et forè quidem dicer, quā assumpit Primogenitus omnis creatura, & de qua dicitur: *Potestatem habeo ponendi eam, potestia-*

tem habeo iterum sumendi eam. Alius verò virumque simul corpus atque animam, quasi ibi peccatum non fuerit, equum dici album putabit.] Addit alim insuper interpretationem, qua equus ille albus intelligatur Ecclesia. Non retractat tamen, aut villetenus improbat quia præmisserat, sed planè rata habet.

At stipulatur S. Hieronymus in cap. 66. *Ezra ad illud: In equis & in quadrigis, tantumque discepit, quod equi colorē, proposito enim eo Apocalypsis Icco, ad illud: [E]quo rōffo sedebat Dominus atque Salvator, humanum corpus assumens, cui dicitur: Quare rubra sunt vestimenta tua: Et, Quis est iste qui apercit de Edom, fulva vestimenta eius de Bosra?* Et sequentur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri: vel sturni in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem, immortale & incorruptum corpus assumpt. Et quicunque eum sequentur candidis videntur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus.] Equum album, quem ceteri ob vitæ innocentiam in Christo etiamnam viatore, agnoscunt esse sanctissimam eius humanitatem; S. Hieronymus ob passionem maguli dici equum rufum, seruata equi albi denominatione humanitati rediuimus, & gloriolæ post passionem & mortem discussam: contra quam Rupertus lib. 1. in Apocal. de cap. 9. humanitatem Christi, primò ob nitorem equo albo, postea ob mortem cruentam, equo ruffo vult expressam; quod discutimus ad rem præsenter nullum est, ut per se liquet.

362. In eundem sensum S. Hieronymus in cap. 1. Zacharia, accipit illud, quod ibi habetur de viro ascendente super equum rufum, & stante inter myrteas. Equum enim rufum, ait esse humanitatem assumptam, quae insidente Verbo, rufa est exhibita eo loco, quia visio Zachariae captiuum populum per Christi passionem liberandum spectabat. At in Apocalypsi, eandem humanitatem candido equo expressam esse censet, ob resurrectionis gloriam. Stabat autem eques ille inter myrteas quæ erant in profundo, quia Angelica potestates per myrteas expresse, Domino etiam in carne posito, ministrabant. Equi vero rufi, & varij, & albi consequentes equitem, partim Martyres sunt per rufos equos adumbrati; partim virginis quibus responder equus albus; partim operibus & doctrina & varietate signorum conspicui, infidere dicuntur equi varijs. Exscriptis Hieronymum, Glosa ibi. Egregie autem in hunc Zacharia locum, ad rem nostram scripsit Petrus Celleensis, de panibus cap. 23. sic scribens, [Zacharias Prophetæ vidit, inter myrteas virum ascendentem super equum rufum, & post eum sequentem equi rufi, varij, & albi. Myrte igitur vir qui ascendit super equum, Christus est, qui corpus assumpsit humanum, supersedit enim in corpore suo, tanquam in equo, Dominus: quia vallem nostram visibiliter non visitaret, vel perambularet, nisi corpore assumpto, Deus. Aptavit autem Pater, Verbo, corpus non cuiuslibet coloris, vel habitudinis, sed quale Deum decurrit, quale ad paragendum cursum, necessarium fuit; sed quale nostra redēptio postulauit. Inde namque est illud in psalmo: *Corpus apostoli misericordia, vel aures perfecti mihi: Aptavit iniquā, equū, equiti, ut nobilissimo corpori nobilior afficiaret anima, & super utique sedet Diuinitas.* Forte equus iste, idcirco rufus est, quia dignitatem fessoris non sine verecundia contineatur: & ita propter suam reverentiam rubore perfundit. Imo equus iste rufus est, quia *Fatua in agonia, prolixius orat, & fatua sunt gutta eius, quasi gutta sanguinis decurrens in terram.* Sed hoc parum forte est. Vide & vbi prorsus non sparsum, sed toto corpore, à planta pedis usque ad verticem sit rufus. Chlamydem coecineam in passione sua circumdederunt ei milites; & hic rufus est, Clavis tandem affixus est, & latus lancea aperatum,

tum unde existit sanguis & aqua. Ecce quomodo vermiculatus est; ecce quomodo rufus est equus noster. Sicut et David, iuuenis erat rufus & aspectu decornis. Ieuanis vero Euangelista alias, hunc eundem equum videt album: quicque sub alio Sacramento. Videlicet, quia agnus sine macula peccati erat, & ut diceretur ei in Cantico qui sedebat super equum, totum quidem alium proprium immunitatem culpa, sed & rufum proprium allatorum poenarum; Dilectus meus candidus & rubicundus: Et in Euangelio: Exiit Iesus portans spineam curvam, & purpureum vestimentum, & ari; Ecce homo. Sequebant autem eum equi rufi, varii & albi. Ruffi sunt Marthae, semper mortificationem in corpore suo portantem Iesu quicque ad finem substantientes: Albi, Confessores, semper in pace Ecclesie virtutibus & doctrina florentes: Varii, qui aliquando cruciabantur, aliquando relaxabantur, nec continebant perleculacionem patiorum, nec assida pace vivebantur.]

In quo claudicet sefforis & equi, cum Verbo & humanitate comparatio.

363. Videor sat superque omnem labem expurgasse comparationis propriae Verbi cum equite seffore, & humanitate assumpta cum equo. Nam quis musla readeat, comparationem esse periculosa, vel errore sedentem, quam in Scripturis tam multis, Spiritus huius deo tecum patiente expressam vult? Quia tamen comparationes omnes sunt comparationes, non identitatis; & idcirco semper claudicant, non est haec comparatio accommodanda ad institutum quod omnia: aliqui duas in Christo personas agnoscentes, sicut sunt equus & equi, duo supposita. Verum idem periculum alijs omnibus huius mysterij comparationibus imminet; neque tamen idcirco eas abijcatis tanquam eroneas, v.g. humanitatem cum indumento contulit Apostolus, Verbum cum vestiente, & eo amictu. Similiter templum cum humanitate, ipsenit Christus confulit, Verbum cum inhabitante templum Dei. In ipso vestibulo Euangelij Ioannis, humores Christi confertur cum tabernaculo, in quo Verbum eato factum inhabitat: nam illud *Habitans in nobis*, Graec est *σώματος*, quod habitationem in tabernaculo designat. Cestat autem indumentum, templum, tabernaculum, differre supposito a vestito, & habitu: unde illis comparationibus in Scriptura crebit, Nefios eiusque asseclae abutebantur ad erroris interimi patrocinio: neque tamen Catholicci, vitiosam villam earum comparationem aperte accommodataru agnoverunt, sed quod in eis erat opportunum ad mysterii huius explicationem, ut parvum diffidisset: ut in omnibus exemplis & comparationibus vnu venit, vt notauit S. Chrysostomus hom. 16. in epistola ad Rom. ad illud: *Num dicit figurantur*. Quare Rupetus in c. 1. Ioannis ad illud: *Et ego vnu & testimonium perhibui quia hic est Filius Dei*. In praeterea quoniam inservit Nestorianismi cōfutatione, statim ut etiam, equum & equitem non habet ut duas personas, sed ut vnam: Ita ut persona sedentis in equo, equi perfonam abflumat, ut cum ipso equus, cuius timen virtus non est, personante numerum facere non possit. Sunique perfonam non prout est suppositione intellectuale, sed ad solutum pro supposito. Et eodem modo philophatur omnino luculentem lib. 1. de officiis cap. 13. iuxta quam suppositionem, nihil est in hac vniuersitate comparatione periculi.

Præclaudenter autem gemina suppositionis significatio, si quis equum & equitem cum quo conseruet humanitatem ac Verbum, unde refutat Christus; diceret se habuisse, non ut vulgares infessores ad equos quibus insident, sed ut certiores illos, & quos in equis, in temporibus illis plane insolita, ad Peneum ammen-

entes, speciem biformis monstri procul spectantibus prebuisse, produnt Mythologi. Similiter enim Christus, ex duplice substantia, diuina scilicet humanaque vere in vnum suppositum adunatis compingitur: sicut etiam quod initio operis vidimus, Gigas gemina substantia ab innmeris Patribus est appellatus, et quod exurgat ex duabus naturis in vnam perlonam coniunctis: sicut Gigantes de priscorum fabulonum sententia, ex humana superne, at inferne ex anguina substantia, in vnu totum, vnumque suppositum adunatis, resultabant.

Christus, an cum Centauro componi queat.

364. Apage, inquis. Christum cum monstribus compones, quodque detestabilis est, cum ijs moaltris quod deluia vario errore Gentilitas, commenta est in fabulis; nec ad rei honestæ expressionem, sed ad hominum scelerissimorum qui propè in brute degenerassent, adorationem. Quod enim notauit maximus Tyrius differt. 34. num. 200. Centauri figura sunt idcirco conficta, ut intelligemus quotquot belluini succumbunt cupiditibus, evadere in bellus, & semiomnes semiferos vivere; vel simili specie externa & physica constitutione homines esse, morali bellus pro virtutum varietate diversas: id quod confirmant notations nominum quibus centauri sunt designati, que omnes flagitium onant. Recenset eas Deltius in notis breuioribus ad Senecæ Herculem. Octauum v. 105. Quod ergo est, Christum centauro componere, nisi peccati insimilate ipsam innocentiam, ipsamque sanctitatem, & bruitecentem affectum Christo imponeat. Et idem opponi potest de comparatione humanitatis Christi cum equo. Esse enim equum in Scripturis, intemperantia Symbolum, constat ex ea monitione, ne fiamus sicut equus & mulus.

Hæc retundere non est operosum. Imò vix est quod difficultatem solidam iniecat. Non est sanè qui Christum peccatoris specie exhibet, damnabilior quam Apolotulus, qui eum pro nobis peccatum & maledictum esse faciat, pronunciat. Qui item Christum aliquatenus cum centauro fabuloso præcise prout ex duplice substantia compacto conferat, non plus criminali iure patet, quam tot Patres, qui Gigantis natura geminae compositi, anguinae & humanae ac Christi contentione fecerunt. Eo namque demisit se Deus nostri causa, ut quod nos ipsi descendamus volentes, ipse opifactor aduenieret. Itaque quia homines infelici consociatione extraneam sibi naturam mysticè asciuerant; adiunxit sibi re ipsa. Deus naturam extraneam, ut in ea, & per eam, nos liberaret, quod alioqui congrue non poterat. Christum ergo ita conferri patior cum composito fabuloso è duplice natura, ut veritas que centauri poëticò competere nullomodo potuit, vnde & monstribus & figurantur est, & appellatur, re ipsa absque monstrositate, plenissimo stuporis diuino opificio cernatur in Christo: Deo duas naturas in vnius suppositionis societatem vinculante ordinatissime ac per se; substantiariteraque adeò non monstrose significatio autem mystica centauri poëticè, prostus à Christo absuit, æquè ac probroba equi significatio ab eius humanitate. Quod enim D. Augustinus egregie obserpauit, & tanquam rem verissimam, & que multum ad intelligentiam Scripturarum conferat, commendat serm. 20. de diversis cap. 6. & 7. non semper eadem significantur certis quibusdam rebus: sed quod nunc ad aliquid prout significandum afflumatur, ut vere de centauro ex Tyri sententia est dictum, & de equo intemperantia Symbolo ex multis Scripturis probari potest, alibi aliud planè designat.

Doctrinam perillustrem & admodum latè pertinentem juuat luculento testimonio firmare. [Non

S. 4. Semper

semper (inquit) D. Augustinus *Mons Dominum significat, non semper Lapis Dominum significat, non semper Leo Dominum significat, non semper bonum, non semper malum*; sed pro locis Scripturarum quod pertinent certae circumstantiae ipsius lectionis. Quemadmodum litera in tot milibus verborum atque sermonum, ipsa repetuntur, non augentur; verba infinita sunt, finitae tamen sunt literae. Verba numerare nemo potest: literas quinque potest: unde multitudine verborum est. Cum una litera varijs in locis ponitur, & pro loco valeret, non unam rem valeret. Quae tam diuersa res, quam Deus & diabolus? Tamen in capite. D. litera est, cum dicimus *Deus* & cum dicimus *Diabolus*. Sicut ergo litera pro loco valeret; erat autem & nimis absurdus est, & intra puerile cor; qui cum, legerit v.g. D. literam in nomine *Dei*, timeret illam ponere in nomine *Diaboli*, ne quasi Deo faciat iniuriam: sic etiam qui imperie audit divinas Scripturas, vt de isto modo exemplo non recedamus, cum audit v.g. in Allegoria positum *Fluminum*, eo loco vbi dictum est: *Fluminis impetus latificat cunctatem Dei. Dictum est autem de inundatione Spiritus sancti, de qua alio loco ait Propheta: Inebriabuntur ab ubertate domus tua & torrente voluptatis tua potabis eos.* Cum ergo sic acceperit fluminum in bono, & laudauerit & delectatus fuerit: quando pro loco dicitur ei, quod fluvius significat homines fluentes, & temporalibus deditos, cum transiunt amorem transiunt, expaescit: quia in alio loco accipiet fluminum in bono significare aliquid, & perturbatum: Ita sit in Scripturis mutus, quomodo in literis mutus efficitur, si noluerit transferre ipsas literas ad alia verba, sed in his solis eas tenuerit, in quibus eas primò diciderit.]

Quare tamen si quoad cōpactionem ex dupl. ci substantia, cerni possit rudimentum aliquod similitudinis inter Christum & substantias illas geminas; itemque inter equum & humanitatem Christi, multa sint affinitas; tamen significatio mystica qua substantia illa gemina apud Poëtas & Mythologos brutescentem hominis impietatem, equi vero intemperantiam designant, nullatenus in hoc gemina substantia compposito, vel in Christi humanitate reperiatur: sed tantum realis ac verus, Dei, superfluite Deitate, transitus in hominem, sive in *christo* s. & inhumanatio ac coniunctio cum humanitate sanctissima. Ad eam namque realem & substantiam cum natura extranea coniunctionem, ordinatissimus Dei auctor adduxit Deum: sicut inordinatus & peruersus hominum amor, per merum affectum, nec nisi mystice, eos adducit ad transitum in bruta, superfluite physicam humanitatem. Nec plura de ictu vspurandi circa notam & labem, equum & equitem sessorem in Symbola Verbi & humanitatis assumptum.

Equus & eques, apta Symbola humanitatis ac Verbi.

365. Addendum verò est, congruentissime spiritum sanctorum Verbi diuini ad nos salvandos aduentum, eo Symbolo delineatum voluisse. Quod enim pluribus prosecuti sunt alii, equus & eques, nota sunt salutis aduentantis: Id quod ex plerisque Scripturis habetur, quibus salus ab equis, tamen sèpè ad salutem fallacibus, sperate dicitur. Nec non ex Romana historia, qua Castor & Pollux adiutores & liberatores, in equis apparuisse referuntur. Fabris abstineamus. In lib. 2. Machab. cap. 3. Angelus sospitator in equo visus est. Et ibid. cap. 10. quinque viri subsidiarij, in equis apparuerunt. Historia item Hispanie, sublimem in equo S. Iacobum, Catholici exercitus praefidem apparetur, in salutis & certae victoria indicium, produnt. Pictaram S. Georgij equo insidentis, & draconem hasta transfigentis, sicutque virginem supplicem liberantis,

Symbolum esse provincie aut civitatis cuiusdam B. Georgij precibus ac meritis salutem consecutae, & a diaboli infestatione erupta, Card. Baro, ad Rom. Martyrol. Aprilis 23. pronunciatuit. Nec nisi proportionalis subesse sensus potest alteri Allegoriae quam ei pictura inaequale Villaue. l. 3. de ratione studij Theol. cap. 7. Nam ut tota pictura sit symbolica ipsisque etiam S. Georgius sic quid symbolicum, & confitum ad commodam morum doctrinam, quod Villanentio tribuit Molanus lib. 3. de imag. cap. 14. & a multis Nouatoribus cum ibidem, tum apud Seratium lib. 2. litaneutico prolati, est traditum, nemo Catholicus auctor vigilans effatur. Sed quod in vlo veterum Christianorum fuisse, vt symbolicas huiusmodi notae vere aliqui persone adiungentur in picturis, liquet ex Euseb. lib. 3. vita Constantini c. item 3. hoc in ea quoque S. Georgij equestri pictura vspurpatum est, vt falsus eius meritis vlo aliqui aut provinciae collata, eiusdem in equo sublimis expressione adumbrarentur. Tale ergo Symbolum aduentantis ob salutem nostram diuini Verbi, equum cum equite sessore, exhiberi voluisse spiritum sanctum, non inverisimilis est conjectura.

Vsus doctrine.

366. Non alio autem ex fine Verbum Dei species se equis humanitati nostre imposuit, quam vt discamus nos quoque, freno circumducere nos ipsos, & intentum carnis nostra benè regere. Hortantur ad frequentem Partem. Pulchri. Origenes hom. 6. in Iudic. tractans illud: *Parentes populi benedicte Dominū qui ascendisti super iumenta, que sine ea iumenta, percunctatus, respondet: [Corpus hoc meum, iumentum est: ad iumentum enim anima, & ad ministerium datum est, ego autem sum (id est interior homo,) qui ascendit super iumentum hoc, cui dicitur, vt benedicat Dominum. Si ergo verè ascendisti supra corpus, & superior effectus es corporibus desiderijs, & motus corporis tui freno mentis, & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur quia ascendiisti super iumentum hoc, cui dicitur vt benedicat Dominum. Quid autem est quod sequitur? Super vehicula, (inquit), sedentes, & super auras resurgentes. Quid tibi videntur esse auras resurgentes? Dicit enim Scriptura quia oporteat benedicere Dominum, eos qui sedent super vehicula, & super auras resurgentes. Mishi velut in locis ita difficultibus talis aliquid videtur: cum iumentum hoc, id est corpus meum sub iugo venerit Verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere, incipiet; & auras hæc, id est, caro mea, tunc resurgentur dicitur, cum castitatis ac pudicitiae fuerit splendor de corata. Et ita recte dicitur, anima sedens super auras resplendentem, Dominum benedicere, & in medio latantium laudare eum.]*

Idem habet S. Basilius in constit. Monast. cap. 1. *Ad finem, [Vt lugentia (inquit) quædam res & per se bona equis est, & quo in natura ferocior est: sessore tamen perito egit, moderatoreque, nempe, qui ipse rationis est expers. Enim vero in eum vbi moderator ascenderit, ille quidem conabitur ut ingenio suo: Hic si natales rector iumenti motus recte ac ratione insidens gubernet, praterquam quod ipso utiliter vlos est, etiam ad finem quem sibi propositum, peruenient nempe, qui & ipse incolimus seruatus sit, & iumentum ad vsum, sibi commodissimum esse intellexerit. Conta vero, vbi pullum qui in frenando praest, viciosè instituerit, & pullus sèpè numero ab recta via aberret, & per confragosa ruens, se & sessorem ipsum plenimque in eandem ruinam dat, & virilisque casus non aliunde quam ex rectoris ignavia proficiuntur. Similem etiam in animo quoque & corpore esse existimare rationem debes. Neque enim temere tributi corpori appetitus sunt,*

funt, sed ut et res alias prorsus viles essent, & commodi. Ipmum autem rationis est expers; nimurū, ob eam causam, ut rationis præstantia maiorem animus dignitatem obtineret. Si enim naturales ipse corporis recte temperet motus, præter id quod incolume illud conservet, hoc etiam accedit, quod ipse perpetuò à periculis permanet liber. Si vero neglecta ratione se somno dederit, & moderandi habentis ignavia remitte, & ipsum corpus veluti quod ratione moderatrici desertum sit, ab recta egreditur via, & animam lecam vñā in eadem perniciem trahit: non quidem ob eam causam, quod suapte natura ipsum sit vitiosum, sed quod illa negligens sit.]

Denique S. Augustinus lib. de Canticō nouo cap. 3. [fibes viam, (inquit) ambula sollicitus. Tantum domum iumentum tuum, carnem tuam, ipsi enim insidet anima tua. Quomodo si in hac via mortali iumento insidet, quod te gessiendo vellet præcipitare, nonne vi leucaniter ageres, cibaria ferocienti subtraheres, & fame domates, quod frāno non posses? Caro nostra, iumentum nostrum est, iter agimus in Ierusalem. Plerumque nos rapit caro, & de via conatur excludere. Tale ergo iumentum cohabeamus ieiunijs. Videamus gubernatorem eundemque viatorem. Apolloniam Paulum; vide illum, iumentum suum domanum. In fame, (inquit,) & siti, in ieiunijs spē castigo corporum, & in fornicatione redigo. Ita ergo & tu qui ambolite desideras, doma carnem tuam, & ambula.] Ita placet faciendo nobis, ut scopo quem Verbum Dei habuit propositum, cum carni lñx ut iumento insedit, respondamus, ipsumque Verbum humanitati inequum, imitatione exprimamus.

C A P V T X.

Verbum Negotians.

Multiplicem Verbi Diuini negotiationem, in Scripturis, & Partibus distinctam video. Alterum Verbi cum humanitate, quod est illud admirabile commercium, quo Creator generis humani animalium corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est, & procedere homo sine femine (humanitatem accipiens de nostro,) vice versa largitus est nobis suam Deitatem. Ab hac negotiatione ad aliam deueniuntur, quia Verbum iam humanatum sive incarnatum, cum Patre salutem nostram negotiationem est, exhibito isto prelio redemptionis nostræ: ac ptoinde coeterno a Patre, prelio magno, humano generi. Potest addi tertia negotiatio, quia Verbum Dei in sua humanitate, seu Christus, nobiscum negotiatur, emens à nobis quæ ipse nobis dederit, & preiosam fecerit. Nunc quia mysterii incarnationis substantiam symbolice in Scripturis expressam, vestigiam, de prima præsentia negotiatione Verbi, erit agendum. Quia tamen prima ordinatur ad posteriores, eas quoque attingemus.

Verbi aduentus, Negotiatio nobiscum.

Misera negotiationem protoplatorum qua omnes per nunguam (atis deploratam amentiam, commotum) felicitatem ingubus calamitibus, exhibet S. Dionys. & Eccl. Hier. p. 3, communicationem vero contrariam a Christo mercatore optimo factam his verbis subiungit. [Ac vero Diuina bonitatis immensa humanitas, Plenitudinem, curamque nostri, quæ per se cura omnia, pro tua in nos benignitate non abiecit, sed nostrorum omnium verè facta particeps sine peccato, ac cum humilitate nostra, vna facta & conjuncta, cum suorum nec confuso nec imminentio vlla ex parte flan, & secum coniunctionem, ac societatem nobis, ut euilem generis deinceps concessit, & particeps, sociisque declatauit honorum suorum, cum & multitudinis quæ defecit, (ut Scriptura tradit) impe-

rium quod in nos haberet, dissoluisset; non pro potestate, quod longè multumque superaret, sed ut mystice tradit Scriptura, in iudicio atque iustitia, & nostra in contrarium benigne mutavisset.] Sospicit hanc permutationem pereleganter Iustinus ep. lio. ad Diageneum sub finem, & iustum pro iniustis, immortalem pro mortalibus datum, demiratus, subdit: [O dulcem permutationem lō imperustigabile artificium lō beneficia expectationem omnem superantia. Ut iniurias quidem multorum, in iusto vno abscondatur, iustitia autem vnius faciat ut multi iniusti pro iustis habeantur.] Proculus item, concinnè serm. de Natiu. Dom. num. 8. [Admiranda quædam (inquit) commutatio hic interuenit. Lato namque Spiritu accepit carnem, idem com Virgine, & ex Virgine.]

368. Gaudet mercimonij & negotiationis comparatione, Verbi ad nos aduentum adumbrare S. Augustinus; ideoque in ea comparationem frequens est. Polch. è serm. 34. ex 40. nouis. [Mortuus est Deus, ut compensatio fieret cœlestis cuiusdam mercimonij, ne mortem videret homo. Deus enim Christus. Sed non ibi mortuus vbi Deus. Idem enim Deus, idem homo. Vnus enim C. Christus, Deus & homo. Homo assumptus est, ut in mel us mutarem, non Deum ad deteriora detor sit. Assumpit enim quod non erat, non amisit quod erat. Cum ergo Deus esset & homo, volens nos vivere de suo, mortuus est de nostro. Vnde enim ipse moretur non habebat: sed nec nos vnde viueremus. Quid enim ille erat, qui non habebat vnde moretur? In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Quare de Deo vnde moretur, non inuenies. Nos autem morimur, qui sumus caro. Peccati carnem portans homo. Peccatum quare vnde viuimus; non habet. Nec ille ergo potuit habere mortem de suo, nec nos vitam de nostro; sed nos vitam de ipso, mortem de nostro. Qualia commercia: quid dedit, & quid accepit? Mercantes homines veniunt ad commercia, ad res murandas. Nam antiqua commercia, rerum muratio fuit. Dabat homo quod habebat, & accipiebat quod non habebat, v.g. habebat triticum, sed hordeum non habebat; alter hordeum habebat, & triticum non habebat. Dabat ille triticum quod habebat, accipiebat hordeum quod non habebat. Quanti erat, ut major copia vileni speciem compenaret! Ecce ergo alius dat hordeum ut accipiat triticum. Potremus alius dat plumbum, ut accipiat argentum; alius dat lanam ut accipiat vescem. Et quis enumerat omnia? Tamen nemo dat vitam, ut accipiat mortem. Non ergo vox medici pendens in ligno, inanis fuit. Ut enim moretur pro nobis, quia Verbum morti non poterat, Verbum exo factum est, & habuit in nobis.]

369. Non potuit elegantiū & expressiū commercium à Verbo nobiscum per incarnationem initum, proponere. Sed quod de suscepta morte & æcumnis nostris præmitit, ut coheret cum extrema clausula relata, recidatque in communicationem qua Verbum caro factum est, dans Deitatem, & accipiens humanitatem, non est accipendum de perpersionibus & actionibus Christi iam producti: sed de debito ad eas, consequenter ad assumptionem humanitatis. Quia enim Verbum humanam carnem passibilem & mortalem assumpsit, consequens fuit, ut pateretur & moretur. Ideoque quod ait S. Augustinus, celestem negotiacionem accepisse mortem, & dedisse vitam; de morte radicaliter & causaliter acceptra ratione humanitatis mortalis intelligendum est, non autem de formalis admissione mortis, quæ ad secundam negotiationem propositam pertineret, non ad hanc primam, quæ præcisè mysterii huius substantia, & Verbi nobiscum coniunctio exprimitur. Eodemque sensu accipendum est D. Augustinus, quodies de Verbi nobiscum mercimonij

& negotiacione differit: vt Conc. de miraculo quinque panum, cuius fragmentum reliquum est apud Bedam ad Hebr. 2. (est numero septimum inter fragmenta tom. 10.) [Desideremus, (inquit) vitam Christi, quia tenemus pignus mortem Christi. Quomodo nobis non dabit bona tua, qui passus est mala nostra? In terris istis, in hoc seculo maligno, quid abundat nisi nasci, laborare, & mori? Hae sunt mercimonia regionis nostra; ad tales merces mercator ille descendit. Et quoniam omnis mercator dat & accipit; dat quod habet, & accipit quod non habet; etiam Christus in ista mercatura dedit & accipit. Sed quid accipit? Quod hic abundat; nasci, & laborare, & mori. Et quid dedit? Renasci, resurgere, & in eternum regnare.]

Pulcherrime vero Conc. 1. in Psal. 30, sub initium, ex ea commutatione quasi reali, docet consecutam esse verbalem. Id est ex eo quod Verbum assumptum habuit humanitatem nostram cum appendicibus & iuribus suis, consecutum est ait, ut locutiones nostras suas faceret; concessio vici: sim nobis, ut verba ipsius possemus nostra facere. Psalmi titulus quem Augustinus ibi expavit, sic habet: In finem Psalmus ipsi David extas. Eam extasim, in posteriore est duobus quos adhibet sensibus, interpretatus patorem, hancque in Christo agnoscens sub lumine passionis, cauam reddens cur Christus patere & verbis patorem suum contestari voleret morituros, difficultate aliquandiu agitata, addit; [Verumtamen quia dignatus est assumere formam serui, & in ea nos vestire se, qui non est dignatus assumere nos in se, non est dignatus transfigurare nos in se, & loqui verbis nostris, ut & nos loquemur verbis ipsius. Hac enim mira commutatio facta est, & divina sunt peracta commercia, mutatio rerum celebrata in hoc mando a negotiato cœlesti. Vnit accipere contumias, date honores; venit haurire dolorem, date salutem; venit subite mortem, date vitam. Moriturus ergo ex eo quod nostrum habebat, non in se sed in nobis panebat, quia ex hoc dixit tristem esse animam suam usque ad mortem, & utique nos ipsi omnes cum illo. Nam sine illo nos nihil, in illo autem, ipse Christus & nos Quare? quia totus Christus caput & corpus. Caput ille Salvator corporis, qui iam ascendit in colum, corpus autem Ecclesia, quia laborat in terra.]

Expressit eum S. Augustini locum, Leo Papa ferm. 3. de Pass. 4. sic scribens. [Sciens Iesu adest iam tempus gloriose passionis implenda: Tristis est, (inquit,) anima mea usque ad mortem. Et iterum: Pater si fieri posse, transseat a me calix iste. Quibus verbis quandam formidinem proficitibus, nostra infirmitatis affectus participando curabat, & pœnalis experientia metum subundo pellebat. In nobis ergo Dominas nostro panore trepidabat, ut susceptionem nostra infirmitatis indueret, & nostram constantiam sue virtutis soliditatem vestreret. Venerat enim in hunc mundum diues atque misericors negotiator cœli, & commutatione mirabiliter inierat commercium salutare, noslia accipiens, & sua tribuens; pro contumelij honore, pro doloribus salutem, pro morte dans vitam, & cui ad exterminacionem persequentiū poterant plusquam duodecim milia Angelicorum seruicium legiōnum, malebat nostram recipere formidinem, quam suam exercere potestatem.]

Eadem ac Commercium Verbi in regionem longinquam profecti.

370. Negotiatoris ergo formam, nobis sua tradentis, nontraque accipientis, expressit Verbum: Eaque ex causa profectum est in regionem longinquam, ut meditatur Petrus Damiani ferm. de S. Nicolao postea referendus. Adaptat enim ad Verbum Dei, negotiatoris manus capessentis, Parabolam Euangelicam de homine nobili profecto in regionem longinquam: sois itidem mandante, ut dum reuenit, negotientur. Abit au-

tem in regionem longinquam pro more negotiatorum, qui quæ domi non suppetunt, alibi accipiunt & transtuebunt. Ea namque ex causa, quod sapienter pro more notavit Theodoretus ferm. 2. de Prouid. sub finem, & S. Ambrosius 3. Hexam. c. 5, conspicua aqua & terra intermixtio prouisa dimicatur est, ut locus esset negotiacioni, & transfectioni eorum quæ alibi abundant, & ubi deficiunt. Nam viuis nauis oneribus, vix multa iumentorum milia sati essent. Vnde sequuntur ingentia illa ad humanam vitam commoda, quæ ex varijs D. representantibus in scalis à visibili creatura ad Deum gradu 5. Quia ergo decet in celo mortalitas & passibilitas, earumque appendices quæ in terris abundabant; & vice versa dearent in terris gratia & gloria quibus cœlum affluat; venit Verbum ad nos in regionem planè longinquam. Venit inquam, non gressibus & descendit locali, sed benigna condescensione; vnitumque natura nostra, cœlestia bona illi communicauit, accipiens vicissim ab ea abiectionem & paupertatem: quod mercis genus in terra copiosum erat, sed nesciebat homo preium eius, donec celestis mercator estimatione sua testatum fecit, quanti reuera esset facienda, & quanti valeret. Cogitato est S. Bernardi sanctorum pia ferm. 1. de vigilia Nativi. [Erat enim (inquit) de Christo hominibus nascentes, qui fore ei sublimia querenda arbitratur esse palatia, ubi cum gloria Rex gloria suscipietur. Sed non propter hoc à regalibus illis sedibus venit. In sinistra eius diuina & gloria, in dextera longiturna vita. Horum omnium aeterna in celis affluantia suppetebat, sed paupertas non inueniebatur in eis. Poterò in terris, abundabat & superabundabat hæc species, & nesciebat homo preium eius. Hanc itaque Dei Filius concu, scens, descendit, ut eam eligat sibi, & nobis quoque sua estimatione faciat preciosam.] Hoc de illa maximè paupertate valet, secundum quam Christus pauperitatem substantiam assumens, ab Apostolo dicitur egenus factus, ut plene prosequar l. 5. Sic Verbum diuinum negotiari voluit. Nec defuit in huiusmodi negotiacione interventus proxeneterum; sanctorum inquam Angelorum & hominum, qui in huius operis expeditionem intenti erant ab orbis initio. Ut propter cœleste Chrysostomus ferm. 3. de Annunc. incarnationem vocet, Negotium omnium seculorum. Quod Deipara ob Christum tribuit Bern. ferm. 2. de Pentecoste. Tamen mercator & negotiator, alius non fuit quam Verbum,

Alia Christi pro nobis Negotiatio cum Patre.

371. Hac nobiscum negotiacione transacta, id est facta Verbi diuini ad nostram humanitatem vniōne, aliam in sua humanitate Verbum diuinum cum aeterno Patre in iuncta negotiacione, emens videlicet nos pretatio magno. Bonum mercatorem Christum, nos ementem exhibito pati in preium sanguine suo, proponit S. Aug. fragmento sermonis de miraculo panum, adducendus cum a titulo Redemptoris. Nunc idem illufstro ex Petro Damiani ferm. de S. Nicolao, ubi tractans illud: Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, & ait seruus suis, negotiacioni dum venio. Sic differit. [Securè negotiabor præcipiente Domino meo, nec timbo Psalmistam dicentem: Quia non cognoui negotiacionem, intrabo in portas Domini. Non enim parum mihi fiducie robur præstat, quod ille summus imperator, factus est negotiator meus, & negotium meum sine otio egit, quandiu fui in terris, & preciolarum mercium facinoribus portans ad Patrem, ipsi vultu Dei, & quid emit, & quid redemit, & unde redemedit, ostendit.] Legitur etiam hic sermo apud S. Bernatdum, apud quem item aliis habent ferm. de quinque negotiacionibus inscriptus, quo ijs recisis quæ ad S. Nicolam pertinent, hæc Verbi pro nobis negotiatio cum Patre, egregie describitur. Ex parte quidem alijs verbis, quam in

in sermone prædicto de S. Nicolao: plerumque tamen ijdem, & tenuibus planè similibus. Particulam hue maxime facientem, uuant adscribere. [Verbum Patris, uigilans Dei, Sol infinitus, summus ille negotiator, de victimis celorum finibus, nostra redemptiois pre-
cium apparet. Fidelis ita negotiator, & omni acceptio-
ne dignissima, in qua Rex filius Regis, efficit ne-
gotiator. Auctum pro plumbo tribuit, pro peccatore
deatus est iustus. O quām indebita misericordia, quām
gratia & sic probata dilectio: quām inopinata digna-
tio, quām stupenda dulcedo, quām inuicta mansuetu-
do, quām vilis negotiator, ubi filius Dei pro seruo tra-
ditus, pro creaturæ Creator occidit, pro mācīpo Do-
minus condemnatur. Tua fuit hæc Christi opera, qui
de lumine cœli ad tenebras inferni; à dextera Maiestatis
ad misericordiam humanitatis; à gloria Patris ad mortem
Crucis descendit; in infernum illustrando, hominem
redimendo, superando mortem, & mortis anctorem.
Vt uos es, & secundum nō habes: quem ad nos redime-
dum propria benignitas inuitauit, misericordia traxit,
venia qua te venturus promiseras, compulit, puritas
sancti Virginis suscepit, fala virginitatis integritate
pœnitiens clausit, obedientia in omnibus deduxit, patien-
tiam amauit, caritas verbis & mitaculis manifestauit.
Ubi procul negotiator terzæ Theman, recedant
sibi Agar, qui exsuscitent prudentiam: elongentur à
se Gigantes à seculi nominati, qui ab initio fuerunt,
furia magna, scientes bellum. Non hos elegit Dominus,
neque viam discipline inuenierunt, properare pe-
nitentem, sed dedit eam Iacob puer suo, & Israël dilecto-
lo. Abscondisti enim hæc Domini à sapientibus &
prudentibus gigantibus, & nominatis, qui magni facti
sunt, videlicet in oculis suis, & reuelata ea parvulis &
humilibus suis. Libenter amplector negotiationem
tum, quia negotiator meum est. Hæc mercimonia, cum
sumus suauitate ruminat anima mea.]

37. Polychetum item in hanc rem S. Ephrem serm.
dæmagista pratiola, quam homo negotiator diuen-
dit, tuis omnibus comparavit. [Intelligo (inquit) re-
tironum opificem, agricultoram esse: & intelligo non
tus agros hos tenet, sed naturæ campos coi, quos se-
nt & demerat, non tamē vindemiat, & ex magno tor-
tu vestigia exigit, prius dæ naturæ humanae mutuū
filii & fenus exigit & inuenit animæ libertatem. Et
peper debitus, terrelitis pacuia sibi vindicat: & bre-
ui commercio Dominus omnium efficitur, non solum
in Creator, verū etiam in Redemptor. Et non modò
in Deo, sed etiam vi, qui sacerdotibus emit, tradit mar-
gariam; ne & ipsius naturæ obolus deparet. Elocat
dum, & letum submittat. O immensam, & per-
tulorum contemnentem liberalitatem, Conchæ enim
committit margaritam: & pro obolo, lapidem precio-
sum volari finit. Cenit mercator: consideras eum,
qui omnia vendit, vi margaritam emat: Cognoscis di-
citem: quomodo cuncta vendas, ut agrum & in eo in-
venient clamores comparat; Hic enim cœlestis est
Pater, qui per Filium suum omnia emit humanæ cōdi-
citionis frugifera: cunctas autem possessiones suas ter-
renas vendidit, vi in ingerit quod ipse condidat, &
ad tradidat, comparat: at hic eam, vanatum re-
cum cupidat, vendidit. Emisit vero agrum non pro-
perteza vñam; sed ob theurum in ea reconditum.
Quisigitur est iste ager corpus humanum. Et quis the-
renus: anima qua in eo est. Siquidem proper anima,
qua ad imaginem & similitudinem suam ipse fecit,
rendit omnia, & ad comparandam possest, nem-
mūr Filium. Nō igitur Divinitatis vendidisset tyrannus;
nisi illa tolleret, & obieceret humanitatem. Nouerat
enim potestiam, ac tinebat venditionem: sed homini
rendebat leiem eius infirmitatem, cognoscensque se
quando vellet, tunc per vim aufere posse eius possi-
tionem aquæ thesaurum. Mittit ergo suum Filium ad

tyrannum, dicitque ab ipsum: Trade illi possessiones
reliquias, de quibus nō est controversia quia meæ sunt.
Solus autem homo voluntate libera dominum meum
facit ambiguum: per confessionem tamen & negatio-
nem thesaurum habet absque labore, verū quia ad
gloriam meam pertinet, vt non perdam quod mihi ipsi
ad obsequium meum ac ministerium proceauit; ad
ipsi iumenta, & cuncta rationis experitæ: solum autem
hominem reddi liberum. Præbet igitur ei potestas in
regione Gerafenorum: emitque agrum cum thesauro,
ac hominem ex dæmonis potestate redemit. Porci, asini,
tauri, atque leones nullam præbent gloriam possi-
denti: homo autem magnam tribuit: quia eius venia-
tio non est ex cibis corruptibilibus, verū ex cœlesti-
bus thesauris, virtutibus inquam. Hic thesaurus est, &
hic ager, cuius quidem mercator est Pater, at interpres,
& Mediator Christus. Accedit ut holpes, &c. emi-
tangquam mercator: auctoritatemque exercuit velut
Dominus: quoniam ipse & Pater, unum sunt in Deitate.
Auctoritatem & potestatem exhibuit in natura, &
ratione assumptionis: porrò Mediatoris functus est
manere in actione, atque in ijs quæ egit ac pertulit, &
emisit: potentia autem superans, accepit agrum: & cum
eum Tyrannus non cognosceret, etiam thesaurum di-
uendit. t.]

Nostra cum Deo, in huius vite nundinis, proxene-
ta Christo, negotiatio. Vt si doctrina.

373. In iunctu planè hinc nobis magna similiter cum
Deo negotiandi necessitas. Vt dimus enim quām negoti-
ationis in humanitate sua factum sit pro nobis Ver-
bum. [Tu ergo, (inquit siue Bernardus siue Damiani,
sermone illo de S. Nicolao,) illo negotiatio oriosus esse
disponis illo laborato quicunque? Ipsi venit negotiari
in regione longinquam, & tu ad regiones proximas
ambulas: contemni? Aggregare & ingredere regionem
diffimilitudinis, videlicet mundum istum, & vide
quām frequenter ibi nundina.]

Monstraris variis mundi status, secularem & religio-
sum, loca esse nundinarum: itemque Purgatorium, In-
fernū, & Paradīsum, regiones esse longinas in
quas nobis cogitatione migrandum sit, vi merces In-
de nobis comodas, amorem inquam virtutis, & pec-
cati odium, exportemus. Quæ omnia diffusus in illo
alio sermone de quinque negotiacionibus habentur
expressa, suntque potentissima inciticia ad nautas
opetandum dum tempus habemus. Id quod etiam in-
tellecerunt Ethnici apud Stobæum, qui ista nundinaria
vita huius & negotiacionis per eam nostræ, compara-
tione, stimulant mortales ut sint boni mercatores. Idē
potentius præstant Patres, non modò agentes de ordine
mercatorum, rituāliū quæ deservit S. Paulus epist. 5.
qui beato (vt ait,) mercimonij genere præterentem
mundi figurā despiciunt, & omnia pro Christo effundunt;
aut aliorū quos exhibet S. Bernard, in sensib[us] morali-
bus, eorum videlicet qui sua pauperibus ex parte ero-
gant, & de iniquo mammona faciunt amicos, etiam
agentes cum omni planè hominum gradu ac ordine.

Videlicet differenter egregie in hanc rem S. Macariū
hom. 24. iunctio, & Chromatium Cōcione habita in nund-
inis (habetur ante Chromatij commentarios in c. 5.
Matthæi vbi sic in fine. Hic tamen mercatus, hæc nund-
ina spiritualis. Demus (benedicti) quæ habemus; of-
feramus spiritus paupertatem, ut accipiamus secundum
promissionem, regni cœlestis libertatem: Offeramus
manu eruditum, ut terram possideamus, & Paradīsum:
deseremus peccata & nostra & aliena, ut consolationem
de Domini bonitate mereamur. Elsuriamus & sitiamus
iustitiam, ut copiosius saginemur: demus misericordiam,
ut veram misericordiam consequamur: vivamus
pacifici, ut filii Dei vocemur: mundum cor, & castum
corpus offeramus, ut lucido sensu Deum videre possi-
mus:

mus: Persecutiones propter iustitiam minimè timeamus; ut celestis regeni efficiantur hæredes: Opprobria, cruciatus, mortem denique si eveniat propter Dei veritatem, gaudentes amplectamur & lati, ut incertes nobis cum Prophetis & Apostolis copiosa praestetur in cœlo. Ut autem Verbi finis, cum præfatione concordet: si, est gaudium mercatoribus propter lucra præfencia, & caduca, magis gaudemus omnes pariter & latemur, quia tales Domini hodierni inuenimus margaritas, quibus nulla possint bona facilius comparari.]

374. Ad eadem mentem pulchre S. Chrysostomus hom. 5. de poenit. [Nundina nobis profecto mirabiles sunt, (inquit) harum nulla est alia profectio, & negotiatori nulla alia intentio, quā paruo quidem emere, magno vendere: nam ea cūinq; negotiantis industria. Num negotiatio alia ratio est, quā quod minorē empta, maiori preio vendat, atque duplicatam sibi summam inueniat? Tales igitur nobis Deus nundinas proponit: modico iustitias eme, quo multo vendas in seculo futuro. Hic modico iustitias emitor, pro panis fragmanto, vili pro vestimento, pro calice aqua frigida. Amen dico vobis (inquit) spiritualis mercatura Doctor non perdet mercedem suam. Calix frigida aqua, dignus est mercede: data vestimenta, datae pecunia per beneficium, putas non fortiorum mercede magis, & multo maiorem; Quare ergo calicem aqua frigida in medio duxit? sine impensa eleemosynam dixit: nam si frigida aqua, neque ligna consumis: vbi vero sine impensa datum tanto beneficio rependitur, vbi vestimentorum sumptuositas, pecuniarum affluentia, aliorumque bonorum collatio, a iusto iudice quanta mercede remunerabitur? Quandiu itaque virtutes assumit, que paruo venundantur, ab eo qui magna donat, accipiamus, rapiamus. Sicuties enim (inquit), venite ad aquas, Et qui non habetis argentum, venite & emite. Quandiu nundina ipsa perdurat, demus eleemosynam, salutem emamus.] Addit egregie, eleemosynam facere, esse foenerari Domino. Idem optimè ibidem hom. 9. sub medium. Quadragefim, ut mercatus spiritualis & nundinarum nostrorum tempus, exhibet egregie Theodor. Studia. f. 4. cæthec.

Sed illa huius loci maxime propria est negotiatio, quam S. Ephrem tractat de margarita *sub finem*, iniri à nobis cum Deo per Christum docet, exhibens Deum societatis contractu nobiscum initio, commercia nobiscum exercentem. Sic habet præter cetera. [Etiam tibi foeneratorem ostendam Deum, ô Hæretice: & quoniam in Virgine excoluerit margaritam, & commonstrabo tibi præterea, quo pacto agricola Deitatem præbuerit natura. Voloque ostendere mercatorem, quoniam locum mercaturæ Deum nactus, diues uno exititer obolo: ita ut & debitum persolueret, & ex residuis agrum coemeret, ipsu[m]que cœlum ac Dei regnum in hæreditatem stabilem sibi tribui promoveretur. Accepit natura mendica Diuinitatem, & decerit aduersus tyranum. Communicauit cum Patre, & tabescunt peccatum erptione sua erasit atque expunxit, anathematizans illud per gratiam. Illud enim affectibus ac passionibus hominem titillabat: hac autem Dei munere, & ope, illud exterminebat. Illud voluptatis illecebrosa pelliciebat: hæc autem castitate ac pudicitia similiter extrudebat.] De stupideitate mortalium qui lucello adeo inhiantes, tam lucrosum cum Deo commercium non usurpant, insigniter Gueritius f. 2. de resurt. Dom. Mihi iam nimius videor in hoc negotio.

C A P V T XI.

Verbum hamatum.

375. **M**irabile omnino Divinitas sapientia in Christi compositione artificium, hic titulus conti-

net. Ex eo enim ritè exposito, deprehendetur quanta solertia, quamq; diuina machinatio, draco magnus, irruit, ruit; dum capit, capit ets; dum persequitur mortalem, incidit in Saluatorem. Quia ergo diuinum Verbum ad formam pescationis, cœtum, & draconem siue Leviathan, à quo homines veluti pusilli pisces vorabantur absque ullo termino, obducto eica mortali tatis luæ hamo, transfixit, & morte mulcetavit; de ea primùm ets; cum de hamo, linea, alijsque ad pescationem hanc necessarijs, differemus.

In pescatione per Incarnationem, ets; vermis humanitatis,

Escam caprandi pisibus multiplicem apponi, neminem latet; sed expeditissima & paratu facilissima est, vermis. At Christi humanitatem fuisse vermem, ipsum. que Christum ob humanam naturam vermem denominat, luculentum Patrum & Scripturarum testimonia confirmant. Ad tria capita Scripturas illas & testimonia reuocat Balduinus, aductus in Allegorijs Ver. Testam. ad cap. 16. Exodi. Vel enim Christus, vermis dicitur propter veritatem humanitatis: ut cum typice David dicitur: *Tenerimus ligni vermiculū.* Et cum apud Isaiam dicitur: *Noli timere vermis Iacob.* Vel secundò vermis dicitur, propter vilitatem & abiectionem; iuxta illud Psal. 1. *Ego sum vermis, & non homo, opprimentis abiectione plebis.* Vel denique tertio dicitur Christus vermis, ob mordacem fuisse. Quia etiam ex causa dicitur *tinea*, ut apud Oleam: *Ego quasi tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iacob.* Sic Balduinus, cuius oblatione confirmanda est, monstrando omnia quæ protulit, in Christi ratione assumptæ humanitatis cadere, & quoad eam Christi cum verme conferti vñ familiari Scripturis, quæ vi notauit Greg. Naz. orat. 39. lachanam cum magnis semper & grandibus, ceto monte, Behemoth componentes; Christum cum paullis & miouis cōferunt, stiilicidio, grano sinapis, agro, sed nominatim verme. Erit vero, quod hinc inspicimus abyssum humiliationis & depressionis à Verbo suscepimus nostri causa. Quid enim est verme abiectus;

Christus homo, vermis 1. ob originem absque feminibus.

376. Vermen ergo dici Christus quod humanitatem assumptam, propter humanitatis veritatem, ut Balduinus affirmabat, origo vermis ostendit, quæ omnino est origini Christi ex matre. Cum enim vulgo homines ex commixtione sexum procoarent, vermis est contrario absque feminæ producitur, & corporibus ex ipsius rebus corporibus innaturatur. Notauit hanc Christi & vermis affinitatem Orig. hom. 1. in Lucam, vbi differens de singulari modo quo Christus concepsus ac editus est, (tamen) si in eo durius loquitur quod iuxta phrasim quoniam Patrum infra molliendam; Vulnus Deipara, non ante partum, sed in solo partu reletantur affirmat. Addit tamen optimè in rem nostram [Audeo quid loqui, quod & in eo quod scriptum est, Spiritus Dei vermis super te, & virtus Altissimi obumbabit tibi, principium feminis, & concepsa fuerit, & sine vulnus refectione nouus in utero fecerit adoleverit. Saluator loquitur: *Ego sum vermis, & non homo, opprimentis hominum & abiectione plebis.* Videbat in matre vtero immunditiam corporū, visceribus eius hinc inde vallatus, terrena facies patiebatur angustias: vnde & affilialiter se vermis & dicit: *Ego sum vermis, & non homo.* Ex matre quippe & feminâ homo nasci solet: Ego vero non ex masculo & feminâ secundum ritum humanum, atque naturâ, sed in exemplu vermis natus sum, cuius non est aliud seme, sed in ipsis & ex ipsis in quibus coalescit corporibus origo est.]

Ratum

Ratim id habent Patrum plerique; S. Maximus serm. in Psal. 21 sic habet, [I]llum inspicamus vermiculum in quo ait: *Ego autem sum vermis & non homo.* Cur totius dominus creatura, vermiculo se voluerit comparari: pessimus hoc quidem humilitatem primitus assignare, que sacerdotum virtus est maxima: sicut sanctus Moses, ante Deum animal se irrationabile profiteretur; David pulcem se sepe commemorat. Sed magis illud accipiendo puto: quoniam vermis nulla extrinsecus admixtio alieni corporis, sed de sola & pura terra procerus, id est illius comparatum domino, quoniam & igitur salvator, de sola & pura maria generatur.]

Austulfus Sinata initio lib. 1, in Hexaem. idipsum traxit; & ex hoc exemplo infert, praestantes quacumque creaturas Christi imaginem praeterire. [Si enim quae est omnium Dei creaturarum mysteria & viliissima, vermis inquam, qui semine natus est ex pinguedine terrena, iam olim praefiguratio & descriptio veterum gloriosissima Deparet; ut testatur David, dicens ex persona Christi: *Ego sum vermis & non homo.* Hoc est sine semine generatus sicut vermis, & non more humano ex semine feminis; ne de cetero mihi dubitaveris, neque fuis inculpatus, de praestansissimis creaturis quod fuisse omnes legare Christi.]

S. Hieronimus Psal. 1. in illud, *Ego autem sum vermis & non homo sic gloriatur.* [Cur vermis & non homo, dum dicit in Evangelio, *Venit Filius hominis redimere quod prorat Christus & vermis dicitur, & homo. Vermis, ut in Propheta; Noli inire vermis Iacob;* Et homo quia ex Maria natus. Assimilatur sua nativitas vermis, quia natus qui in ligno nascitur, non habet patrem, nisi nomen. Et Christus ex Maria est natus ab aliis coitu. Duo habituaculat Deus, celum & terram. Caelum habitat Angelorum, & terra habitat vermium. Sic Deus vermem ascendens in celum, & Angelum descendens in terram. Christus per humilitatem super omnes Angelos ascendit, & diabolus per superbiam pugnat in terram.] Obiter eandem Christi absque omni semine facti, analogiam cum verme, è terra item processo ab aliis semine, attingit in cap. 4. Iona.

S. Augustinus epistola 49. q. 6. [Vermis est propter humilitatem canis, fortassis etiam propter Virginis patrum. Nam hoc animal plerumque de carne, vel de quenque te terrena, sine virlo concubitus nascitur.]

S. Bernardus autem quois alius Autor tractatus de Psal. Domini in illud, *Ego sum veris vera cap. 17.* [Quia tantus erat: ut magnitudinis eius non esset finis, ad hoc indicatus est, ut Filius hominis fieret vermis. O quanta vanitas, incomprehensibilis Deus vult comprehensio, si natus humilior, potestis simus despici, pulcherrimus deformati, sapientissimus fieri ut iumentum, immorali mori: & ut compendio absoluam, Deus vult fieri vermiculus. Quid excellitus Deo? Quid vermiculo inferior? *Ego, inquit, vermis sum & non homo.* Quis vermis? Quis Filius hominis. Ita enim habes in Iob, *Afron non fuit mundus in conspectu eius: quanto natus homo parvus, & Filius hominis vermis.* Utique & ipse vermis est, quia ipso testante, filius hominis est, *Quem (inquit) duxi homines esse filium hominis?* Ecce quidem distinctionem facit inter hominem & Filium hominis. Homines appellant, qui de primo homine Adam per corruptionem descendunt. Vnde & Iob ait: *Quis in meus homo parvus?* Quia in putredine corruptio est, puto vero solus purus Christus Dominus, quia sine corruptione de matre Virgine natus est, se quidem non appellat hominem, qui utique putredo est, sed Filium hominis qui vermis est. Sicut enim vermis de sola terra ita Iesus Christus, de sola Virgine generatur.]

Discrimen aliquod inter Christi ac vermis originem.

17. Non me later S. Gregorium 17. mor. cap. 9. aliter Thop. Raynandi Christus,

intellexisse propositum ab hoc Autore Iobi locum, *Quanto magis homo, putredo, & Filius hominis vermis?* In quo ex doctrina quam ad eum locum tradit, videatur colligi, Christum non posse dici vermem: Distinguui enim e loco certe, inter Adamum protoplastam, & ex eo procreatos; ut Adamus quidem homo sit dictus, ceteri vero quia ex commixtione procreantur, dicti sint *Filius hominis.* [Ordinem (inquit de Baldad Iobi collocatore S. Gregorius,) conditionis nostrae tenuit, & nativitatis, qui hominem non vermem sed putredinem, Filium vero hominis vermem vocat. Primus quippe homo, putredo, non vermis: quia etsi per mortem putreuit, non ramen ex putredine per nativitatem venit. Qui autem hominis est Filius, vermis dicitur; quia iam ex mortali corporum corruptione propagatur.] A finem distinctionem habet Augustinus epist. 120. cap. 8. nam idcirco purus Christus Psal. 21. negati hominem, quia non fuit sicut homo ille qui non fuit filius hominis; id est, sicut Adam, neque patrem neque matrem foritus, cum Christus vere sit procreatus ex matre unde fuit Filius hominis, quod nullummodo fuit Adam. Ceteri autem homines praeter Christum & Adamum, sunt filii hominum, quia ex duobus hominibus procreantur. Secundum quam distinctionem Christus conferatur vermi, quatenus est Filius hominis; etiam definitio, iuxta citatum Iobi, locum, est esse vermem. At secundum D. Gregorij distinctionem, Christus quia ex mortali corruptione satus non est, vermis appellari non potest. Vnde suppediatio ratio videtur, ad negandum posse Christum sub ylla ratione vermem dicinam vermis ex corruptione & putredine ortum habet, qua ratione non esse procreatum Christum, nemo, non videt.

Non tollit analogiam propositam,

378. Recinenda nihilominus est similitudo in Scripturis & Patribus decantata, quamvis quoad hoc quod de vermis ortu ex corruptione opponitur, non possit ad Christum accommodari. Generalis quippe regula est, exempla eacum esse aptanda quatenus institutum postular, etiamque quoad omnia non quadrant. Est insignis in hanc rem Ruffini doctrina ad tertium Symboli articulum, quam semel notasse invenitur. [Cum proficerunt exempla, (inquit) non per omnia similitudinem seruare posse rei illius cui praebere putantur exemplum; sed vniuersi alicuius partis, pro qua videntur assumpta similitudinem regere, v.g. ut cum in Evangelio dicitur: *Simile est regnum celorum fermento, quod abscondit mulier in farina menzuris tribus.* Numquid paribus omnibus regnum celorum sic per omnia simile esse fermento, ut & substantia illa palpabilis sit, & fragilis, ut acida fieri possit, & corrupta sed ad hoc solum, exemplum illud videatur assumptum, ut ostenderetur, ex parva praedicatione Verbi Dei, humanas mentes fidei fermento posse coalescere. Similiter & cum dicitur: *Simile est regnum celorum reti misso in mare, quod ex omnigenere piscium attrahit;* Et in hoc numquid putandum est, quod natura lini, quo rete aptatur, ac nobis quibus maculae necuntur, regni celorum substantia per omnia conferatur? Sed ad hoc solum videretur assumpta comparatio, ut ostenderet, quia sicut rete de profundo mari piscis adducit ad litus, ita de profundo huius saeculi errore, humanæ animæ regni celorum praedicatione liberantur. Ex quibus constat, exempla non in omnibus, his quorum exempla sunt, esse similia. Alioquin si eadem essent omnia, iam non exempla dicerentur, sed ipsa portius res, de quibus agitur, viderentur. Quamvis igitur ex eo capite quod profarebatur, nemp

nempe genitalis putredinis, Christus à verme diffideat, tamen quoad alia quæ sola attendenda sunt, vermi récte conseruit: videlicet quoad originem non ex commixtione, præter cetera duo capita de quibus postea. Vidisti autem Patres plerisque in hunc sensum accepisti. illud Psal. 2.1. *Ego autem sum vermis & non homo,* ita ut ea verba non retulerint ad passionem, sed ad incarnationem, & veritatem humanitatis suscepit, quod est primum caput ex Balduino propositum in quo versariunt. Eodemque sensu illa Psalmi verba accepertunt præter citatos. Anafas. lib. 4. Hexaem. initio, Petrus Damiani sensi. 4.6. Euthym. in Psal. 2.1. & alij anteriores quos ea tantum ratione refelit. Theodoretus ad eum locum, quod vermiculus sit vilitatis Symbolum & abiectionis, quæ iuxta Theodoretum splendet in passione, ait autem vel non nisi tenuerit in carnatione. At nos, vilitatem fulgere multò illustris in huminitatis assumptione, mox ostendemus. Adhibebat præterea in hanc rem Balduinus, ut retulimus, illud Eliaæ: *Noli timere vermis iacob.* Nec non illud ex 1. Reg. 2.3. *Tenerrimus ligni vermiculus, sedens in carbex, sapientissimus inter ives qui olligatos in se feci impetu uno;* quod spectato literæ cortice, alij congruentius ad narrationem quæ habetur 1. Psal. 1.1. primò ex fortibus David, lesbiano filio Hacamonii tribuunt. Balduinus tamen, vi dix. ad Damidem retulit, auctuens Hieronymo in tradit. Hebr. & Petrus Dam. serm. 6.7. qui exclamat: *Quid est quod Damid tam noue, tam inaudita preconio iauis attollit?* Quis est iste tam humilis, tamque subtilis? Quis inquam est iste David, ita debilis atque de pectus, ut vermiculus speciem gerat? ita fortis ac validus ut uno impetu ocligentis homines interficiat? In palea nempe literæ, videtur esse ridiculum, si non in medulla spiritus lateat Sacramentum. Quis ergo vermiculus iste, nisi ille, qui per eundem David canit in Psalmo: *Ego autem sum vermis & non homo?* Sicut enim vermis ex sola ligni maceris dignitatem Christum absque virili temine de solo virginali vtero genitum, fides Catholica confitetur. Eodem pulchritime accommodat, quod sedens in cathedra, dicitur sapientissimus inter tres, nempe augustissimæ Triadis personarum secunda; cui sapientia appropriatur: & rot interficisse impetu uno, de quo infra in tertio capite analogia Christi hominis cum verme. Consentit Rupertus 2. Reg. cap. 38.

Christus, Vermis 2. ob vilitatem natura suscepit.

379. Alterum caput similitudinis Christi cum verme ex Balduino prolatum, erat abiectione & vilitate, cuius vermis habetur apissimum Symbolum. Eamque ob causam, plerique cum Theodoreto iam adducunt, ad Christum in Cruce accommodant verba illa ex Psal. 2.1. *Ego autem sum vermis & non homo.* Aperte sancte ed refert illum locum Tertull. 4. contra Marc. c. 2.1. verbis illis tam potenter quam scabre aduersus Christum phantasticum Marcionis, prolati. [Non poterat dixisse, qui me confusus fuerit. Nollet hoc debuit pronuncias, minoratus à Patre modico circa Angelos, vermis & non homo, ignominia hominis, & nullificamen populi, quatenus ita voluit, ut luore eius sanaremur; ut dedecere eius, salus nostra constaret. Et merito ut pro suo homine depositus, pro imagine & similitudine sua, non aliena; ut quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorans, eadem constantia non confusus de Christo, pro impudentia idololatriæ, satis Deo faceret per impudentiam fidei.] Estque extra controversionem, fusile in Cruce omnino ingestum Christi abiectionem; nec ab eo ob illud vilitatis ostentationem, potuisse Christum dominari in Cruce, vermen. Egregie sagita id prosequitur Autor tract. de Pass. Domini sub finem.

Quod tamen Theodoretus aiebat, & ex vulgari imaginatione malorum ratum videtur, minorem kniss incarnations abiectionem ac vilitatem, id est que non adeò apposite Christum attingit vilitate, denominatis in incarnatione vermetus; sed tantum in passione; hoc vero est, quod inficit. Nam ut sapienter obseruat S. Chrysostomus orat, de S. Philogonio, multò magis videtur hic prodata abiectione & vilitate, quanto longius à Deo distat humanum lutum, quam à carne mors & passio. [Quod Christus (inquit S. Chrysostomus) homo factus mortuus est, quoniam nullum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo; sed mortale corpus assumpsit. Erat quidem & hoc admirandum, Cate ut quod Deus quum esset, voluerit homo fieri, multumque se de dimittere fuit nuerit, quantum ne cogitatione quidem complecti quas, hoc est, omnium maximè reverendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, *Sine controversione magna pietatis mysterium.* Quod magnum Deus declaratus in carne.] Annū eulogio 10. de demonst. c. vltimo, qui Psal. 2.1. idcirco factam à Christo mentionem nativitatis & conceptionis suæ censet, cum de Passione sermo esset, [quia nihil viliorem primam corpoream naturam assumptionem, oriturque illum de femina, ipsa mortis calamitate esse intelligebat.] Verba sunt Eusebii. Verè ergo Christus in hoc mysterio vermis fuit, præ vilitate. Verè opprobrium hominum, id est, Iudeorum, & abiectione plebis, id est, Genitilium, ait Anafasius 5. Hexaem. initio, Exprobabant enim & Iudei, & Gentiles, ac vtrorumque Germani hæretici, commutationem Christi Domini; & Filii Dei naturalem, in vermiculum videti commutatum, expostulabant. Eo denique se dimisit Deus per incarnationem, ut quod nomen nemo libi imponi sine stomacho audiat, & se ipse protulerit: *Ego sum vermis.* Referit Origenes lib. 4. contra Celum, hunc Epicureum, cum audisset de Christianis, quod dicent vénire Dei Filium, ut eos à peccato mundaret, & vita æterna compotes faceret, clamans præ stomacho & ira: [Sicci vermes, aut lombrosi in natali ceno contendere.] Quam abiectionem & Christiani nominis opprobrium acerbissime fecerit Origenes, negat vli ratione prædicto, quantum liber impio, tantum opprobrium inferri debere, ut vermis audiat, cum sit rationis particeps. Hoc probrum quod Origenes in hominem quantumvis ratione abuentem, rationabilem tamen, cadere iure posse negat, Verbum Dei, nostra ex causa vltio assumptum, nominans se ipsum in humanitate assumpta vermem & non hominem.

Vermis 3. Christus ob validam tametsi lentam, & tacitam arrasconem.

380. Postremum caput analogia vermem inter as humanitatem Christi à Balduino propositum, ducebatur ex vermis mortuitate, & vi ardente, tacita hæc & lenta. Varij Patres expressum hoc deus humanitatis Christi annotant, in verme hederam sine cucurbitam perdente, de quo Iona c. 4. Rupertus quidem ibi, & alij, quos refert nec improbat. S. Hieronymus, censuerunt vermen illum esse Romanum Imperium, præparatum à Deo in ascensu dilucido, & sub ortu Legis nouæ. Quæ interpretatio non debet adeò extranea videri, cum apud Ióelem quoque, quatuor imperia (heu apices & vertices terrenos!) per quatuor vermes erucam, loculam, bruchum, rubiginem, sint designata. Receptior sicut interpretatio aliorum, & nominatio S. Hieronymi in c. illud 4. Iona, iuxta quos cucurbita illa, vel hederam flaccida, nec nisi ad innumbrandum facta, ritus Iudaicis quos futurorum umbras appellat Paulus, præsignabat. [Iona (inquit S. Augustinus epistola 49. q. 6.) præfigurabat carnalem populum Israël. Nam

Nam hunc erat & tristitia de salute Ninuitarum, hoc est de redemptione, & liberatione gentium, unde venit Christus vocatus, non iustus, sed peccatores in penitentiam. Vmbrae enim ergo cuncte super caput eius, promissiones erant Veteris testamenti, vel ipsa iam munera quibus erat utique sicne dicit Apostolus, *vmbra* favoris, quamquam ab actu temporalium malorum in terra promissionis defensaculum praebens. Vermis autem marinus qui rodente cucurbita exaruit, idem ipse Christus occurrit, ex catus ore Euangilio diffusus, cuncta illa quae temporaliter apud Israëlitas velut vobisculi prius significatae, viguerunt, euacuam mordentum. Et cunctus ille populus amissus Hierosolymianum regno, & Sacerdotio, & sacrificio, (quod totum ubi erat futurum) in captiva dispersione magno astu tribulationis adiutor, sicut Iona quod scriptum est, solis ardore & dolet graniter, & tamen doli eius quae vmbra quam diligebat, salus gentium penitentia proponit.

380. Possumus hoc non incongruē fabulam Mahometum accommodare, quam his verbis describit Canticus orat. in Mahometum num. 14. [In capite Rubra, dicit Mahomet, vermiculum quendam demonibus Salomonis mortem denunciavit: cuius in narratio talis est. Cum Salomon scipionem suo iniunxit, tanto repente dolore correptus est, ut confessum est; divino camen quodam miraculo non coram. Hoic vero ministantes dæmones, cum illum sic huc ceterant, viuere adhuc arbitrari sunt. Proreptis item ē terra vermis, scipionem illius ardentes, quo simul coros, Salomon concedit. Dæmones vero accantes, vrum objisse cognoverunt ex eo tempore conditum viribus humano generi nocere coepert.] Anulo illa scipionis Iudaici, que vita vmbritatis in omnem prolationem intulit, commode ad cadaveris aegritudinem (ex le nāque cadaver erat vita pridūl & exane, corosla per vermen ē terra pura editum, vmbra ceremoniarum legalium fortitudine cui inveniuntur, potest pertinere. Hoc se præstitum prænuntiavit Christus per Oream c. 5. verbis illis: *Ego quasi tūna Epiphām, & quasi pūreto domus Iuda. Et vidie Epiphām languorem suum, & Iuda vinculum suum.*]

Anuit tamen S. August. q. illa 6. ut per hederam ē in omnino verme arcosam, Ethnicius intelligatur, cunctis omnibus licet. (ve air) Paganis, & vermen Christum, hancque interpretationem propheticū sacramenta, superiore garrulitate deridentibus. Probat autem hunc sententiam, nonnullis verbis Esaïæ, quibus Christus Gentilismū consumens, cum tinea exedente conferat. Eoque etiam refert vermen matutinum, de quo Psal. 11. Quod enim ibi Christus dicitur *Vermis, & non homo, iungens cum Psalmi titulo, qui est, pro susceptione manus, Christum appellat, vermen matutinum.* Tunc solit de Paganis tunc superstitibus, [ab isto verme, tamquam ē tinea comeduntur, qui sub eius dente emarginato, per singulos dies, paucitate sua deficiendo mordentor.] Hic vere vermis. Jacob (de quo Iaia 41.) *Possum quasi planstrum tritans nouum, habens rostra ferantia, mones tritans & communis, collēisque quasi fulgurē potens.* Que verba splendidissime continere atrofionem & delocationem idolatria, per vermen Christiana doctrinæ, egregie ibi monstrat S. Hieronymus; agens quidem de Apostolis, sed res multo magis pro Christo ipso valens, à quo omnis Apostolorum vis & efficacia in Ethniciorum conversionem, & erroris convolutionem manavit. Prodigia sane est vermis fortendo, cum non modo afficitatem Indiae hec, sed etiam Imperatorum robur acribit, & genitum humanum quā in erroribus, quā in depravatis terrenorum aff. etibus obdurate, vertit in polverem. (Quamvis vermis sit tener & debilis, (verba sunt Petri Damiani serm. 67.) ligni vero duritia, fortis, ac solit. Theoph. Raynaldi Christum.

lida; vermis tamen lignum vertit in cariēm, & cater nosum reddit, & canum: Ita Redemptor noster, verus veique manu fortis arque desiderabilis, qui semipersum exinanivit, qui non habens speciem, neque decorum, in aliis atque despectus apparuit; humanum genus unde ottus est, paulatim à tuo rigore mollivit, magnamque sibi metuere in electis suis habitationis spaciū procurauit.]

Egregie subdit quomodo incarnationis, (quam sit esse vermis huius susceptionem per sapientissimum inter tres,) sic impetus ille unus quo ostendit, (omnes inquam peccatores,) sunt interfici gladio Spiritus Christi. [An non (inquit,) eius aduentus iure vocatur impetus? De quo Salomon ait: *Ecce iste saliens in montibus, transflens colles.* Et David: *Exultans, (inquit) ut gigas ad currēdā viam.* Qui enim currit, proculdubio impetus facit. Nam & Verbum Dei tamquam vius aquarum viventium, cum impetu venit, & sicut torrens cuncta doctrinarum ardorem inquinamenta subverrit. Vnde & in Canticis Cantorum dicitur: *Fons hororum, putus aq. virum viventium, quo fluit impetus de Libano.* Hinc & Psalmista: *Fluminis impetus levificat cimbatum Dei.*] Et tamen hic ratus impetus, strepiti caruit. Absque tumultu enim, tot & tanti effectus sunt editi, consentanei ad vermis atrofionem. Vermis quippe dicitur iuxta Cassiodorum in Psal. 21. quia vias eius silentio. In quam rem plura D. Greg. 5. mor. cap. 28. & lib. 11. cap. 25.

Quis in hac pīcatione, hamus, qua linea.

381. Liquet de verme & esca eius ad pīcationem institutam vobis est primarios. Nam nisi esca, hamus obducere, declinare pīces hamum, nec capere. In hamo & linea nulla est ambigūdī ratio. Olympiodorus quidem in cap. 40. Iob. adductus ibi in Graeca Catena, hamum huius pīcationis, ait fuisse clavos Crucis, S. Athanasius in vita S. Antonij num. 40. ait fuisse ipsam Crucem. Perspicue tamen, hamum qui & ferreus, & fortis, & acutus & penetrans est, Verbum Dei esse, cognoscunt. Patres benē multi mox proferebāt i Nominis inquit Epiph. orat. de Deip. sic eam compellans, [Ave grāia plena, ham esca spiritalis. In te sicutdem hamus Divinitas.]

Perpendit hic hamus ex linea generationis descripta Matth. 1. per virgam de radice letile, de quo mox ex S. Gregorio. Breuer autem idem dixit. Petrus Damiani serm. 11. [Vestitus cilicio nostre mortalitatis, visibilis humanis oculis apparuit, & de virginē virgam, de libro autem generationis lineam faciens, Divinitatis hamum ininxuit, quem carne operuit virginale, ut draco magnus illeatus ad carnem, ferrum diuini numinis subfendiret.] Et pulchri serm. 46. [Persona Redemptoris nostri, sic in fine huius propaginis ponunt, ac si hamus in extremitate linea subnectatur: sic ordinatē additur genealogia, sicut hamus productæ inseritur linea. Cū enim dicitur: *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob, & ceteri genitores bis numerantur, quasi licet licet in lectur, ut vna ex pluribus in longum linea producatur.* Cum vero subiungitur: *Jacob autem genuit Ioseph virum Mariam, de qua natus est Iesus qui vocatur Christus:* Non in directum, sed quasi ex obliquo hamus apponitur, qui antiqui illius Leuiathan fancibus infiguntur.]

Plenē & optimē hæc de hamo, linea, & virga huius pīcationis ad diabolum capiendum, prosecutus est Iacob. III. serm. vñco de natu. Deip. sed quod totus serm. in id impendatur mitto aliquid exscribere.

383. Non possum autem dimicete Rupertum, qui lib. 1. in Matth. egregie in hanc rem philosophatur: & præter hamum, lineam, & virgam, circulum quoque ad eundem vobis capturæ draconis & ceti qui in mari

T 2 1525

erat, à Deo concinnatum verme humanitatis apposito, sic describit. [Hic nec illus præterea liber, quod apud beatum Iob de diabolo Dominus loquitur: *An extrahe-re poteris Læsiathan hamo, & fane ligabo linguam eius?* Item, *In oculis eius quasi hamo capiet eum* Hæc námque generatio Iesu Christi, ab Abraham usque ad Ioseph virum Mariae, de qua Iesus, qui vocatur Christus natus est, quasi longa pescantis linea est, cui videlicet linea ferrea hamus subligatus, carne adoperitur, ob hoc, ut pescis edulio prouocatus quod foris pater, f. rro se ipsum strangulet, quod intus later, Diuinitas Iesu Christi, quasi ferrum diabolo exiit: Et hæc ex Maria veram allumendo carnis naturam, ibi fortitudinem suam abscondit, sine dubio futurum sciens, quod ille homicida ab initio, carnem suam morte appetitus foret, & ita quasi ferro quod intus latebat, caput, atque extractus, foras mitteretur, sicut factum esse credidimus, propter quod & loquimur. Et ita quidem secundum Matthæum genealogia Iesu Christi, linea est eiusmodi. Illa vero secundum Lucanum sursum ascendens, textura genealogie prolixioris, reuera quasi circulus exticis, ita ut nihil restitus, quām eiusdem generationis excusum putemus posse intelligi in verbis illis, quæ itidem ad beatum Iob Dominus dicit: *Numquid pones circulum in naribus eius? & armilla perforabis maxillam eius?* Quid enim nonne cum sic incipit: *Et ipse Iesu erat incipiens quasi annorum trigesita, ut putabatur Filius Ioseph, qui fuit Heli, & sic finit, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* Nonne inquam, initium & finem coniunctis, & circulum fecit? Cum enim uno ductu linea sic flebitur, ut eius initium & finis coniungantur, nonne circulus, v.g. qualis est armilla, formatur? Ecce Iesu Christus, de quo sic incipit: *Et ipse Iesu incipiens quasi annorum triginta ut putabatur Filius Ioseph,* Deus & homo est. Incepit autem ab homine, & in Deo ductus sui finem fecit. Nonne igitur quasi lineam sue virginem longam subtilem, sive subtiliter longam, auream sive ferream à Iesu Christo incepit, & in Iesum Christum redixit, dicendo, qui fuit *Adam, qui fuit Dei,* cum unus idemque Iesu Christus, Deus & homo sit, nec alterius plasma fuit Adam, quam huius Dei? Verusigitur, & diabolus, iste est circulus, quem Deus in nubibus tuis posuit, ista est armilla, qua maxillam tuam perforavit. Iuxit se initium fini, id est, Deus homini, & ita duo haec, scilicet initium & finis, occurserunt sibi in utero virginis, ut nubes tuas transfixas teneret firmiter circulus inflexibilis, & maxillam tuam vorarem, perforaret armilla talis; armilla gloria & honoris: vnde nunc usque, fatus traheris, & quod audiēs mordoreras, retinere non valens, per maxillam foramen emitis. Vbi, vel quando, hac initij aque finis coniunctione facta sit, & idem Lucas vberius scribit, & iste breuiter eloquitur, cum dicit: *Christi autem generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, antequam conuenienter, inuenta est in utero habens de Spiritu sancto.*]

Ceti qui in mare erat, captura per Verbum hamatum.

384. Sic captus est sapientissimo Dei artificio cerus ille immanis, qui in hunc mortalitatis abysso, pesciculis quā per se ipsum vorans, quā in hamo sublevandis, ut Abacuc loquitur intentus erat. Sed Dei sapientia prouidentissimè, audiſſimum nocendi inter nocendum perdidit, effecitque ut dum nimis impetu vorandi omnia, incaute morderet escam carnis, hamum quoque Diuinitatis ea eis obductum voraret, siveque peniret. Quod plenè patefactum est illic post Christi mortem, cum autem capi vororum et epiz sunt diuturna seruitate, & donata libertate gloria filiorum Dei. Ideoque non pauci patres, hanc Allegoriam de Verbo hamato & inuincante satanam, ad tempus illud refe-

runt: nec tamen (quod nunc intendimus,) negant hamo obductam fuisse escam in incarnatione, ad quam alij hanc Allegoriam referunt: utriusque verè & appositiō ad rem nolunt: Signo nouillos.

Acacius Constantinopol. epistola ad Petrum Ful- lonem, sub medium, arguit eum, quod nollet dicere [Christum virginem Filium Dei, passionem futili- nusse carne, id est, secundum carnem, secundum traditionem vetitum Apostolorum. Scribens enim ipse benè dicit: *Christus scelus pro peccatis mortuus est, iustus pro iniusto, mortuus quidem carne, viuificatus autem spiritu, in quo & in custodia positis spiritibus ambulauit, & predicauit; custodiā, infernum vocans. Abscondens enim hamum sue Deitatis, inutus hamum, sancit sui corporis, sic inferno occulatus est, & ipsius omnium vocacem ventrem abscondit, & ab aeterno mortuos viuificauit, secundum Iob dicentem, dices draconem in hamo.*]

Rufinus ad quartum Symboli articulum: [Nolo terrenis fidelis auditor; paulo post illum, quem audis mortuum, rufum videbis immortalē; mors enim ab eo, mortem spoliatura subcepitur. Nam Sacramentum illud (usque) carnis quod supra exposuimus, hanc habet caritatem, ut diuina Filii Dei virtus, velut hamus quidam habitu humano carnis obiectus, & (sicut ante Apostolus dixit,) habitu reperiatur homo, principem mundi inquitare possit ad agomen: cui ipse carnem suam velut elcam tradidit, ut hamo eum Diuinitatis intrinsecus teneret insertum, & effusione immaculati sanguinis, qui peccati maculam nescit, omnium peccata deleter, eorum duntaxat, qui crux eius postes fidei sue signassent. Sicut ergo hamum escā concepimus si pescis rapiat, non solum escam cum hamo non removeret, sed & ipse de profundo escā alii futurus educatur; ita & si qui habebat mortis impetum, rapiat quidem in mortem corpus Iesu, non sentiens in eo hamum Diuinitatis inclusum; sed ubi deuorauit, hæc ipse continuat, & disruptus inferni clausis, velut de profundo extractus, traditur, ut escā exteris fiat. Quod ita futurum, sub hac eadem figura Ezechiel dudum signauerat dicens: *Et extraham te in hamo meo, & exierit ad me super terram, campi implebuntur de te & constitutam super te omnes volucres celi, & fassaro ex te omnes bestiæ terra.* Sed & Prophetæ David dicit: *Tu confregisti capita draconis magni, dedisti eum in esca populi Antropū.* Et Iob de eodē mysterio similiter protestatur: enim ex persona Dei loquens ad se. *Ait ad- duces draconem in hamo, & pones capistrum circa nares eius?*]

385. Nyfus orat. 1. de Christi Refut, agens de Asyrio & mente magna, quæ sunt satanæ nomina Iisæ 10. [Quoniam in corde tanquam principes in regia sua, mens creditur commotari, idcirco Dominus manet in corde terra, vbi est mentis illius caeleste domicilium, ut consilium eius stulcum reddat, ut ait Prophetæ, & apprehendat sapientes in astutia eorum, & sapientes ipsorum conatus in contrarium verrat. Nam qui fieri non poterat, ut principes tenebrarum meram lucis præsentiam attingeret, nisi patrem aliquam carnis in ipsa confinxisset, idcirco, postea quām diuinam carnem vidit, & res admirandas, quæ per ipsam a Diuinitate efficiabantur, aspexit; sperauit se, si morte carnem afficeret, omnem eriam virtutem, quæ in ipsa erat, superaturum. Itaque dum inhians ad carnis escam aspirat. Diminutus hamo transitus est, argu ita draco per hamum ductus est, ut ait Iob, qui perle, quod futurum erat prænuntians, hamo, (inquit) draconem ducet. Et in orat. Catech. cap. 24. regultans quæ c. 23. sub finem dixerat, addit. [Cum siue prius dictum est, non esset ea natura potestatis contraria, ut admisceretur mera Dei præsenzia, & ferret nudam eius apparitionem: ut ab eo qui poscebat facile pro nobis accipiri posset pretium in permutacione, natura nostra integrum celata fuit Diuinitas, ut instar pescium cum escā

elio canis simul atrohieretur hamus Diuinitatis: & sic vita ad mortem introductus, & luce apparente in tenebris, & vita delecentur id, quod eis contrarium intelligitur. Neque enim ea est natura tenebrarum, vt luce praeferantur: neque mortis, vt sit, vita operante.]

Ex prefatis Nyssen Damascenus 3. de fide c. 27. initio. Ait enim de morte id est satana, prout & in Scriptura appellatur. [Intercessit igitur mors, mortem satanis nolens casu scelupiens, ac te ipsum Patri pro nobis hominem offerens. In eum enim deliqueramus: ac proinde ei redemptoris nostre pretium pendendum erat, vt sic a condemnatione liberaremur. Abit enim ut Domini latus tyranno oblatus sit. Accedit itaque mors, corporisque illecebrans degloriens, Diuinitatis hamus transfiguratur: atque infante ac viuifico corpore degulatus, inquit ipsa, omnemque quos olim absorpsa erat. Quemadmodum enim tenebrae inducta luce de medio submoventur, ita etiam corruptio vita spiritus depletur, siveque omnibus vita, corruptori auctor interiur.]

386. Petrus Damiani tert. 46. [Ad beatum Iob dominum loquens, dicens: *Nigrid capies Leniathā hamo?* Pet. Leniathā quippe, qui additamentum eorum dicitur, certus alle deuorator humani generis designatur, qui dum se Diuinitatem homini addere spondit, immortalitatem sustulit, qui prævaricationis quoque caput, quam primo homini propinavit, dum se sequentibus pessima persuasione multiplicat, pœnas eis sine cœlacione coacervat. In hamo autem eis ostenditur, acutus occulatur. Hanc ergo Pater omnipotens hamo cepit, quia ad mortem eius, vñigenitum Filium Incarnatione militat, in quo & caro passibilis videtur, & Diuinitas impassibilis videri non posset. Quæcumque in eo serpens sit, per manus persequentium, eum corporis momordit, Diuinitatis illum aculeus perficunt. Pius vero eum in miraculis Deum cognovit, sed de cognitione ad dubitationem cecidit, quando hunc passibilis vidit. Quasi hamus ergo fauus deglutiens tenuit, dum in illo eis carnis apparuit, quam deuorator apparetur; & Diuinitas passionis tempore latuit, quæ necare. In hamo eius Incarnationis caput est, quia dum in illo appetit eis corporis, transfixus est aculeo Diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad se deuoratorum ducetur: ibi Diuinitas quæ perforatur, ibi aperta infirmitas, quæ provocatur: ibi occulta virtus, quæ raptoris fauces transfiguratur. In hamo igitur caput est, quia inde interiit, vide momordit: & quos iure tenebat mortales, perdidit quia eum, in quo ins non habuit mortis, appetente morte presumpsit.] Profecit Petrus Damiani ex Gregorio hom. 25. in Evangelio.

387. Idem S. Greg. 33. mot. cap. 1. o. tractans illud, *In eum enim quasi homo capies eum*, cum præmissit his praenuntiari adventum Christi, & Incarnationis mysteria, subdit. [Quis nesciat quod in hamo eis ostenditur, aculeus occulatur? Esa enim prouocat, ut acutus prouocat. Dominus itaque noster ad humani generis rediptionem veniens, velut quandam de se in eum diabolus hamum fecit. Assumpit enim corpus, vim eo Bæthemus iste quasi eis eam, suam mortem carnis appetit. Quam mortem dum in illo iniuste appetit, nos quos quasi iustè tenebat, amisit. In hamo ergo eius Incarnationis caput est: quia dum in illo appetit eis corporis, transfixus est aculeo Diuinitatis. Ibi quippe inerat humanitas quæ ad se deuoratorum ducetur, ibi Diuinitas quæ perforatur, ibi aperta infirmitas quæ provocatur, ibi occulta virtus, quæ raptoris fauces transfiguratur. In hamo igitur caput est: quia inde interiit, vide deuoravit.] Et cap. 12. [In hac aquarum abyssu, id est, in hac imminente generis humani, ad omnium mortem inhiens, vitam pendit omnes. Theoph. Raynaud. Christus.

nium vorans, hue illucque aperto ore cœtus iste ferebatur, sed ad mortem cœti istius, hamus in hac aquarum profunditate caliginosa, mira est dispositione suspensus. Huius hami linea, illa est per Euangeliū antiquorum Partium propago memorata. Nam cùm dicitur: *Abrahā genui Isaac: Isaac genui Iacob: Cūque cæti successores interposito Ioseph nomine usque ad Mariam Virginem deponsatam describuntur, quasi quedam linea torquetur*, in cuius extremo Incarnatus Dominus, id est, hamus iste ligatur: quem in his aquis humani generis dependentem, aperto ore iste cœtus experteret; sed eo per facilius suorum sauitiam morto, mordendi vires viterius non habet. Ne ergo iste humanis mortibus cœtus insidians, quos vellet ultra deuoraret: hamus hic raptoris fauces tenet, & se mordentem momordit. Incarnationem igitur vñigeniti Filij, fideli famulo indicans Deus, ait: *An extrahere poteris Leniathā hamo?* Subaudi ut ego; qui ad raptoris mortem Incarnatum vñigenitum Filium mitto, in quo dum mortalis caro conspicitur, & immortalitatis potentia non videtur, quasi hamus quidam inde deuorantem perimit, vnde acumen potentiae quo transfigat, occultat.]

388. Concinissimum Athanasius, aut (quisquis tandem est,) Autor qq. ad Antiochum q. 20. & ultima ex nuper additis, vestigans caulam eum Verbum ad hominem saluandum non se applicerit nudum, sed carne circumambiguum: [Cū prænoscet (inquit) sapiens Deus, quod non posset sola humana natura vincere sine Deitate, abscondita est in ipsa carne Deitas, ut diabolus videns carnem, & non cognoscens Deitatem in eadem carne absconditam, accederet, & cum Christo congrederetur, atque ita vinceretur ab abscondita Deitate. Quod & factum est. Quemadmodum enim pescator volens capere pisces, non nudum hamum iacet in mare, sed affigit extrinsecus vermem per dolum, & sic proicit hamum in mare, indutum verme: pisces autem videns vermem solum, & non cognoscens vermis in ventre latere hamum, sed existimans sine hamo vermem esse solum, deceptus capit ab hamo; ita etiam Christus fecit. Cū vellet enim venenatum pescum in aquis infinitis abyssi latenter capere, seu magnum illum draconem diabolum, non sola Deitate cum diabolo congressus est, sed dolo vermem, sanctissimam suam carnem, quam ex semper Virgine Maria sanctissima terra sine pollutione induit, quemadmodum inquit diuus David, *ego sum vermis & non homo, texit sacerdimum hamum mundo salutarem Crucem suam, illi affixus, & in illa latere voluit Deitatem suam, & qua deceptus est, & captus, venenatus ille, & serpens mortibus infestus pisces, magnus draco diabolus, qui Paradiso expulerat, & occiderat hominem, & vietus perire. Ita quidem, Deitatis typus est hamus: humanitatis vero typus est, vermis. Videns igitur extrinsecus hominem, & non animaduertens intrinsecus absconditam Deitatem, deceptus est, & accedens ad humanitatem, captus est ab hamo Deitatis nullam comparationem aut communicationem admittens. Et sic victus est magnus draco, diabolus. Quapropter non venit Filius & Verbum Dei, ut nuda Deitate caperet diabolum, sed induit carnem, & sic ingressus est. Et haec est causa, quod Incarnatus sit.]*

Vetus doctrine.

Vniuersa hæc pescatio, & draconis magni captura, eò denique pertinet, ut nos pesciculi (nam & in aqua gignimus, ut est apud Tertullianum lib. de Bapt. c. 1.) salubriter à Verbo hamato inuincemur. Docuit hoc p̄ius Poëta apud Richardum à S. Laurentio lib. 12. de Deip. cum de virga tria portante (1028.) [Christus hamus (inquit Richardus), de quo Iobi 40. In oculis tuis

T 3 quasi

quasi hamo capiet eum. Huius hamo ferrum, virtus Diuinitatis; Vermis, fragilitas carnis, ferrum latens in verme, Diuinitas latens in humanitate; Hamus in mare proiectus, Christus in mundum missus. Satanus qui in mari mundi per idolatriam dominabatur, qui supra appellatus est Leviathan, hunc vermen mortuus appetiit, sed virtus Diuinitatis eum aduncauit. Vnde quidam,

Piscator Pater est, mare mundus, Filius hamus,

Esa caro, Deitas linea, piscis homo.

En piseis homo. Ipse est igitur ad eius capturam, vniuersa hæc piscatio dirigitur. Induamus nos si sapimus, in hunc hamum, ut vitaliter inuncemur.

C A P V T XII.

Verbum Fermentans.

389. **R**egnum cœlorum specie fermenti expressum, Math. 13, legimus. Pro varia enim regni cœlorum notione qua nunc Christum Dominum, nunc Ecclesiam in Scripturis representant, duplex quoque fermenti illius tensum licer colligere; alterum hoc directè pertinentem; alterum quo signatur aliquid per modum effectus à priore deriuatum: utrumque attinamus.

Verbum, humanitatis Fermentum.

Fermentationem priorem qua Verbum diuinum massæ nostræ adiunctu eam sanctificauit, agnouit Naz. orat, si sic diutinatus contra A pollinaristas, atentes sancta Christi carnem Verbo Dei fuisse vnitam, non ite animam. [Si, quod detersus est, aspergumentum est; ut per incarnationem sanctificetur, an non quod præstantius est, aspergumentum, ut per humanitatis susceptionem, sanctitate afficiatur; si lumen fermentatum est, (ò sapientes viri) ac nouo consperio extitit, imago ipsa non fermentabitur, & cum Deo temperabitur, per Diuinitatem deificata;] Non dissimiliter Isido. Pelu. lib. 1. epist. 20.

Difficultas ex malis Fermenti significationibus.

390. Verum in ipso huius Allegoriae aditu, vereor ne minus reuenerem de Verbo Dei philosophati videar, si illud cum fermento humanitatis Christi componam. Certum quippe est & vulgarissimum, in Scripturis fermentum male sonare. [Quid est enim aliud nisi corruptio natura fermentum, quod & ipsum prius à naturali dulcedine recedens, adulterino actore corruptum est?] Verba sunt Pelagij 1. Cor. 5. Et annuit Gilbertus c. 9. altercat. Synag. & Ecclef. qui propterea ait toto septiduo veritum fermentum, quia tota vita praesens, fermento peccati, in primo homine corrupta est. [In fermento (ait Chrysologus ferm. 172.) non est moles magnitudinis, sed tumoris; & conspersio tali specie, inflata est non ditata. Quantum enim effervescent fermentum, tantum fortius massa rufescit, & totam formam lenitatis implet & tumoris. Hac ex causa Iudei, per faciem dies, hoc est Paschali tempore, Exodi 7. verbabantur interposita mortis intentatione, panem fermentatum comedere; vel ad amouendos peccati illices ex præfencia, fermentum apud se habere, aut præterquam ad vsum sacrificij in gratiarum actionem, Altaribus illud admouere. Vnde Deus ipse Amos 4. horrenta supplicia comminatur præter cetera, eam nominatim ob causam, quod sacrificantes de fermento laudem, essent tamen vacca pinguis, & pessimum agerent. Cor autem in eo sacrificio fas esset adhibere fermentum, caula esse potuit, quia etiam de creatione à malis agendæ sunt gratiae. Quod videtur renoui Petrus Cellenis lib. de panibus c. 3. in fine. Super fermento quoque, ut dicitur Orig. hom. 5. in Leuit.

præceptum erat offerte, quamvis non fermentum: quia super dona naturalia, vel etiam defectus nostros, Dei laudatio est ædificanda; Philo lib. de Sacrificio Abelis & Caini, eò revolui videtur, cum ait. [A fermento nostro præceptum est particulam defumere. Et erit quando comedetis de fructibus terra, auferitis particulam separatam Domino. De primitis fermenti panum vestrorum particulam auferitis et, sicut par tem de area, sic separabis it. Fermentum istud propriæ, si verum fatendum est, nos ipsi sumus, congetis & commixtis plurimi effentis, ut ex his absoluemur: frigidum enim cum calido, & aridum cum humido, porestates contraria commixtas, & contempnas, animalium opifex in vnum redigens, vnumquemque nostrum fecit ex ea congerie, quæ intelligitur fermenti nomine: cuius primaria duæ partes anima & corpus, primitus Deus sunt consecranda. Sunt autem primitus, sancti & ad virtutem pertinentes motus partis cuiusque, id est conseruntur cum area. Ergo sicut in area, triticum, hordeumque, & id genus alia leotum separantur; at ista verò & parentes, & huiusmodi quisquilia dissipantur aliozita etiam apud nos, alia sunt optima, utilia, veros cibos præbentia, per quæ recta vita perficiuntur, quæ, quidem offerenda Deo sunt: alia verò patum diuinam, relinquenda, vel reiectione mortali generi; ab his autem auferenda particula.]

391. Ratum ergo est, azima esse familiariori creatori, ut dicatur apud Tertullianum lib. 4. in Marcion. c. 50. fermentum autem Symbolum esse malitia & nequitia, ut loquitur Apostolus 1. Cor. 5. mandans expurgari, vetus fermentum, id est, incesto fornicatione hominem, ut carcer essent nona conspersio, sicut per Christi gratiam erant azymi. Namquam Richardus Victorinus, tract. de dubiis à S. Bernardo propositis dub. 2. illos ipsos quod azymi erant quodad fidem, censer iussos expurgare vetus fermentum quodad opera, quodad rem presentem perinde est. Semper enim habemus, fermentum esse Symbolum malitia. Verum peccati originis imaginem esse fermentum, pronuntiai Rupertus 1. 2. in Exod. c. 1. quætria pro merita fermenti notione latè dicitur 1. 1. de offic. c. 12. esse typum hypocritæ, docemur ex illis Christi verbis: Attende à fermento Pharisæorum quod est hypocritæ. Apud Oseeam c. 7. proponitur ut Symbolum idolatriæ. Sic enim accipit S. Hieronymus verba illa: Quienit paululum cunctis à commissione fermentis, donec fermentaretur totum. Claudio lib. ad Paltorem c. 14. in fine, fermentum tamoris & inflationis, non tam atque ad eo superbia symbolum esse docet; azymum verò humiliatis, ed quod non utræque, sed leffile sit, semperque subfudat, idque est censer, quod in Paschate azymis vescendum, mandabatur. Similiter S. August. 3. contra Parthen. c. 2. ad corruptiōnem superbia refert, quia inflat, & velut ex verutate primi hominis qui superbia lapsus est, quasi fermenta & corrupta mente, facit elatos in vnam conspersiōnem, qui libenter in eam simili iactantie vnitate consentiunt.] Plene verò de fermenti probis, & peruersa in Scripturis significatione, dicitur Humbertus Episcopus Ilyæ candiæ l. contra Michaelis Constantiopolitani & Graecorum calamias, jnitio dueto à fermenti vitiata origine. [Fermentum (inquit,) origo sit, cum aut spuma musti, seu fex cuiusdam rusticæ potiosis, quæ apud Gallos cœnūs dicitur, vel certe ius elixati hordeant ciceris, sive lac scilicet, vel pecorum, corruptum, injicitur conspersa farina. Cum ergo spuma, fex, elixatum leguminum, & lac fucus vel pecorum corruptum, apud homines computentur inter foddas; constat fermentum foddas non carere per omnia. Massa autem cuiuscumque fermentum injicitur, necesse est corruptur, sicut ait sapientissimus Paulus: Modicum fermentum, totam maffam corruptit. Vbiunque autem corruptio tam in divinis, quam in humanis lite-

si dicunt, ibi etiam deterioratio, seu viciositas aliqua substantia accidit, comprobatur. Vnde si non potest aliquando corruptio in bonam partem intelligi, nulli dubium est, quin fermentato azymum mundus sit, quod nullam corruptionem fermenti admittens, ex monda farina rancum, & pura aqua conficitur. Fermentum quoque si aliquandiu in massa negligitur, tanto exteram contumescit, ut vlera humani vibus non proficiat. Deinde panis fermentatus praeceps sit efficiens mucidum, quod ratissime incurrit azymum, ut post plenus ac solidus, non tumidus & cauernosus, ut fermentatus.] Adhuc multas Scripturas, quibus fermentum in pessima partem sumunt. Nec omittit Peisitum, qui fermentato corruptos mores facit significat, cum ait, *Quid dicatur nisi hoc fermentum, ex quo semel intus levata est, rupio tecore exierit capiscimus?* Denique argumentum a contrario, & azymis sinceritatem so portaret fermentum praeceps, ratus est a contrario intelligi posse fermenti praeceps. Azymum enim est purissimum, sinceritatem, & sanctimonium Symbolum; ut proprietate Nicetas ad orat. 41. Naz. dicat virtutem debet esse azymum, & fermentatum. Hec cum iactant, quod igitur fronde, diuinum Verbum, ipsam scilicet fundatur, sinceritatem, & puritatem, cum nequitia & male mixta Symbolo, ausim componere?

Extrahatur, distinctis varijs fermenti qualitatibus.

391. Ad hunc nodum expediendum, recolenda est doctrina de qua superius c. 9 sub finem, ex D. Augustino, qui alibi hoc est l. 3. de doctr. Christ. c. 25. eam item in exemplo fermenti de quo agimus. [Non putemus (inquit) esse praeceptum, ut quod in aliquo loco usque per similitudinem significauerit, hoc eam semper significare credamus. Nam & in vita operatione fermentum posuit Dominus, cum diceret: *Cave a fermento Phariseorum;* & in laude cum diceret: *Simile est regnum coloris mulieris, qua abscondit fermentum in tribus mei farina donec fermentaretur toci. Huius igitur varietatis obseruantur duas habet formas. Sic enim aliud sive aliud res quae significant, ut aut contraria aut ita cummodo diversa significant. Contraria scilicet, cum alias in bono, alias in malo res eadem per similitudinem ponuntur; sicut hoc est, quod de fermento superاء dicitur. Tale est etiam, quod Leo significat Christum, vobis dicitur: *Vt in leo de tribu Iuda;* significat & diabolus, vobis scriptus est: *Aduersarius vester Diabolus tanguntur;* & cum quenam deuoret. Ita serpens in bono. Etsi afferi, ut serpentes, in malo autem, serpens. *Eia felix a felicitate sua.* In bono, panis: *Ego sum panis viuus qui de celo descendit;* In malo autem, panis. *Panes occulsi libenter edite.* Sic & alia plurima.] Multus est in hac de S. Greg. hom. 19. in Ezech. & l. 5. mor. c. 16. alii 37. ex hac regula, de fermento philosophandum est in praesenti, ut interculi quidem ob qualitates quadam suis, male honesti; alibi, vero ob vissum aut effectum aliquem bonum & commodum, sumatur in bonam partem, ipsique Deo circa labem accommodetur.*

Eam distinctionem virtutum & qualitatum, atque alio etiam significationum fermenti, continent haec Nazianzeni verba, orat. 42. [Hinc fermentum septem deum spatio submonet; (hi enim numerus omnium maxime mysticus, atque hunc mundo conficiatur;) hoc est verus, & acida prauitas; (non enim illud, quod panem efficit ac vitale est:) ut ne quod Aegyptiaca confessionis viaeque, nec villas Phariaica & impie doctrina reliquias nobis paremus.] Quod Theologus, conficiat mundu leptonium ait, Nicetas referit ad productionem orbis, absolutum in seipso; cuiusque rufum consummationem in septimo annorum millesio. Quod secundum, viderit vnde

hauserit, cum non sit nostrum nosse tempora. Fermenti vero proprietates reprobas, docet tradi, verustatem & aciditatem; bonas, vim calefactuam ideoque tumefactuam & subleuatiuam farinam, quam ait dici a Theologo vim fermenti vitalem. Hae ut non improbo, ita ipsam verustatem & aciditatem alter confidet, benè sonat, & ad illam fermenti vitalem vim conducere, perpicuum existimo. Dicte enim videtur vitalis facultas, qua fermentum commodat panis confiendio, vnde vita sustentatur. At confiendio panis, eatenus usi est fermentum, quatenus massa prae verustate ad putredinem vergens, acescit abiecto sapore dulci quo prius pollebat. Illud vero putredinis rudimentum ex calore auctore, consequtur massa rarefactio & tumor, vnde farinæ cui admiscetur, non modo gracie sapor, quippe est dilata fermenti aciditatem temperatus; sed etiam soliditas & firmitas maior, qua ad cibandum & nutritiendum fit aprior. Feruor namque iuxta viscositatem massæ panis consumit; sicut est contrario panis fermentatus, etiam si corpus impinguat, quia ex causa inde cibabantur Athletæ, tamen viscidos humo es generat, & difficultatem concoctionis creat, ut dispergit. Didimus apud Constantiū l. 2. Geoponicon, & Joannes Langius epistola medic. l. 1. in 56. vnde vides quod Plinius recte notaquit l. 18. c. 11. totam originem vius quem habet fermentum ad panis concoctionem, & huius vita sustentationem, ex aliquali illa putredine, & mutatione status sui in deterius, umore principium, indeque fieri, ut conspersio ad fermenti similitudinem trahatur.

Quomodo Verbum, humanitatem fermentum.

393. Hoc quomodo in Verbum diuinum massa humanitatis copulatum cadant, perpicuum est. Modo non alio pertinere hinc fermenti & consperditionis, inde Verbi & humanitatis assumptæ similitudinem in Scripturam & Patribus vñrpatam, admonet Elias Cretenis ad orat. 51. Nazianzeni: etiam nonnulli Graeci apud Rupertum 2. de offic. c. 22. Et apud Stephanum Eduensem lde Sacram. Al. c. 17. conseruare fermentum esse Symbolum Incarnationis, quia rumefacit; Deipara autem virtus de Spiritu sancto incurruit. Ex quo ut Ruperus recte obiicit; se queretur, Deiparam esse panem nostrum. Propria igitur ratio est, quam ex Ella terigitur. Verbum enim Dei quamvis re ipsa planè immutatum; ex quo tamen per assumptionem humanitatis, deruit & exinanuit semet ipsum, massam cui copulatum est ac tenaciter illigatum, suis veluti qualitatibus ac prærogatiis imbutit: cum humanitas sit aliquid eius personæ quæ verè Deus est, & homo inde constitutus, non purus homo, sed Deus homo nominetur & sic. Insignis planè non iam tumor, sed magnitudo, & solida ampliatio, quam diuinum hoc fermentum, massa sive humanitati assumptæ conciliat. [Fermentum atque virtutem omnibus notam esse, non dubium est. Nam cum sit magnitudine paruum, specie simplex, natura commune, tantam fortitudinem intrinsecus gerit, ut cum reconditum fuerit in farina luccus, hoc totam massam faciat esse quod ipse est, & ita semper viuere cum cumulum aspersionis sive vigore diffundit, ut omnem ipsam magnitudinem pollinis, faciat fermentum: ac sic res ipsa fortitudine sua, molem sibi propriæ vigoris acquirit.] Verba sunt Maximi apud Ambrosium serm. 1. quæ de diuino hoc fermento ad humanitatem Christi collato, veritatem habere, iuxta supradicta, nemo non viderit.

Patrum suffragia.

394. Suffragantur Patres, qui mixturam trium farinæ satorum in qua fermentum per Evangelicam

T 4

multe

mulierem est immixtum, interpretantur Verbi Divini copulationem cum humanitate, interposito alieno Deiparae. Videatur hoc voluisse Cosmas Hieros. carm. in Theogon. cum dixit nouus ex Adam puerulus, fermenti natus est Filius. Sed explesse Petrus Chrysologus ferm. 67. & 71. factum fermentum magno pietatis Sacramento Verbum Dei, & satiæ humanitatis assumptiona coniunctum, scite proponit. Et ferm. 99. sub finem, admiratur diuinum consilium, quod cum mulier male humanum genus fermentasset fermento nequit, prouiderit è contrario diuina ars, ut per mulierem Deus Verbum, sanctificans naturæ nostræ pretiosissimis cibis atque primitis adhiberetur, tanquam fermentum: [Ve mulier que coruera fermento mortis in Adam totam massam generis humani, fermento resurrectionis totam carnis nostræ massam reintegret in Christo: ut mulier que consecraret panem gemitus & sudoris, panem vite coqueret, & salutis, & esset omnium viuentium mater vera per Christum, quæ erat in Adam mater omnium mortuorum. Ob hoc námque Christus nasci voluit, ut sicut per Eum venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria huius fermenti implet typum, similitudinem præferit, consignat figuram, dum de supernis suscipit fermentum Verbi; & humanam carnem in alio Virginis, in alio Virginis, celestem totam conspersit in massam.]

Consernit S Bern. ferm. 2. de natu. Dom. & l. s. de confid. c. 10 quod enim fermentum ait esse fidem Deiparae, c. 2 duxit atque pertinet, quod hæc ut vocat comm. xii. & fermentum persona Verbi cum humanitate, nō nisi interposito alieno Virginis perfecta sit in eius viro. Quia etiam ex caula Andreas Hierosol. orat. in Angelic. salutat. vocat Deiparam. [Fermentum sanctum ex quo totius humani generis massa fermentatur:] nempè, quia eius interuentu, Verbum humanitatis nostræ in uno individuo est copulatum: unde in totam speciem refulsa est sanctificatio.

Et de hac fermentatione insignis locus ex S. Gregorio, adductus à S. Thoma opusc. 1. sub finem, ex Registro, & à Gennadio l. pro Synodo Florent. c. 2. sect. 8. nec non apud Anonymous à Steartis t. 4. bibl. editis, tractatu contra Græcos, in solutione quarti contra azimum ex Græca (ut ait) vita S. Gregorij, narrante que enī Græcis egisset legatus Constantinopoli. [Solet plane (ait S. Gregorius) moniti quæstio, quod in Ecclesiæ alij fermentum offerant, alij panes azymos. Et námque Ecclesiæ disinctam quatuor ordinibus, nouimus, scilicet, Romanorum, Alexandrinorum, Hierosolymitanorum & Antiochenorum: que Ecclesiæ generaliter nunconpanunt, cum vnam teneant. Ca-holicam fidem, diuersis tamen viuntur officiorum mysterijs. Vnde fit, ut Romana Ecclesiæ, offerat panes azymos; propterea quod Deus sine vla commixtione carnem (uscepit), sicut scriptum est: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Sic ergo pane azymo efficitur corpus Christi: nam cæcæ supradictæ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quod Verbum Patris indutum est carne, & est verus homo; sicut fermentum commixtetur farinæ, & efficitur corpus Domini nostri Iesu Christi verum. Sed tam Romana Ecclesiæ, quam prædictæ, pro ineffabili mysterio, tam fermentatum, quam azymum, dum sumimus, vnum corpus nostri Salvatoris efficitur.]

Trepido allego in hanc quoque sententiam Gnosticos apud Irenæum l. 1. c. 1. sit camen hac non iam dilectorum confirmatione quam condimentum. Sic igitur habent. [Quoniam autem eorum quos salvaturus erat Salvator, initio accepit Paulum dixisse, *Et si delibatio sancta, & massa.* Delibatio quidem quod est spirituale dictum docentes, conspcionem autem nos, id est physicam Ecclesiæ, cuius substantiam ad-

simplissime dicunt eum, & cum semetipso erexit, quoniam erat ipse fermentum.

Ritus antiquus missationis fermenti, eodem aptatus.

395. Planè vero spectat ad hanc rem priscus ritus Ecclesiæ Catholicæ, cuius est mentio apud Autorem libri de Romanis Pontificibus, in Melchiade; vbi constitutum ab eo ait, [ve oblationes consecratae, per Ecclesiæ consecrati Episcopi dirigentur, quod declaratur fermentum.] Rursusque in Siricio. [Hic constituit, ut nullus Presbyter Missas celebraret per omnem hebdomadam, nisi consecratus Episcopi loci, suscipiat declaratum (forte directum,) quod declaratur fermentum.] Sed & Innoc. I. epist. ad Decent. cap. 5. quærenti Decentio in vñus Romanæ Ecclesiæ mittendi à Pontifice fermentum per titulos intra ciuitatem constitutos. vñrundus esset in parochijs. Negat id esse faciendum. Se namq; p; ait, tantum mittere fermentum ad Presbyteros, intra vibem positos die Dominico, ut quia Presbyteri illi plebem sibi creditam curant, conuenient non poterant ad Pontificem, fermentum ab ipso consecratum acciperent per acholoyos, ut [se (inquit) à nostra communione, maximè illa die, non indicent separatos.]

Diferunt de hoc ritu Cusanus epist. 7. ad Bohemos & Anonymous. Autor operis de Divini officijs quem quoad hoc punctum descripsit Pamelius tom. 1. Liturg. Lat. pag. 489. Fusè item Baronius anno 313. à num. 48. cui adhæsit Seuerinus Binius in notis ad vitam Melchiadi Papæ, putatque Baronius aliud non fuisse, quæm fermentum ab Episcopo benedictum ex quo coagmentaretur massa, & panis fermentaretur, qui diceretur oblatio; & à prima materia, declaretur, id est, non invenitur fermentum: quoniam non esset fermentum nudum, sed panis fermentatum benedictus, quo Episcopus in Symbolum communionis, Presbyteros sua communionis impertiret. Nolo indicium Scriptoris æterna memoria dignissimi interpellare. Fermentum tamen ab ipso Pontifice sive Episcopo benedictum, pro pane ex eo fermento cœfecto accipientium esse, non video quid euincat, cum missum posuisse panem fermentatum ab Antistite ipso, benedictum, procluius sit existimare. Declaratum item fermentum, idem esse quod denominatum, sègè persuaderet; cum sit in promptu nativa vocabuli notio, opportune cadens in hunc locum, ferensque, mysteriis in fermento latenter cum dirigerent, declarata fuisse, sive ex breui quapiam formula tunc recitata; sive ex doctrina declarata in Ecclesiæ, innotuisse danib; & accipientibus fermentum illud: nempe, non modo ab signum communionis Catholicæ, sed etiam & quidem primò ad designandam radicem nostræ inter nos & cum Christo communionis, quæ ex unione humanitatis ad Verbum Dei illam fermentans, est derivata. In hanc siquidem coniunctionem, primò ac præcipue collimasse mysterium illud & Sacramentum fermenti, (sic enim Innocentius supra nominat, quod Iustellus ad canones Ecclesiæ vniuersit, & alij nonnulli per se accepunt de Eucharistis Sacramentum;) argumentum est, quod haec sit primaria fermentatio cuius est in Scripturis mentio: vnde nostra quoque cum Deo fermentatio, & in vnam fidem coniunctio, orum habuerit,

Massa totius humanæ, à Verbo, per singularem Christi humanitatem fermentatio.

396. Fermentationem alteram, à Diuino Verbo primitijs conspcionis nostræ coniuncto, cœlatam in tota humanæ nature massa, facile erit intelligere; si supponamus cum S. Macario hom. 24. statum nostrum ex

ex quo per Adamum sumus fermentati. [Quemadmodum Adam transgressus mandatum, (inquit S. Macarius,) fermentum malitiositas; itidem & participatio quae ex eo nati sunt, ac viuens sum genus Adae, fermentum illius patriceps effectum est. Vnde tandem promoverunt, & creuerunt in hominibus affectiones peccati, ut adulteria, usque, ad peccatualias, idoleam culturas, cedes, & alia abiurda devenerint, donec humanitas viro esset fermentata: Quod quidem quod homines ita involunt, ut ne Deum quidem esse possint, sed adorant lapides anima carentes, neque possint intellectu Deum capere, tam profundè fermentum illud nequit affectionum, confiterat pragmatum veteris Adae.] Tantum S. Pater, de peccati fermento, quo primus Adam se primum, tum omnem potestatem commaculauit & deprauauit. Sequitur quod eundem, quod è contrario Deus, per Verbum suum conseruenter ad eam fermentationem qua unius singulari natura speciei nostra coniunctum est, viuendum quoque speciem scilicet fermentari. [Eodem modo (inquit) placuit Domino, in aduentu suo pati pro omnibus, & eos proprio sanguine redimere, ac fermentum coeleste bonitatis fidelibus animis infondere, que sub peccatum redacta fuerant: ita promissione ac clementia, omnem mandatorum iustitiam, & virtutem viuenteras, in eis completere, donec in bono fermentarentur in unum, & cum Domino euerarent in regnum spirituum.]

Fuit scopus Incarnationis, iuxta Patres.

397. Hunc fuisse Incarnationis Verbi & secunda fermentatio haec est expedita finem, pulchre attigit S. Hilarius 1.2. de Trinit. cum ait: [Virgo, partus, & corpus, postquam crux, mortis inferi, salus nostra est. Humanum generis causa, Dei Filius natus ex Virgine nostra, ex Spiritu sancto, ipso sibi in hac operatione famulante, & viam (videlicet Dei) inumbrante virtute, corporis ibi initia confitit: & exordia carnis instituit, ut homo factus ex Virgine natura in se carnis acciperet, prius hinc admixtum societatem, sanctificatum in virtute generis humani corporis existeret; ut quemadmodum omnes in se per id quod corporeum se esse volunt conderentur; ita rursum in omnes ipse, per id quod eius est inuisibile, referetur.]

Optime item Naz. orat 36. num. 89. post exposta divina Christi nomina. [Nunc (inquit) ad ea veniam, quae propria nostra sunt, humanitatisque assumptio. Homo itaque dicitur, non solum ut per corpus a corporibus capiatur, qui alioqui ob imperceptibilem naturam suam capi non poterat: sed etiam, ut per se humanum sanctificare affectat, fermentumque instar unius massa sit, sibiique viuens, quod condemnatum fuerat, totum illud à condemnata onus liberet, omnia pro nobis: quae nos sumus, excepto peccato, factus, corpus, anima, mens, (per quae videlicet mortis præsumta) sc. quod ex his communis est, homo.]

Ad eandem mentem Isidorus Pelus. lib. 1. epist. 201. [Ceterorum regnum fermento comparatur est, hoc est Domini & Salvatoris nostri Incarnationi, peccati omnis experti, qui viuenterunt terram orbem conspergunt, & viros corporis ex nostra substantia atque a Generatione Dei Maria (unum) coagulationem, quia homines omnes qui ab orbe condito extiterunt, ad nouum omnia renoverunt.]

Copiose ac splendidè S. Maximus sermone apud Ambros. suum 5. [Dominus (inquit) est fermentum; quia fermentum non nisi de tritico fieri solet. Restet ergo fermentum Dominus comparatur, qui cum esset specie homo, humilitate parvus, imbecillitate deictus, tanta intemperie sapientia virtute pollebat, ut doctrinam ipsius, mundus ipse vix caperet: qui cum se capit per totum orbem Diuinitatis vigore diffundere, statim om-

ne hominum genus in substantiam suam, cui potestate protoraxit, ut & iugum Spiritus sui sancti infunderet omnibus; hoc est, Christianos cunctos, sacerdotem esse quod Christus est. Nam quod homo Dominus Iesus unus & solus, esset in mundo tanquam fermentum in massa reconditum, viuenteros homines praestit esse quod ipse est.] Et mox. [Sicut igitur fermentum, cum in cumulum conspergendum est farinam, constringit, comminatur, dissipatur, & ipsum omne dissoluit, ut dispersum illam farinam multitudinem in unum vigorem constringat, atque in solidum corpus redigat, quod in pulueris modum ipsa diminutione languagebat, faciatque coniunctione sui viilem massam, quod pro pria dissolutione videbatur inutile: sic & Dominus Iesus Christus, cum esset totius mundi fermentum, diversis passionibus confractus, laceratus & dissolitus est, & luccus eius pro salute nostra, qui est pretiosus sanguis, effusus est, ut admixtione sui omne genus humatum solidaret, quod per diuersa antra relookutum iacebat. Sic enim velut fermentum quoddam nos, qui farina ex gentibus videbamus esse, adhuc sumus. Nos inquam, qui per totum orbem dispersi & dimicantes, penitus iacebamus, vigore passionis Christi, in ipsius corpus redacti sumus, sicut beatus Apostolus ait: Quoniam sumus corpus Christi & membra. Nos igitur qui ex nationibus in pulueri modum è terra facie iacebamus, aspersione sanguinis Domini, in massam soliditatis eius aggregantur.]

Similiter Deiparam alloquens S. Germanus Constantinopol. orat. de nata. Deip. [Benedicta tu inter malitias, spiritualis Bethleem natura atque cognitio, vii panis domus spiritualis, & facta & appellata. In te enim habitauit nobiscum contemporatus non commisus fermento, totum sibi Adamum fermentans, ut panis fieret viuus ac coelestis.]

Vix doctrinæ.

398. Effectum hunc diuini fermenti in massam nostram, emulari dituntur quotquot praesertim à Christo beneficium, ritè existuant. [Quisquis illi fermento Christi adhæserit, efficietur & ipse fermentum, tam sibi viuus, quam idoneus viuenteris, & de sua certa salute, & de aliorum acquisitione securus.] Verba sunt Maximi sermone illo 5. Fuisse hoc viuum suum, ut essent in viibus aliqui, qui quasi fermentum facti alii, multos ad lui imitatione traherent, dixit S. Chrysostomus hom. 43. in Genes. talesque fuisse Mosem & Aaron qui fermentum in morte multos patris virtutis emulatores reddiderant, ait orat. de S. Eustachio in fine; vbi quod de Mose & Aarone retulimus, confirmat ex eo quod præter filios Israël, ascendit de Aegypto cum eis, vulgo promiscuum innumerabile: quod S. Chrysostomus censet eorum fuisse, qui probo Mosis & Aaronis exemplo fermentati, ad Hebreos citus accelerant. Tale fermentum si in viibus abundaret, diffunderebatur honesti amor, & viuus dilatatio inhibetur. Restet enim pronunciatur est à S. Matthia, ut refert Clem. Alex. 7. Strom. cap. 8. pag. 828. [Si peccant viuenteri electi, peccant electus. Nam si se ita gessisset ut iuber verbum, seu ratio, eius vitam ita esset teneritus vicinus, ut non peccasset.] Fermentasset videlicet illum; & quam à Christi fermento accepit beneficium, in alium prodidisset, factus & ipse instrumentum divinae bonitatis, ut ibidem præmisset Clemens; quo nescio an quicquid homini gloriosus queat accidere.

Verbis in speciem oppositum ferentibus, sed recipi sensu eodem, S. Ambrosius lib. 2. de Pœnit. cap. 15. ait. [Ecclesiam, atque ad eum probos quoque, expurgare alienum fermentum: sive quod tota Ecclesia incipiat omnes peccatores, cui compatiendum & fletu, & oratione, & dolore est; & quasi fermento eius se totam con-

UNIVERSITATIS
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Omnes i.
e Christo
et

Omnes ii.
e Atributis
e Christi

Omnes iii.
e Atributis
e Christi

conspergat, ut per uniuersos, ea quæ superflua sunt in aliquo penitentiam agente, virum misericordie, aut compassionis velut collativa quadam admixtione purgentur: sive ut illa mulier euangelica docet, quæ typum pretendit Ecclesiæ, eò quod fermentum abicondit in farina sua, donec fermentaretur totum, ut mundū omne sumatur. Docuit me Dominus in Euangelio, quid sit fermentum, dicem: *Non intelligitis quia non de pane dixi: Attende a fermento Pharisæorum & Sadduceorum. Tunc (inquit) intellexerunt, quia non dixit à panibus, sed à doctrina Pharisæorum & Sadduceorum attenderent sibi.* Hoc ergo fermentum, hoc est doctrinam Pharisæorum, & disputationem Sadduceorum abicondit Ecclesia in farina sua, cum literam legis dariorem, spirituali interpretatione mollinit, & velut mola quadam suæ disputationis infregit, proferens velut de folliculis literarum mysteriorum interna secreta, & resurrectionis fidem altrens, qua Dei misericordiæ prædicatur, qua reparari vita creditur mortuorum.]

399. Misericordia est contrario, & omni probro cooperti, qui ut modici fermentum totam massam corruptunt, facti instrumenta satana ad fermentandos mortales, & fructum illius fermenti quod Christus est, disperendum contraria effectu. Hoc in omnes plane improbos cadere, quorum vel exemplo, vel quod dexterius est instigatione, aut impulsu, alii ad malum inducantur: *S. Chrysostom. 15. in ep. 1. ad Cor. recte monuit, di-*

cent, non solum fornicatum ab Apostolo reprehensum, fuisse fermentum alios corrupti aptum; sed idem esse de quo quis improbo statuendum. Heu quam multiplex in orbe fermentum huiusmodi. Verissime fanè Ægypto mundus collatus est, ut obseruat Petrus Cellensis l. de panibus c. 4. in fine. [In Ægypto, nec nominatus azyma: totum fermentatur, totum corruptitur. Melior dicitur, qui corruptior. *Coquinatus, & infidelibus, nihil mundum (ut ait Apostolus, sed polluta sunt corum mens & conscientia. Etiam quiescens Ægyptius ab operatione exteriori, iuxta quod dicit Salomon: manus in manu, non erit innocens malum: dum non animaduertit, fermentatur. Sicut pasta, non solum cum ei admiscetur fermentum, fermentatur; sed multo magis cum à commixtione cessat, qui commiscuit, & ipsa pasta bene cooperta, quasi quiescens obdormit. Sic animo concepta malitia, et si videatur aliquanto tempore (forte, quia deest occasio) à malo opere cessare, eo tamen quasi acriù levit in corde, quo non transit in opere. Vnde Oseas. Paululum cunctis quiescit à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum: quasi diceret; ut studiosius cogitatum perpetret malum; callidius pro tempore trahit manum.] Si qui malo in speciem temperant, non sunt à malo fermento immunes, quantum erit orbis fermentum, quāmvis verè fas erit dicere, corrupti sumi, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

LIBER